

PROFESSOR ABUZƏR XƏLƏFOVUN
75 İLLİK YUBİLEYİNƏ HƏSR OLUNUR

KNYAZ ASLAN

ELM VƏ
TƏHSİL
FƏDAISI

Bakı-2006

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı Dövlət Universiteti

473
993

KNYAZ ASLAN

ELM VƏ TƏHSİL FƏDAİSİ

ABUZƏR ALI OĞLU XƏLƏFOV

250551

*Monoqrafiya
Bakı Dövlət Universiteti rektorunun
25 oktyabr 2006-cı il tarixli
R-73 №-li əmri ilə nəşr edilir*

Bakı Universiteti Nəşriyyatı
Bakı – 2006

«ELMLƏ, ƏDƏBLƏ TAPILAR ŞƏRƏF...»

Elmi redaktoru:
Rasim Kazımov
Pedaqoji elmlər namizədi, dosent

Rəyçilər:
Xəlil İsmayılov
Tarix elmləri doktoru, professor
Zöhrab Əliyev
Əməkdar mədəniyyət işçisi, professor
Bayram Allahverdiyev
Tarix elmləri doktoru, professor

*Dünyada nə qədər kitab var belə,
 Çalışıb, əlləşib gətirdim ələ.
 Oxudum, oxudum sonra da vardım,
 Hər gizli xəzinədən bir dürr çıxardım.*

Nizami Gəncəvi

Knyaz Aslan. Elm və təhsil fədaisi: Monoqrafiya
*(Əməkdar elm xadimi, professor Abuzər Alı oğlu Xələfovun
 həyat və fəaliyyətinə həsr edilmişdir).* - Bakı: Bakı Universiteti
 Nəşriyyatı, 2006. - 240 s.; Şəkilli.

K $\frac{4405000000-23}{M-658(07)-041}$ 041

*Monoqrafiyada milli kitabxanaşünaslıq elminin banisi,
 kitabxana işi tarixinin görkəmli araşdırıcısı, ali kitabxanaçılıq
 təhsilinin təşkilatçısı və nəzəriyyəçisi, Əməkdar elm xadimi, tarix
 elmləri doktoru, professor Abuzər Alı oğlu Xələfovun həyat və
 fəaliyyətinin əsas məqamları geniş şərh olunmuşdur. Böyük nüfuza
 malik olan görkəmli alimin zəngin ömür və sənət yolu gənc nəsillər
 üçün örnək olmağa layiqdir.*

*Kitab milli mədəniyyətimizin və kitabxana işinin
 tədqiqatçıları, digər elm sahələrinin mütəxəssisləri və eləcə də
 geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.*

© Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2006
 © Knyaz Aslan, 2006

Zaman-zaman öz ecazkar biliyi, elmi, istedadı, işgüzarlığı və bacarığı sayəsində adını ulu tarix kitabının qızıl səhifələrinə yazmış görkəmli insanların ömür-tale kitabını vərəqlədikcə ustad şairimizin bu qənaətinin doğruluğu dönə-dönə təsdiqlənir.

Yazdığı əsərləri, həyata keçirdiyi ideyaları, həyatı boyunca dözdüyü əzab-əziyyətləri və ürəyində çəkdiyi izzətləri sayəsində halal şan-şöhrət qazanmış və müqəddəs Azərbaycanımızın şərəfini uca zirvələrə qaldırmış nadir şəxsiyyətlərlə xalqımız həmişə fəxr edir.

Tarix dəfələrlə təsdiqləyib ki, qüdrətini ana Vətəndən və doğma xalqdan alan dəyərli şəxsiyyətlər ulu torpaq, qədim millət qarşısında göstərdikləri misilsiz xidmətlərə görə bir nəslin deyil, özündən sonra bir-birini əvəz edən bütün nəsillərin həmişəyaşar örnəyinə çevrilir, bütövlükdə bəşəriyyətin inkişafı və cəmiyyətin tərəqqisi naminə çalışan saysız-hesabsız zəkaları nurlandırır.

Yaşadığı zamanın fəvqündə dayanmağı, tapdanmamış, yeni iz açmağı, yaddaşlara həmişəlik yazılan təzə-tər söz deməyi uca Tanrı hər kəsin qismətinə yazmır. Yalnız ürəyi od-alovlu, təfəkkürü açıq-aydın, məntiqi iti və möhkəm olan seçilmiş adamlar, istedadlı şəxslər, nadir insanlar müdriklik və aqillik zirvəsinə yüksələ bilir, həm özlərini, həm də mənsub olduqları xalqı şərəfləndirməyi və şöhrətləndirməyi bacarırlar.

Dahi filosofumuz Bəhmənyar yazır: «Elə adamlar axtarın ki, onlarla söhbət yaxşı kitaba bərabər olsun, elə kitablar da axtarın ki, mütaliəsi filosoflarla söhbətə dəysin».

Bu kitab da ömrünü elmin, təhsilin, mədəniyyətin çiçəklənməsinə həsr edən, Azərbaycanımızda kitabxanaların meydana gəlməsi tarixini araşdıran, kitabxana işinin dövrün tələblərinə uyğun şəkildə fasiləsiz inkişafı istiqamətlərinə dair mühüm elmi müddəalar formalaşdıran və ölkəmizin çoxsaylı kitabxanaları üçün yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların hazırlanması naminə saç-saqqal ağardan, ömür-gün xərcəyən müdrik bir şəxsiyyət haqqındadır.

Xalqımız arasında böyük hörmətə və halal şan-şöhrətə malik olan bu işıqlı zəka sahibi Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Alı oğlu Xələfovdur.

Nə yaxşı ki, varlığı və fəaliyyəti ilə dövrümüzü şərəfləndirən insanlarla, o sıradan şəxsiyyət bütövlüyü, ağsaqqal siqləti və alim sanbalı ilə çoxlarına örnək olan professor Abuzər Xələfovla çiyin-çiyinə işləmək xoşbəxtliyi bizim nəslin taleyinə yazılıb.

Hələ yeniyetməlik çağlarından həyatın enişli-yoxuşlu dolaylarında özünü təsdiqləyən, el-obanın sevgisini qazanan, az sonra ulu Göyçə mahalından qədim Bakı şəhərinə – Qərbi Azərbaycandan Şimali Azərbaycana ali təhsil almağa gələn və ona bəslənilən bütün ümidləri layiqincə doğruldan Abuzər Xələfov çoxları üçün qeyri-adi görünən bir tale yaşayıb, çoxları üçün əlçatmaz sayılan zirvələr fəth edib, çoxları üçün ideal olan örnəyə, nümunəyə çevrilib.

Dahi Nizami Gəncəvinin dillər əzbəri olan:

**Qüvvət elmdədir! Özgə cür heç kəs
Heç kəsə üstünlük eyləyə bilməz! –**

fəlsəfəsinə söykənib illərlə elmin, biliyin, təhsilin keşiyində dayanan;
ustad Məhəmməd Füzulinin könüllərə, zəkalara nur, işıq yayan:

**Elmlə, ədəblə tapılan şərəf,
Mirvari olmasa, nə lazım sədəf? –**

kəlamından güc alan Abuzər Xələfov bəşəriyyətin yaratdığı ən qiymətli mənəvi sərvətə, daha dəqiq desək, kitablara, bu misilsiz sərvətləri toplayan, qoruyan və oxucuların istifadəsinə verən əvəzsiz xəzinəyə – kitabxanalara üz tutub.

Yeni «Sirlər xəzinəsi» kəşf edib...

Yeni cığır açıb...

Yeni yol salıb...

Böyük Nizaminin bu ölməz misraları dilindən düşməyib:

**Bilik öyrənməyi ar bilən hər kəs
Dünyada mərifət qazana bilməz.**

Bir də klassik şairimizin gəncələrə tövsiyəsini bir an da yaddan çıxarmayıb:

**Bir elmi öyrənmək istədikdə sən,
Çalış ki, hər şeyi kamil biləsən!**

Dünyada uzunömürlü möcüzə kimi dəyərləndirilən kitaba bağlılıq onun özünə başucalığı gətirməklə yanaşı, həm də qədim Azərbaycan kitab və kitabxana mədəniyyətinin açılmamış qatlarına nur çiləyib.

Ən qədim dövrlərdən bugünüməzə qədər kitabın və kitabxananın keçdiyi keşməkeşli yol əslində Abuzər Xələfovun, obrazlı desək, daim narahat alim-tədqiqatçı ömründən keçib.

Elə bunun nəticəsidir ki, o, milli mədəniyyətimizin bir çox sahələrində birincilik qazanıb, adını tariximizin «Qızıl kitab»ına həmişəlik yazıb...

Azərbaycanda zəngin kitabxana işi tarixini əhatəli qaydada araşdıran, hərtərəfli tədqiqata cəlb edən və elmi şəkildə sistemləşdirən ilk elmlər namizədi!

İlk elmlər doktoru!

İlk akademik!

İlk «Şöhrət» ordenli kitabxanaşünas alim!

«Əməkdar mədəniyyət işçisi» və «Əməkdar elm xadimi» kimi iki yüksək fəxri ada layiq görülmüş ilk mütəxəssis!

Məşhəd, Kərbəla və Məkkə kimi üç müqəddəs ziyarətgahda olmuş ilk kitabxanaçı!..

Bax bu əsl xoşbəxtlikdir - həyat, tale, bəxt xoşbəxtliyi!..

Bəs bu xoşbəxtliyin sirri nədədir?

Elə bu məqamda qədim və ibrətamiz bir Şərq rəvayətini xatırladıq:

Bir dəfə yenicə həddi-bülüğa çatmış, biğ yeri təzəcə tərləmiş cavan bir oğlan atasından soruşdu ki, ata, sən dünyagörmüş bir adamsan, deyə bilərsənmi xoşbəxtliyin sirri nədədir?

Küllü-ələmi gəzib-dolaşmış, azdan-çoxdan görüb-götürmüş, bir ömür boyunca həyatın zəqqumunu da, ləzzətini də dadmış ağsaqqal tacir ilk baxışda asan görünən bu suala cavab vermək üçün xeyli fikirləşdi. Uzun-uzadı düşünəndən sonra bu qərara gəldi ki, nə qədər desə də oğlunu düz-əməlli başa sala bilməyəcək. Öz-özünə dedi: «Oğlum cavandır, dünyanı hələ innən belə anlamağa başlayır. Yaxşısı budur qoy onun özünü xoşbəxtliyin sirrini öyrənməyə göndərim! Qoy özü həyatın hər üzünü görsün».

Ona görə də oğluna bir qədər cib xərcliyi verib dedi ki, indidən uzaq bir səfərə hazırlaşsın, səhər tezdən yola düşsün, gedib dünyanın ən müdrik adamınıxtarıb tapsın, ondan xoşbəxtliyin sirrini öyrənsin və gəlib atasını da bu məsələdən hali eləsin.

Səhəri gün ayağına dəmir çarıq geyib, əlinə dəmir əsa alan, çiyinə azuqə dolu heybə salıb, Tanrıdan güc-təpər diləyən cavan oğlan sualına cavab tapmaq üçün yola çıxdı. El-el, elat-elat, oba-oba, oymaq-oymaq qarşısına çıxan hər kəsdən xoşbəxtliyin sirrini bilən müdrik adamı soraqlaşsa da, gördüm deyən olmadı. Beləcə, qırx gün-qırx gecə gəzib-dolaşandan sonra ətəyi yamyaşıl, zirvəsi qarlı uca bir dağın sıldırım qayalarının qoynunda tikilmiş möhtəşəm bir saraya gəlib çıxdı. Nurani-pirani bir ağsaqqaldan hər yolun çəmini, hər işin sirrini bilən müdrik babanın orada yaşadığını öyənmişdi.

Müdrik qoca oğlanı diqqətlə dinləyəndən sonra dedi ki, xoş gəlib, səfa gətirib, amma ona xoşbəxtliyin sirrini izah eləməyə hələlik vaxtı yoxdur, çünki işi-gücü başından aşır, əlində yağı daşır. Qoy oğlan bir az sarayda gəzib otaqlarla tanış olsun, sonra qayıtsın. Ona qədər işlərini yoluna qoysa, imkan tapıb söhbətləşərlər. Oğlan getmək istəyəndə müdrik qoca ona içində üçcə damcı yağ olan balaca bir çay qaşığı uzadaraq dedi:

- Oğlum, əgər zəhmət deyilsə, bu qaşığı da özünə götür, amma gəzəndə yağı dağıtma ha, çünki bir azdan bu yağ bizə lazım olacaq!..

Oğlan qaşığı ehtiyatla götürüb, gözlərini yağ damcılarında tikdi. Qaşığı çox kiçik idi, azacıq ehtiyatsız tərپənsəydi, ərinmiş yağ damcılarını dağıda bilər və xoşbəxtliyin sirrini öyrənmək səadətindən

məhrum olardı. O, elə bu qorxu hissi ilə də gözünü qaşığa zilləyib sarayın pilləkənləri ilə qalxaraq bir-bir otaqları gəzməyə başladı.

Xeyli keçəndən sonra oğlan yoruldu və qocanın yanına qayıtdı. Sevinc içində idi, çünki yağ damcılarını dağıtmamışdı.

Müdrik qoca:

-Hə, oğlum, çox sağ ol, yağ yerindədir, -deyib ondan soruşdu: - İndi de görüm, sarayda nə gördün?

Oğlan utana-utana bildirdi ki, fikri qaşıda qaldığına görə heç nəyə tamaşa edə bilməyib. Yoxsa yağı dağıda bilərdi axı!..

Qoca narazı qaldı və sonra gülümsəyərək dedi:

- Oğlum, get sarayı təzədən gəz, gör otaqlarda nə var, nə yox? Əgər gördüklərin haqqında mənə ətraflı danışmasan, xoşbəxtliyin sirri barədə sənə heç nə deyə bilməyəcəyəm!..

Oğlan pərişan oldu. Yenidən içində üçcə damcı yağ olan kiçik qaşığı götürüb sarayın seyrinə çıxdı. Amma bu dəfə hər şeyə diqqətlə fikir verir, gördüklərinin hamısını təfərrüatına qədər yadında saxlamağa çalışırdı. Möhtəşəm saray doğrudan da yaraşlıq idi, oğlanı əməlli-başlı heyran qoymuşdu.

Bir azdan qoca kişinin yanına qayıdan oğlan sarayın otaqlarında gördüyü hər bir əşya haqqında ona həvəslə məlumat verməyə başladı. Danışa-danışa fikirləşirdi ki, hə, daha arxasınca gəlmiş sirri ondan öyrənə biləcək. Təmkinini pozmadan səbrlə oğlanı axıracan dinləyən müdrik qoca:

- Çox gözəl, oğlum, sarayı əməlli-başlı gəzə bilmisən ki! Yaxşı, bəs sənə tapşırıdığım yağ damcılarını hanı? - deyə soruşdu.

Qəfil sual oğlanı ayıltı: əlindəki qaşığı elə indicə yadına düşdü və gördü ki, yağı dağıdıb, heç bircə damcı da qalmayıb.

Oğlan peşman-peşman başını aşağı saldı...

-Hə, oğlum, indi başa düşdün iş nə yerdədir? - deyə müdrik qoca mənalı-mənalı ona nəzər salıb dilləndi: - Mən sənə ancaq bircə məsləhət verə bilərəm. Unutma ki, xoşbəxtliyin sirri bu dünyada Tanrının sənə verdiyi taleyi yaşayarkən öz qismətini əlindən yerə salıb itirməməkdə, həyatın ləzzətini dadarkən pis günlərini xatırlayıb məşəqqətlər içində çabalayanları heç zaman unutmamaqda, qarşısına çıxan möcüzələrdən heyrətə gələrkən sənə tapşırılan vəzifəni bircə an belə yaddan çıxarmamaqdadır!..

Tacirin oğlu bu sözləri eşidib dərin bir fikrə getdi...

Dahi Nizami XII əsrdə yazırdı:

**Həyat aləmində hər şeydən üstün,
Cavanlıq günüdür ən qiymətli gün.
Dünyada həyatdan yaxşı şey nədir?
Gənclik günü ömrə bir nümunədir.**

Abuzər müəllim sözün həqiqi mənasında örnəkdir, nümunədir, ibrət məktəbidir.

Abuzər Xələfov!..

Qarşısında və ya sonunda heç bir titul, heç bir epitet yazmadan belə bu adın çəkisi, sanbalı, nüfuzu bəllidir. Düz 75 ildir ki, bu nüfuz damla-damla, misqal-misqal yığılır, tamlanır, durulur və nəsillərin iftixar mənbəyinə, güvənc yerinə çevrilir.

Abuzər müəllimi bu fəxarət zirvəsinə aparan yol heç də asan yox, enişli-yoxuşlu, acılı-şirinli, keşməkeşli olub.

Əsi hikmət sahibləri o şəxslərdir ki, onlar üzü gələcəyə doğru inamla irəliləyərkən addımbaşı qarşılarını kəsən qardan-yağışdan, üzlərinə çırpılan tufan-qasırgadan, yollarına yağan daşdan-kəsəkdən çəkinmir, cəsarətlə öz məqsədlərinə və amallarına doğru yol gedir, amma bezdim, yoruldu, usandım demirlər.

Abuzər Xələfov da məhz belə cəsarət və iradə sahiblərindəndir. Əgər belə olmasaydı, onda yeni cığır açmaq, yeni-yeni yol salmaq şərəfi onun taleyinə yazılmazdı.

Abuzər müəllimin bir insan kimi xoşbəxtliyi Tanrının sevimli bəndəsi olmağında, bir alim kimi üstünlüyü isə ilkinliyində, öncüliyində, birinciliyindədir.

Ömür kitabının səhifələri sevincli-fərəhli notlarla, könülaçan müjdələrlə naxışlanıb. Hər səhifəyə nur çiləyən naxışlar gümüşü-qızılı zərlə bəzədilib.

Bəlkə elə buna görə də «Abuzər» kəlməsinin mənası «qızıl suyu» kimi öz ifadəsini tapır.

Adı və şəxsiyyəti üst-üstə düşən, şöhrəti ilə mənliyi bir-birini tamamlayan insanların sözü bütöv, əməli aydın, yolu nurlu olur.

Bu mənada Abuzər Xələfov əməli saleh adam kimi çoxlarının könlünə yol tapıb.

Adı harada çəkilibsə, hörmət və ehtiram bəsləyiblər.

Şəxsiyyətindən harada söz düşübsə, sanbalına, düzgünlüyünə, bütövlüyünə güvəniblər.

Məhəmməd Peyğəmbərin belə bir kəlamı var: «Elm köməksizlikdə yoldaşımız, xoşbəxtliyə tərəf yol göstərənimiz, dostlar arasında zinətımız, düşmənlər arasında isə silahımızdır».

Necə də yerində deyilib, sanki Abuzər müəllim kimi elm və təhsil fədailərinin boynuna biçilib. Bu ağsaqqal alimimizin şərəfli ömür yolunun keşməkeşli məqamlarına, mübarizələrlə dolu taleyinə bələd olanlar həmin müqəddəs kəlamın mahiyyətinə vara bilərlər.

Dahi İbn Sina çox gözəl deyirdi ki, dünyada insan üçün elmdən daha yaxşı dost yoxdur. Elm dövlətdən də yaxşıdır, çünki dövləti sən saxlamalısan, elm isə səni saxlayır.

Bu baxımdan Abuzər müəllim əsl dostu və həqiqi dostluğa sədaqətli bir şəxsiyyətdir.

O, məclislərdə bilikli, savadlı, elmi insanlarla ünsiyyət yaratmağın, sağlam müzakirələr aparmağın və müəyyən bir fikir formalaşdırmağın ustasıdır.

Belə olmasaydı, bu gün müxtəlif elm sahələrində tanınmış mütəxəssislər prinsiplial elmi məsələlərin həllində Abuzər müəllimin nüfuzlu alim sözünü əsas götürməzdilər.

Elə birçə bu üstün cəhəti belə tək ağsaqqal alimimizə yox, eyni zamanda onun illər boyunca yetişdirdiyi və sərkərdəsi olduğu çoxsaylı kitabxanaçılar ordusuna və mədəniyyət sahəsinin mütəxəssislərinə qürurlu başucalığı və tükənməz şan-şöhrət gətirir.

Abuzər müəllim alimliklə aqilliyi, insanlıqla müəllimliyi qoşalaşdırən, birləşdirən, zirvələşdirən şəxsiyyətlərdəndir.

Dahi Füzuli demişkən:

**Olma qane elmdə hər rütbəyə çatsan da bil,
Dəyər artdıqca bu yolda artacaqdır qiymətin.**

Professor Abuzər Xələfovun xalq arasındakı şan-şöhrətinin miqyasını belə bir amillə də aydınlaşdırmaq olar ki, o, həm çoxsaylı mədəniyyət işçiləri və kitabxanaçılar arasında, həm də digər elm sahələrinin mütəxəssisləri içərisində çox dərin hörmətə malikdir.

Bu kitab da neçə-neçə insanların müəllimi, ustası, ağsaqqalı, daha dəqiq desək, müəllimlər müəllimi olmuş müdrik bir insanın zəngin həyat və fəaliyyətinə ayna tutur, keşməkeşli ömür yolunun ayrı-ayrı məqamlarına işıq salır. Bu müdrik ağsaqqalın ibrətamiz taleyi xalqımızın bugünkü və gələcək nəsilləri üçün örnək olmağa, nümunə göstərilməyə layiqdir.

Elə bu məqamda böyük xalq şairimiz Səməd Vurğunun unudulmaz mısraları yada düşür:

**Hər sözü bir ulduz, bir şəffaf almaz,
Mənalər dünyası qaranlıq deyil.
Bu böyük kitablar yaranır az-az,
Çünki ömürlükdür, bir anlıq deyil.**

Elə möhtərəm oxucularımıza ünvanladığımız bu elmi əsər də ümumxalq sevgisindən doğan parlaq bir qığılcımdır. Bu qığılcımın hər zərrəsi minlərlə ürəkdə sönməz ocaq yandırmağa, minlərlə qaranlıq bucağı nurlandırmaya, minlərlə qəlbə mürgü vuran neçə-neçə arzuları alovlandırmaya qadirdir.

Bu monoqrafiyada böyük bir kitabxanaçılar nəslinin müəllimi, ağsaqqalı və ustadı kimi məşhurlaşmış professor Abuzər Xələfovun ömür yolunu xronoloji və məntiqi ardıcılıqla izləməyə, elm və təhsil sahəsindəki rolunu, xalq və Vətən qarşısındakı xidmətlərini konkret faktlar və dəlillər əsasında araşdırmağa çalışmışıq.

Görkəmli alimimizin uzun illərdən bəri qədim və çağdaş Azərbaycanda kitabxana işi tarixinin öyrənilməsi istiqamətindəki misilsiz fəaliyyətinə, ali kitabxanaçılıq təhsilinin formalaşması sahəsindəki xidmətlərinə və milli kitabxanaşünaslıq elminin inkişafındakı roluna işıq salan bu kitabı dəyərli oxucularımızın rəğbətlə qarşılayacağına ümid bəsləyir, əsəri mütləq edəcək bütün ziyalılarımıza bəri başdan səmimi minnətdarlığımızı bildiririk!

Bu kitabı şagirdin ustada və tələbənin müəllimə mənəvi borcu və əbədi ehtiramı kimi dəyərləndirməyinizi rica edirəm!..

**Hər kitab nəsildən-nəslə yadigar,
Hər kitab zamanın susmaz səsidir!
Onun hər sətirində bir tarix yaşar,
Hər kitab bir ömrün salnaməsidir!..**

I FƏSİL

ŞƏRƏFLİ ÖMRÜN CİZGİLƏRİ

*Gənclik bir qızıldır, ömrün əlindən
Düşərək torpağa yox oldu birdən.
Tapmaq həvəsilə həmin qızılı,
Torpağı yuyuram göz yaşım ilə mən.*

Xaqani Şirvani

*Abuzər Alı oğlu Xələfov...
Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki...
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi...
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi...
Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyətinin prezidenti...
Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri...
«Şöhrət» ordeni kavaleri...
Tarix elmləri doktoru, professor...
Azərbaycanda milli kitabxanaşünaslıq elminin banisi...
Ali kitabxanaçılıq təhsilinin təşkilatçılarından və müstəqil Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yaradıcılarından biri...
Görkəmli elm, təhsil və mədəniyyət xadimi...
Mədəniyyət, kitabxana işi, kitabxanaşünaslıq, təhsil və informatika sahələrinin tarixinə və nəzəriyyəsinə dair çoxsaylı monoqrafiya, dərslik, dərs vəsaiti, elmi məqalə, proqram, tədris-metodik materialı və s. əsərlərin müəllifi...
Suveren respublikamızın ictimai-mədəni həyatında fəal iştirak edən tanınmış vətənpərvər ziyalı...
Beynəlxalq aləmdə ölkəmizin şərəfini həmişə uca tutmağı bacaran kitabxanaşünas alim...*

OT KÖKÜ ÜSTƏ BİTƏR

*Gəncliyində çək cəfa,
Qocalanda sür səfa!*

Atalar sözü

Abuzər Alı oğlu Xələfov 25 dekabr 1931-ci ildə ulu Vətənimizin – Qərbi Azərbaycanımızın bağlı-bağatlı, sazlı-sözlü, nağıllı-dastanlı diyarlarından birində – qədim və bənzərsiz Göyçə mahalının Cil kəndində dünyaya göz açıb.

Onun mənsub olduğu Xələflilər ocağı həm Göyçədə, həm də ətraf bölgələrdə çox yaxşı tanınırmış. Xələflilər nəslə Göyçə mahalında hörmət-izzət qazanan, əsl-nəcəbətli, zətli-köku olan məşhur bir nəslin törəmələridir. Bu nəslin başçısı Xələf Alı oğlu el ağsaqqalı kimi çox böyük hörmətə, ehtirama malik imiş. El-obanın xeyir-şərində başda tutularmış.

Camaat arasında ailə-məişət, ev-torpaq məsələləri zəminində mübahisələr yarananda şikayətçilər dövlət idarələrindən öncə Xələf kişinin ocağına üz tutarlarmış. Onun ağsaqqal məsləhəti, başbilən öyüd-nəsihəti razılıqla qarşılanar, bir sözü iki edilməzmiş...

Uzun illər Göyçə mahalında məsul vəzifələrdə işləmiş dəyərli ziyamız, ağır oturub batman gələn ağsaqqal dostumuz Abbas Mazanov deyir ki, bu ocaqda tarixən bir neçə xələf təkrar olunduğuna görə bu nəslə Xələfli deyirlər. Həmişə xeyir-bərəkət, xeyirxahlıq Xələflilərin başında olmuş, bir humay quşu kimi bu ocağın üstündə qanad çalmışdır.

Müharibənin ağır illərində Xələf babanın ocağından ruzi heç vaxt əskik olmamış. İmkansızların dadına çatarmış.

Xələf babanın təhsili olmasa da, yüksək şifahi məlumata malik imiş. Xalqımızın zaman-zaman yaratdığı zəngin şifahi ədəbiyyatı, misilsiz folklor xəzinəmizi, ustad aşıqların yaradıcılığını öz zəkasında, yaddaşında yaşadan, cavan nəslə çatdıran, nəsil-dən-nəslə ötürən kişilərdən olub. Onun söz-söhbətindən doymaq olmamış...

Xələf kişinin bu üstün xüsusiyyəti irsən oğlu Alıya da keçibmiş. Xələfli ocağının layiqli davamçısı olan Alı yaxşını yamana qurban verməyən, halalı haramdan, əyrini düzdən, ağı qaradan ayıran şəxs kimi Göyçə mahalında özünəxas şöhrət qazanıbmiş. İlk növbədə özünə, sonra da ailə üzvlərinə və əhatəsindəki adamlara qarşı çox

prinsipallığı və tələbkarlığı ilə tanınıb. Alı Xələf oğlu həm də nüfuzlu dövlət adamı və o dövrün barmaqla sayılan ziyalılardan biri olub.

Möhtərəm el ağsaqqalı Abbas Mazanov təsdiqləyir ki, Abuzər müəllimin atası Alı Xələf oğlu XX yüzilliyin 30-cu illərində tanınmış ziyalılardan biri olub. Əmək fəaliyyəti sovet dövrünə düşən bu işgüzar insan məsul vəzifələrdə çalışıb, Zaqafqaziya Federasiyasının (ZSFSR) üzvü olub.

Bu da bəllidir ki, o qanlı-qadalı vaxtlarda erməni quldurları Göyçə mahalının bir çox ziyalılarını, görkəmli adamlarını xalq düşməni pərdəsi altında şərləyib məhv edirdilər. 30-cu illərdə Göyçədə xeyli günahsız adamı «evində silah saxladığına görə» böhtana salıb nahaq yerə güllələmişdilər, amma Alı Xələf oğlunun qorxusundan Cil kəndində heç kəsə toxuna bilməmişdilər...

Hətta bu kəndin adını dəyişdirib erməniləşdirmək fikrinə düşənlər belə Alı kişinin ələmi bir-birinə qatacağından, onların aşına su qatacağından hürküb-çəkinərək hələlik marığa yatmışdılar, hələlik gözləmə mövqeyində dayanmışdılar...

Ağsaqqallar danışır ki, tanınmış ziyalılara, el təəsübü çəkən insanlara «xalq düşməni» damğasının vurulub həbsə salındığı və gedərgəlməzə yola salındığı o dövrdə bütöv Göyçə mahalında və Basarkeçər bölgəsində sözü keçən Abbas Əhmədov min bir əzab-əziyyətə qatlaşaraq Alı Xələf oğlu kimi sədaqətli, cəsur, mərd azərbaycanlıları öz ətrafına yığıbmiş, neçə-neçə soydaşımızı ermənilərin fitnə-felindən xilas edibmiş, üstəlik millətçilik toxumu səpən onlarla erməni daşnakını özlərinin qurduğu tələyə salıbmış...

Bunu da fakt kimi danışirlar ki, məhz bu vətənpərvər və millətsevər şəxsiyyətlərin sayəsində o zamanlar bir-birinə sığınmış Göyçə mahalının azərbaycanlı kəndlərinin arasında erməni sovxozu yaratmaq kimi mənfur niyyətin qarşısı ustalıqla alınmış, daşnak tör-töküntülərinə öz çirkin məqsədlərini həyata keçirməyə imkan verilməmişdi. Bu doğrudan da böyük cəsarət tələb edirdi!..

Alı Xələf oğlu öz işinə çox sədaqətli bir adam imiş. O, həmişə kənddə düzgünlüyü qoruyar, dövlətin yaratdığı qanun-qaydanın olduğu tərzdə həyata keçirilməsinə nəzarət edər, qanunculuğu pozanlara qarşı fəal mübarizə apararmış...

Necə deyirlər, ağır-oturub batman gələn, sözünün ağası olan, dedikləri ilə gördüklərini, kəlmələri ilə əməllərini tarazlaşdıran köhnə kişilərdən biri olub Alı Xələf oğlu!..

**Bu dünya bir nərduxtadır,
Meydandakı zər – kişilər!
İki-biri baş alçaldan,
Şeşi-beşi nər kişilər!**

**Qorxusu yox qar-yağışdan,
Ehtiyatı görüb başdan...
Haqqa dönüb yaramışdan,
Ocaq olub pır kişilər!..**

**Hər kəs eli tutsa daşa,
Bahar ömrü dönər qışa...
Həyat sirdir başdan-başa,
Aça bilməz hər kişilər...**

**Yamanlıqlar sehirlənsə,
Get-gəlməzə diyirlənsə,
Hər işimiz xeyirlənsə,
Yoxa çıxar şər kişilər!..**

**Knyaz Aslan, atəşə bax:
Köz qalıbsa, sönməz ocaq!..
Günəş olub hey yanacaq
Bu dünyada ər kişilər!..**

Xələfli ocağı həmişə saza-sözə bağlı olub.

Deyilənə görə, məşhur Aşıq Ələsgər ilk söz-söhbətini elə bu ocaqda Arıq Alı ilə aparıbmiş.

Məşhur Aşıq Nəcəf və Aşıq Əsəd bu kənddə öz sazlarını köynəyindən ilk dəfə Arıq Alının önündə çıxarıblar. Arıq Alı da oğlu Mahmuda məsləhət görüb ki, bu iki gənc aşığa layiqli aşıq libası tikdirsin. Sonra da Arıq Alı körpə Yunusu Aşıq Nəcəfə tapşırıb ki, ona ustadlıq eləyib aşıqlığın sirlərini öyrətsin. Sonralar məşhur sənətkar kimi şöhrətlənmiş Aşıq Yunus bu əhvalatı toyda-mağarda tez-tez danışarmış...

Həm Xələf Alı oğlu, həm də Alı Xələf oğlu el-obada düzənlə-nən aşıq məclislərinə, ustad aşıqların apardığı toy şənliklərinə xüsusi dəvət alan adamlardan olublar... Öz evlərində də tez-tez saz-söz məclisi qurular, qonum-qonşu ilə, dost-tanışla birgə gecə səhərəcən tanınmış aşıqların məlahətli ifalarını dinləyər, bənzərsiz deyişmələrinə qulaq kəsilər, şirin-şirin danışdıqları dastanlara könül verərlərmiş...

Abuzər Xələfov da məhz belə bir ləyaqətli ocağın yetirməsi, belə bir nəslin xələfidir. Ailədə dörd qardaş, bir bacı olub, bir-birinə can deyib, can eşidiblər. Abuzər Xələfli ailəsində ilk nəvə olduğuna, müdrik el ağsaqallarının qayğısı ilə böyüdüynə görə uşaqlıq çağlarından onun bütün hərəkətlərində böyüklərə xas olan ədəb-ərkan kimi üstün xüsusiyyətlər hiss olunarmış. Hər şeyə çox incəliklə, həssaslıqla yanaşarmış.

Atası Alı Xələf oğlunun düzgün yol göstərən ibrətamiz öyüd-nəsihətlərini, anası Səməngül Eyyub qızının ürəyinə yağ kimi yayılan xeyir-dualarını eşidə-eşidə gündə bir buğda dənəsi böyüyür, nəsil-nəcəbətinə, əslinə-zatına layiq övlad olmaq haqqında düşünür, şirin-şirin xəyallara qapılırdı Abuzər Alı oğlu...

1938-ci ildə doğma Cil kəndindəki yeddi illik məkəbin birinci sinfinə daxil olub, yazıb-oxumağı öyrənib, «Əlifba»nı başa vurandan sonra evdə əlinə düşən qalın kitabları bir-bir vərəqləməyə, mənasını başa düşməyə çalışıb.

Könlünü saza-sözə vermişdi, meylini dəftər-kitaba salmışdı, arzulardan qanad taxmışdı Abuzər... Vaxtını boş ötürmürdü, dərslərinə hazırlaşır, tapşırıqları yerinə yetirir, məsələ və misalları yazıb-pozur, yeni çapdan çıxmış bədii əsərləri oxuyub özünü qəhrəmanlara bənzədirdi... Əlaçı olduğuna görə müəllimlər də, şagirdlər də ona hörmətlə yanaşırdılar. Ailədə də, camaat arasında da sözü keçərli, ötkəm idi. Dərslərindən macal tapan kimi ev-eşik, həyat-baca işlərindən yapışırdı...

Babalarımız gözəl deyib: ot kökü üstə bitər!..

Uşaqlığı Böyük Vətən müharibəsinin əzab-əziyyətli illərinə düşdüyündən Abuzər Xələfov təhsil almaqla yanaşı, həm də Əli Bayramov adına kolxozda işləmək məcburiyyətində qalmışdı. Yeniyetmə yaşlarından çətin həyat sınaqları ilə qarşılaşmalı olmuşdu. Ailənin gün-güzəranına imkanı çatdıqca maddi və mənəvi yardım göstərmək, özünü fiziki əməyə alışdırmaq və halal zəhmətin bəhrəsini dadmaq onun bəxtinə yazılmışdı...

Abuzər Xələfovun cavanlıq dostlarından olan Rusiya Pedaqoji Elmlər Akademiyasının akademiki, pedaqoji elmlər doktoru, professor Hüseyn Əhmədov onun Cil kəndində keçirdiyi uşaqlıq və yeniyetməlik illərini obrazlı şəkildə belə təsvir edir:

«Ömrün müdriklik və kamillik dövrünü yaşayan A.Xələfov bütöv bir şəxsiyyətdir. Onun həyatı, şəxsi və ictimai fəaliyyəti, geniş elmi erudisiyası, yaradıcılıq üslubu, tədqiqatçı-alim səliqə-sahmanı, idarəetmə qabiliyyəti, insanlara məhəbbəti, qayğısı, ünsiyyəti və səmimiyyəti əsl nümunə məktəbidir. O saflıq, təmizlik, qeyrətlilik, xeyir-xahlıq, obyektivlik və prinsipiallıq rəmzidir. Əsl alim, vətənpərvər ziyalı, ümid, pənah yeri olan el ağsaqqalı, yrayında Vətən dərdi, yurd həsrəti, torpaq itkisi, Göyçə nisgili yaşadan nadir insanlardandır.

O, vüqar və əzəmətini Şah dağından, duruluğunu, saflığını neçə-neçə xəstəyə şəfa olan Cilin pəri bulağından, təmkin və səbri elin ağsaqqal kişilərindən alıb. Göyçənin ab-havası, təbiətinin və insanların gözəlliyi, boya-başa çatdığı Alı kişi ocağının adət-ənənələri onun ruhuna hopub, onu insanlara da da mülayim edib.

Uşaqlıq illəri doğma yurdda – Göyçə gölünün sahilində, XII əsrdə bərqərar olan Cil kəndində, indii yadlara, yağılara qalan, «xəstə üçün təpəsində qar olan», «süsənli, sünbüllü, lalalı dağlarda» keçib. İlk gündən bacarığı, diribaşlığı və fəhmi ilə seçilib. Yeddiillik məktəbi doğma kənddə, orta məktəbi isə Toxluca kəndində bitirib.

O dövrün sosial-siyasi, mədəni-psixoloji şəraitinə, müxtəlif çətinliklərə baxmayaraq, oxumağı özünün həyat ideali seçib.

Ömrünün qaynar və coşqun illəri müharibə dövrünə düşüb. İnsanlara ölüm və fəlakət gətirən müharibə onun da ömrünün ən gözəl və tərəvətli dövrünü yeyib.

Yaşadları kimi o da cəbhəyə gedənləri əvəz etmək üçün kolxoza gəlib, yaşına uügün olmayan işdən yapışib, əzablı-əziyyətli, məhrumiyyətli günlər yaşayıb. Bu günlərdən ona acılı-şirinli xatirələr və bir də SSRİ Ali Soveti rəyasət Heyətinin fərmanı ilə verilmiş «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945-ci illər) rəşadətli əməyinə görə medalı qalıb».

Kövrək və ibrətli xatirədir!..

Elə bu mübarizliyi və fəallığı da Abuzər Xələfov 1947-ci ildə Toxluca kənd orta məktəbinə gətirdi və səkkizinci sinifdən burada oxumağa başladı.

Bu həmin Toxluca kəndidir ki, bünövrəsini oğuz türkləri VII-IX yüzilliklərdə qoymuşdular. Çox-çox sonralar kənddə arxeoloji qazıntılar zamanı oğuzların qəbirləri tapılmışdı, alban abidələrinin qalıqları aşkarlanmışdı... Bir də bu həmin Toxluca kəndidir ki, 1919-cu ilin martında quldur Andranikin vəhşi dəstələrinin qanlı hücumuna məruz qalmışdı. O zaman burada 1199 nəfər azərbaycanlı yaşayırdı. Quldurlar əhalinin bir hissəsini güllələmiş, bir hissəsinə ağır işgəncələr vermiş, sağ-salamat qalanları isə zorla kənddən qovub çıxarmışdılar. Qaçqınlar yalnız sovet hakimiyyəti dövründə – 1922-ci ildən sonra yurd-yuvalarına qayıda bilmişdilər.

Abuzər Xələfovun təhsil aldığı illərdə kənd əhalisinin sayı təxminən 2 min nəfər idi. Rayon mərkəzindən 24 kilometr cənub-şərqdə yerləşən bu azərbaycanlı yaşayış məntəqəsində bir çox dövlət, mədəni-maarif və səhiyyə müəssisələri fəaliyyət göstərirdi.

1950-ci ildə Toxluca kənd orta məktəbini uğurla başa vuran Abuzər Xələfov çoxdan bəri ürəyində dolaşdırdığı arzusuna qovuşmaq məqamına çatmışdı. O, Azərbaycana - Bakıya getmək, ali məktəbə daxil olmaq və yüksək ixtisaslı mütəxəssis kimi yetişmək ovqatına köklənmişdi.

Atalar düz deyir: Niyyətin hara, mənzilin də ora!

Abuzər Xələfov elə həmin il Bakı Dövlət Universiteti (o vaxtlar Azərbaycan Dövlət Universiteti adlanırdı) Filologiya fakültəsinin Kitabxanaçılıq şöbəsinə daxil olmuş və 1955-ci ildə ali təhsilini uğurla başa vuraraq universitetin Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya kafedrasında müəllim vəzifəsində saxlanılmışdır.

1955-ci ildən səmərəli elmi və pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan Abuzər Xələfov 1961-ci ildə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinə dair namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək, tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

1962-ci ildə dosent A.Xələfovun fəal iştirakı ilə BDU-nun Kitabxanaçılıq şöbəsi müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinə çevrilmiş, o, həmin fakültənin ilk dekanı seçilmiş və 25 il bu vəzifədə səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

Görkəmli alim eyni zamanda 1963-cü ildən bugünə kimi fakültənin nəzdindəki Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri vəzifəsində uğurla çalışmaqdadır.

A.Xələfov yüksək səviyyəli alim, sənətləli pedaqoq-müəllim, təcrübəli rəhbər işçi, fəal ictimai xadimdir. Onun səmərəli elmi tədqiqat fəaliyyəti həm Azərbaycanda, həm də xarici ölkələrdə geniş şöhrət qazanmışdır. Ölkəmizdə mədəniyyət və kitabxana işi quruculuğunun tarixi problemləri, kitabxanaşünaslığın nəzəriyyəsi və metodologiyası, ali kitabxanaçılıq-bibliografiya təhsili məsələləri, habelə kitabxana işi nəzəriyyəsi və bir sıra digər aktual elmi problemlər Abuzər Xələfovun elmi araşdırmalarının özəyini təşkil edir. Bütövlükdə milli mədəniyyətşünaslıq və kitabxanaçılıq elmi və təcrübəsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən sanballı əsərlər məhz həmin uğurlu elmi tədqiqatların parlaq nəticələridir.

A.Xələfov Azərbaycanda kitabxana işinin çoxəsrlik tarixi ilə bağlı gərgin axtarışlar aparmış və bu mövzuya dair onlarla elmi əsər yazıb nəşr etdirmişdir. Alimin «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (Ən qədim zamanlardan başlayaraq XVIII əsrə qədər)», «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (1870-1920-ci illər)», «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)», «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (1933-1958-ci illər)», «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (Qədim dövrlərdən başlamış XVIII əsrin axırınadək)», «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (Ən qədim dövrlərdən XX əsrə qədər)», «Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası (1930-2000-ci illər)», «Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi», «Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş», və s. kimi kitabları Milli mədəniyyət tariximizin bu zəruri sahəsinin keçdiyi şərəfli yolu hərtərəfli izləməyə imkan yaradan əvəzsiz mənbələrdir.

Alimin «S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin əsas kitabxanasının yaranması və inkişafı tarixindən (1920-1929-cu illər)», «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1828-1850-ci illər)», «Azərbaycanda kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinin inkişafı (1920-1925-ci illər)», «Azərbaycanda kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinin inkişafı (1926-1932-ci illər)», «İnkişaf etmiş sosializm cəmiyyətində Azərbaycan kitabxana işi», «Azərbaycanda kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsinin bəzi yekunları və təkmilləşdirilməsi məsələləri», «H.Ə.Əliyevin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafı (1970-1980-ci illər) və s. kimi çoxsaylı elmi məqalələri də kitabxana tariximizin qədim və müasir dövrlərinə, indiyə qədər elmi

cəhətdən sistemləşdirilməmiş müxtəlif məqamlarına aydınlıq gətirir. Təsədüfi deyil ki, A.Xələfovun qələmindən çıxmış bu elmi əsərləri tanınmış alimlər və mütəxəssislər rəğbətlə qarşılamışlar.

Humanitar elm kimi kitabxanaşünaslığın ümumnəzəri və metodoloji problemlərinin işlənilməsi, kitabxanaların sosial funksiyalarının araşdırılması, cəmiyyətin intellektual inkişafı prosesində, insanların mədəni-mənəvi tərbiyəsində, təhsil prosesində kitabxanaların rolunun öyrənilməsi professor A.Xələfovun elmi tədqiqat fəaliyyətinin mühüm hissəsini təşkil edir.

Tanınmış alim uzun illərdən bəri «Kitabxana fondu təşkilinin bəzi məsələləri», «Kitabxanaşünaslığın müasir problemləri», «Kitabxanaşünaslığın tarixi və metodologiyası», «Kitabxanaşünaslığa giriş», «Müasir şəraitdə Azərbaycanda kitabxana quruculuğu nəzəriyyə və təcrübəsinin elmi əsasları», «Cəmiyyətin informasiya təminatında kitabxanaların tarixi rolu», «Müasir kitabxanaların sosial funksiyaları» və s. mövzularda yazıb nəşr etdirdiyi kitab, proqram, metodik vəsait və elmi məqalələrdə həmin aktual problemlərin həllinə dair özünün məntiqi mülahizələrini və elmi müddəalarını şərh etmişdir.

İkicildlik «Kitabxanaşünaslığa giriş» adlı dərsliyində (2001, 2003) isə görkəmli kitabxanaşünas alim bütün bu zəruri məsələləri yüksək elmi səviyyədə ümumiləşdirmiş və sistemləşdirmişdir.

Professor A.Xələfovun 2006-cı ildə çapdan çıxmış «Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi» adlı fundamental monoqrafiyası mühüm tarixi elmi əsər kimi mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmiş, həm elmi nəşrlərdə, həm də kütləvi informasiya vasitələrində çox yüksək qiymətləndirilərək, müəllifinə sonsuz şöhrət qazandırmışdır.

Mütəxəssislər eyni zamanda professor A.Xələfovun «XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işinin inkişaf istiqamətləri (mülahizələr, təkliflər və proqnozlar)» monoqrafiyasını müstəqillik illərində milli kitabxanaşünaslıq fikrinin zirvəsi hesab edirlər.

Azərbaycanda və dünyada kitabxanaşünaslıq fikrinin inkişaf tarixi, kitabxanaşünaslığın nəzəriyyə, metodologiya və metodikasının əsasları, kitabxanaşünaslıq elminin tarixi inkişaf problemləri və müasir vəziyyəti, elmlər sistemində kitabxanaşünaslığın yeri, kitabxanaların bir sistem kimi struktur xarakteristikası, kitabxanaların tipologiyası, kitabxanaçılıq peşəsinin müasir problemləri və s. kimi aktual məsələlər 2006-cı ildə çapdan çıxmış həmin sanballı monoqrafiyada öz geniş əksini tapmışdır.

A.Xələfov Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq-biblioqrafiya təhsilinin tarixi və nəzəri problemlərinə də öz elmi araşdırmalarında xüsusi diqqət yetirmişdir. Ölkəmizdə ali kitabxanaçılıq-biblioqrafiya təhsilinin inkişafına, yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrlar hazırlanmasının hərtərəfli həllinə görkəmli alimin «Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı», «Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili» adlı monoqrafiyaları, həmçinin «Kitabxanaçılıq təhsili», «S.M.Kirov adına ADU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsi», «Yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlayaq», «Kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı», «Kitabxanaçılıq fakültəsi: Dünən və bu gün» və s. kimi çoxsaylı elmi məqalələri və tədris-metodik materialları ciddi təsir göstərmişdir.

İnanırıq ki, təkcə Azərbaycanda deyil, həmçinin MDB miqyasında, habelə Türkiyədə və İranda yaxşı tanınan yorulmaz və görkəmli alimimiz hələ innən belə Azərbaycanın kitabxanaşünaslıq elmini özünün yeni-yeni sanballı əsərləri ilə daha da zənginləşdirəcəkdir.

Professor A.Xələfov kitabxanaşünaslıq-biblioqrafiya elmi sahəsində mütəxəssis elmi-pedaqoji kadrların hazırlığında da əvəzsiz rol oynamışdır. O, Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elmi sahəsində xüsusi elmi məktəb yaratmış, 1 doktorluq və 13 namizədlik dissertasiyası məhz onun elmi rəhbərliyi ilə müdafiə edilmişdir.

Tanınmış alim eyni zamanda 25 nəfər elmlər namizədi və elmlər doktorunun hazırlanmasında elmi məsləhətçi və ya opponent kimi xüsusi fəallıq göstərmişdir.

Professor A.Xələfov uzun illər ərzində Sovet İttifaqının paytaxtı Moskva şəhərində fəaliyyət göstərmiş doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə vahid ixtisaslaşdırılmış şuranın üzvü kimi də səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. O, həmçinin Azərbaycanda, Rusiyada, Gürcüstanda, Özbəkistanda mədəniyyət, kitabxana işi quruculuğu, kitabxanaşünaslıq tarixi və nəzəriyyəsi problemləri üzrə müdafiə edilmiş bir çox namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının opponenti, yaxud müdafiə şuralarının üzvü kimi milli kitabxanaşünaslıq elmimizi uğurla təmsil etməyi bacarmışdır.

Professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaşünaslıq kafedrası ixtisas üzrə mühüm elmi tədqiqat mərkəzinə çevrilmiş, burada kitabxanaçılıq işinin tarixinə və nəzəriyyəsinə dair irihəcmli nəzəri tədqiqatlar yerinə yetirilmişdir.

A.A.Xələfov kitabxana işinin inkişafının hüquqi normalarının işlənib hazırlanmasında xüsusi fəallıq göstərmiş, 1998-ci ildə Milli Məclisdə qəbul olunmuş «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan

Respublikasının Qanununun hazırlanması üzrə işçi qrupuna rəhbərlik etmişdir. Qeyd edək ki, bu Qanun 29 dekabr 1998-ci ildə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış və həmin gündən qüvvəyə minmişdir.

Heydər Əliyev həmçinin 12 mart 1999-cu ildə «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiq edilməsi barədə fərman imzalamış, qanunun ayrı-ayrı maddələrinin yerinə yetirilməsinə cavabdeh olan dövlət orqanlarını müəyyənləşdirmişdir.

Respublikamızda ilk dəfə olaraq «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq üzrə dövlət standartı» da məhz professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə işlənib hazırlanmışdır.

Professor A.Xələfov özünün çoxcəhətli elmi və pedaqoji fəaliyyətini səmərəli ictimai işlə də sıx şəkildə əlaqələndirir. Belə ki, ötən illər ərzində o, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının sədri, SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının üzvü, Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının elmi məsləhətçisi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Elmi-Metodik Şurasının «Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq» bölməsinin sədri, Respublika Kitabsevərlər Cəmiyyəti nəzdində «Kitab» xalq Universitetinin rektoru və s. kimi ictimai vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlmişdir.

1998-ci ildə isə professor A.Xələfov ölkəmizdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyəti yaratmış və onun ilk prezidenti seçilmişdir.

Professor A.Xələfov ölkəmizdə buraxılan bir sıra elmi nəşrlərin və dövrü mətbuat orqanlarının, o cümlədən «Bakı Dövlət Universitetinin Xəbərləri»nin, «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya», «Dil və ədəbiyyat» elmi-nəzəri və təcrübi-metodik jurnallarının, həmçinin kitabxana işinin, kitabxanaşünaslığın tarixi və nəzəriyyəsi üzrə elmi məqalələr məcmuələrinin, mədəniyyətə dair qəzet və jurnalların redaktoru və ya redaksiya heyətlərinin üzvüdür.

Görkəmli alim eyni zamanda elm, mədəniyyət və təhsil sahələrinə dair bir sıra elmi şuraların, komissiyaların və ictimai birliklərin üzvü kimi də səmərəli fəaliyyət göstərir.

Əmək və müharibə veteranı olan professor A.Xələfovun Vətən və cəmiyyət qarşısındakı, elm, mədəniyyət və təhsilin inkişafındakı

xidmətləri dövlət orqanlarının və bir sıra ictimai təşkilatların xüsusi mükafatları, medalları və fəxri fərmanları ilə dəyərləndirilmişdir.

Belə ki, o, müxtəlif illərdə «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945-ci illər) rəşadətli əməyə görə», «Şərəfli əməyə görə», «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945-ci illər) qələbənin 30 illiyi», «N.K.Krupskaya», «1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 50 illiyi» medalları, həmçinin SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinin «İşdə əla müvəffəqiyyətlərinə görə», «Əmək veteranı», «Ümumittifaq Bilik Cəmiyyətində fəal işinə görə», Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 55 illiyi şərəfinə «1941-1945-ci illər müharibəsi veteranı» nişanları ilə təltif edilmişdir.

A.Xələfov 1969-cu ildə kadr hazırlığı sahəsində xidmətlərinə görə «Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi» fəxri adına, 2001-ci ildə isə kitabxanaşünaslıq elminin inkişafında böyük xidmətlərinə görə «Əməkdar elm xadimi» fəxri adına layiq görülmüş ilk kitabxanaşünas alimdir.

Görkəmli alim A.Xələfov Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 11 fevral 2000-ci il tarixli fərmanı ilə Bakı Dövlət Universitetinin 80 illiyi münasibətilə elm və təhsil sahələrindəki xidmətlərinə görə «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir.

Professor A.Xələfov 2000-ci il fevralın 15-də BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının müxbir üzvü, 2001-ci il fevralın 20-də isə həmin akademiyanın həqiqi üzvü – akademiki seçilmişdir. Dünyanın bir sıra dövlətlərinin başçılarından, görkəmli mütəxəssislərin, elm və mədəniyyət xadimlərinin də həmin beynəlxalq miqyaslı qurumun üzvü olması Azərbaycan aliminin dünyada tanınmasını bir daha təsdiq edən mühüm faktlardan biridir.

Görkəmli kitabxanaşünas alim 2001-ci ildə BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının və Rusiya Yazıçılar İttifaqının «Xeyriyyəçilik və maarifilik» medalı ilə təltif edilmişdir.

2001-ci ildə professor A.Xələfov «VEKTOR» Beynəlxalq Elm Mərkəzinin həyata keçirdiyi «Azərbaycanın 100 görkəmli alimi» layihəsinin qalibi olmuş, «XXI əsrin görkəmli alimi» beynəlxalq diplomu ilə şərəfləndirilmişdir.

2005-ci ildə isə professor A.Xələfov təhsil sahəsində qazandığı uğurlara görə Bakı Dövlət Universitetində «İlin müəllimi» fəxri diplomuna layiq görülmüşdür.

Görkəmli alimimiz 2006-cı ildə elm və təhsil sahəsindəki əvəzsiz xidmətlərinə görə YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban Əliyevanın rəhbəri olduğu Heydər Əliyev Fondunun «Azərbaycan mədəniyyətinin dostları» təqaüdünə layiq görülmüşdür.

Abuzər Xələfov həm də əməli saleh insan, Allaha dərin inam və etiqad bəsləyən bir şəxsdir. Tanrı bu nəcib insanın qismətinə üç müqəddəs ocağın ziyarətində olması nəzərdə tutulmuşdur. O, 1998-ci il martın 31-dən aprelin 17-dək Həcc ziyarətində olub, Səudiyyə Ərəbistanının Məkkə və Mədinə şəhərlərinə gedib, «Hacı» adını qazanıb.

1999-cu il iyunun 14-dən 27-dək İran İslam Respublikasının Məşhəd şəhərində İmam Hüseynin məqbərəsini ziyarət edən Abuzər Xələfov «Məşədi» adına layiq görülmüşdür.

Alim 2001-ci il fevralın 12-dən 16-dək İraqın Kərbəla şəhərində müqəddəs İmam Hüseyn məqbərəsində ziyarətdə olub və İslamın üçüncü dini titulu – «Kərbəlayı» adı ilə şərəfləndirilib.

Professor A.Xələfov elə həmin günlərdə yaranmış daha bir tarixi imkandan bəhrələnərək, Kərbəlada uyuyan əvəzsiz klassik şairimiz Məhəmməd Füzulinin məzarını da ziyarət edə bilib...

Ustad Səməd Vurgun yazır:

**Eşqsiz yaşayan donuq bir insan
İçini qurd yemiş boş bir ağacdır.
Əsrlər dolanır, dəyişir zaman,
Məhəbbət əbədi bir ehtiyacdır.**

Böyük şairimizin dediyi kimi, əsl məhəbbəti əbədi bir ehtiyac kimi dəyərləndirən Abuzər müəllim həm də sözün həqiqi anlamında ailəcanlı ev-ocaq sahibi, sədaqətli həyat yoldaşı, qayğıkeş ata və mehriban babadır.

O, xasiyyətə ipək kimi həlim və səmimi olan sevimli ömür-gün yoldaşı Adilə xanımın birlikdə Azər, Asəf, Elçin kimi yüksək mədəniyyətə və gözəl tərbiyəyə malik üç oğul böyüdüb boya-başa çatdırmış, onların hər birini ev-eşik sahibi məqamına yetirmişlər.

Abuzər babanın və Adilə nənənin Tural, Abuzər, Adilə, məryəm və Cahangir adlı beş əziz-xələf nəvələri tez-tez onlara qonaq gəlir, nağıl, şeir, bir də əlbəttə ki, qayğı və sevgi paylarını istəyirlər.

Tanrı qorusun!..

«ƏZİZİM VƏTƏN YAXŞI...»

*Vurda yolum oldu tən,
Varmı bu yoldan ötən.
Bu dünyada şirin şey
Bir anadır, bir Vətən!*

El bayatısı

Hər bir şəxsin kamil insan, yetkin şəxsiyyət kimi formalaşmasında ailə, uşaq bağçası, məktəb, kollektiv, ətraf mühit və digər amillərlə yanaşı, onun doğulduğu coğrafi ərazi, daha dəqiq ifadə etsək, Vətən torpağı çox mühüm və bəlkə də həlledici rol oynayır.

Milyon illər öncə ulu babalarımızın təfəkkür və düşüncə işığından süzülüb bugünümüze nur çiləyən «Vətənə gəldim, imana gəldim», «Vətənin bir qışı qürbətə yüz baharından yaxşıdır», «Yurddan çıxsan da, eldən çıxma», «Köçən yurdun qədrini düşən yurdda bilirlər» kimi dərin fəlsəfi yüklü atalar sözləri də bu fikrin təsdiqi deyilmi?!

Uzun illər ərzində apardığım müşahidələr dəfələrlə sınaqdan çıxmış belə bir qənaəti yüzdə yüz təsdiqləyir: İnsan harada olursa-olsun, harada yaşayarsa-yaşasın bu dünyaya göz açdığı təbiətin özünəməxsus varlığını – dağlarının əzəmətini, bağlarının əsrarəngliyini, çaylarının şırıltısını, bulaqlarının zümsüməsini, çöllərinin genişliyini, çəmənlərinin rəngarəngliyini, güllərinin ətrini, çiçəklərinin rəyihəsini... ömrü boyu özünün canında-qanında, oturduğunda-duruşunda, xasiyyətində-davranışında... yaşadır.

Bəlkə elə buna görə də uşaqlıqdan qocalığa doğru bir tale yolunun yolçusu olan insan oğlu dünyanı gəzib-dolaşsa da, yad ellərdə gününü-güzəranını xoş keçirsə də, son məqamda «Qəribi vurmuşlar, «Vay Vətən!» demiş», «Qürbət yerdən Vətən olmaz», «Qürbət görməyən adam Vətən qədri bilməz», «Vətəni yadına düşən qərib ağlamasın neyləsin» deyib zülüm-zülüm göz yaşını tökər, unudulmaz doğma yurd yerlərini özünün qıbləsi bilər...

Yəqin elə buna görədir ki, ulu şairimiz Əssar Təbrizi yazır:

**Bir yoxsul qürbətdə şah olsa əgər,
Hər axşam o, «Vətən!» deyib ah çəkər.**

İnsan qərribə və sirli bir məxluqdur. Nədənsə həmişə doğma ocaqdan, müqəddəs el-obadan uzaq düşəndən, ayrılığın tamını dadandan, başı həsrət daşına dəyəndən sonra əzizdən əziz yurd yerləri üçün, o yurdun ən xırda daş-kəsəyi, ən kiçik çör-çöpü, ən adi toz-torpağı üçün belə burnunun ucu göynəyir...

Hələ bu nisgilli bayatımıza fikir verin:

**Əzizim Vətən yaxşı,
Geyməyə kətan yaxşı.
Qərblilik cənnət olsa,
Yenə də Vətən yaxşı!..**

Bundan artıq sevgi, bundan ağır kədər, bundan böyük həsrət olarmı?!..

Yaxud özgə bir biçimli bayatımız:

**Burda yolum oldu tən,
Varmı bu yoldan ötən?!
Bu dünyada şirin şey
Bir anadır, bir Vətən!..**

Bu baxımdan əsərimizin baş qəhrəmanının, ömrünün 75-ci pilləsində – ağsaqqallıq və müdrilik məqamında qərarlaşıb ötən günləri kövrək-kövrək yada salan Abuzər Alı oğlunun ulu əcdadlarının ocaq çatıb binə qurduqları, el-elə söykəyib yurd-yuva saldıqları, doğmalasdırdıqları, müqəddəsləşdirdikləri, vətənləşdirdikləri unudulmaz torpaqların ağırılı-acılı tarixini ötəri də olsa vərəqləmək, qan yaddaşımızı bir daha təzələmək lazım gəlir...

Bunun da mühüm bir səbəbi var:

Abuzər müəllimi yaxından tanıyanlar gözəl bilirlər ki, ona prinsipiallıq, obyektivlik, tələbkarlıq, işgüzarlıq, ciddilik, düzgünlük, qayğıkeşlik, səmimilik xasdır. Mənəvi təmizliyi, könül toxluğunu hər şeydən uca tutan bu insan həm də ilk növbədə yüksək vətəndaşlıq mövqeyi, milli dövlətçilik ideyalarına sdaqəti və həqiqi vətənpərvərliyi ilə seçilir...

KEŞMƏKEŞLİ TARİXƏ BİR BOYLANIŞ və ya ƏCDADLARIMIZIN MÜQƏDDƏS MƏSKƏNİ

*Siz ata-babalarımızın müqəddəs yerlərinə
o vaxt Vətən deyə bilərsiniz ki, onun sahibi
olasınız.*

Nəriman Nərimanov

Tarixi mənbələr təsdiqləyir ki, Oğuz türklərinin ulu əcdadları indiki Ermənistan ərazisində hələ eramızdan əvvəl I minillikdə məskunlaşmışdılar. E.ə. VIII-VII əsrlərdə Urartu çarlığına daxil olan bu əraziyə şimaldan gəlmiş türkdilli kimmerlər, skiflər, saklar, quqarlar, şiraklar və pasianlar sahiblik edirdilər. Bu gün də onların adları Qamri, Becni, Quqark və Şirak kimi toponimlərdə yaşamaqdadır.

Həmin torpaqlarda türkdilli hunlar, kəngərlər, bolqarlar, xəzərlər eramızın əvvəllərindən, oğuzlar və başqa tayfalar isə bir qədər sonra məskunlaşmışlar. «Kitabi Dədə Qorqud» eposundakı yer adlarından bir qisminin məhz orada olması da bu fikrin təsdiqidir.

Ermənistan qədim dövrlərdə farsların, parfiyalıların, romalıların, VII əsrdən ərəblərin, XI-XIX əsrlərdə isə Türkiyə və İranın hakimiyyəti altında olmuşdur.

Akademik Budaq Budaqovun və tarixçi alim Qiyasəddin Qeybullayevin elmi redaktorluğu ilə fəlsəfə elmləri namizədi Sabir Əsədovun tərtib etdiyi «Ermənistan azərbaycanlılarının tarixi coğrafiyası» kitabında vurğulandığı kimi, Sisyan, Qafan, Uluxanlı, Qəmərli, Zəngibasarda, Dərəçiçək, Göyçə, Ağbaba kimi ulu türk yurdlarında qalmış qədim qalalar, ziyarətgahlar, qəbirüstü daşlar, məzar kitabələri, sənət inciləri, toponimlər və digər saysız-hesabsız maddi mədəniyyət abidələri Azərbaycan xalqının bu ərazilərdə ən qədim dövrlərdən məskunlaşdığını sübuta yetirən əvəzsiz tarixi yadigarlardır.

Uzun əsrlər boyu başqa millətlərdən olan səyyahların və tədqiqatçıların öz yol qeydlərində və əsərlərində fars, müsəlman, tatar, qarapapaq, ağqoyunlu, qaraqoyunlu adlandırdıkları oğuz türklərinin - Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların tarixi keçmişinin öyrənilməsi bu baxımdan bir sıra çətinliklərlə üzləşir.

Erməni tədqiqatçısı Zaven Korkodyan 1932-ci ildə «Sovet Ermənistanının əhalisi son yüz ildə. 1831-1931» adlı bir statistik məlumat kitabı nəşr etdirib. Bu o zamanlar idi ki, sovet rəhbərlərinin qayğısı sayəsində tarixi Azərbaycan torpaqlarının hesabına özlərinə dövlət yaratmış ermənilər hələlik həqiqəti olduğu kimi söyləmək məcburiyyətində idilər. Elə bu səbəbdən də həmin kitabda Sovet Ermənistanı ərazisində mövcud olmuş 2310 kəndin adı verilmişdir ki, onlardan da təxminən 2 mini türk (Azərbaycan) dilindədir!

Bu, həmin ərazilərin hansı xalqa mənsub olduğunu təsdiqləyən ən əsaslı faktlardan biri deyilmi?!

Amma az sonra öz məkrli niyyətlərini maneəsiz həyata keçirmək üçün ermənilər kütləvi şəkildə addayışma və tarixi saxtalaşdırma siyasətinə əl atdılar. Belə ki, rəsmi olaraq 1935-ci ildən azərbaycanlı kəndlərin adlarının dəyişdirilməsinə başlanıldı və 1978-ci ilədək 465 kəndə yeni əcaib-qəraib erməniləşdirilmiş adlar verildi.

Bu sahədə son nöqtəni isə «demokratiya» bayrağı altında hakimiyyət başına gəlmiş Levon Ter-Petrosyan qoydu: onun 1991-ci il aprelin 9-da imzaladığı bir fərmanla indiki Ermənistan ərazisindəki 97 azərbaycanlı kəndinin ən qədim zamanlardan bəri daşdığı türk mənşəli adı dəyişdirilərək erməniləşdirildi.

1991-ci il avqustun 8-nə keçən gecə isə ermənilərin «etnik təmizlənmə» və «türküz Ermənistan» uğrunda apardıqları amansız mübarizə başa çatdı: indiki Ermənistan ərazisində qalmış yeganə azərbaycanlı kəndi olan Nüvədi də boşaldıldı. Soydaşlarımız qədim dədə-baba yurd torpaqlarından sonuncusunu da beləcə itirdilər...

Z.Korkodyanın həmin kitabında rəsmi mənbələrə əsasən göstərilir ki, 1827-ci ildə təkə İrəvan şəhərində 12 min nəfərlik 2400 azərbaycanlı ailəsi yaşamış, başqa sözlə, şəhərdə əhalinin 70 faizindən çoxu azərbaycanlılar olmuşlar. Ruslar İrəvanda şəhər qalasını alandan sonra isə yerli kübar azərbaycanlı ailələrin bir qismi İrana çıxıb getmiş, ermənilər isə İrandan və Türkiyədən buraya köçürülmüşlər.

1828-ci ildə əhalinin milli tərkibi belə olmuşdur: azərbaycanlılar - 1807 ailə, yəni 7331 nəfər; ermənilər - 567 ailə, yəni 2379 nəfər. Qısa müddətdə gəlmələrin hesabına ermənilərin sayı 4132 nəfərə çatmışdı. Bu dövrdə İrəvan quberniyası Qafqazda yaşayan azərbaycanlıların sayına görə Bakı və Gəncədən sonra üçüncü yeri tuturdu.

Sonralar Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların sayı get-gedə azalsa da, inzibati ərazi bölgüləri tez-tez dəyişsə də, soydaşlarımız öz

kökündən qopmamış, çətinliklərə baxmayaraq ana dilində məktəblər açır, kitab və qəzetlər nəşr etdirmiş, teatr tamaşaları göstərmişlər.

Uzun illər milli ədavətin hədəfi və günahsız qurbanları olmuş Ermənistan azərbaycanlıları demək olar ki, son günlərədək ermənilərlə qarşıdurma şəraitində yaşamaq məcburiyyətində qalmışlar.

Mənbələrin təsdiqlədiyinə görə, 1905-1907-ci və 1918-1920-ci illərdə Ermənistan ərazisindəki qanlı vuruşmalarda ermənilər yarım milyon azərbaycanlıyı amansızcasına qətlə yetirmişlər.

1920-1930-cu illərdə ermənilərin mənfur siyasəti nəticəsində xeyli azərbaycanlı öz ata-baba yurdunu tərk etmək məcburiyyətində qalaraq Türkiyəyə, İrana, Azərbaycana, Rusiyaya, Gürcüstana və Orta Asiyaya getmişdir.

Qısa, həm sovet hakimiyyətinin ilk illərində, həm də 1948-1953 və 1989-1989-cu illərdə müxtəlif adlar və damğalarla Vətəndən sürgün edilən və didərgin düşən soydaşlarımızın sayı 1 milyon 500 min nəfərdən çox olmuşdur.

Azərbaycanlıların Ermənistandan zorla qovulması yersiz-yurtsuz ermənilərin «Türksüz Ermənistan» siyasətinin və milli ədavətinin acı nəticəsi kimi tarixin yaddaşına yazılmışdır...

Bu yerdə Abbas Səhhətin «Vətən» şeirini xatırlamamaq olmaz:

**Könlümün sevgili məhbubu mənim
Vətənimdir, vətənimdir, vətənim.
Məni xəlvə eyləmiş əvvəlcə xuda,
Sonra vermiş vətənim nəşvü nüma.
Vətənim verdi mənə nanü nəmək,
Vətəni, mənə, unutmaq nə demək?!
Anadır hər kişiye öz vətəni:
Bəsləyib sinəsi üstündə onu.
Südüdür kim, dolanıb qanımlı olub,
O mənim sevgili cananımlı olub.
Saxlaram gözlərim üstə onu mən,
Ölərəm əldən əgər getcə vətən.
Vətənin neməti nisyən olmaz,
Naxələflər ona qurban olmaz.
Vətən əcdadımızın mədfənidir,
Vətən övladımızın məskənidir.
Vətənin sevməyən insan olmaz,
Olsa, ol şəxsədə vicdan olmaz.**

GÖYÇƏNİN GÖZÜ ÇƏMBƏRƏK...

*Hanı mən gördüyüm qurğu-büsatlar?!
Dərdiməndlər görsə, tez bağı çatlar;
Mələşmir sürülər, kişnəşmir atlar,
Niyə pərişandı halların, dağlar?!*

Aşıq Ələsgər

Azərbaycan Respublikasının Gədəbəy rayonu ilə həmsərhəd olan və Göyçə (Sevan) gölünün şimal-şərqində yerləşən Krasnoselo rayonu 1937-ci il dekabrın 31-də təşkil edilmişdir.

Sahəsi 697 km olan Krasnoselo rayonunun indiki ərazisində tarixən azərbaycanlılar, XIX əsrin ikinci yarısından sonra isə az miqdarda ruslar (əsasən malakanlar) yaşamışlar. 1831-ci ildə rayonun ərazisində 1493 nəfər azərbaycanlı və 880 nəfər erməni, 1897-ci ildə isə 8358 nəfər azərbaycanlı, 4815 nəfər erməni və 676 nəfər rus əhalisi olmuşdur.

1918-ci ildən sonra azərbaycanlıların rayondan qovulması, eyni zamanda Türkiyədən və İrandan mühacir ermənilərin gəlməsi nəticəsində rayonda əhalinin milli tərkibi xeyli dəyişmişdir. Belə ki, 1922-ci ildə ermənilər 15.857 nəfər, azərbaycanlılar 6785 nəfər, ruslar isə 3887 nəfər təşkil etmişdir. 1988-ci ildə rayonda 72 min 600 nəfər əhali olmuşdur ki, onun da 56 min 100 nəfərini, yəni 78,2 faizini azərbaycanlılar təşkil etmişdir.

XV yüzillikdə İrəvan xanlığının tərkibinə daxil edilmiş ulu Göyçə mahalının bir hissəsini təşkil edən və oğuzların qədim məskənlərindən olan Krasnoselo rayonu XVIII əsrin sonuna kimi Çəmbərək adlanmışdır.

Krasnoselo rayonunun ərazisi 1785-1825-ci illərədək İrəvan xanlığına tabe olmuşdur.

XVIII yüzilliyin axırları - XIX yüzilliyin əvvəllərində çar Rusiyasının ruslaşdırma siyasəti nəticəsində bir sıra ucqar bölgələrlə yanaşı, Çəmbərəyə də çoxlu malakan sürgün edilmiş və o vaxtdan Çəmbərək Mixaylovka kimi tanınmışdır.

1828-ci ildə Gəncə (Yelizavetpol) quberniyası Qazax qəzasının tərkibinə daxil olan bu bölgənin müsəlman kəndlərində, o cümlədən

Çaykənddə dünyəvi təhsil verən rus-tarar məktəbi açılmış, Toxluca, Ağbulaq və Cil kəndlərində isə mollaxanalar fəaliyyət göstərmişdir.

Lakin Ermənistanda hakimiyyəti öz əlinə keçirən daşnaklar azərbaycanlıların savadlanması, kəndlərin mədəni inkişafı ilə razılaşa bilməyərək hər vaxtlar bu prosesin qarşısını almağa çalışırdılar. 1905-ci ildə baş vermiş erməni-müsəlman davasının davamı kimi 1918-ci ildə törədilən qırğın da əslində azərbaycanlılara divan tutmaq siyasətinə xidmət edirdi. Tayqulaq Andranikin və onun quldur dəstələrinin məqsədi də bu bölgələrdəki azərbaycanlıların hamısını bir nəfər kimi qırıb-tökmək idi.

Tarixi mənbələr sübut edir ki, 1918-1920-ci illərdə daşnaklar türk (azərbaycanlı) millətindən olan qadınları, uşaqları, qocaları bir yerə yığıb quyulara doldurmuş, üstlərinə daş tökmüş, əllərinə keçən adamları vəhşicəsinə öldürmüşdülər. Qana susamış və insanlığını itirmiş daşnaklar günlərlə, həftələrlə həmin quyulardan eşidilən insan naləsini eşidib qəh-qəh çəkirdi, ləzzət alırlarmış.

Erməni qulduru Andranikin və onun başçılıq etdiyi dəstələrin keçmiş Gəncə quberniyasının Qazax qəzasının Çəmbərək nahiyəsində - Krasnoselo rayonunda, o cümlədən Gölkənd, Toxluca, Şorca, Ardaniş və s. kəndlərində törətdikləri vəhşiliklər o dövrün mətbuat səhifələrində, rəsmi dövlət sənədlərində öz əksini tapmışdır. Məsələn, sənədlər tədiqləyir ki, Şorca kəndinə hücum edən vəhşiləşmiş erməni quldurlar qaçmağa imkanı olmayan azərbaycanlı hamilə qadınları, qocaları, əlilləri, xəstələri yerindəcə güllələyir, min işgəncə ilə öldürür, körpə uşaqları isə süngülərə taxıb özləri ilə gəzdirirmişlər. Rayonun içindən axan Tərsa (Gedik) çayı qan rənginə bələnibmiş.

1920-ci ildə XI qırmızı rus ordusu Mixaylovkaya gəlmiş, kənd bu ordunun şərəfinə Krasnoselo (Qırmızı kənd) adlandırılmışdır.

Ermənistanda Sovet hakimiyyəti qurulana kimi bölgənin Çaykənd, Gölkənd, Qaraqaya, Əmirxeyir, Yanıqtəpə, Cıvıxlı kəndləri Gəncə quberniyasının Qazax qəzasına, Toxluca, Ağbulaq, Şorca, Ardaniş, Cil kəndləri isə İrəvan quberniyasının Yeni Bayazid qəzasına tabe idi. Sovet rejimində isə bu ərazi Dilican rayonunun tərkibinə daxil edilmişdi.

Rayondan didərgin salınanların bir çoxu yalnız sovet dövründə, daha dəqiq desək, 1922-ci ildən sonra öz yurd-yuvalarına qayıtmış, ermənilərin dağıtdıqları doğma kəndləri bərpa etmiş, dədə-baba torpaqlarını əkib-becərmiş, öz təsərrüfatlarını inkişaf etdirməyə başlamışdılar.

1988-ci ildə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsini Ermənistanla birləşdirmək niyyəti ilə milli münaqişə yaradan ermənilərin hayküyü Krasnoselo rayonunda da əks-səda vermiş, həmin ilin mart ayından başlayaraq rayon mərkəzində işləyən bütün azərbaycanlılar işdən çıxarılmışdı.

Tez-tez İrəvandan, Sevandan, Dilicandan rayona gələn saqqallı ermənilər çığır-bağır mitinqlər keçirir, əllərinə keçən azərbaycanlıları döyür, onların rayondan çıxarmalarını tələb edirdilər.

Xatırladaq ki, 1987-1988-ci tədris ilində Krasnoselo rayonunda fəaliyyət göstərən 20 məktəbdən 12-də azərbaycanlılar təhsil alırdı. Azərbaycan kəndlərinin 9-da orta, 3-də isə səkkizillik məktəb vardı.

1988-ci il noyabrın 25-dən silahlı erməni quldurları azərbaycanlılar yaşayan kəndlərə hücumla başladılar və noyabrın 28-dək soydaşlarımızın hamısı rayondan qovuldu. Azərbaycanlılar var-dövlətlərini, ev-eşiklərini, mal-qaralarını ataraq, şaxtalı-boranlı günlərdə dağlardan-daşlardan keçib Azərbaycana pənah gətirdilər. Yolda xeyli uşaq və qoca qar uçqunlarına düşdü, çoxlu adam həlak oldu...

Yenə «Hamı mərd iyidlər, boş qalib yurdu?!» hay-harayına ovqat verən ustad Aşıq Ələsgər yada düşür:

**Hamı bu yaylaqda yaylayan ellər?!
Görəndə gözümdən car oldu sellər...
Seyr etmir köksündə türfə gözəllər,
Sancılmır buxağa güllərin, dağlar!**

**Kəpəz, Murov, qonur – gör neçə dağ var...
Üstünə nur yağsın, ay dəli Qoşqar!
Yayın ortasında yağdırırsan qar,
Səf çəkib üstündə sərdarın, dağlar!**

**Həsənnənə, Həsənbaba qoşadı,
Xaçbulaq yaylağı xoş tamaşadı.
Arsız aşıq elsiz niyə yaşadı?!
Ölsün Ələsgərtək qulların, dağlar!**

«GÖY ÇƏMƏNDƏ YURD GÖYƏRİR...»

*El çəkilər, yaxın köçər, yad itər,
Yurd sökülər, göz qaralar, od itər.
Nəsil gedər, tarix batar, ad itər,
Göyçəlilər, dağılmayın Göyçədən!*

Hüseyn Arif

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki, Tarix və Etnoqrafiya İnstitutunun şöbə müdiri, Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Cil kəndini belə təsvir edir:

«Kiçik Qafqazın gen sinəsində, al-yaşıl qoynundauulu bir kənd, qədim bir şenlik qərar tutur. Göyçə gölünün şəffaf suları obaya ayna tutur, təkrarsız gözəllik bəxş edir. Qırçın ləpələr həzin mahını oxuyur, təkrarsız şərqiylər bəstələyir. Min bir dərdin dərmanı, sağalmaz yaraların məlhəmi olan bu cənnət məkan elin adı Cil kəndidir. Bağ-bağatı, gülü-çiçəyi, yaraşılıq binaları göz oxşayır, könül xoşlayır...»

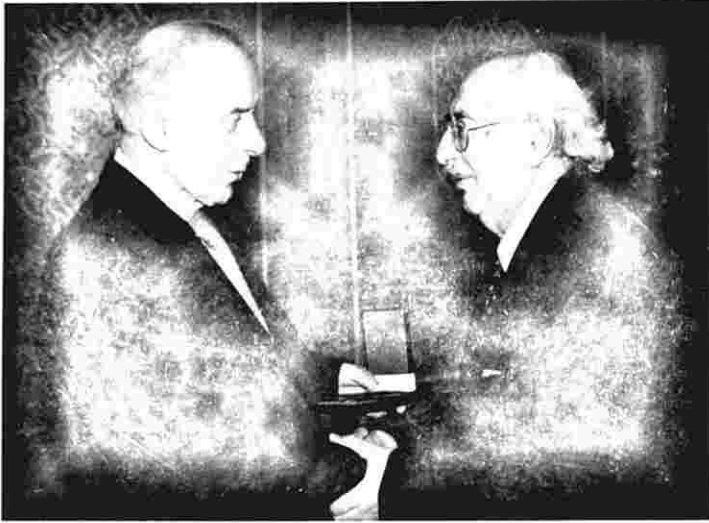
Yaşı minillikləri ötüb keçən bu türk elində azəri türkləri məskən salmış, yuva qurmuş, ocaq çatmışlar. Şenlik əhli bir-birinə simsar olan, qohumluq əlaqələri quran əsildən, nəsildən, tayfadan ibarət olmuş, Qoşa qarımış, dövrən sürmüş, mənalı ömür yaşamışlar. Bir-birinə arxa duran bu insanlar bu yerlərə sipər olmuş, qala qurmuşlar – basılmaz el, alınmaz qala. Lakin XX əsrin sonuncu onilliyində ədalətsizlik ərsə bülənd olmuş, haqsızlıqlar meydan almışdır. Cillilərin taleyi üzünə gülməmiş, bəxtləri qara geyinmiş, tərk-i vətən olmuşlar. İndi Cil cillilərə həsrət qalır, cillilər Cilə həsrət...

Qeyratlı, ismətli, sayılan-seçilən bir elin igidi, qəhrəmanı, vuranı-tutanı adamdır.

Əvəzsiz Göyçə aşıq sənətinin közərən ocaqlarından, qaynar bu-laqlarından biri də heç şübhəsiz Cildir. Buranın aşıqları, saz çalan-ları, dəm tutanları geniş ərazidə tanınır. Hazırda bu kəndin böyük alimləri, yüksək dövlət məmurları, diplomatları, siyasətçiləri, müəllimləri, təbibləri respublikamızda geniş fəaliyyət göstərirlər. Məramımız bu elin müdrik ağsaqqalı, yol göstərəni, arxa duranı, böyük alimi Xələfov Abuzər Ali oğludur...»

*Əməkdar elm xadimi,
professor Abuzər Xələfov*

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
professor Abuzər Xələfovə "Şöhrət" ordeni təqdim edir*

*Azərbaycan Respublikasının Prezident Aparatı
humanitar şöbəsinin müdiri F. Abdullazadə
professor A. Xələfovə "Əməkdar elm xadimi"
fəxri adını təqdim edərkən*

*Professor
A. Xələfovun
yubileyinə
həsr olunmuş
elmi konfrans*

*BDU-nun rektoru,
professor
A. Məhərrəmov
A. Xələfovu
təbrik edərkən*

*Professor
A. Xələfovun
70 illik
yubileyində*

*Professor
A. Xelefov
talebeleri ile
birlikde*

*Professor A. Xelefov
buraxılış işi müdafiəsində*

*Professor A. Xelefov
kafedra iclasında*

Professor A. Xelefov aspirantları ilə birlikdə

A. Xelefovun atası Ali Xelef oğlu və anası Semengül Eyyub qızı

*A. Xelefov
ailəsi ilə
birlikdə*

*A. Xelefov və
həyat yoldaşı
Adile tanın*

*A. Xələfov
oğulları
Azər,
Asaf və
Elçinlə
birlikdə*

*A. Xələfov nəvələri
Tural və Abuzər ilə
birlikdə*

*Abuzər baba
nəvəsi ilə istirahətdə*

*A. Xələfov oğlunun
toy məclisində*

*A. Xələfov
BDU-nun tələbəsidir*

A. Xələfov BDU-da qrup yoldaşları ilə

A. Xələfov Tərluca kənd orta məktəbində cüyatken

*Professor A. Xələfov
və Hacı Allahsükrü Paşazadə*

*Professor A. Xələfov
və xalq yazıçısı Ə.Əylisi
Füzulinin məzarı başında*

*Professor
A. Xələfov
Həcc
ziyaretində*

Professor A. Xələfov Kərbəla ziyarətində

Tarixi mənbələrin təsdiqlədiyinə görə, əhalisi azərbaycanlılardan ibarət olan Cil kəndinin əsası XII əsrdə qoyulmuşdur. Rayon mərkəzindən 18 km cənub-şərqdə, Göyçə (Sevan) gölünün sahilində yerləşən bu kənd əvvəllər Basarkeçər (Vardenis) rayonunun tərkibində olmuş, 1937-ci ildə Krasnoselo rayonu təşkil edilərkən bu bölgənin inzibati tabeliyinə verilmişdir.

Statistik məlumatlara əsasən, bu kənddə 1831-ci ildə 265 nəfər, 1873-cü ildə 287 nəfər, 1886-cı ildə 587 nəfər, 1897-ci ildə 442 nəfər, 1904-cü ildə 975 nəfər, 1914-cü ildə 1035 nəfər, 1916-cı ildə 893 nəfər, 1919-cu ildə isə 888 nəfər azərbaycanlı yaşayıb.

«Ermənistan azərbaycanlılarının tarixi coğrafiyası» kitabında göstərilir ki, 1919-cu ilin yazında Andranikin quldur dəstələri üç tərəfdən – Yeni Bayazid, Basarkeçər və Göyçə (Sevan) gölü tərəfdən kəndə hücum etmişlər. Ermənilər kəndi dağıdaraq talan etmiş, uşaqlara, qadınlara və qocalara belə rəhm etməyərək əhalinin bir hissəsini güllələyib qırmışlar. Canlarını salamat qurtara bilən kənd sakinləri isə Şah dağından keçərək Azərbaycana pənah aparmışlar. Yalnız Ermənistanda Sovet hakimiyyəti qurulandan sonra yaranan sakitlikdən istifadə edən qaçqınlar öz yurdlarına qayıdaraq yenidən kəndi bərpa etməyə başlamışlar.

Statistik məlumatlara görə, Cil kəndində 1922-ci ildə 697 nəfər, 1926-cı ildə 824 nəfər, 1931-ci ildə 1041 nəfər, 1970-ci ildə 1595 nəfər, 1979-cu ildə 1490 nəfər, 1987-ci ildə 1500 nəfər azərbaycanlı yaşamışdır. Kənd əhalisi əsasən tütünçülük, taxılçılıq və heyvandarlıqla məşğul olmuşdur. XX əsrin 30-cu illərində kənddə kolxoz, 80-ci illərdə isə həmin kolxoz əsasında sovxoz təşkil edilmişdir. Kənddə orta məktəb, klub, kitabxana, tibb məntəqəsi və rabitə şöbəsi fəaliyyət göstərirdi.

1988-ci il noyabrın 24-dən 28-dək «Qarabağ» komitəsinin quldur dəstələri Krasnoselo rayon partiya, sovet təşkilatlarının və inzibati orqanların başçılığı və iştirakı ilə Cil kəndinə basqın edib əhalinin bütün mal-mülkünü, var-dövlətini əlindən alaraq silah gücünə birdəfəlik öz doğma yurdlarından qovdular...

Şair dostum, qələm qardaşım Eldar İsmayıl gözəl deyib:

**Ay Eldar, xətrinə zaman dəyəndə,
Neylədin qapını hicran dəyəndə?
Hər Göyçə deyəndə, Vətən deyəndə,
Mən öz taleyimdən küsüm, ağlayım!**

«GÖYÇƏ QOCASININ TÜRKÜSÜ»

və ya
KÖVRƏK BİR XATİRƏ

Siz özünüzü bir millətdən hesab edirsinizsə, özünüzün müəyyən bir vətəniniz varsa, həmin millətin, həmin vətənin dərdi-qəmi sizin dərdiniz, qəminizdir və ya bir millət və ya vətən sizi öz üzvlərindən hesab edirsə, sizin dərdiniz, qəminiz millət və vətən üçün ümumi dərd və qəm olmalıdır.

Nəriman Nərimanov

Gözün çıxsın, gözəl dünya,
Gözdən saldın bu qocanı.
Göz yaşına həsrət qoydun,
Közə saldın bu qocanı.

Qırışından qəm tərini
Silməz bu qoca, bu qoca...
Bir adamla dərd sərin
Bölməz bu qoca, bu qoca...

...XX yüzilliyin 80-ci illərinin sonunda onminlərlə soydaşımız indiki Ermənistan ərazisindəki qədim yurdlarından zorla qovulub çıxarılanda, sazaqlı-şaxtalı qış günündə Bakı küçələrinin birində dərdən-qəmdən qıvrılıb için-için qovrulmuş bir Göyçə qocası görmüşdüm. Dözə bilməyib: «Niyə qəmlisən, baba?» - soruşmuşdum.

Öncə mənə dərdli-dərdli baxıb dərinə köks ötürən, nəfəsindən od püskürən bu dünyagörmüş qoca gözünü dinməz-söyləməz uzaqlara zilləmiş, sonra da başlarına gələn müsibəti, hal-qəziyəni göynəyə danışırdı...

- Niyə dərdlisən, - soruşdum.
Dinmədi Göyçə qocası...
Qəmdən od tutub alışdı,
Sönmədi Göyçə qocası...

Qəmli-qəmli süzdü məni,
Nəmli baxış üzdü məni...
Nişangaha düzdü məni,
Dönmədi Göyçə qocası...

Keçənlər düşdü yadına,
Ağı qoşdu öz adına.
Saz götürüb söz atına
Mınmədi Göyçə qocası...

Utandı əyin-başından...
Təsbəh düzdü göz yaşından,
Coşub-daşdı tələşəndən,
Sənmədi Göyçə qocası...

«Vətən!.. Vətən!..» -deyə-deyə
Sızıldayıb döndü neyə.
Dərd əlindən çıxdı göyə,
Enmədi Göyçə qocası...

Yurd-yuva dərdindən beli bükülmüş, qaməti əyilmiş bu nurani el ağsaqqalından aldığı kədərli-nisgilli cavab qan ağlayan ürəyimdə ağırlı-ağılı bir şeirə çevrilmişdi. Bu şeir minillərin o üzündən bu üzünə boylanmış qədim-qayım babalarımızın ruhunun nəsi idi. Elə kövrələ-kövrələ, qubarlı-qubarlı ağ kağıza köçürdüyüm, hər kəlməsinə, hər misrasına, hər bəndinə o qaragünlü, o qarayığvalı qocanın Timsalında itirilən yurd nisgili, el-oba həsrəti hopdurduğum, «Göyçə qocasının türküsü» adlandırdığım həmin şeirdə bu misralar da vardı:

Dərd sazının zilini zil,
Bəmini də bəm eylədi.
Sonra kövrələ-kövrələ
Aldı görək nə söylədi:

- Göyçənin göy çəmənindən
Keçəmmirəm, ağrın alım...
Çəməndən yaş süzülür,
İçəmmirəm, ağrın alım...

Nə ağırmiş Vətən yolu,
Ötdüm babam ötən yolu...
Səbrdən qəbrə gedən yolu
Ölçəmmirəm, ağrın alım...

Zəhərlənmiş beyin çoxdu,
Fitnə-felli oyun çoxdu...
Açılmamış düyün çoxdu,
Açammıram, ağrın alım...

Göy çəməndə yurd göyərir,
Yurd üstə namərd göyərir,
Hər addımda dərd göyərir,
Qaçammıram, ağrın alım...

O gəmi köç gəmisidi,
Sinəmdə yad qəməsidi...
Bu zəmi qan zəmisidi,
Biçəmmirəm, ağrın alım...

Keçdim çəməndən çəmənə,
Köçdüm Vətəndən Vətənə...
Bu dünya dar gəlir mənə,
Köçəmmirəm, ağrın alım,
Köçəmmirəm, ağrın alım...

Müəllimlərimizdən kimsə həmin şeirin dərc olunduğu qəzeti Abuzər müəllimə çatdırmışdı. Onda mən bu görkəmli alimin xeyirxahlığı və tövsiyəsi ilə təyinatımı gənc mütəxəssis kimi Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaşünaslıq kafedrasına almışdım və burada laborant vəzifəsində işləyirdim.

Abuzər müəllim məni yanına çağırıb: «Şeirini oxudum, xalqımızın ağır dərini poetik dilə çevirməyi bacarıbsan, sağ ol...» - dedi və qəhərləndi.

Həmişə zəhmli, ötkəm, ciddi insan təsiri bağışlayan Abuzər müəllimin ürəyinin bu qədər yumşaq olduğunu, unudulmaz el-obaya qırılmaz tellərlə qəlbən bağlandığını, günahsız soydaşlarımızın başına tülküsiyə ermənilərin gətirdiyi dəhşətli fəlakətə dözməyib uşaq kimi kövrəldiyini mən ilk dəfə o gün gördüm.

O gün bir daha yaqın etdim ki, Abuzər Xələfov əsl vətəndaşa xas olan bütün keyfiyyətləri özündə birləşdirən həqiqi şəxsiyyətdir!..
Sonrakı illərdə bu yaqınlığım xeyli möhkəmdəndi...

Ürəyim titrəyən payız yarpağı,
Qoqub düşəsidi – bir himə bənddi.
Yağılar əlində Vətən torpağı,
Hayana baxıram – hər yan kəmənddi...

Dağlıq Qarabağda və digər bölgələrimizdə erməni silahlı birləşmələrinin törətdiyi vəhşiliklərə dözə bilməyən bu şəxsiyyət müxtəlif səviyyəli rəsmi tədbirlərdəki çıxışlarında, məruzələrində, müraciətlərində, dövrü mətbuat səhifələrində dərc etdirdiyi məqalələrində, Jurnalistlərə verdiyi müsahibələrində öz əqidəsinə sadıq qalaraq azərbaycanlıları yekdil olmağa, azgün düşmənlərə qarşı birgə mübarizə aparmağa, yağılara aman verməməyə çağırırdı.

İstər müəllimlərlə, istər tələbələrlə, istərsə də universitetə gələn rəsmi dövlət adamları ilə söhbətlərində Abuzər Xələfovun prinsipial vətəndaşlıq mövqeyi hər şeydən ucada dururdu...

Biz də onu elə beləcə – Vətənə, elə, obaya, yurda, torpağa canı, qanı, ürəyi ilə bağlı olan bir insan kimi tanıyırdıq!..

Dahi Nizaminin bu mübarək kəlamlarını xatırlayıram:

**Çalış öz xalqının işinə yara,
Geysin əmələndən dünya zərxara!**

Böyük maarifpərvər yazığımız, ustad dramaturqumuz və mütəfəkkir filosofumuz Mirzə Fətəli Axundov isə belə yazır: «Əsl yüksək əxlaqlı, xeyirxah adam yalnız o adam hesab edilə bilər ki, o özünün bütün hərəkət və davranışlarını əsl vətənpərvərliklə uyğunlaşdırın».

Bəs öz əsrinin (təkcə öz əsrininmi?!) aynası olan Mirzə Ələkbər Sabir nə deyir?

**Vətən uğrunda, millət eşqində
Bəzləcan et xülusi-niyyət ilə.
İş apar, baş gedərsə, qoy getsin,
Ad qahr, bəs deyilmi, millət ilə?**

«VƏTƏNİN QƏDRİNİ O KİMSƏ BİLƏR Kİ...»

Nəyi gözləyirsən, ay yazıq Vətən?!..
İçindən-çölündən didirlər səni...
Bağına Daş atır hər yoldan ötən,
Aşkarda-cizlində güdürlər səni...

And içib üçrəngli ulu bayrağa,
Əmrə müntəzirdir bu millət, bu xalq!
Bir çıx ətalətdən, bir dur ayağa,
Azadlıq yolunda hünər göstər, qalx!..

...1993-cü ilin ortalarında – Dağlıq Qarabağda ölüm-dirim mübarizəsi aparıldığı bir zamanda Azərbaycan vətəndaş müharibəsi həddinə gəlib çatmışdı. Hakimiyyət hərisliyi Bakı şəhəri yaxınlığında hər ikisi azərbaycanlılardan ibarət (!!!) iki silahlı dəstəni qarşı-qarşıya qoymuşdu. Həmin taleyüklü məqamlarda Abuzər Xələfov heç nədən çəkinmədən vətənpərvər alimlərimizin bir dəstəsi ilə üz-üzə dayanmış silahlı soydaşlarımızla görüşə getdi. Bəli, indi minnətdarlıqla xatırlamalıyıq ki, müqəddəs Vətənimiz üçün o ağır günlərdə qardaş qırğınının baş verməməsinin, nahaq qan tökülməməsinin bir səbəbi də məhz Abuzər müəllim kimi ziyalılarımızın hərc-mərclik dövründə əsl vətəndaş və əsl vətənpərvər olaraq düzgün mövqe tutmalarında idi!..

Abuzər Xələfov hələ yeniyetməlik dövründə – Böyük Vətən müharibəsi illərində kolxozda işləyəndə də, rəşadətli əməyinə görə ilk dövlət medalını alanda da, universitetin tələbəsi olanda da, alimlik mərtəbəsinə çatanda da, vəzifə pillələri ilə ucalanda da vətəndaşlıq məsuliyyətini çox yüksək tutub. Bu gün – ağsaqqallıq məqamında da həmin dəyişməz mövqeyini qoruyub saxlayır. Əlbəttə, o haqlıdır! Çünki yalnız qabaqcıl fəhlə, əlaçı tələbə, səriştəli pedaqoq, bacarıqlı alim, ustad sənətkar kimi özünü təsdiqləməyi bacaran şəxs əsl vətəndaş ola bilər!..

Böyük vətənpərvər və böyük dövlət xadimi Nəriman Nərimanov yazır: «Vətənin qədrini o kimsə bilər ki, vətən ilə onun ruhən rəbitəsi olsun, vətən ilə bir yerdə ağlasın, bir yerdə gülsün».

Elə bu səbəbdən mən də görkəmli alimimiz Abuzər Xələfovun həyat və yaradıcılıq yolu haqqında kitabımı Vətən tarixi və vətənpərvərlik cizgiləri ilə başladım...

II FƏSİL

MÜSTƏQİL KİTABXANAÇILIQ FAKÜLTƏSİNƏ APARAN ÇƏTİN YOL

Mənim bütün şüurlu həyatım və fəaliyyətim Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi ilə əlaqədar olub. Əgər desəm ki, mən fakültəmizin canlı tarixiyəm, qətiyyənlə söyləyərdəm...

Abuzər Xələfov

ÇİÇƏKLƏYƏN ARZULARIN QANADINDA

Qəlbində yeni-yeni arzular çiçəkləyən Abuzər Xələfov 1950-ci ilin bir yay günü ali təhsil almaq məqsədi ilə Azərbaycanın paytaxtına üz tutub.

Qəbul imtahanlarından müvəffəq qiymətlər alaraq Bakı Dövlət Universiteti (o vaxtkı Azərbaycan Dövlət Universiteti) Filologiya fakültəsinin Kitabxanaçılıq şöbəsinə daxil olub. Qaynar şəhər mühiti, ali məktəb həyatı uzaq bir kənddən gəlmiş cavan oğlanın taleyində həqiqətən uğurlu bir dönüş yaradıb.

A.Xələfov tələbəlik illərinin ilk çağlarından nümunəvi davranışı, əla oxuması və ictimai fəallığı ilə diqqəti cəlb edib, həm tələbə yoldaşlarının, həm də müəllimlərinin hörmətini qazanmağa nail olub.

Elə bu dövrdən başlayaraq elmi tədqiqat işinə ciddi maraq göstərmiş. Tələbə elmi cəmiyyətinin toplantılarında dəfələrlə kitabxanaşünaslığın nəzəri və təcrübi məsələlərinə dair sanballı məruzələrlə çıxış edib, kitabxana işinin tarixi sahəsindəki axtarışları ilə xüsusi rəğbət qazanıb. Məhz bu müsbət keyfiyyətlərinə görə fakültə və universitet rəhbərliyinin diqqətini özünə cəlb edə bilib.

A.Xələfov ikinci kursda oxuyarkən, yəni 1952-ci ildə Kitabxanaçılıq şöbəsinin ilk buraxılışı oldu və 16 nəfər yüksək ixtisaslı gənc mütəxəssis respublikamızın müxtəlif kitabxanalarına işə göndərildi.

Artıq bu illərdə Kitabxanaşünaslıq şöbəsində yeni tədris planının tətbiqi ilə əlaqədar dərslərin miqdarı çoxalmış, universitet təhsilli gənc mütəxəssislərə böyük ehtiyac yaranmışdı. Odur ki, 1955-ci ilin yanvarında Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrası V kurs tələbəsi Abuzər Alı oğlu Xələfovun təhsil sahəsindəki yüksək göstəricilərini və ictimai fəaliyyətini nəzərə alaraq müəllim saxlanması haqqında qərar qəbul etdi və rektorluqdan bu qərarın təsdiqini xahiş etdi. Həmin dövrdə universitetin rektoru vəzifəsində işləyən akademik Yusif Məmmədaliyev kafedranın bu xahişinə müsbət cavab verdi.

Abuzər müəllimin cavanlıq dostu – Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademik-katibi, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureatı, filologiya elmləri doktoru, professor Ağamusa Axundov ötən çağları belə yada salır: «Abuzərlə mən Bakı Dövlət Universitetinə bir ildə – keçən əsrin tən ortasında – 1950-ci ildə daxil olmuşuq. Hər ikimiz filologiya fakültəsinə – mən Azərbaycan dili və ədəbiyyatı şöbəsinə, o, kitabxanaşünaslıq... Bu şöbənin tələbələri çox seçilirdilər və o tələbələrin ən çox fərqlənəni Abuzər idi...»

Abuzər o zaman çox gənc olsa da, yəni bizdən yaşca fərqlənməsə də, bizə zəngin ömür yolu, həyat təcrübəsi olan adam kimi görünürdü...

Universitetə bir ildə girdiyimiz kimi, bir ildə də qurtardıq... Məni aspiranturaya, Abuzəri isə müəllimliyə qəbul elədilər».

Beləliklə, ali təhsilini başa vuran kimi universitetin Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasında müəllim vəzifəsində saxlanılan A.Xələfov 1955-ci ilin iyun ayından Kitabxanaçılıq qiyabi şöbəsində, sentyabr ayından isə əyani şöbədə mühazirələr oxumağa başladı.

Sonralar o illəri fərəhlə xatırlayan A.Xələfov yazır:

«Mənim bütün şüurlu həyatım və fəaliyyətim Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi ilə əlaqədar olub. Əgər desəm ki, mən fakültəmizin canlı tarixiyəm, qətiyyənlə səhv etməyəm. Mən 1950-ci ildə – 18 yaşımnda bu fakültənin (o vaxtlar şöbə idi) birinci kursuna qəbul edilmişəm. Həmin vaxt şöbənin 3 kursu var idi və cəmi 50 nəfər tələbə təhsil alırdı. Beş illik tələbəlik müddətini uğurla başa vurduğuma, universiteti müvəffəqiyyətlə bitirdiyimə görə məni rektorluq kitabxanaşünaslıq ixtisası üzrə o zaman yeganə olan Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasına müəllim vəzifəsinə təyinat etdi. Kafedranın cəmi üç müəllimi (Ə.H.Qəhrəmanov, H.Tağıyev, M.Səmədova) var idi ki, onlar da əvəzçiliklə işləyirdilər».

Hər üç müəllimi ehtiramla yad edən A.Xələfov yazır ki, Kitabxanaçılıq şöbəsində biblioqrafiya fənlərindən ixtisasca filoloq olan Əliheydər Qəhrəmanov, kitabxanaşünaslıq fənlərindən isə ixtisasca tarixçi olan Hüseyn Tağıyev və ixtisasca filoloq olan Məryəm xanım Səmədova mühazirələr oxuyurdular. Bu müəllimlərdən heç biri kitabxanaçılıq təhsili almağa da, respublikamızda ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafında mühüm xidmətləri olan yaxşı praktik idilər. Onlar uzunmüddətli əməli iş şəraitində və şəxsi təhsil yolu ilə dərslər dedikləri fənləri yaxşı mənimsəmiş, bu sahədə bir sıra elmi məqalələr, kitablar, vəsaitlər yazmışdılar.

Artıq milli elmi kadrların yeni nəslinin yetişməsi və formalaşması ilə bağlı XX əsrin 50-ci illərində Azərbaycanda elmin, mədəniyyətin, incəsənətin bütün sahələrində sürətli inkişaf başlanmışdı. Əgər əvvəllər Azərbaycan elmini yaxın və uzaq xaricdə əsasən rus alimləri təmsil edirdisə, 50-ci illərdən bu tendensiya milli kadrların hesabına dəyişməyə başlamışdı. Azərbaycan elmini dünya miqyasına çıxaran, onu layiqincə tədqiq və təbliğ edən çox nüfuzlu alimlər yetişirdi. Həmin dövrün yetirmələrindən biri də haqlı olaraq adı ilə fəxr etdiyimiz, şöhrəti ilə öyündüyümüz görkəmli alimimiz professor Abuzər Xələfovdur!..

A.Xələfov daha sonra yazır:

«1955-ci ildən bugünə qədər doğma fakültədə şərəfli müəllim vəzifəsində çalışıram. Mən bu fakültədə böyüyüb boya-başa çatmışam. Burada respublikada ilk dəfə kitabxanaşünaslıq üzrə namizədlik və doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmişəm, dosent və professor vəzifələrini tutmuşam. Kitabxanaşünaslıq sahəsində ilk dərslərlərin və dərslər vəsaitlərinin müəllifi kimi çıxış etmişəm».

Beləliklə, sadə bir kəndli ailəsində boya-başa çatan, ilk dəfə düşdüğü şəhər mühitinə alışa-alışa məqsədinə doğru inamla irəliləyən Abuzər Xələfov zirvəyə doğru gedən yolda nə qədər maneələrlə, nə qədər çətinliklərlə, nə qədər süni əngəllərlə üz-üzə gəlib.

Amma dahi Nizaminin:

**Eşqinlə atəşə dön, nifrətinlə buza dön,
Elm yolunda günə dön, aya dön, ulduza dön, -**

qənaətinə köklənib, amalı uğrunda yuxusuz gecələr keçirib, narahat günlər yaşayıb, ömrünü şam kimi əridib.

İLK KURSLARDAN UNİVERSİTET TƏHSİLİNƏDƏK

Azərbaycanda kitabxanaçı kadrların hazırlanması uzunmüddətli, getdikcə təkmilləşən ilk kitabxanaçılıq kurslarından universitet təhsilinə qədər şərəfli bir yol keçmişdir. Belə bir faktı qeyd etmək yerinə düşər ki, SSRİ-də ilk universitet kitabxanaçılıq təhsili məhz Azərbaycan Dövlət Universitetində təşkil edilmişdir.

Abuzər Xələfov

Burada professor A.Xələfovun araşdırmalarına əsaslanaraq bir sıra mühüm tarixi faktları yığcam şəkildə xatırlatmaq lazım gəlir.

Məlumdur ki, cəmiyyətdə vacib sosial funksiyaları həyata keçirən kitabxanalar ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni vəzifələrin həllində, dövlətin və xalqın inkişafı ilə bağlı mühüm ideyaların əhali arasında yayılmasında fəal iştirak etməli, böyük təbliğatçılıq, təşviqatçılıq və təşkilatçılıq işi aparmalıdır.

A.Xələfovun qeyd etdiyi kimi, kitabxana işi dövrlə, zamanla ayaqlaşmalı, həmişə canlı, rəngarəng və dinamik olmalıdır. Aydındır ki, bu mühüm vəzifələrin məqsədyönlü həlli yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanması məsələsi ilə sıx şəkildə bağlıdır.

Azərbaycanda sovet hakimiyyəti illərində bu sahədə bir sıra nailiyyətlər qazanılmış, elm, texnika, xalq təsərrüfatı və mədəniyyətin bütün sahələri üçün yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlayan ali və orta ixtisas məktəblərinin geniş sistemi yaradılmışdır. Bu sistem böyük tarixi inkişaf yolu keçmiş, getdikcə təkmilləşmiş və dünyada mütərəqqi sistemlərdən birinə çevrilmişdir. Təsədüfi deyil ki, hazırda ölkəmizin bir çox ali məktəbləri dünyanın bəzi ölkələri üçün müxtəlif ixtisaslı kadrlar hazırlayırlar.

Etiraf edək ki, sovet təhsil sisteminin nailiyyətlərindən biri də Sovetlər Birliyində yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlayan ali məktəb şəbəkələrinin yaranıb formalaşması ilə əlaqədar idi.

Azərbaycanda ali və orta ixtisaslı peşəkar kitabxanaçı kadrların hazırlanması sahəsində zəngin təcrübə qazanılmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində kitabxanaçılıq təhsili sisteminin yaradılması sözün

həqiqi mənasında mədəni quruculuq sahəsində əldə edilmiş ən əhəmiyyətli uğurlardan sayıla bilər.

Azərbaycanda kitabxanaçı kadrların hazırlanması prosesi ilk kitabxanaçılıq kurslarından universitet təhsilinə qədər uzun yol keçmişdir. Hazırda ölkəmizin 1 universitet və 2 orta ixtisas məktəbində kitabxanaşünas-biblioqraf kadrlar hazırlanır.

Hələ sovet hakimiyyətinin ilk illərindən mədəni quruculuğun mühüm sahəsi olan kitabxana işinin inkişafına, yeni kitabxanalar yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilmişdir. İlk dövlət dekretləri ilə bütün kitabxanalar milliləşdirilmiş və yeni kitabxanaların təşkili üçün müəyyən tədbirlər həyata keçirilməyə başlanmışdır.

Professor A.Xələfovun hesablamalarına əsasən, həmin tədbirlər nəticəsində cəmi bir neçə ay müddətində Azərbaycanda 234 min 210 nüsxə kitab fonduna malik olan 45 kitabxana təşkil edilmişdi. 1925-ci ildə isə respublikamızda 584 min 177 nüsxə kitab fonduna malik olan 91 kitabxana fəaliyyət göstərirdi. 1921-1925-ci illərdə kitabların sayı əvvəlki dövrlə müqayisədə 6 dəfə, kitabxanaların miqdarı isə 10 dəfə artmışdı. Sonrakı illərdə şəhər, qəza və rayon mərkəzləri ilə yanaşı olaraq, kiçik yaşayış məntəqələrində və kənd yerlərində də kitabxanalar təşkil edilməyə başlamışdı.

Kitabxanaçı kadrların hazırlanması siyasi və mədəni əhəmiyyətə malik bir vəzifə olduğundan Azərbaycan SSR Maarif Komissarlığının hazırladığı tədbirlər planında dövlət işçilərinin, tanınmış ziyalıların, təcrübəli müəllimlərin kitabxana işinə cəlb edilməsinə xüsusi diqqət yetirilirdi.

1920-1930-cu illərdə Azərbaycanda kitabxanaçı kadrlar yalnız vaxtaşırı təşkil edilən biraylıq, üçaylıq, bəzən isə altıaylıq kurslarda hazırlanırdı.

Azərbaycanda ilk kitabxanaçılıq kursları 1920-ci ildən təşkil edilməyə başlamışdı. Kitabxana quruculuğu bünövrəsinin qoyulmasında və möhkəmləndirilməsində yaxından iştirak etmiş ilk mütəxəssis kitabxanaçılar məhz bu kursların yetişdirmələri idilər.

Professor A.Xələfovun elmi dövriyyəi daxil etdiyi belə bir fakt maraqlıdır ki, Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı məktəbdənkənar işlər şöbəsinin kitabxana yarımşöbəsi 1920-ci ilin avqust-sentyabr aylarında XI Ordunun siyasi şöbəsi ilə birlikdə 90 nəfərlik kitabxanaçı kursu təşkil etmişdi. Kursu qurtaranlardan 60 nəfəri Maarif Komissarlığından, 15 nəfəri XI Ordudan, 15 nəfəri isə Azərbaycan Ordusundan idi.

İlk vaxtlar kitabxanaçılıq kurslarını Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığı, Bakı Şəhər Xalq Maarif Şöbəsi, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Mərkəzi Şurası, M.F.Axundov adına Respublika Dövlət Kitabxanası, bəzi hallarda isə kitabxana şəbəkəsi olan nazirliklər təşkil edirdilər. Bu cür kurslar əvvəllər əsasən Bakı şəhərində təşkil edilirdi. 30-cu illərin axırlarından isə respublikanın bir sıra böyük şəhərlərində, rayon mərkəzlərində, Naxçıvanda və Dağlıq Qarabağda da kitabxanaçılıq kurslarının təşkilinə başlanılmışdı.

Azərbaycan üçün orta və ali təhsilli kitabxanaçı kadrların hazırlanması məqsədi ilə Xalq Maarif Komissarlığı 1936-cı ildən başlayaraq Moskva Kitabxanaçılıq İnstitutuna və Leninqrada Siyasi Maarif İnstitutuna tələbələr göndərirdi.

Əlbəttə, Azərbaycanda kitabxanaların, o cümlədən elmi və xüsusi kitabxanalar şəbəkəsinin sürətlə genişlənməsi, on minlərlə cild kitab fondlarına malik olan böyük kitabxanaların meydana gəlməsi, kitabxana işi prosesinin getdikcə mürəkkəbləşməsi, əhalinin ümum-mədəni səviyyəsinin yüksəlməsi, oxucuların sayının durmadan artması mütəxəssis kitabxanaçı kadrlara olan tələbatı daha da artırırdı.

Ona görə də Azərbaycan Xalq Komissarları Sovetinin qərarı ilə 1938-1939-cu tədris ilindən Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumunun (indiki Bakı Mədəni-Maarif Texnikumu) fəaliyyətə başlaması kitabxanaların ixtisaslı kadrlarla təmin edilməsinə imkan yaradırdı.

Bununla belə, kitabxana işinin geniş vüsət alması, respublikamızın elmi və mədəni həyatında kitabxanaların rolunun artması, xalq içərisində müəllimə marağın çoxalması əhaliyə günün tələbləri səviyyəsində kitabxana xidmətini təşkil edə biləcək yüksək ixtisaslı mütəxəssis kitabxanaçılar hazırlanmasını tələb edirdi.

Bu məsələdən bəhs edən professor A.Xələfov yazır: «Respublikamızda mədəni inqilabın qalib gəlməsi, əhalinin səviyyəsinin durmadan yüksəlməsi kitaba və müəllimə böyük tələbat yaratmışdı. Bu tələbatın ödənilməsində kitabxana işinin əvəzsiz rolu nəzərə alınaraq əhaliyə kitabxana xidmətinin elmi əsaslar üzərində qurulması zərurəti meydana çıxırdı. Oxucu kontingentinin tərkibində baş vermiş dəyişikliklər kitabxanaçıların səviyyəsinin yüksəldilməsini tələb edirdi. Azərbaycanda meydana gəlmiş yeni şəraitin maraqlarına cavab verə bilən, öz elmi, pedaqoji ustalığı, intellektual səviyyəsi ilə fərqlənən, ali kitabxanaçılıq təhsili olan, sənətinin bütün incəliklərinə yiyələnən kadrlar lazım gəlirdi. Ancaq respublikada belə kitabxanaçılar yox dərəcəsinə idi»...

AXTARIŞLARLA DOLU İLLƏR

Görkəmli yazıçı, həssas insan və yetkin ziyalı olan Süleyman Rəhimov kitab və kitabxana işini mədəni inkişafın çox vacib sahəsi kimi qiymətləndirir, müəllimi xalqın savadlanmasının əsas vasitələrindən biri hesab edirdi. O, kitabxanaçını pedaqoq, müəllim, bilikləri yayan, insanlara işıq bəxş edən bir şəxs kimi dəyərləndirir, kitabxanaçılıq təhsilinin təşkili, tədrisi prosesi, kitabxanaşünas-bibliograf kadrların hazırlanması ilə maraqlanırdı.

Abuzər Xələfov

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi 1947-ci ildə «Respublika mədəni-maarif müəssisələri üçün kadrlar hazırlamaq haqqında» xüsusi qərar qəbul etdi. Bu dövlət sənədində 1947-48-ci tədris ilində Azərbaycan Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsi nəzdində yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlayan Kitabxanaçılıq Şöbəsinin təşkil edilməsi və onun gələcəkdə ayrıca fakültəyə çevrilməsi qərara alınmışdı.

Beləliklə, 1947-48-ci tədris ilində universitetin Filologiya fakültəsi nəzdində Kitabxanaçılıq Şöbəsi fəaliyyətə başladı və birinci il Şöbəyə 16 tələbə – 5 oğlan və 11 qız qəbul edildi.

Bu Şöbənin təşkili respublikamızın mədəni həyatında mühüm əhəmiyyətə malik idi. Belə ki, Şöbənin açılması mədəniyyətin mühüm tərkib hissəsi olan kitabxanaların yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrlarla təmin edilməsi üçün əsaslı zəmin yaradır, kitabxana işinin inkişafına təkan verirdi. Şöbənin məhz universitetdə açılması isə tədris prosesinin uğurlu təşkilinə səbəb olmaqla yanaşı, kitabxanaçılıq ixtisasının, kitabxanaçılıq sənətinin perspektiv inkişafına da şərait yaradırdı. Belə ki, yalnız hərtərəfli elmi-pedaqoji kadrlara malik olan universitet mühitində kitabxanaşünaslıq-bibliografiya ixtisasının xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq müxtəlif fənlərin tədrisini təşkil etmək imkanı var idi.

Belə bir fakt da əlamətdardır ki, SSRİ-də ilk universitet kitabxanaçılıq təhsili məhz Azərbaycan Dövlət Universitetində təşkil

edilmişdir. Təcrübə göstərir ki, kitabxanaçı kadrların mədəniyyət institutlarında və pedaqoji institutlarda deyil, universitetdə hazırlanmasının olduqca böyük üstünlükləri vardır. Beşillik tədris planı ilə işləyən universitetlərdə kadr hazırlığının keyfiyyətini yüksəltmək, əsaslı və ictimai elmlərə dərinlən yiyələnmiş geniş profilli kadrlar hazırlamaq üçün şərait olduqca əlverişlidir.

1947-1948-ci tədris ilində Bakı Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsi nəzdində Kitabxanaçılıq şöbəsinin yaranmasında Azərbaycanın tanınmış elm və mədəniyyət xadimlərinin, o sırada 1944-1950-ci illərdə bu ali təhsil ocağının rektoru olan görkəmli fizioloq alim, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademiki, Əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor Abdulla Qarayevin, 1945-ci ildən respublika Nazirlər Soveti yanında Mədəni-Maarif Müəssisələri Komitəsinin sədri vəzifəsində işləyən görkəmli yazıçımız Süleyman Rəhimovun mühüm rolu olmuşdur.

Bu iki şəxsiyyət haqqında ürək dolusu söz açan A.Xələfovun dediyinə görə, kitabı sevən və qiymətləndirən akademik Abdulla Qarayev elm və mədəniyyətin yüksəldilməsində kitabxana işinin üstün rolunu həmişə qeyd edirdi. Onun kitabxanaçılıq sənətinə məhəbbəti bu şöbənin məhz uniaersitetdə açılmasına lazımi şərait yaratdı.

Professor A.Xələfov yazır ki, həssas insan və yetkin bir ziyalı olan Süleyman Rəhimov da kitab və kitabxana işini mədəni inkişafın mühüm sahəsi kimi çox yüksək qiymətləndirir, mütaliəni xalqın şüurlanmasının əsas vasitələrindən biri hesab edirdi. O, demək olar ki, hər il Kitabxanaçılıq fakültəsinin tələbələri ilə görüşür, bu sahədə yüksək ixtisaslı kadrların yetişdirilməsinə, cavan alimlərin hazırlanmasına qayğı göstərirdi.

Sözümüzlə söykək üçün deyək ki, hazırda Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının müdiri vəzifəsində işləyən ağısaqqal professorumuz Zöhrab Əliyev 1963-cü ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində (o vaxtlar institut idi) namizədlik dissertasiyası müdafiə edərkən Süleyman Rəhimov öz məzmunlu çıxışı ilə şura üzvlərini heyran qoymuş, kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya elmini insanlığa xidmət göstərən bir sahə adlandırmış, bu elmin inkişafına kömək göstərənlərə təşəkkürünü bildirərək obrazlı şəkildə demişdi: «Nəhayət, çıraq öz dibinə işıq saldı!»

Süleyman Rəhimov özünü kitabxanaçılıq sahəsinin və şəxsən Abuzər Xələfovun yaxın dostu, özünün dediyi kimi, həmkarı sayırdı. Abuzər müəllim 1975-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə

edərkən görkəmli yazıçımız ona dərin məzmunlu bir teleqramm vurmuş, bu faktı xalqımızın mədəni inkişafı tarixində mühüm hadisə kimi qiymətləndirmişdi.

Xüsusi vurğulamalıyıq ki, məhz Süleyman Rəhimovun mədəni-maarif müəssisələrinə başçılıq etdiyi dövrdə – 1945-1953-cü illərdə kitabxana işinin hərtərəfli inkişafı, xüsusilə kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, kitabxana şəbəkəsinin artması, kitab fondlarının çoxalması, əhaliyə kitabxana xidmətinin təkmilləşdirilməsi sahəsində ciddi müvəffəqiyyətlər əldə edilmişdi.

Bu da maraqlı faktıdır ki, Süleyman Rəhimov Kitabxanaçılıq şöbəsinin ilk müəllimlərindən biri kimi tələbələrə «Azərbaycanda kitab tarixi» fənnindən mühazirələr oxumuş, kitab mədəniyyətimizin formalaşmasına öz töhfələrini vermişdir.

Respublikamızda ali təhsilli kitabxanaçı kadrlara olan böyük tələbat nəzərə alınaraq 1955-ci ildə Kitabxanaçılıq şöbəsinin qiyabi Azərbaycan bölməsi təşkil olundu və birinci il həmin bölməyə 12 tələbə (2 oğlan, 10 qız) qəbul edildi. Beləliklə, zəngin iş təcrübəsinə malik olan kitabxanaçılar istehsalatdan ayrılmadan ali ixtisas təhsili almaq imkanı qazandılar.

1959-cu ildə isə qiyabi Kitabxanaçılıq şöbəsinin rus bölməsi yaradıldı və ilk dəfə buraya 16 tələbə (1 oğlan, 15 qız) qəbul edildi. Zaqafqaziyada yeganə olan bu bölmədə Gürcüstan, Ermənistan və Dağıstandan gələn gənclər də yüksək kitabxanaçı-biblioqraf ixtisasının sirlərinə yiyələnməyə başladılar.

Kitabxanaçılıq şöbəsi 1947-ci ildən 1958-ci ilədək Filologiya fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərdi. Professor A.Xələfov yazır ki, müharibədən sonrakı illərdə bu fakültənin yanında Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, rus dili və ədəbiyyatı, şərq dilləri və ədəbiyyatı, incəsənət, məntiq-psixologiya, jurnalistika və kitabxanaçılıq şöbələri vardı. Burada məşhur alimlərimizdən Əli Sultanlı, Cəfər Xəndan, Məmməd Cəfər Cəfərov, Məmməd Arif Dadaşzadə, Həmid Araslı, Feyzulla Qasımzadə, Mir Cəlal Paşayev, Məmmədhüseyn Təhmasib, Muxtar Hüseynzadə, Ələvsət Abdullayev, Hadi Mirzəzadə, Cəfər Cəfərov, Əliheydər Qəhrəmanov, Bəxtiyar Vahabzadə, Pənah Xəlilov, Mehdi-xan Vəkilov, Abbas Zamanov və başqaları dərs deyirdilər.

Öz müəllimlərini dərin hörmətlə xatırlayan A.Xələfov qeyd edir ki, yüksək ixtisasa, zəngin mənəviyyətə malik olan həmin alovlu vətənpərvərlər, görkəmli şəxsiyyətlər fakültədə təmiz, saf tədris, elmi və ictimai mühit yaratmışdılar. Bu da kadr hazırlığına, elmin tərəqqi-

si prosesinə böyük təkan verir, tələbə gənclərin yoluna işıq salır, onların savadlı mütəxəssis, əsl vətəndaş, parlaq ziyalı kimi yetişməsi üçün təminat yaradırdı. Filologiya fakültəsi Kitabxanaçılıq şöbəsinin gələcək inkişafı, yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanması üçün mühüm baza rolunu oynayır.

A.Xələfov bu gündə yaşayıb-yaradan iki əziz müəlliminin – filologiya elmləri doktoru, professor Pənah Xəlilovun və akademik, xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin adlarını həmişə xüsusi ehtiramla çəkir, onlara mənən borclu olduğunu səmimiyətlə dilə gətirir, bu qocaman pedaqoqlara ürəkdən gələn xoş arzularını bildirir.

Bu məqamda əziz və unudulmaz müəllimlərə ehtiram əlaməti olaraq yadıma çoxdan yazdığım bir şeir düşür:

**Müəllim – sadə söz, mənası dərin,
Müəllim – qayğıkeş, mehriban insan.
Ömür kitabından keçən günlərin
Hər biri min ömrə yazılan dastan.**

**Müəllim sönməyən nurlu çıraqdır,
Şöləsi zəkamı bələyir nura.
Müəllim çağlayan ayna bulaqdır,
Damlası çevrilir saf arzulara.**

**Unudur kədəri, unudur qəmi,
Şərikdir hər kəsin dərdi-sərinə.
Ömrünü xərcləyir xəzinə kimi,
Pay verir qəlbini şagirdlərinə.**

Abuzər müəllimin fikrincə, fakültə statusu daşısı da, əslində böyük institut səviyyəsində bir müəssisə olan Filologiya fakültəsi Kitabxanaçılıq şöbəsinin gələcək inkişafı, yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanması üçün mühüm baza rolunu oynayır.

1958-ci ildə BDU-da ayrıca Şərqşünaslıq fakültəsinin yaranması qərara alınmışdı. Lakin burada təhsil alan tələbələrin sayı az olduğundan rektorluq Kitabxanaçılıq şöbəsini də müvəqqəti olaraq bu fakültənin nəzdinə verməyi qərara almışdı. O vaxt Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müəllimləri bu məsələyə narazılıqlarını bildirsələr də, onların etirazı nəzərə alınmadı və beləliklə, Kitabxanaçılıq şöbəsi

1958-ci ildən 1962-ci ilədək Şərqşünaslıq fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərdi.

Həqiqət naminə demək lazımdır ki, Filologiya fakültəsindən fərqli olaraq Şərqşünaslıq fakültəsinin profili Kitabxanaçılıq şöbəsinin profilinə uyğun gəlmədiyinə görə kitabxanaşünaslıq və bibliografiya elmi ilə bağlı olan məsələlər burada lazımı səviyyədə müzakirəyə çıxarıla və həll edilə bilmirdi. Bundan başqa yeni fakültədə əvvəlki ictimai mühit, yaradıcılıq atmosferi, qaynar elmi həyat yox idi.

Bu uyğunsuzluq gündən-günə hiss edildiyindən 1958-ci ildə Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya kafedrasının baş müəllimi vəzifəsinə seçilən A.Xələfov və onun məsləkdaşları şöbədəki durğunluğu aradan aqıldırmaq üçün yollar arayırdılar. Onlar müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması və ya şöbənin yenidən Filologiya fakültəsinin nəzdinə qaytarılması uğrunda mübarizəyə başlamışdılar.

Yenicə Filologiya fakültəsinin dekanı vəzifəsinə təyin edilmiş professor Əlövsət Abdullayev bu təşəbbüsü müdafiə edən xeyirxah insanlardan biri idi. O, Kitabxanaçılıq şöbəsinə tələbə qəbulunun artırılması, ixtisaslı kadrların hazırlanması məsələsinə böyük qayğı və diqqətlə yanaşırdı.

Məhz gənc baş müəllim A.Xələfovun mübarizliyi və professor Ə.Abdullayevin dəstəyi ilə universitetin rektorluğu 1962-ci ilin sentyabrında Kitabxanaçılıq şöbəsinin yenidən Filologiya fakültəsinin nəzdinə qaytarılması haqqında qərar qəbul etmişdi.

Lakin Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin çoxdan gözlənilən bir qərarı BDU rektorluğunun qərarının yerinə yetirilməsinə imkan vermədi və bu əslində işin xeyrinə oldu...

VƏTƏN QƏDƏR ƏZİZ OLAN FAKÜLTƏ

Mənim həyatım bilavasitə xalqımızın milli sərvəti olan Bakı Dövlət Universitetinin, onun aparıcı tərkib hissələrindən olan Kitabxanaçılıq fakültəsinin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Mən də bu fakültə ilə birlikdə inkişaf edib təkmilləşmiş, yaşa dolmuşam, xalqıma, onkn elminə, mədəniyyətinə, təhsil və tərbiyə prosesinə xidmət göstərmişəm. Həyatım boyu qazandığım bütün nailiyyətlər universitetlə, kitabxanaçılıq fakültəsi ilə bağlıdır. İnsan dünyada ən çox doğma vətəni sevir. Mən də bütün ömrüm boyu bu fakültəyə vətənim qədər, Azərbaycanım qədər sevmişəm.

Abuzər Xələfov

Abuzər Xələfovun Azərbaycan xalqı qarşısında ən dəyərli tarixi xidmətlərindən biri respublika ali məktəblərinin öncülü və bayraqdarı olan Bakı Dövlət Universitetində müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması ilə bağlıdır.

Bu əlamətdar hadisəyə aydınlıq gətirən professor A.Xələfov qeyd edir ki, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 22 sentyabr 1959-cu ildə qəbul etdiyi «Ölkədə kitabxana işinin vəziyyəti və onu yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında» qərarında yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların, xüsusilə elmi, elmi-texniki, ali məktəb kitabxanaları üçün mütəxəssis kadrların hazırlanması zəruri hesab edilmişdi. Bu qərara uyğun olaraq yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanmasının qənaətbəxş olmamasını, universitetin Kitabxanaçılıq şöbəsinə tələbə qəbulunun azlığını nəzərə alan hökumət Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsinə mütəxəssis kitabxanaçı kadrların hazırlanmasının yaxşılaşdırılması haqqında tədbir görməyi məsləhət bilmişdi.

Təhsil Komitəsi Bakı Dövlət Universitetində kitabxanaçı kadrların hazırlanması vəziyyətini yoxlayıb müzakirə etmək üçün xüsusi komissiya yaratmışdı. Komissiya universitetin Şərqşünaslıq fakültəsi yanında Kitabxanaçılıq şöbəsinin işini yoxlamış, burada tələbə kontingentinin tərkibini, Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya

kafedrasının elmi potensialını araşdırmışdı. Yoxlama zamanı məlum olmuşdu ki, son illər kafedraya gənc qüvvələr cəlb olunmuş, respublikamızda ilk dəfə olaraq kitabxana işinin tarixinə dair dissertasiya müdafiə edilmiş, kitabxanaşünaslıq üzrə elmlər namizədi yetişmişdir. Kitabxanaçılıq şöbəsinin yetirməsi Abuzər Ali oğlu Xələfov 1962-ci ildə «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1933-cü illər)» mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdı.

Kitabxanaçılıq şöbəsinin bu göstəricilərini və elmi potensialını nəzərə alan komissiya əyani və qiyabi şöbələri birləşdirib müstəqil fakültə yaradılmasını məqsəduyğun hesab etmişdi.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin göstərişinə əsasən 1962-ci ilin avqust ayında Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsi həmin il sentyabrın 1-dən Bakı Dövlət Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsi nəzdindəki Kitabxanaçılıq şöbəsinin əyani və qiyabi bölmələrinin birləşdirilməsi və müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması haqqında əmr verdi.

Maraqlıdır ki, 1947-ci ildə universitetin Filologiya fakültəsi yanında Kitabxanaçılıq şöbəsinin açılması haqqında əmri bu ali təhsil ocağının rektoru kimi imzalamış akademik Abdulla Qarayev düz 15 il sonra – 1962-ci ildə artıq Təhsil Komitəsinin sədri kimi müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması haqqında əmrə də qol çəkdi!.. Bu, hər kəsin taleyinə yazılan xoşbəxtlik deyil!..

Həmin əmr əsasında isə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademiki, geologiya-minerologiya elmləri doktoru, professor Şəfaət Mehdiyev 1962-ci ilin sentyabrında öz əmrini imzaladı. Bu əmrə əsasən həmin il oktyabr ayının 1-dən universitetdə ayrıca Kitabxanaçılıq fakültəsi təşkil olunurdu.

Rektorun əmri ilə Kitabxanaçılıq şöbəsinin yetişdirməsi, Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının baş müəllimi, tarix elmləri namizədi Abuzər Ali oğlu Xələfov Kitabxanaçılıq fakültəsinin ilk dekanı vəzifəsinə təyin edildi.

Göründüyü kimi, Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılmasında və inkişafında akademiklər Abdulla Qarayevin, Şəfaət Mehdiyevin, gənc müəllim Abuzər Xələfovun və başqalarının çox önəmli xidməti olmuşdur. Onlar kitab mədəniyyətinə və kitabxana işinə yüksək qiymət verir, kitabxanaçı kadrların hazırlanmasına respublikamızın mədəni tərəqqinin əsas amillərindən biri kimi baxır, kitabxanaşü-

nəşr və biblioqrafiyanın inkişaf etdirilməsinə, bu sahədə elmlər namizədləri və elmlər doktorlarının yetişdirilməsinə böyük qayğı göstərirdilər.

Kitabxanaçılıq fakültəsinin sonrakı illərdə əldə etdiyi nailiyyətlər, qəbul planının ilbəl artması, müəllim kadrlarının çoxalması, elmi kadrlarının səviyyəsinin yüksəldilməsi məhz həmin qayğının təzahürü kimi qiymətləndirilməlidir.

Gənc dekan A.Xələfovun təşəbbüsü ilə 1963-cü ildə Kitabxanaçılıq fakültəsinin axşam şöbəsi yaradıldı. Axşam şöbəsinin təşkili Bakıda və Sumqayıtda yaşayıb işləyən kitabxanaçıların ali təhsil almaları üçün əlverişli şərait yaratdı.

A.Xələfovun səyi nəticəsində respublikamızın kitab ticarəti müəssisələrinin yüksək ixtisaslı mütəxəssis kitabşünas-biblioqraf kadrlara olan tələbatı nəzərə alınaraq 1963-cü ildə Kitabxanaçılıq fakültəsinin nəzdində yeni bir şöbə – Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili şöbəsi təşkil edildi.

Belə vacib bir şöbənin yaradılması mədəniyyətimizin mühüm sahələrindən olan kitabşünaslığın inkişafına mühüm töhfə idi. Azərbaycan Nazirlər Sovetinin qərarı ilə 1963-1964-cü tədris ilində kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili ixtisası üzrə axşam və qiyabi şöbələrində, 1968-1969-cu tədris ilindən isə gündüz şöbəsinə tələbə qəbulu başlandı. Respublikamızın görkəmli kitabşünasları və kitab ticarəti mütəxəssislərinin bu vacib işə cəlb edilməsi nəticəsində Kitabxanaçılıq fakültəsinin təcrübəli kollektivi bu sahədə kədr hazırlığının təşkilində mühüm nailiyyətlər qazandı.

Təxminən 20 il uğurla fəaliyyət göstərən həmin şöbə, təəssüf ki, Azərıtıtıfaqda işləyən, fəqət kitab mədəniyyətindən xəbərsiz olan özündənrazı məmurların laqeydliyi ucbatından bağlandı.

1990-cı illərdə fakültənin dekanı, professor A.Xələfov yenidən yuxarı təşkilatlara müraciət edərək, kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili ixtisasına böyük tələbat olduğunu əsaslandırılmış və bu şöbənin bərpasına çalışdı.

Bu məsələnin müsbət həllində Azərbaycan Nazirlər Soveti yanında Dövlət Mətbuat Komitəsinin sədri, tanınmış jurnalist Rəşid Mahmudovun xüsusi rolu oldu. Belə ki, məhz onun yaxından köməyi sayəsində respublika hökuməti bu barədə müsbət qərar çıxardı.

Beləliklə, həmin şöbənin yenidən bərpa olunması istiqamətində professor A.Xələfovun uzun illər ərzində apardığı gərgin mübarizə öz

bəhrəsini verdi. Hazırda fakültədə Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrası fəaliyyət göstərir.

1962-1970 və 1979-1993-cü illərdə dekan vəzifəsində işləyən A.Xələfov özünün təşəbbüskarlıq fəaliyyəti, təşkilatçılıq bacarığı və idarəçilik metodları ilə təkə universitetimizdə deyil, habelə respublika və Sovetlər Birliyi miqyasında böyük nüfuz qazanmış, yüksək ixtisaslı milli kitabxanaşünaslıq-biblioqraf kadrların hazırlanması istiqamətində səmərəli iş aparmışdır.

Kitabxanaçılıq fakültəsinin yeni tədris planının yaradılmasında, kafedra və laboratoriyaların maddi-texniki bazalarının yaxşılaşdırılmasında, dərslərin keyfiyyətinin yüksəldilməsində, kadrların düzgün seçilib yerləşdirilməsində A.Xələfovun xüsusi rolu olmuşdur.

Maraqlı faktdır ki, hələ XX əsrin 70-80-ci illərində Kitabxanaçılıq fakültəsi Sovet İttifaqı miqyasında aparıcı yer tuturdu. Buna görə də SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi ölkədəki ali məktəblərin Kitabxanaçılıq fakültələri üçün tədris proqramlarını hazırlayıb tərtib etməyi məhz Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsinin rəhbərliyindən xahiş etmişdi.

Elə bunun məntiqi nəticəsidir ki, professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə hazırlanan, onun bu sahədəki ideya və təkliflərini özündə təcrübə şəkildə əks etdirən, Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsində beşillik təhsil müddəti üçün nəzərdə tutulan fərdi tədris planı 1984-cü ildə ittifaq nazirliyi tərəfindən təsdiq edilir və böyük uğurla həyata keçirilməyə başlayır.

Şübhəsiz, SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinin BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsi üçün fərdi tədris planı təsdiq etməsini yüksək ixtisaslı kitabxanaşünas-biblioqraf kadrların hazırlanması sahəsində fakültə rəhbərliyinin, ilk növbədə isə A.Xələfovun xüsusi xidməti kimi qiymətləndirmək lazımdır.

Professor Abuzər Xələfov müstəqil Azərbaycan Respublikasının qarşısında duran təxirəsalınmaz vəzifələrdən irəli gələn tələbləri ödəyə biləcək yeni tədris planının hazırlanması prosesində özünün çoxillik elmi-pedaqoji təcrübəsinə güvənərək dekanlığa yaxından yardımçı olur, dəyərli tövsiyə və məsləhətlərini əsirgəmir...

YENİ NAİLİYYƏTLƏR SORAĞINDA

Kitabxanaçılıq fakültəsinin yaradılması Azərbaycan kitabxanaşünaslığı və biblioqrafiyaşünaslığı tarixində yeni mərhələnin başlanğıcı idi. Odur ki, bu fakültə qısa zaman içərisində həmin elmlərin mərkəzinə çevrildi.

Abuzər Xələfov

Bakı Dövlət Universitetində yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlığına başlanılması Kitabxanaçılıq şöbəsində ixtisas fənlərindən dərəcə deyəcə biləcə müəllimlərin və ixtisas kafedrasının (və ya kafedralarının) qısa bir zamanda müəyyənləşdirilməsini tələb edirdi. Belə ki, ali məktəblərdə yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı prosesi bilavasitə kafedraların fəaliyyəti ilə bağlıdır. Məhz tədris prosesinə rəhbərlik edən və bilavasitə tədrisin təşkilini həyata keçirən kafedralar yüksək ixtisaslı mütəxəssislərlə komplektləşdirildiyi təqdirdə müasir tələblərə cavab verən kadr hazırlığından danışmaq olar. Digər tərəfdən, kafedralar tədris prosesini təşkil etməklə yanaşı, ali məktəb üçün elmi-pedaqoji kadrların hazırlanması ilə də məşğul olur.

Elə bu baxımdan qarşıda duran vəzifələri məqsədyönlü şəkildə həll etmək məqsədi ilə 1947-ci ilin oktyabr ayında universitetin Filologiya fakültəsi nəzdində təşkil edilmiş Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrası ixtisas fənlərinə dair əsaslı elmi tədqiqat işləri aparmaq üçün geniş imkanlar yaratdı.

Yeri gəlmişkən, professor A.Xələfov yazır ki, Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının yaranmasında və fəaliyyətə başlamasında görkəmli ziyalımız Süleyman rəhimovun böyük rolu olmuşdur. Belə ki, həmin dövrdə ixtisas üzrə elmi ada və elmi dərəcəyə malik mütəxəssislər olmadığına görə kafedranın təşkilində ciddi çətinliklər meydana çıxmışdı. Süleyman Rəhimov qısa müddətdə universitetin rəhbərliyi ilə birlikdə bu məsələni yoluna qoymağı, təzə yaradılan kafedraya təcrübəli kadrları seçib dəvət etməyi və beləliklə, tarixi bir iş görərək bu elmi qurumun fəaliyyətinə təkən verməyi bacardılar.

Professor A.Xələfov yazır: «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının yaranması Azərbaycan kitabxanaşünaslığı və biblioqrafiyaşünaslığı tarixində çox mühüm hadisə idi. İlk elmi özək olmaq

etibarilə bu kafedra Kitabxanaçılıq şöbəsinin yüksək ixtisaslı müəllim kadrları ilə təmini, ilk elmi mühazirələrin oxunmasının təşkili, fənn proqramlarının tərtibi, dərəcə vəsaitlərinin, elmi məqalələrin yazılması və müzakirəsi işində mühüm rol oynadı. Respublikamızda kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya elmlərinə dair ilk sanballı elmi tədqiqatların aparılması üçün şərait yarandı. Məhz bu kafedranın fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan kitabxanaşünaslığının bünövrəsinə ilk daşlar qoyulmağa başladı. Əgər belə bir fikir söyləsək ki, Azərbaycanda kitabxanaşünaslığın və biblioqrafiyaşünaslığın əsaslı şəkildə elmi tədqiqinə və öyrənilməsinə bu kafedranın fəaliyyəti ilə başlanılmışdır, səhv etməmiş olarıq. Bu fikri söyləməklə XX əsrin birinci yarısında Azərbaycanda bu sahədə görülmüş işlərin, aparılmış tədqiqatların üzərinə kölgə salmaq niyyətində deyilik. Burada söhbət ümumi araşdırmalardan yox, sanballı elmi tədqiqatlardan gedir. Məhz buna görə də Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslığın təşəkkül tapıb formalaşması və inkişaf etdirilməsi bu kafedranın fəaliyyəti ilə bağlı olmuşdur».

Beləliklə, 1947-ci ildə fəaliyyət başlayan Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının ilk müdiri vəzifəsinə uzun görkəmli bibliograf Əliheydər Qəhrəmanov təyin edilmişdir. O, uzun illər Bakının kütləvi kitabxanalarında kitabxanaçı və kitabxana müdiri işləmiş, bir müddət Bakı Kitabxanaçılıq Texnikumunda müəllim, sonra direktor vəzifələrində çalışmışdı. Universitetə kafedra müdiri vəzifəsinə dəvət olunarkən isə Respublika Dövlət Kitab Palatasının direktoru idi.

Onu minnətdarlıqla xatırlayan professor A.Xələfov yazır ki, ixtisasca filoloq olan Ə.Qəhrəmanov kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyanı sevən, ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafına ürəkdən xidmət edən bir alim idi. O, 1955-ci ildə «Rus-Azərbaycan ədəbi əlaqələri» mövzusunda dissertasiya işini Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Şurasında müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdı.

Artıq ilk vaxtlar Əliheydər Qəhrəmanovla yanaşı, pedaqoji institutu bitirdikdən sonra uzun illər Bakı şəhərinin kütləvi kitabxanalarında çalışan, son vaxtlar isə M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının direktoru vəzifəsində işləyən Hüseyn Tağıyev, həmin kitabxananın elmi işlər üzrə direktor müavini Məryəm xanım Səmədova Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının ilk ixtisas müəllimləri kimi fəaliyyətə başlamışdılar. Bir qədər sonra isə kafedra artıq Kitabxanaçılıq şöbəsinin gənc məzunları hesabına genişləndirdi.

Belə ki, daha dəqiq desək, 1955-ci ildən Abuzər Xələfov, 1956-cı ildən Murad Şəmsizadə, 50-ci illərin axırlarından isə Hacı Həsənov, Əş.əf Xələfov, Zöhrab Əliyev və başqaları burada mühüm ixtisas fənlərinin tədrisi ilə məşğul idilər.

Gənc mütəxəssislərin bu kafedraya cəlb olunması elmi tədqiqat işini xeyli canlandırmışdı. A.Xələfov 60-cı illərin əvvəllərində bu istiqamətdə ilk alim kimi yeni elmi cığır açmış, burada ciddi araşdırmalar aparılmağa, kitabxana işi ilə bağlı ilk dissertasiya işləri yazılmağa, elmi məqalələr, proqramlar, metodik göstərişlər, dərslər vəsaitləri və monoqrafiyalar hazırlanıb çap etdirilməyə başlanmışdı.

Əliheydər Qəhrəmanovun vəfatından, yəni 1959-cu ildən sonra Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasına kitabxanaçılıq ixtisasından tamamilə uzaq olan bir şəxs rəhbərlik etmişdir. Belə ki, Şərqsünaslıq fakültəsinin rəhbərliyi Kitabxanaçılıq şöbəsi əməkdaşlarının rəyini və etirazını nəzərə almadan fars dili kafedrasının dosenti, filologiya elmləri namizədi Həsən Əlizadəni kafedra müdiri seçdirmiş və o, ta 1963-cü ilədək bu vəzifəni tutmuşdur.

1963-cü ildə isə Kitabxanaçılıq fakültəsinin dekanı, tarix elmləri namizədi, baş müəllim A.Xələfov eyni zamanda Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya kafedrasının müdiri vəzifəsinə seçildi. Artıq bu dövrdən sonra o, paralel olaraq dekanlığın və kafedranın işinə nəzarət etməli, onların fəaliyyətini əlaqələndirməli və istiqamətləndirməli, başqa sözlə, idarəetmə funksiyası ilə elmi tədqiqatçılıq prosesini bir-biri ilə sıx şəkildə uzlaşdırmalı olur ki, bu da həm fakültənin, həm də kafedranın müasir elmi əsaslar üzərində düzgün istiqamətdə inkişafına ciddi kömək göstərir.

Bu dövrdən başlayaraq Kitabxanaşünaslıq kafedrasının əməkdaşları əsasən kitabxana işinin tarixi, kitabxanaşünaslığın nəzəriyyəsi, təşkili və metodik məsələləri, oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin mühüm problemləri istiqamətində elmi tədqiqatlar aparır, eyni zamanda kitabxana proseslərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması sahəsində uğurlu nəticələr qazanmağa çalışırdılar.

Kitabxanaşünaslıq kafedrası respublikamızda cəmiyyətin informasiya təminatı sistemində mühüm yer tutan sosial institutlar içərisində kitabxanaların yerini müəyyən etmək, kitabxana işinin inkişaf meyl və qanunauyğunluqlarını tədqiq etmək və ümumiləşdirmək, informasiya-axtarış sistemlərinin vəziyyətini və onların optimallaşdırılması yollarını, ölkəmizdə kitabxana quruculuğunun aktual problemlərini öyrənmək baxımından bir çox nailiyyətlər qazanmışdır.

1960-1970-ci illərdə kafedranın elmi-pedaqoji tərkibi xeyli təkmilləşmiş, istiehsalatda müəyyən təcrübə qazanan bacarıqlı mütəxəssislərdən Tacəddin Quliyev, Mayıl Həsənov, Elman Bədəlov, Sahib Rzayev, Əli Rüstəmov, Rasim Kazımov, Xəlil İsmayılov, Zöhrab Baxşəliyev, Almaz Abbasova, Kəmalə Şeyxzamanova, Sənubər Mustafayeva, Aşur Əliyev və başqaları burada işə başlamışdılar.

1980-1990-cı illərdə isə BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsinə müvəffəqiyyətlə bitirmiş və kitabxanaşünas-biblioqraf ixtisasına yiyələnmiş perspektivli kadrlardan Akif Cəfərov, Murtuz Bağırov, Namiq İsmixanov, Telman Aliyev, Pərviz Kazımi, Mehmanəli Məmmədov, Knyaz Aslan, Elçin Əhmədov Kitabxanaşünaslıq kafedrasına dəvət olundular və ya təyinat aldılar. Onlardan çoxu bu gün də elmi-pedaqoji fəaliyyətlərini burada uğurla davam etdirirlər.

Kafedranın texniki-laborant heyətinə müxtəlif illərdə Kitabxanaçılıq fakültəsinin məzunlarından Zöhrə Camalova, Zəminə İbadova, Hicran İsmayılova və başqaları kimi fəal əməkdaşların cəlb olunması elmi-tədris işinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə öz təsirini göstərmişdir.

Kafedranın əməkdaşlarının apardıqları elmi tədqiqat işlərinin mühüm nəticələri Bakı Dövlət Universitetinin elmi əsərlərində, fakültədə nəşr olunan «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» elmi-nəzəri və təcrübə-metodik jurnalında, respublikamızda çıxan müxtəlif elmi-kütləvi nəşrlərdə və digər mətbuat orqanlarında dərc olunur. Bununla yanaşı, kitabxanaşünas mütəxəssislər öz elmi-tədqiqat işlərinin yekunları ilə bağlı elmi-nəzəri və təcrübə konfranslarda məruzələr oxuyur, çıxışlar edir və onları geniş kitabxana ictimaiyyətinin müzakirəsinə verirlər. Bu isə Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində gələcək müvəffəqiyyətlər üçün əsaslı zəmin yaradır.

Məhz istedadlı alim, qabiliyyətli təşkilatçı A.Xələfovun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri vəzifəsinə uğurla yerinə yetirməsi sayəsində bu elmi qurum kitabxana işi üzrə aparıcı müəssisəyə - ana kafedraya, respublikamızda kitabxana işinin əsas elmi tədqiqat mərkəzinə, bu sahədə çalışan və sayca ildən-ildə çoxalan bacarıqlı mütəxəssislərin əvəzsiz məsləhətxanasına, bir sözlə, hazırkı informasiyalaşmış cəmiyyətdə özünəməxsus yer tutan kitabxana ictimaiyyətinin doğma ocağına çevrilmişdir...

Artıq 60-cı illərdə Kitabxanaçılıq fakültəsinin əməkdaşlarından Abuzər Xələfov «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» (1961), Zöhrab Əliyev «Azərbaycanda biblioqrafiya işinin tarixi (1920-1958-ci illər)» (1963), Əşrəf Xələfov «V-VIII sinif şagirdlərinin sinifdənkənar mütaliəsinə rəhbərlik (Azərbaycan SSR məktəb və uşaq kitabxanalarının iş təcrübəsi və materialları əsasında)» (1966), Hacı Həsənov «Sovet Azərbaycanında kitab nəşrinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» (1966), Tacəddin Quliyev «Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı kitabxanalarının tarixi (1920-1941-ci illər)» (1968) mövzularında namizədlik dissertasiyaları müdafiə edərək alimlik dərəcəsi almışdılar.

Bu dövrdə kafedranın müəllim kontingentinin artması, dərslərin yükünün çoxalması, ixtisas üzrə ilk elmlər namizədlərinin yetişməsi müstəqil Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrası yaratmağa imkan verirdi. Odur ki, dekan A.Xələfovun təşəbbüsü ilə universitetin rektorluğu Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi qarşısında bu barədə məsələ qaldırdı və müsbət cavab aldı.

1968-ci ildə təşkil edilən Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının ilk müdiri vəzifəsinə pedaqoji elmlər namizədi, dosent Əşrəf Xələfov seçildi. Bu kafedranın təşkili biblioqrafiya fənlərinin tədrisini, elmi tədqiqat və metodik işləri xeyli yaxşılaşdırdı, yeni tədris vəsaitlərinin və metodik göstərişlərin meydana çıxmasına səbəb oldu.

Kafedranın əməkdaşlarından Bayram Allahverdiyev 1968-ci ildə «Orta əsr Azərbaycan kitabı (XI-XVIII)», Fərman Bayramov isə 1970-ci ildə «Cəlil Məmmədquluzadə ədəbi irsinin nəşri tarixi və yazıçının biblioqrafiyası» mövzularında namizədlik dissertasiyaları müdafiə etdilər.

1970-1980-ci illərdə Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının kadr tərkibi xeyli yenilənmiş, burada professor Bayram Allahverdiyev, dosentlər Əşrəf Xələfov, Hacı Həsənov, Fərman Bayramovla yanaşı, baş müəllimlər Rasim Süleymanov, Nadir İsmayılov, Akif Əsədullayev, Raifə Vəzirova, Qəmzə Hacıyeva, Elmira Ağayeva və başqaları ixtisas fənlərindən mühazirə və məşğələlər aparmağa, həmçinin biblioqrafiyaşünaslığın aktual mövzularına dair elmi tədqiqat işləri aparmağa başlamışdılar.

Professor A.Xələfovun yazdığı kimi, 80-90-cı illərdə Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasına yeni əməkdaşlar qəbul edilməsinə baxmayaraq, axırıncı dissertasiya müdafiəsi 1987-ci ildə təşkil olunmuşdur. Belə ki, həmin il aspirant Nadir İsmayılov «Təbabət üzrə məhəlli

kitabxana-biblioqrafiya ehtiyatlarının inkişafı, müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi yolları (Azərbaycan SSR-in materialları əsasında)» mövzusunda yazdığı dissertasiya işini Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin İxtisaslaşdırılmış Şurasında müdafiə edərək pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür. Professor Z.Əliyevin elmi rəhbərliyi ilə yazılmış bu tədqiqat işində respublikamızda təbabət üzrə biblioqrafik ehtiyatın formalaşması, yerləşməsi və səmərəli istifadə yolları kompleks şəkildə tədqiq edilmişdir.

Həmin dissertasiya işinin birinci rəsmi oponenti də məhz professor A.Xələfov olmuş və o, müdafiə iclasındakı yüksək səviyyəli rəy söyləmişdir.

Biblioqrafiya kafedrasının aspirantı Rasim Süleymanov isə dosent Hacı Həsənovun rəhbərliyi ilə kitabşünaslıq üzrə tədqiqat aparmış və «Rus bədii ədəbiyyatının Azərbaycanda nəşri məsələləri (1920-1970-ci illər)» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını 1991-ci ildə M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Rus Dili və Ədəbiyyatı İnstitutunun İxtisaslaşdırılmış elmi şurasında müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

1980-1990-cı illərdə və sonrakı dövrdə Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının elmi-pedaqoji və laborant-texniki işçi heyətinin tərkibinə yeni əməkdaşlar cəlb olunmuş, Çimnaz Rüstəmov, Əliyusif Məmmədov, Sima İsmayılova, Solmaz Sadıqova, Xuraman Verdiyeva və başqa təcrübəli kitabxanaşünas-biblioqraf kadrlar fəaliyyət göstərməyə başlamışlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasına 1968-1978-ci illərdə pedaqoji elmlər namizədi, dosent Əşrəf Xələfov, 1978-1983-cü illərdə isə tarix elmləri namizədi, dosent Hacı Həsənov rəhbərlik etmişlər. 1983-cü ildən indiyə qədər isə kafedra müdiri vəzifəsində, professor A.Xələfovun təbirincə desək, Azərbaycan elmi biblioqrafiyasının (biblioqrafiyaşünaslığın) meydana gəlməsi və inkişafında mühüm xidmətləri olan, milli biblioqrafiya tarixinin ilk tədqiqatçılarından biri kimi respublikamızda şöhrət qazanan görkəmli alim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi, pedaqoji elmlər namizədi, professor Zöhrab Əliyev çalışır.

A.Xələfovun yazdığı kimi, Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının inkişafında və təkmilləşdirilməsində hər üç alimin – həm Ə.Xələfovun, həm H.Həsənovun, həm də Z.Əliyevin xidmətlərini yüksək qiymətləndirməklə bərabər qeyd etmək lazımdır ki, professor Z.Əliyevin

fəaliyyəti dövründə kafedra xeyli genişlənmiş, əməkdaşların sayı artmış, dissertasiyalar müdafiə edilmiş, dərslərlər, dərslər vəsaitləri, elmi məqalələr yazılmışdır. Respublikamızda bibliografiya ixtisası üzrə yeganə professor olan Zöhrab Əliyev bu sahədə aparılan elmi tədqiqat işlərinə ləyaqətlə rəhbərlik edir.

Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin strukturunda mühüm yerlərdən birini tutan Bibliografiyaşünaslıq kafedrası bu elmi istiqamətin müasir şəraitə uyğun şəkildə inkişafı, təkmilləşməsi üçün zəruri işlər yerinə yetirir, aktual elmi tədqiqatların aparılmasını təşkil edir.

Kafedranın əsas elmi tədqiqat istiqaməti respublikamızda bibliografik fəaliyyətin tarixi, nəzəriyyəsi, metodikası və idarə olunması, real bibliografik informasiya tələbatını öyrənmək əsasında mövcud bibliografik sərəvətdən səmərəli istifadə yollarının tədqiq edilməsi və s. kimi aktual problemlərdən ibarətdir.

Qeyd etdiyimiz kimi, 1992-ci ildə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, professor A.Xələfovun ciddi səyi nəticəsində 60-70-ci illərdə fəaliyyət göstərmiş, lakin 80-ci illərdə səhvən bağlanmış Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili şöbəsini yenidən bərpa etməyə, bu ixtisas üzrə əyani və qiyabi bölmələrə tələbə qəbulu aparmağa razılıq verildi.

Kitabşünaslıq və kitab ticarətinin təşkili kafedrasının ilk müdiri vəzifəsinə öz həyatını respublikamızda kitabşünaslığın əsaslı elmi tədqiqat probleminə həsr etmiş, kitabşünaslıq sahəsində namizədlik və doktorluq dissertasiyalarını yüksək səviyyədə başa çatdırmış tarix elmləri doktoru, professor Bayram Allahverdiyev seçildi.

Xatırladıyıq ki, Bayram Allahverdiyev respublikamızda kitabşünaslıq üzrə ilk dəfə olaraq 1992-ci ildə Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət universitetinin İxtisaslaşdırılmış Elmi Şurasında «Azərbaycanda texniki kitabın nəşri tarixi» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə edərək tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdü. Professor A.Xələfovun yazdığı kimi, əgər B.Allahverdiyevin «Orta əsr Azərbaycan kitabı (XI-XVIII əsrlər)» mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiyası sovet hakimiyyətindən əvvəlki milli kitab tariximizə dair ilk qiymətli tədqiqat əsəri idisə, «Azərbaycanda texniki kitabın nəşri tarixi» mövzusunda doktorluq

dissertasiyası uzunmüddətli gərgin zəhmət sayəsində meydana gəlmiş ciddi elmi tədqiqat işi kimi dəyərləndirilməlidir. Bu əsərdə texniki kitab nəşrinin inkişaf tarixi ardıcıl olaraq araşdırılmış, mühüm elmi ümumiləşdirmələr və sistemləşdirmələr aparılmışdır.

Müstəqillik illərində Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi adlanan kafedranın elmi-pedaqoji tərkibi xeyli genişlənmiş, buraya yeni kadrlar cəlb olunmuşdur. Belə ki, əgər yeni yaradılan ilk illərdə burada professor Bayram Allahverdiyevlə yanaşı, Hacı Həsənov, Rasim Süleymanov kimi kitabşünas mütəxəssislər elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olurdularsa, son zamanlar nəşriyyat-redaksiya sistemində çalışan digər səriştəli kadrlar da bu kafedraya dəvət olunmağa başlamışlar.

Hazırda filologiya elmləri doktoru, professor İsmayıl Vəliyev, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Nailə Mehraliyeva, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Mehmanəli Məmmədov, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Knyaz Aslan, filologiya elmləri namizədi Şəhla Quliyeva, baş müəllim Ramiz Həmidov və başqaları kimi təcrübəli mütəxəssislər bakalavr və magistr pillələrində ixtisas fənləri üzrə mühazirələr oxuyur, seminar məşğələləri aparır, həmçinin bu istiqamətdə səmərəli elmi tədqiqat işləri aparırlar.

Son zamanlar kafedranın əməkdaşlarından professor B.Allahverdiyevin «Ümumi kitab tarixi», professor İ.Vəliyevin «Ədəbi-bədii və uşaq kitablarının redaktəsi», «Redaksiya-nəşriyyat işinin əsasları», «Redaktənin əsasları», S.Quliyevanın «Azərbaycan soraq-məlumat ədəbiyyatı (Yaranması, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri)» və başqa kitablar çapdan çıxmışdır.

Respublikamızın müstəqilliyi şəraitində Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının əsas elmi tədqiqat istiqamətini Azərbaycan kitabının inkişaf mərhələləri, ölkədə kitab nəşri konsepsiyasının hazırlanması, müxtəlif ədəbiyyat növlərinin nəşrinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi, müasir vəziyyəti və perspektivlərinin tədqiqatı, redaksiya-nəşriyyat işinin təşkili, kitaba ictimai tələbat və onun ödənilməsinin optimal yollarının müəyyənləşdirilməsi və s. kimi aktual problemlər təşkil edir.

Professor B.Allahverdiyevin başçılığı ilə kafedranın elmi-pedaqoji heyəti hazırda kitabşünaslığın və nəşriyyat işinin müxtəlif sahələri ilə bağlı ciddi araşdırmalar aparır, elmi məqalələr, proqramlar, dərslər vəsaitləri, monoqrafiyalar və s. yazıb nəşr etdirirlər.

XX əsrin 90-cı illərində Kitabxanaçılıq fakültəsində elmi dərəcəsi olan müəllimlərin, mütəxəssis kadrların sayca çoxalması yeni kafedraların açılmasına şərait yaradırdı. Buna görə də professor A.Xələfov universitet rəhbərliyinə müraciət edərək Kitabxanaşünaslıq kafedrasının bazası əsasında yeni bir kafedranın təşkil edilməsi barədə məsələ qaldırdı. Rektorluq həmin məsələyə müsbət münasibətini bildirdi və universitet elmi şurasının qərarı ilə Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrası yaradıldı.

1991-1992-ci tədris ilində fəaliyyətə başlayan yeni kafedranın ilk müdiri vəzifəsinə tarix elmləri namizədi, dosent Tacəddin Quliyev seçildi və o, ömrünün sonuna – 2005-ci ilin oktyabrına qədər həmin vəzifəni uğurla yerinə yetirdi. Dosentlər Elman Bədəlov, Almaz Abbasova, Mayıl Həsənov, Aşur Əliyev, baş müəllimlər Kəmalə Şeyxzamanova, Sənubər Mustafayeva, həmçinin Elmira Əhmədova, Səfurə Hacıyeva, Seymur Şeydayev və başqaları bu kafedraya işə götürüldülər. Onlar «Kitabxana kataloqları», «Kitabxana fondu», «Çap əsərlərinin təsnifləşdirilməsi və təsviri», «Kitabxana təsnifatları» və s. fənlərdən mühazirə və məşğələlər aparmaqla yanaşı, bu istiqamətdə elmi tədqiqatlar aparmağa, araşdırmalarının nəticələrini elmi-nəzəri jurnallarda dərc etdirməyə başladılar.

Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasının əsas elmi tədqiqat istiqaməti respublikamızda kitabxana fondlarının formalaşması, kitabxanaların informasiya-axtarış sistemlərinin inkişafı, müasir vəziyyəti və s. kimi aktual problemlərin hərtərəfli şəkildə araşdırılmasından ibarətdir.

Kafedra əməkdaşları eyni zamanda çap əsərlərini və digər sənədləri kitabxanaların vəzifələrinə, tiplərinə və profillərinə uyğun olaraq oxucuların məqsədyönlü istifadəsi üçün sistemləşdirilmiş qaydada təşkil edən və müəyyən dövr ərzində qoruyub saxlayan kitabxana fondunun, bununla yanaşı, oxuculara lazım olan kitabı seçməkdə, onların mütaliəsini istiqamətləndirməkdə mühüm rol oynayan kitab fondunun tərkibini dəqiq əks etdirən kitabxana kataloqlarının inkişaf tarixi, formalaşması, müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi problemləri ilə bağlı sanballı elmi tədqiqatlar aparırlar. Məhz bu araşdırmalar nəticəsində son zamanlar kafedra üzrə bir sıra proqramlar, dərs vəsaitləri, tədris-metodik vəsaitlər və başqa materiallar nəşr edilmişdir.

Son dövrlərdə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin strukturu əsas yerlərdən birini tutan Kitabxana fondu və kataloqların

təşkili kafedrasında dosent Mayıl Həsənov, dosent Aşur Əliyev, baş müəllim Sənubər Mustafayeva, müəllim Sevda Xələfova, aspirant Afət Rzayeva, həmçinin Elmira Əhmədova, Səfurə Hacıyeva və başqaları səmərəli fəaliyyət göstərirlər.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin nəzdində yaradılmış inkişaf etmiş və formalaşmış bu dörd kafedranın tarixi və fəaliyyəti haqqında bu yığcam məlumat bir daha sübut edir ki, ötən 60 il Azərbaycanda yüksək ixtisaslı kitabxanaşünas-biblioqrafların hazırlanmasında, bu prosesi təşkil edən elmi-pedaqoji kadrların seçilib yerləşdirilməsində xüsusi mərhələ olmuşdur. Bu dövrdə istər mütəxəssis hazırlığı, istərsə də professor-müəllim heyətinin tərkibi həm kəmiyyət, həm də keyfiyyətcə yüksələn xətlə inkişaf edib təkmilləşmişdir. Eyni zamanda elmi tədqiqat işləri məzmun və mahiyyət baxımından xeyli yaxşılaşdırılmış, əsaslı problemlər tədqiqata cəlb edilmiş, cəmiyyətdə mühüm mövqeyə malik olan kitabxana və biblioqrafiya işinin əhəmiyyətinə dövlət səviyyəsində qayğı göstərilməyə başlanmışdır.

Etiraf etmək lazımdır ki, bütün bu tarixi nailiyyətlərin qazanılmasında Əməkdar elm xadimi, professor A.Xələfovun müstəsna xidmətləri vardır. Görkəmli kitabxanaşünas alim öz çıxışlarında və yazılarında dəfələrlə vurğulayır ki, onun bu yüksək səviyyəyə çatmasında, elm, təhsil və mədəniyyət sahəsində yüksək mövqə qazanmasında və cəmiyyət arasında şöhrətlənməsində çiyin-çiyinə çalışdığı kollektivin əvəzsiz rolu olmuşdur. Haqq üçün deyək ki, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin ağısaqqal qədri bilən kollektivinin professorundan tutmuş ta laborantınadək hər bir üzvu də öz növbəsində Abuzər müəllimə minnətdardır. Çünki Abuzər müəllim kollektivin fəvqünə ucalmağı və liderlik mövqeyini şərəflə qoruyub doğrulda bildiyi kimi, kollektiv də Abuzər müəllimin təmsalında şöhrət çələnginə doğru inamla və qürurla irəliləyir.

Böyük Hüseyn Cavid demişkən:

**Bəxtiyarsan, gər çəkdiyin əmək
Cahan süfrəsinə versə bir çiçək!**

ALİ KİTABXANAÇILIQ TƏHSİLİNİN NƏZƏRIYYƏÇISI VƏ TƏŞKİLATÇISI

Müstəqil Kitabxanaçılıq fakültəsinin təşkili Azərbaycan mədəniyyət və təhsil tarixində çox mühüm hadisə idi. Bu hadisə eyni zamanda kitabxanaşünaslıq və bibliografii elmlərinin inkişaf etdirilməsi, əsaslı elmi tədqiqatların aparılması, elmi işçilərin və fakültə üçün müəllim kadrların hazırlanması sahəsində geniş imkanlar açdı.

Abuzər Xələfov

Əməkdar elm xadimi, professor Abuzər Xələfovun elmi-pedaqoji fəaliyyətində kitabxanaçı kadrların hazırlanmasının aktual problemlərinin tədqiqi mühüm yer tutur.

Görkəmli kitabxanaşünas alim 50 ildən artıqdır ki, kitabxana işinin tarixi və nəzəriyyəsi problemləri ilə yanaşı, müntəzəm olaraq Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin nəzəri və metodoloji məsələlərini hazırlayıb tətbiq etməklə də məşğuldur. O, bu istiqamətdə yazıb nəşr etdirdiyi çoxsaylı elmi məqalə və monoqrafiyalarında, habelə elmi məclislərdəki məruzə və çıxışlarında Azərbaycan Respublikasında ali kitabxanaçılıq təhsilinin müasir konsepsiyasının əsasını formalaşdırmışdır. Elmi cəhətdən hərtərəfli əsaslandırılmış həmin konsepsiya ölkəmizdə kitabxana işinin nəzəriyyə və təcrübəsinin müasir tələblərinə cavab vermək iqtidarındadır.

Uzun illər ərzində səmərəli pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, fakültə dekanı və kafedra müdiri vəzifələrində çalışaraq tədris prosesinə uğurla rəhbərlik etmiş professor A.Xələfov həm də səriştəli və bacarıqlı tədris-tərbiyə işi təşkilatçısı kimi böyük nüfuz qazanmışdır. BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsinin dekanı vəzifəsində işlədiyi dövrdə o, fakültəyə tələbə qəbulunun sayının ildən-ilə artırılmasına, Azərbaycan bölməsinin qiyabi və axşam şöbələrinin, həmçinin rus şöbəsinin açılmasına, qisası, elm və tədris sahəsində ciddi kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verməsinə nail olmuşdur.

Professor A.Xələfovun qurucusu olduğu Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi XX əsrin II yarısından başlayaraq respublika-

mızda kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq üzrə elmi tədqiqat işinin mərkəzinə çevrilmişdir. Həmin elm sahələrində çalışan mütəxəssislər fundamental elmi tədqiqatlar aparmış, doktorluq və namizədlik dissertasiyaları müdafiə etmiş, yüzlərlə elmi məqalələr, monoqrafiyalar, dərsliklər, dərs vəsaitləri çap etdirmişlər.

Ali təhsil sistemində tədris proseslərinin mahir bilicisi kimi tanınan professor A.Xələfov istər respublikamızda, istərsə də Bakı Dövlət Universitetində ali təhsilin yenidən qurulması və optimalaşdırılması ilə bağlı mühüm məsələlərin həllində yaxından iştirak edir və bu sahəyə öz sanballı tövəhəsini verir.

Professor A.Xələfov Respublika Təhsil Şurasının, Ali Təhsil üzrə Vahid Şuranın Rəyasət Heyətinin üzvü kimi, həmçinin Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin kitabxanaçılıq-bibliografiya təhsili üzrə vahid şurasının bölmə sədri kimi ölkəmizdə ali təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi, yeni Təhsil Qanununun hazırlanması istiqamətində səmərəli işlər görür, məqsədyönlü elmi tövsiyələr formalaşdırır.

Professor A.Xələfov tələbələrin elmi dünyagörüşlərinin genişləndirilməsi, peşə hazırlığının təkmilləşdirilməsi, kütləvi, elmi və xüsusi kitabxanaların iş təcrübəsi ilə ixtisas təhsilinin qarşılıqlı əlaqəsi, mexanikləşdirmə və avtomatlaşdırma vasitələrinin kitabxana proseslərinə tətbiq edilməsi kimi mühüm məsələlərlə əlaqədar bir sıra təşəbbüslər irəli sürmüş, onların həyata keçirilməsi üçün əməli fəallıq göstərmiş və uğurlu nəticələr qazanılmasına nail olmuşdur.

Professor A.Xələfovun yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlanmasının xüsusiyyətləri və metodikası sahəsində orijinal ideyaları təcrübədə özünün uğurlu tətbiqini hələ 1989-cu ildə tapmışdır. Belə ki, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq fakültəsinin fərdi tədris planının işlənilib hazırlanması və SSRİ Ali Təhsil Nazirliyi tərəfindən Sovet İttifaqının kitabxanaçılıq fakültəsi olan bütün universitetləri üçün nümunəvi plan kimi təsdiq edilməsi məhz onun başçılığı ilə həyata keçirilmişdir.

A.Xələfov həmçinin təcrübəli ali təhsil işçisi kimi tədris müəssisələrində islahatların keçirilməsi prosesində fəallıq göstərmiş, 1997-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyində ali «Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya» istiqaməti və ixtisası üzrə Dövlət Standartlarını hazırlayan işçi qrupunun rəhbəri olmuşdur.

Alim «Kitabxanaçılıq informatikası», «Kitabxanaçılıq pedaqogikası», «Kitabxanaçılıq psixologiyası», «Kitabxana iqtisadiyyatı»,

«Kitabxanaçı peşəsi» kimi kitabxanaşünaslıq sahələrinin formalaşmasına, həmçinin kitabxanaçı kadrların hazırlığının ixtisaslaşdırılmasına, geniş profilli kitabxana işçilərinin hazırlanmasına dair perspektivli ideya və təkliflər vermişdir. Bu işə öz nöbətində Bakı Dövlət Universitetində yeni ali təhsil sisteminin - bakalavriatura və magistratura pillələrinin əsasını təşkil etmişdir. O, eyni zamanda BDU-da kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq, və informatika üzrə bakalavr və magistr təhsilinin təşkilatçısı, bu istiqamətlər ixtisas fənlərinə dair tədris plan və proqramlarının əsas müəllifidir. Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin magistraturasında dissertasiya tədqiqatları mövzularının işlənilib hazırlanması prosesi də məhz professor A.Xələfovun başçılığı ilə həyata keçirilir.

Professor A.Xələfov yarıməsirlik pedaqoji fəaliyyəti dövründə demək olar ki, kitabxanaşünaslığa dair bütün fənləri tədris etmişdir. Son onilliklər ərzində isə alim bakalavrlar üçün «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi», «Kitabxanaşünaslıq» və başqa ixtisas kursları üzrə, həmçinin magistratura tələbələri üçün «Kitabxanaşünaslığın müasir problemləri», «Kitabxanaşünaslığın tarixi və metodologiyası» fənləri üzrə mühazirələr oxuyur.

Alim eyni zamanda həm ayrı-ayrı kitabxanalarda, həm də fasiləsiz fəaliyyət göstərən mədəniyyət işçilərinin ixtisaslaşdırma kurslarında kitabxana işçiləri qarşısında mühazirələr oxumağa da vaxt tapır.

Professor A.Xələfov mühüm kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq fənləri silsiləsi üzrə bütün dərslərin, proqramların, tədris və metodik vəsaitlərin müəllifi, həmmüəllifi, redaktoru, yaxud tərcüməçisi olmuşdur.

Yeni tarixi şəraitdə professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsilinin müasir konsepsiyası əsasında kitabxanaşünaslıq fənləri silsiləsi proqramlarının yeniləşdirilməsi üzrə xeyli işlər görülmüşdür.

Professor A.Xələfovun çoxillik elmi-pedaqoji və təşkilatçılıq fəaliyyətinin nəticələri onun kitabxanaçı kadrlar hazırlığının tarixi, nəzəriyyəsi və metodikasına dair yazdığı «Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı» və «Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili» monoqrafiyalarında, həmçinin alimin redaktorluğu ilə buraxılmış

«Azərbaycanda ali kitabxanaçı kadrların hazırlanması» məqalələr toplusunda özünün geniş şərhini tapmışdır.

Alimin 1987-ci ildə «Maarif» nəşriyyatında çapdan çıxmış 130 səhifəlik «Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafı» adlı monoqrafiyası (elmi redaktoru professor Zöhrab Əliyevdir) BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsinin 40 illiyinə həsr edilmişdir.

Bu əsərdə respublikamızda kitabxanaçılıq təhsilinin qısamüddətli kurslar şəklində meydana gəlməsindən başlayaraq universitet təhsilli, yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı sisteminə çevrilməsinə qədər keçdiyi inkişaf yolu əhatəli şəkildə ümumiləşdirilmiş, müxtəlif tipli kitabxanalar üçün hazırlıqlı kadrlar yetişdirilməsi, kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq, kitabşünaslıq və informatika üzrə elmi tədqiqat işləri sahəsindəki nailiyyətlər geniş işıqlandırılmışdır.

Müəllif XX əsrin 20-ci illərindən əsrin sonlarına qədərki dövrdə respublikamızda kitabxanaçılıq təhsilinin meydana gəlməsi və inkişafı mərhələlərini ümumiləşdirmiş, kitabxana işi mütəxəssisləri hazırlığının mühüm forma və metodlarının xüsusiyyətlərini vermişdir. O, həmçinin kitabda orta və ali kitabxanaçılıq təhsili sisteminin həyata keçirilməsinin düzgün istiqamətlərini müəyyənləşdirmiş, kitabxanaçı kadrların ixtisasının artırılması və təkmilləşdirilməsi yollarını göstərmişdir.

Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsinin 50 illiyi münasibəti ilə professor A.Xələfovun 1998-ci ildə nəşr etdirdiyi «Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili (1947-1997)» kitabı (elmi redaktorları professor Zöhrab Əliyev, dosent Xəlil İsmayilov, redaktoru Knyaz Aslandır) da mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Professor A.Xələfovun əsərin əvvəlində verdiyi «Kitabxanaçılıq sənəti haqqında düşüncələr» sərəlvhəli yazısı öz məzmunu baxımından böyük maraq doğurur.

Müəllif 110 səhifədən ibarət olan bu monoqrafiyasında həmin fakültənin tarixi, inkişafı və formalaşması məsələlərini konkret faktlar əsasında geniş şərh etmişdir.

Kitabxanaçılıq fakültəsinin yarıməsirlik tarixi ərzində Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişaf meyillərini hərtərəfli araşdıran alim müxtəlif inkişaf mərhələlərində tədris planlarının təhlilinə, kitabxana fondu və kataloqların təşkilinə, Kitabxanaşünaslıq, Biblioqrafiyaşünaslıq, Kitabxana fondu və kataloqların təşkili, Kitabşünaslıq kafedralarının fəaliyyət xüsusiyyətlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir.

Fakültənin elmi tədqiqat işinin mühüm istiqamətlərinin təsviri, özlərini ali kitabxanaçılıq təhsilinin yaranmasına və inkişafına həsr etmiş şəxslərin həyat və fəaliyyəti də əsərdə geniş işıqlandırılmışdır.

Yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanmasında Tələbə Elmi Cəmiyyətinin özünəməxsus rolu olduğunu düzgün qiymətləndirən fakültə dekani, professor A.Xələfov «Kitabxanaşünaslıq», «Bibliografyaşünaslıq», «Kitabşünaslıq» və «İnformatika» dərnlərinin fəaliyyət göstərməsinə münbit şərait yaratmışdı ki, bu dərnlər də özündə 200 nəfərə yaxın tələbəni birləşdirirdi. Tələbələr ixtisas elmlərinin müxtəlif problemlərinə dair araşdırmalar aparır, elmi məruzələrlə çıxış edirdilər. TEC-də müzakirə olunub bəyənən məruzələr respublika elmi konfranslarına tövsiyə olunurdu. Təsadüfi deyil ki, fakültəmizin tələbələrindən bir çoxu həmin konfranslarda xüsusi medala və fəxri fərmanlara layiq görülmüşdülər.

Əsas professor A.Xələfov tərəfindən qoyulmuş bu ənənə bu gün də uğurla davam etdirilir.

Professor A.Xələfov yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların hazırlanmasında istehsalat təcrübəsinin uğurlu təşkilinə də mühüm əhəmiyyət verir. Belə ki, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində istehsalat təcrübəsinin düzgün aparılması tələbələrin təcrübə vərdişlərinə yiyələnməsinə və tədris prosesində qazandıqları nəzəri biliyi kitabxana işinə tətbiq etmələrinə geniş imkan yaradır. Fakültə indiyədək tədris bazası kimi respublikamızın ən böyük kitabxanalarından istifadə edir.

Fakültədə yeni tələbətə uyğun olaraq yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlamaq üçün tədris prosesinin daha təkmilləşdirilməsi, mütəxəssis hazırlığı keyfiyyətinin yüksəldilməsi, tələbələrdə işgüzarlıq və elmi səriştəlilik, ideya inamı formalaşdırmaq sahəsində geniş elmi-metodik və təşkilati iş aparılır.

Gələcəyin kitabxanaçıları elmi-texniki tərəqqinin sürətləndirilməsində, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında yaxından iştirak edən mütəxəssislər olmalıdırlar. Məhz buna görə də indiki dövrün kitabxana mütəxəssisi müasir iqtisadi və siyasi təfəkkürə, idarəetmə və təşkilatçılıq işi vərdişlərinə, kitabxana fəaliyyətinin profilinə müvafiq surətdə informatika texnikasından istifadə metodlarına yiyələnmiş bir şəxs olmalıdır. Bir sözlə, yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlara böyük tələbat hiss edilən müasir şəraitdə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin qarşısında daha böyük vəzifələr durur.

Bakı Dövlət Universitetinin bütün kollektivi kimi Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi də həmin vəzifələrin təxirə salınmadan həyata keçirilməsi, gələcək mütəxəssislərin əsl vətəndaş və geniş dünyagörüşlü ziyalılar kimi yetişdirilməsi üçün öz qüvvələrindən tam şəkildə istifadə etməyə çalışır.

A.Xələfovun yazdığı kimi, müstəqil respublikamızın çoxsaylı kitabxanaları üçün yüksək ixtisaslı kadr hazırlayan yeganə fakültə kimi bu qurumun xidmətləri əvəzsizdir. Qeyd edək ki, müasir dövrdə kitabxanaçı kadrlar dünya təhsil sisteminin təcrübəsinə əsaslanmaqla, kitabxana və informasiya işinin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla hazırlanır.

Respublikamızda çoxpilləli ali təhsilə keçilməsi ilə əlaqədar olaraq 1993-1994-cü tədris ilindən bakalavr, 1996-1997-ci tədris ilindən isə magistr hazırlığı yüksək səviyyədə həyata keçirilməkdədir. Hər iki ali təhsil mərhələsinin tədris planları tərtib olunmuş, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Bakalavr hazırlığı tədris planında əsaslı elmlərin, ümumi ixtisas fənlərinin öyrənilməsinə, magistr hazırlığı planında isə ixtisaslaşmalara daha geniş yer ayrılmışdır. Fakültənin yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı sahəsindəki müstəsna xidmətləri, böyük elmi potensiala malik olması, universitet fakültələri içərisində tədris-təbiiyə və elmi işlər sahəsində qabaqcıl yerlərdən birini tutması da burada bütün işlərin öz qaydasında olmasının, kollektivin düzgün idarə olunmasının nəticəsidir.

Monoqrafiyada həmçinin müstəqillik şəraitində Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişaf yolları, kitabxanaşünaslıq, bibliografyaşünaslıq və kitabşünaslıq üzrə bakalavr və magistrlər hazırlanmasının perspektivləri, kitabxanaçı kadrların ixtisasartırma sisteminin yeniləşməsinin strateji istiqamətləri də müəyyən olunmuşdur.

Alimin yazdığı kimi, son illərdə respublikamızda ali təhsil sahəsində ciddi islahatlar aparılmış, ali təhsilin üç mərhələdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bununla əlaqədar olaraq BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi də özünün mövcud tədris planını təkmilləşdirmişdir. Bakalavr hazırlığı tədris planında dörd fənn blokunun (İctimai və humanitar elmlər; Ümumi elmi fənlər; Ümumi kitabxanaçılıq fənləri; Xüsusi fənlər) tədrisinə, magistr hazırlığı planında isə ixtisaslaşmalara daha geniş yer ayrılmışdır.

Beləliklə, hazırda ali təhsilin birinci mərhələsi bakalavriatura, ikinci mərhələsi magistratura, üçüncü mərhələsi isə doktorantura adlanır.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində bakalavr hazırlığına 1993-1994-cü tədris ilindən başlanılmış, 1996-1997-ci tədris ilində birinci buraxılış olmuşdur.

Magistr hazırlığına isə 1997-1998-ci tədris ilindən başlanılmış və 2000-2001-ci tədris ilində ilk buraxılışın məzunları magistr diplomları almışlar.

Pedaqoq alim hazırda üçpilləli təhsil sistemi ilə əlaqədar olaraq bakalavr və magistratura təhsilinin düzgün qurulması üçün əsərdə dəyərli tövsiyələr verir.

Ümumiyyətlə, mədəniyyət və maarif işçiləri, kitabxana ictimaiyyəti, respublikamızda kitabxanaçılıq təhsili verən ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllim və tələbələri üçün nəzərdə tutulmuş bu əsərdən geniş oxucu kütləsi də faydalana bilər.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik və demokratiya yolu ilə qətiyyətlə və inamla irəliləyir. İctimai-siyasi və sosial-iqtisadi həyatda müsbət irəliləyişlərin baş verməsi, milli və bəşəri ideyaların geniş vüsət alması, əsaslı yeniləşmə prosesi bir sıra vacib məsələlərin konkret həllini tələb edir. Bütün bunlar elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisələri olan kitabxanaların qarşısında da təxirə-salınmaz vəzifələr qoyur.

Müstəqillik illərində respublikamızda yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanması sahəsində mühüm işlər görülmüşdür. Informasiya cəmiyyətinin kadr hazırlığı sahəsində qarşıya qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində ciddi islahatlar aparılmış, yüksək ixtisaslı kadrların peşəkarlıq səviyyəsini yüksəltmək üçün təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, tədris planının zamanın tələbləri baxımından yenidən tərtibinə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

İlk növbədə fakültənin adı müasirləşdirilmişdir. Belə ki, əvvəllər «Kitabxanaçılıq fakültəsi» adlanan bu qurum hazırda «Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi» adlanır.

Fakültənin səriştəli pedaqoq-alimləri tədris planına yeni əlavə edilən bütün fənlər üzrə müasir tələbata cavab verən 30 addan çox

yeni proqram hazırlayıb çap etdirmişlər. Tədris planına «Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsi», «Kitabxana işinin proqram təminatı», «Kitabxanaların fəndrayzing fəaliyyəti», «Kitabxanalar və sosial proseslər», «Kitabxana işinin iqtisadiyyatı» və s. kimi fənlər salınmışdır. Bu fənlər bilavasitə kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi prosesinə xidmət edir.

Son zamanlar Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin maddi-texniki bazası xeyli möhkəmləndirilmiş, auditoriyalar və laboratoriyalar yeni avadanlıqlarla təchiz edilmişdir.

Fakültədə 1999-cu ildə kompüter mərkəzi yaradılmışdır. Tələbələrin kompüter savadına yiyələnməsində bu mərkəz əsas roya oynayıb.

Hazırda fakültədə 4 kafedra və 4 laboratoriya fəaliyyət göstərir. Bibliografiyaşünaslıq, Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi, Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedralarının, eyni zamanda Kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi, Kitabxana fondu və kataloqları, Bibliografik informasiya-axtarış sistemləri tədris laboratoriyalarının və Kitabxanaların kompüterləşdirilməsi elmi tədqiqat laboratoriyasının təşkili də məhz professor A.Xələfovun adı və səmərəli fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Tədris və elmi tədqiqat laboratoriyaları təcrübi dərslərin keyfiyyətinin yüksəldilməsini təmin etməklə bərabər, tələbələrlə aparılan fərdi işin yaxşılaşdırılması üçün də əlverişli şərait yaradır.

1997-ci il oktyabr ayının 28-də Bakı dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin 50 illik yubileyi təntənəli şəkildə qeyd edildi.

Yubiley mərasimini giriş sözü ilə BDU-nun rektoru, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Misir Mərdanov açdı. O, çıxışında bu fakültənin yubileyinin respublikamızın elmi, mədəni və təhsil həyatında mühüm hadisə olduğunu qeyd etdi, müstəqil respublikamızın çoxsaylı kitabxanaları üçün yüksək ixtisaslı kadr hazırlığında yeganə qurum kimi onun rolunu və əhəmiyyətini vurğuladı.

Rektor eyni zamanda fakültənin böyük elmi potensiala malik olmasını, universitetin fakültələri arasında tədris-tərbiyə və elmi işlər sahəsində qabaqcıl yerlərdən birini tutmasını yüksək qiymətləndirdi

və bu uğurların qazanılmasında professor Abuzər Xələfovun xüsusi xidmətlərinin olduğunu nəzərə çatdırdı.

Sonra Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yetirməsi və dekanı, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Xəlil İsmayılov başçılıq etdiyi qurumun tarixi və bu günü haqqında məruzə etdi. O, fakültənin yarım əsr ərzində keçdiyi keşməkeşli yoldan zəngin məlumatlar, konkret rəqəmlər və ümumiləşdirilmiş elmi faktlar əsasında ətraflı danışdı.

Məruzəçi fakültənin yaranmasında və inkişafında müstəsna rolunu unudulmaz insanların adını böyük ehtiramla çəkdi, həmçinin bu gün Kitabxanaşünaslıq kafedrasına uğurla başçılıq edən və fakültənin çiçəklənməsinə öz töhfələrini verən professor A.Xələfovun adını xüsusi vurğuladı.

Natiq dedi ki, Abuzər müəllim bu fakültənin yaratıcılarından və ali kitabxanaçılıq təhsilinin təşkilatçılarından biri, ilk dekanı, Milli kitabxanaşünaslıq elminin banisi kimi sonsuz hörmətə ə dərin təşəkkürə layiqdir. X.İsmayılov görkəmli elm və təhsil cəfəkeşinə bu şanlı-şərəfli yolda yeni-yeni nailiyyətlər arzuladı.

Yubiley iclasında Milli Məclisin deputatı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, professor Teymur Bünyadov, fakültənin yetirməsi, görkəmli şair Zölimxan Yaqub, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi Kitabxana və muzey işləri baş idarəsinin rəisi Kərim Tahirov, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru Füzurə Quliyeva, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Mərkəzi Elmi Kitabxanasının direktoru Əmin Əfəndiyev, Azərbaycan Neft Akademiyası Elmi Kitabxanasının direktoru Cabir Ağaməmmədov, BDU-nun Hüquq fakültəsinin dekanı, professor Məmməd Rəsulov, Tətbiqi riyaziyyat fakültəsinin dekanı, professor Rizvan Paşayev və başqaları da öz çıxışlarında fakültənin respublikamız üçün yüksək ixtisaslı kitabxanaşünas-biblioqraf və kitabşünas kadrlar hazırlanması sahəsindəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdilər, başda professor Abuzər Xələfov olmaqla bu işgüzar kollektivin bütün əməkdaşlarını ürəkdən təbrik etdilər.

Təntənəli yubiley mərasiminin sonunda kollektiv adından fakültənin qurucularından biri və ağsaqqalı, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov yekun nitqi söylədi. O, bu məclisdə çıxış edənlərə, tədbir iştirakçılarına, təbrik teleqramları və məktubları göndərənlərə, bir sözlə, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin uğurlarına sevinən hər bir kəsə səmimi minnətdarlığını bildirdi.

1999-cu ildə professor A.Xələfov Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin nəzdində «Kitabxanaların kompüterləşdirilməsi» elmi tədqiqat laboratoriyasının yaradılması təşəbbüsü ilə BDU rəhbərliyinə müraciət etmiş, universitetin rektoru, professor A.Məhərrəmov dərhal bu müraciətə müsbət münasibət bildirmişdi.

Rektorun əmri ilə təşkil olunmuş yeni elmi tədqiqat laboratoriyasının müdiri vəzifəsinə isə məhz görkəmli kitabxanaşünas alim, professor A.Xələfov təyin edilmişdir. Onun başçılığı ilə Azərbaycan ali məktəb kitabxanaları texnologiyasının kompüterləşdirilməsi, informasiya ehtiyatlarının inteqrasiyası və əlverişliliyi, əsas nəzəri və tətbiqi fəaliyyət istiqamətləri müəyyənləşdirilmişdir.

İlkin mərhələdə bu işin təcrübi nəticəsi Bakı Dövlət Universitetinin Elmi Kitabxanasındakı Azərbaycan nəşrlərinin kataloq kartoçkalarının maşınla oxunan şəkildə retrospektiv konversiyasının yaradılması olmuşdur. Hazırda burada kitabxanadakı xarici nəşrlərin elektron kataloqunun optimal texnologiyasının seçilməsi, respublika ali məktəb kitabxanalarının ümumi elektron kataloqunun yaradılması istiqamətində iş aparılır. Proses tamamlanarkən UNIMARC biblioqrafik qeydlərin beynəlxalq formatı Azərbaycan dilinə tərcümə edilir.

Gələcəkdə Azərbaycan ali məktəb kitabxanalarının global şəbəkələrində vahid idarəetmə çıxışına malik korporativ kompüter şəbəkəsinin yaradılması və respublikamızın əksər ali məktəb kitabxanalarının istifadəçi kimi bu şəbəkəyə qoşulması da nəzərdə tutulmuşdur.

Çox mürəkkəb bir işlə məşğul olan bu laboratoriya müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində kitabxana işinin kompüterləşdirilməsinin məqsəd və vəzifələrini araşdırmış, əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirmiş və proqramını hazırlamışdır. Belə ki, laboratoriyanın əməkdaşı tərəfindən qısa müddətdə ilk dəfə olaraq «Kitabxana-1.0» Milli Avtomatlaşdırılmış Kitabxana İnformasiya Sistemi (AKİS), sonra isə onun təkmilləşdirilmiş «Kitabxana-2.0» versiyası yaradılmışdır. Bu AKİS-lər 20 minə yaxın biblioqrafik yazı əsasında Azərbaycan dilində kitabların informasiya bazasına malik olub, 13

axtarış göstəricisi və onların kombinasiyasına görə informasiya axtarışını həyata keçirir.

Lakin həmin sistemlər o zaman qüvvədə olan QOST 7.1-84 standartı əsasında hazırlanan biblioqrafik məlumat bazasına əsaslandıqından, kitabxanaların müasir problemlərini, o cümlədən beynəlxalq biblioqrafik məlumat mübadiləsini təmin etmədiyi üçün 2003-cü ildən etibarən BDU-nun elektron kataloqunun yaradılmasında MDB-nin bir sıra qabaqcıl kitabxanalarında uzun müddət tətbiq olunan «Marc-Sql-1,5» Avtomatlaşdırılmış Kitabxana İnformasiya Sistemi ilə iş aparılır.

Bu proqram kitabxananın elektron kataloqunun yaradılmasını, kitabxana fondunun komplektləşdirilməsini və uçotunu, abonement, axtarış-məlumat xidmətini avtomatlaşdırır, İnternet/İntranet şəbəkəsi vasitəsilə oxucuların uzaq məsafədən on-line ədəbiyyat axtarışı və sifarişini təmin edir. AKİS biblioqrafik məlumat bazasının UNIMARC və USMARC formatlarında hazırlanmasını təmin edir ki, bu da Elmi Kitabxanaya biblioqrafik məlumat mübadiləsini həyata keçirməyə və bunun əsasında əlavə maliyyə mənbələrinin əldə olunmasına imkan verir.

Hazırda informasiyalar elektron kataloqa bu proqramla yanaşı, İRKİS proqramı ilə də daxil edilir.

Laboratoriyanın əməkdaşları tərəfindən UNIMARC formatı Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş, onun tətbiqinə kömək məqsədilə nümunələr hazırlanmışdır.

Laboratoriyanın əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri elektron dərsliklərin hazırlanmasıdır. Müəllif hüquqlarının qorunması nəzərə alınmaqla BDU-nun aparıcı alimlərinin əsərlərinin elektron kitabları hazırlanır.

Bununla yanaşı, «Heydər Əliyev. Biblioqrafik məlumat kitabı» və onun Azərbaycan, rus və ingilis dillərində elektron diskini (tərtib edənlər A.A.Xələfov, S.A.Sadiqova) də hazırlanmışdır.

Bu gün professor Abuzər Xələfovun rəhbərliyi ilə dosent Rasim Kazımov, dosent Azad Qurbanov, əməkdaşlardan Nigar Musayeva, Aygün Hüseynova, Nərminə Mehdiyeva və başqaları «Kitabxanaların kompüterləşdirilməsi» elmi tədqiqat laboratoriyasının aha səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün səylə çalışırlar.

Müasir şəraitdə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi ən universal və böyük perspektiv imkanlara malik olan, elmi-texniki tərəqqinin sürətləndirilməsi və informasiya cəmiyyətinin tələblərinə cavab verən tədris planı üzrə işləməyə başlamışdır. Fakültənin pedaqoji kadrlarının elmi-nəzəri və metodik səviyyəsinin yüksəlməsi və daha da təkmilləşməsi ixtisas fənlərinin tədrisinin keyfiyyətə yaxşılaşmasına əsaslı şərait yaratmışdır.

Qeyd edək ki, indiyə qədər müstəqil Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinə üç dekan başçılıq etmişdir. Belə ki, professor Abuzər Xələfov 1962-1970-ci və 1979-1993-cü illərdə, professor Zöhrab Əliyev 1970-1979-cu illərdə həmin vəzifədə işləmişlər. 1993-cü ildən bu günə kimi isə fakültənin dekanı vəzifəsində professor Xəlil İsmayılov çalışır.

Hazırda fakültədə ixtisas fənləri üzrə 4 nəfər elmlər doktoru, professor, 1 nəfər elmlər namizədi, professor və 12 nəfər elmlər namizədi, dosent çalışır. Onlardan bir nəfəri BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Əməkdar elm xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, bir nəfəri Əməkdar mədəniyyət işçisidir ki, bu da yüksək göstərici sayıla bilər.

Müstəqillik illərində fakültədə bir çox milli dərsliklər, dərs vəsaitləri, metodik göstəricilər çap edilmişdir. Bunlardan A.Xələfovun «Kitabxanaşünaslığa giriş» (2 cildə), «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi», Xəlil İsmayılovun «Kitabxanaların metodiki təminatı», «Kitabxana menecmenti», Rasim Kazımovun «Kitabxana iqtisadiyyatı», Azad Qurbanov və Nigar Musayevanın «Kitabxana informatikası» (2 cildə), Knyaz Aslanın «Qədim və orta əsrlər dünyası kitabxanaları», «Azərbaycanda təhsil sistemində kitabxana xidməti» və s. dərs vəsaitlərini misal göstərmək olar.

Fakültədə nəşr edilən «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» adlı elmi-nəzəri, təcrübi-metodik jurnalı mütəxəssislərin yeni məqalələrinin işıq üzünə görməsində mühüm rol oynayır.

BAKİ DÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN TƏƏSSÜBKƏŞİ

Suverenliyini əldə etmiş müstəqil Azərbaycan dövlətinin qarşısında təhsilin yenidən qurulması, demokratikləşdirilməsi, milli zəminə, bəşəri dəyərlərə əsaslanan, cəmiyyətin və dövlətin inkişafına, maraq və mənafeyinə xidmət edən sistemin yaradılması kimi mühüm vəzifələr dururdu.

Etiraf etmək lazımdır ki, müstəqilliyimizin möhkəmlənməsi, milli dövlətçiliyimizin təşəkkül tapıb inkişaf etməsi sahəsində öz töhfələrini verən Bakı Dövlət Universiteti bu vəzifələri yerinə yetirən, yeni Təhsil Qanununa keçən ilk tədris müəssisələrindən biri olmuşdur.

Abuzər Xələfov

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi ilə yanaşı, bütövlükdə Bakı Dövlət Universitetinin ötən illərdə qazandığı nailiyyətlərə ürəkdən sevinən Abuzər müəllim özünü bir də ona görə xoşbəxt sayır ki, həmin uğurlarda onun da öz payı var. Təsadüfi deyil ki, professor A.Xələfov müsahibələrinin birində belə deyir: «Bakı Dövlət Universitetinin yarım əsrdən çox tarixi mənim gözlərimin önündən keçmişdir. Ömrüm, bütün fəaliyyətim onunla bağlıdır. Burada hər bir yenilik, uğur məni sevindirir. Universitetimizi abad görmək mənim çoxdankı arzumdur. Nəhayət ki, o, özünə layiq görkəm ala bilmişdir. Bunun çox böyük məna və tərbiyəvi əhəmiyyəti vardır.

Deməliyəm ki, professor Abel Məhərrəmovun universitetə rəhbərliyə başladığı dövrdən qısa bir müddət keçməsinə baxmayaraq universitet həyatının bütün sahələrində böyük dəyişikliklər nəzərə çarpır. Tədris sahəsindəki islahatlar müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir. Bakalavr, magistr mərhələlərində işlərin günün tələbləri səviyyəsində aparılması universitet kollektivinin, o cümlədən rəhbərliyin böyük uğurudur».

Professor A.Xələfov Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunmasının və Avropaya inteqrasiyasının təhsil sahəsində keçirilən islahatlarda da özünü göstərdiyini vurğulayaraq deyir ki, təhsilə göstərilən diqqət və qayğı bilavasitə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Belə ki, hələ 2000-ci ildə Azərbaycan müəllimlərinin qurultayında çıxış edən Heydər Əliyev öz nitqində təhsili respublikamızın strateji sahəsi adlandırmış, dövlətçiliyimizin, respublikamızın, xalqımızın taleyinin bilavasitə təhsillə bağlı olduğunu önə çəkmiş və demişdi ki, təhsilə diqqət yetirmək hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur.

Görkəmli alim Bakı Dövlət Universitetinin çoxballı sistemə keçməsi ilə əlaqədar 2002-ci ildə qəzetlərdən birinin müxbirinə verdiyi müsahibəsində qeyd edir ki, dövlət başçısı tərəfindən təsdiqlənmiş Təhsil Konsepsiyası Təhsil Nazirliyində diqqətlə nəzərdən keçirilmiş və Avropanın qabaqcıl ölkələrinin təhsil sisteminə olan müsbət cəhətlərə əsaslanaraq islahatlar aparılmağa başlanmışdır. Çoxballı sistemin tətbiqi ilə bağlı əldə olunan təcrübənin nəticələri Təhsil Nazirliyinin Kollegiya iclaslarında və seminarlarda müzakirə edilmiş və bu sistemin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyi qeyd olunmuşdur.

Məlumat üçün bildirək ki, tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsinin çoxballı sistemi onların bilik, bacarıq və vərdislərinin qiymətləndirilməsinin mövcud sistemini təkmilləşdirmək, onun səmərəliliyini artırmaq məqsədi daşıyır və hər bir tələbəyə fərdi yanaşmanı təmin etməklə tədris prosesinin bütün əsas sahələrini əhatə edir.

Bununla bağlı təhsil nazirinin 10 avqust 1999-cu il tarixli 640 sayılı əmri ilə «Tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsinin çoxballı sistemi haqqında» müvəqqəti əsasnamə təsdiq edilmiş və 1999-2000-ci tədris ilindən respublikanın bir neçə ali məktəbində, o cümlədən Bakı Dövlət Universitetinin Biologiya, Beynəlxalq münasibətlər və beynəlxalq hüquq, Hüquq, Kimya, Coğrafiya fakültələrində eksperimental şəkildə tətbiq olunmağa başlamışdır. Qalan fakültələr (Kitabxanaçılıq-informasiya, Jurnalistika, Filologiya, Tarix, Mexanika-riyaziyyat, Tətbiqi riyaziyyat və kibernetika, Fizika, Kimya, Geologiya, İlahiyyat və s.) isə 2002-2003-cü tədris ilindən yeni sistemə keçmişlər.

Bakı Dövlət Universitetində çoxballı sistemin tətbiqini qabaqcıl beynəlxalq təcrübə kimi yüksək qiymətləndirən professor A.Xələfov deyir:

«Bunu alqışlamaq lazımdır, çünki cəmiyyət inkişaf etdikcə, köhnə təhsil sistemi bu gün üçün yaramır. Belə islahatların keçirilməsini bir müəllim, ziyalı kimi müsbət qiymətləndirirəm. Hesab edirəm ki, bu, təhsil sistemimizin təkmilləşməsinə kömək edəcəkdir.

Bu sistemin təhsilin təkmilləşməsində, vətəndaşlıq ruhunun yüksəldilməsində, ölkəmizin, övlətimizin qüdrətinin artmasında, gənc kadrların yetişməsində böyük xidməti olacaq. Bu islahatlardan qaçmaq, bunun qəbuluna mane olmaq ümumi işin xeyrinə deyil. Artıq islahatlar aparılır. Təbii ki, bunun başlanğıcda mənfi cəhətləri də, müsbət cəhətləri də olacaq. Ona görə də islahatların keçirilməməsindən danışmaq lazım deyil. Çünki artıq islahat keçirilir, yaxşı müəllim, yaxşı ziyalı bu islahatlara öz töhfəsini verməli, biliyi, bacarığı ilə buna xidmət etməlidir. Bunun hər hansı bir mənfi cəhəti ortaya çıxarsa, onun aradan qaldırılmasına çalışmalıdır.

Gərək bütün müəllimlərimiz bunu dərk eləsinlər ki, köhnə təfəkkür, köhnə psixologiya ilə yaşamaq olmaz. Cəmiyyət dəyişir, inkişaf gedir, nəsillər bir-birini əvəz edir. Ona görə də bu nəslə uyğun yeni təhsil sistemi olmalıdır».

Professor A.Xələfov çoxballı sistemə keçidlə bağlı Təhsil Nazirliyi tərəfindən işlənib hazırlanmış sənədə münasibətini bildirərək deyir ki, bu sistemi səhvlərə yol vermədən həyata keçirsək, bu, bizim təhsil sistemimizin xeyrinə olar.

Əvvəla, tələbə ilboyu ciddi nəzarətdədir. Bu sistemə görə tələbə heç vaxt ali məktəbin nəzarətindən çıxıb bilmir. O, dərslə gəlməli, seminara hazırlaşmalı, kurs işi yazmalı, kitabxanalarla əlaqə yaratmalı, əlavə materiallar əldə etməlidir. Bütün bunlar təhsil sisteminin inkişafına təsir göstərən amillərdir. Bunu pisləmək yox, alqışlamaq lazımdır.

İkinci bir tərəfdən, əlbəttə, bunun əleyhdarları da olmalıdır. Çünki cəmiyyətdə baş verən hər bir yenilik köhnəliklə mübarizədə yararlıdır. Yeni sistem o demək deyil ki, köhnə sistemi tamamilə inkar edirik. Xeyir, yeni sistem köhnənin yaxşı cəhətlərini qəbul edir və daha təkmilləşdirilmiş formada istifadə edir.

Beləliklə, köhnəylə yeniliyin birləşməsi yararlıdır. Köhnəlikdə səmərəli toxumun üstündə olan lazımsız şeylər atılır, onun

məzmununda olan səmərəli toxum bu yeniliyə qəbul olunur. Biz illər boyu 5 ballı sistemdə əldə etdiyimiz bütün nailiyyətləri bu sistemdə də istifadə edəcəyik.

Müsahibəsini davam etdirən professor A.Xələfov daha sonra deyir: «Bilirsiniz ki, Bakı Dövlət Universiteti 1919-cu ildə yaradıldıqdan bugünə qədər həmişə Azərbaycan elminin, təhsilinin bayraqdarı olub.

Azərbaycanda olan əksər universitetlər, institutlar BDU-nun törəmələridir. Zaman-zaman buranın ayrı-ayrı fakültələri inkişaf edərək instituta, universitetə çevriləblər.

Buna görə də Azərbaycan ictimaiyyətinin universitetə böyük hörməti var.

Çoxballı sistemi Bakı Dövlət Universitetində təkmilləşdirmək, inkişaf etdirmək məhz bütün Azərbaycanda bu sistemin inkişafına kömək deməkdir. Çünki bütün ali məktəblər bu gün olduğu kimi gələcəkdə də bizim təcrübədən istifadə edəcəklər.

Universitetimizin rektoru, professor Abel Məhərrəmov bugünlərdə elan etdi ki, çoxballı sistem heç də müəllimlərin, fakültə kollektivinin bu işdən uzaqlaşdırılması yox, əksinə, bu işə daha dərinləndirən nüfuz göstərməsinə xidmət edəcəkdir. Rektor bəyan elədi ki, nəinki imtahanlar mərkəzləşdirilir, hətta fakültələrin, müəllimlərin məsuliyyəti daha da artırılır. Müəllim əcər yaxşı tələbə hazırlaya bilmirsə, bu, ortaya çıxır. Bu sistem müəllim və tələbənin yaxşı və ya pis olmasını qiymətləndirmək üçün şərait yaradır.

Bir sözlə, Azərbaycan Avropaya inteqrasiya edibsə, hər sahədə, o cümlədən təhsil sahəsində də bu yolu tutmalıdır».

TƏLƏBƏLƏRİN SEVİMLİ MÜƏLLİMİ
və ya
MÜƏLLİMİN SEVİMLİ TƏLƏBƏLƏRİ

Tələbələrım mənim iftixarımdır. Mən onlarla öyünür, özümü böyük və zəngin mənəvi sərvətin sahibi hesab edirəm. Tələbələrin mənə olan səmimi hörməti həmişə qəlbimi fərəhləndirir, məni cavan saxlayır.

Abuzər Xələfov

Ötən 60 il ərzində professor A.Xələfovun gərgin zəhməti sayəsində yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrların hazırlanması işində xeyli kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliyi baş vermiş, kadr hazırlığının məzmunu yüksəlmiş, tədris prosesinin təşkili kökündən yaxşılaşmışdır.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi bu dövrdə 5 min nəfərdən artıq yüksək ixtisaslı kadr hazırlamışdır. Həmin məzunlar professor Abuzər Xələfovun tələbələri olmuşlar və bununla həmişə fəxr edirlər.

Abuzər müəllim çətin vəziyyətlərdə həmişə tələbələrinin tərəfini saxlayan, onların hüquqlarının müdafiəsində dayanan, dərs dediyi oğlan və qızlara doğma övladı kimi qayğı göstərən mahir pedaqoq-müəllimdir.

Təsadüfi deyil ki, 1998-ci ildə nəşr edilmiş «Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsili» adlı monoqrafiyasının epiqrafında professor A.Xələfov böyük ürək genişliyi ilə yazır: «Bu kitabı 45 illik müəllimlik fəaliyyətim zamanı dərs dediyim, adlarını həmişə uca tutduğum əziz tələbələrimə həsr edirəm».

Elə həmin kitabın «Müəllifdən» adlı ön sözündə də görkəmli pedaqoq-alim yenidən tələbələrini xatırlayaraq epiqrafdakı fikrini bu cür davam etdirir: «Bu illər ərzində qazandığım ən böyük sərvətim mənim çoxsaylı tələbələrimdir. Tələbə-müəllim münasibəti təhsil sisteminin həmişə aparıcı amillərindən biri olmuşdur. Mən bütün şüurlu həyatım boyu bu münasibəti böyük pedaqoqların dediyinə uyğun olaraq ən yüksək, ən ulyi, ən təmiz və ən pak münasibət kimi qoruyub saxlamağa çalışmışam. Tələbələrım mənim iftixarımdır. Mən onlarla öyünür, özümü böyük və zəngin mənəvi sərvətin sahibi

hesab edirəm. Tələbələrin mənə olan səmimi hörməti həmişə qəlbimi fərəhləndirir, məni cavan saxlayır. Məhz buna görədir ki, mən bu kitabımı əziz tələbələrimə həsr edirəm. Çünki Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğatçıları, görkəmli, xeyirxah ziyalılar kimi onlar buna hamıdan çox layıqdır».

Öz növbəsində tələbələrinə sonsuz ehtiram bəsləyən Abuzər müəllimin özü də universitet auditoriyasında dərs dediyi günlərdən tələbələrin sevimlisinə çevrilib. Uzun illər ərzində professor A.Xələfovun kitabxana işinin tarixinə və kitabxanaşünaslığın aktual problemlərinə dair oxuduğu mühazirələr böyük kitabxanaçılar ordusunun yetişməsində mühüm rol oynamışdır. Həmin ordunun əsgərləri – Abuzər müəllimin vaxtilə mühazirə oxuduğu, seminar məşğələsi apardığı, ixtisas fənlərini öyrətdiyi, ali təhsilli mütəxəssis kimi yetişdirdiyi və hazırlıqlı məzun kimi iş başına yola saldığı kadrlar hazırda ölkəmizin irili-xırdalı bütün kitabxanalarında, habelə müxtəlif dövlət qurumlarında, ictimai təşkilatlarda, özəl qurumlarda, kütləvi informasiya vasitələrində və digər sahələrdə uğurla fəaliyyət göstərir, həm sevimli müəllimlərinin, həm doğma universitetin, həm də müstəqil Azərbaycanın şan-şöhrətini və şərəfini layiqincə doğruldurlar.

Professor A.Xələfov həmin əsərində daha mühüm bir məsələyə aydınlıq gətirərək yazır: «Kitabxanaçılıq fakültəsi respublikamızda yaranmış belə bir ictimai fikirlə fəxr edə bilər ki, bu fakültənin yetirmələri öz elmi dünyagörüşləri, intellektual səviyyələri, professionalıqları, yüksək mədəniyyətləri və dərin bilikləri ilə fərqlənirlər. Bunun səbəbini isə fakültə tələbələrinin sosial mənşəyində, tələbələrin əksəriyyətinin sadə zəhmətkeş balaları olmasında axtarırlar. Bu fikirlə qismən razılaşmasaq olsa da, tələbələrin yüksək səviyyəli ziyalı kimi yetişməsinin əsas səbəbini fakültədə olan ciddi təhsil intizamında, tələbələrə qarşı obyektivlikdə, ayrı-seçkilinin olmamasında, tədris prosesinin yüksək səviyyədə təşkilində, fakültədə mühazirələr oxuyan bütün müəllimlərin, həm ixtisas, həm də digər elmi fənlərdən dərs deyən müəllimlərin vicdanlı zəhmətində, işçi kollektivinin əmək intizamında və sağlam ictimai mühitdə axtarmaq lazımdır».

Ustad müəllim Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin məzunu olmuş görkəmli elm, təhsil, mədəniyyət və ictimai xadimlərin adlarını həmişə minnətdarlıqla çəkir, onları müasir gəncliyə nümunə göstərir. Pedaqoq-alim böyük iftixar hissi ilə vurğulayır ki, elmlər doktorları və professorlardan Abuzər Xələfov, Bayram

Allahverdiyev, Xəlil İsmayılov, İslam Ağayev, Zöhrab Əliyev, Yasif Nəsirli, Əsədulla Qurbanov, Qara Namazov, Kərim Həsənov, Vəli Həbiboglu; elmlər namizədləri və dosentlərdən Hacı Həsənov, Tacəddin Quliyev, Əşrəf Xələfov, Elman Bədəlov, Fərman Bayramov, Əli Rüstəmov, Sahib Rzayev, Zöhrab Baxşəliyev, Mayıl Həsənov, Nadir İsmayılov, Almaz Abbasova, Aşur Əliyev, Rasim Süleymanov, Mehmanəli Məmmədov, Elçin Əhmədov, Əlizadə Nəcəfov, Şəfəq İslamova, Knyaz Aslan, Nailə Mehrəliyeva, Əmin Əfəndiyev, Fazil Məmmədov, Zülfəli İbrahimov, İsmayıl Əyyubov, Azər Hüseynov, Qafar Əliyev Şəhla Tahirqızı, Svetlana Məmmədova; kitabxana işinin görkəmli təşkilatçılarından əməkdar mədəniyyət işçiləri Leyla Qafurova, Füzuri Quliyeva, həmçinin Müzəffər Həsənov, Tamella İsmixanova, Sara İbrahimova, Naringül Xələfova, Cabir Ağaməmmədov, Məmməd Həsənov, Mirzəmməd Novruzov, Ələddin Əliyev, Rəfiqə Zərdabi, Asif Bayramov, Pərviz Kazimi; şair, yazıçı və jurnalistlərdən xalq şairi Zəlimxan Yaqub, xalq yazıçısı Əkrəm Əylisli, Əlisa Nicat, Məmməd İsmayıl, Davud Nəsib, Şakir Yaqubov, Əhməd İsayev, Knyaz Aslan, Eldar İsmayıl, Akif Nəsirov, Bahəddin Həziyev, Şələlə Məhyəddinqızı və neçə-neçə başqaları məhz Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yetirmələridir!..

Elə buradaca başda möhtərəm ustadımız Abuzər Xələfov olmaqla bütün müəllimlərimizi çoxsaylı məzunların təmsilçisi kimi bir şeirimlə şərəfləndirmək istəyinə könül verməli oldum:

**Əziz müəllimlərim!
Sevimli dostlar!..
Könlümdən hesabsız suallar keçir...
Sinəmdə nə qədər arzularım var,
Gözümdən nə qədər xəyallar keçir...**

**Ötür xatirələr kino lentitək,
Gülümsər çöhrəniz gözümdə hər an!
Sizə alqışlarla döyünür ürək,
Gözəl sözləriniz çıxmaz yadımdan...**

**Çəkdiniz həmişə qayğımızı siz,
Dözdünüz alova hey yana-yana.
Bəzən uşaq kimi kövrələndə biz,
Gah ata oldunuz, gah da ki ana!..**

**Hədər getməyəcək əziyyətiniz,
Qələbə həyata bir yaraşıqdır!..
Hər sadə kəlməniz, nəsibətiniz.
Həyat yolumuzda yanan işıqdır!..**

**...Nə danım,
Küsüşdük, incişdik bəzən,
Biz – ərköyün övlad, sizsə – valideyn!..
Əziz, doğma bilib küsmüşdük sizdən,
Yaddan küsərləmi?
Özünüz deyİN!..**

**Doğdu üzümü zə xoş gün, al səhər,
Qəmimiz bir oldu, sevincimiz bir.
İndi bəxtimizə yazılan zəfər
Nurlu zəkanızın bəhrələridir.**

**Gülür diləyimiz hey ləçək-ləçək,
Sənət güllərini quruda billik?
Əgər özümüzü unuda bilsək,
Deməli, siz idə unuda billik!..**

Doğrudan da Abuzər müəllim kimi əziz, doğma, qayğıkeş insanları unutmaq olarmı?!

Elə müəllimlər də onların adını ucaldan istedadlı yetirmələrini heç zaman unuda bilmirlər!..

**Ağac bar verəndə bağban sevinər,
Əyyam xoş gələndə dövrən sevinər.
Ərzi nurlandırsa insan kamalı,
Tarix şərəflənər, zaman sevinər!..**

III FƏSİL

MİLLİ KİTABXANAŞÜNASLIQ ELMİNİN BANISI

Bütün cəmiyyətlərdə kitab mədəniyyətin silahı, sivilizasiyanın bünövrəsi, biliyin mənbəyi, təhsil, tərbiyə və informasiyanın əsas aparıcı vasitəsi kimi çıxış etmiş, cəmiyyət üzvlərinin biliyə, zəkaya, müdrikliyə, kamala gedən yolunu işıqlandırmışdır. Məhz buna görədir ki, kitabı toplayıb, qoruyub saxlayan onu əsrdən-əsrə, nəşildən-nəslə ötürən kitabxanalar həmişə milli sərvət hesab edilmişdir.

Abuzər Xələfov

KİTABXANA İŞİ TARİXİMİZİN İZİ İLƏ

BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, «Şöhrət» ordenli, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Ali oğlu Xələfov Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin banisidir. Ölkəmizdə kitabxanaşünaslıq-biblioqrafiyaşünaslıq elmlərinin və ali kitabxanaçılıq təhsilinin yaranması və formalaşması məhz bu görkəmli alimin adı ilə bağlıdır.

Abuzər Xələfov elmi tədqiqat işinə hələ tələbəlik illərində maraq göstərməyə başlamış, sonralar bu marağın öləri olmadığını özünün sanballı araşdırmaları ilə təsdiqləmişdir. O, tələbə elmi dərnəklərində və elmi seminarlarda fəallıq göstərmiş, kitabxana işinin tarixi və nəzəriyyəsi ilə bağlı maraqlı məruzələrlə çıxış etmişdir.

Bakı Dövlət Universitetinin müəllimi işlədiyi dövrdə ilk araşdırmalarını davam etdirən gənc mütəxəssis ilk dəfə olaraq Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi inkişafının mühüm mərhələlərini ümumiləşdirməyi qarşısına məqsəd qoymuş və bu istiqamətdə uğurlu axtarışlar aparmağa başlamışdır. Bu zaman o,

belə bir elmi məntiqə əsaslanmışdır ki, tarixi keçmişə müraciət etmədən kitabxana işinin müasir problemlərinin elmi cəhətdən düzgün dərk edilməsi mümkün deyildir.

Kitabxana işi tarixinin tədqiqatçısı kimi ciddi elmi tədqiqat fəaliyyətinə başlayan gənc A.Xələfov 1950-ci illərin sonlarından ilk elmi tədqiqat məqalələri ilə mətbuatda çıxış etməyə başlayır. Onun bu dövrdə yazıb dərc etdirdiyi «ADU-nun kitabxanası necə yaranmışdır?», «Azərbaycan Dövlət Universitetinin əsas kitabxanasının yaranması və inkişaf tarixindən (1920-1929)», «Kitabxana fondu təşkilinin bəzi məsələləri», «Kitab belə yaranmışdır» və başqa araşdırmaları XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində, həmçinin 20-30-cu illərdə Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi, habelə kitabxanaların qabaqcıl iş təcrübəsi, mövcud problemlər və s. kimi mövzulara həsr olunmuşdu. O, eyni zamanda mədəniyyət, kitabxanaçılıq, biblioqrafiya və kitabçılıq işlərinə dair Azərbaycanda nəşr olunmuş yeni kitablar haqqında rəylər və məqalələr yazaraq dövrü mətbuat səhifələrində dərc etdirirdi.

Onun ilk dəfə olaraq Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafının mühüm mərhələlərini elmi cəhətdən ümumiləşdirməyə başlaması, kitabxanaların tarixinin tədqiqatçısı yolunu seçməsi, kitabxana fəaliyyətinin müasir vəzifə və problemlərini qanunauyğun şəkildə öyrənməsi elmi ictimaiyyətin diqqətini cəlb edir.

Gənc tədqiqatçının 1960-cı ildə bir-birinin ardınca nəşr etdirdiyi «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1870-1920-ci illər)» adlı dərs vəsaiti və «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» adlı monoqrafiyası mütəxəssislər tərəfindən rəğbətlə qarşılır.

Təsədüfi deyil ki, gənc tədqiqatçının namizədlik dissertasiyasının əsasında da məhz bu problemlər dayanırdı.

XIX əsrin böyük rus filosofu, yazıçısı və publisisti Aleksandr Gertsenin «Biz keçmişə tamamilə dərk edərək müasirliyi aydınlaşdırırıq: olmuş hadisələrin dərinliyinə getməklə cələcəyin mənasını açıyıq, axaya baxıb irəliyə addımlayırıq» və rus mütəfəkkiri, filosofu və yazıçısı Nikolay Çernışevskinin «Tarixi olmayan elmin nəzəriyyəsi olmaz» fikirlərini bir daha təsdiqləyən professor Abuzər

Xələfov göstərir ki, tarixi öyrənmək haqqında onların dedikləri bu gün üçün də öz əhəmiyyətini itirməyib.

O yazır: «Kitabxana işinin tarixinə aid biliklər bizə təkcə keçmiş öyrənmək üçün yox, müasirliyi yaxşı başa düşmək, əhaliyə kitabxana xidmətini hərtərəfli təkmilləşdirmək üçün də zəruridir.

Elm tarixçilərinin təqdir etdikləri bu fikirləri kitabxana və kitabxanaşünaslıq tarixinə də şamil etmək lazımdır. Məhz kitabxana tarixinin böyük elmi tədqiqat əhəmiyyətini və bu sahədə olan boşluğu doldurmaq üçün Kitabxanaşünaslıq kafedrası Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi probleminin öyrənilməsinə xüsusi diqqət yetirməyə başladı».

Abuzər Xələfov «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (1870-1920-ci illər)» adlı əsərinin girişində belə bir fikri dəstəkləyir ki, cəmiyyət tarixinin, xüsusilə mədəniyyət tarixinin tərkib hissələrindən biri olan kitabxana tarixinin dövrün tarixi ilə, ictimai və siyasi münasibətlərin tarixi, ideyalar mübarizəsi tarixi ilə, beləliklə də həmin kitabxanaları yaratmış olan cəmiyyətin tarixi ilə əlaqədar surətdə öyrənilməlidir.

Müəllifin qənaətinə görə, dünya mədəniyyəti xəzinəsinə böyük incilər bəxş edən Azərbaycan xalqının əsrlər boyu inkişaf edib gələn qədim və zəngin mədəniyyəti vardır.

Başqa mədəni xalqlarda olduğu kimi Azərbaycanda da kitabxanalar mədəniyyətin inkişafında və yayılmasında mühüm rol oynamışlar. Kitabxanalar xalqımızın mənəvi yazılı mədəniyyətini özündə mərkəzləşdirən, xalqımıza mənəvi qida verən və onun üzünə maarif günəşi açan böyük mədəniyyət xəzinəsi olmuşdur.

Xalqımızın ən böyük alimlərinin, mütəfəkkirlərinin, dahi yazıçı və şairlərinin, rəssamlarının, görkəmli xadimlərinin əsərləri kitabxanalarda toplanıb saxlanılır.

A.Xələfovun fikrincə, məhz buna görə də ölkəmizdə kitabxana tarixinin tədqiq edilib öyrənilməsi xalqımızın ümumi tarixinin, xüsusilə mədəniyyət tariximizin öyrənilməsinin tərkib hissəsidir. Cəmiyyətin mədəni inkişafında xüsusi rol oynayan kitabxanaların tarixi xalqımızın tarixi ilə həmişə əlaqədar olmuş, onun yazılı irsini, mədəni nailiyyətlərini və elmi kəşflərini əks etdirmişdir. Ona görə də ölkəmizdə kitabxana tarixinin düzgün tədqiq edilib öyrənilməsi tarix elmimiz üçün xüsusi əhəmiyyətə malik olan məsələlərdən biridir.

Kitabda ən qədim dövrlərdən başlayaraq XIX əsrin 70-ci illərinə qədər Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinə dair qısa icmal

verilmiş, mövcud mənbələrə əsasən məlum olan ilk kitabxanalar haqqında məlumatlar üzə çıxarılmış, habelə Xaqani, Nizami, Nəsirəddin Tusi, Şah İsmayıl Xətai və başqa mütəfəkkirlərimizin kitab və kitabxana ilə bağlılığına, həmçinin məsgid kitabxanalarının fəaliyyətinə dair maraqlı mülahizələr irəli sürülmüşdür.

Daha sonra müəllif 1870-ci ildən başlayaraq 1920-ci ilə qədər Azərbaycanda kitabxana işinin tarixini işıqlandırmağa çalışmış, ilk mənbələr əsasında bir çox qiymətli ümumiləşdirmələr aparmağa nail olmuşdur.

Bu dövrdə Bakıda, Şamaxıda, Gəncədə, Nuxada və başqa şəhərlərdə qiraətxana və kitabxanaların fəaliyyəti ilə əlaqədar faktlar gətirən A.Xələfov xüsusilə N.Nərimanovun təşkil etdiyi qiraətxana-kitabxananın işini təhlil edib qiymətləndirmişdir. O, həmçinin Balaxanıda, sabuncuda və digər yerlərdə açılmış qiraətxana-kitabxanalar barədə də müəyyən təsəvvür yaratmağa nail olmuşdur.

Qısa, 96 səhifəlik bu dərs vəsaiti gənc tədqiqatçı A.Xələfovun o dövrdəki axtarırlarının uğurukimi dəyərləndirilməyə layiqdir.

1959-cu ildə «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» mövzusu Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya kafedrasının baş müəllimi Abuzər Xələfovun namizədlik dissertasiyası işi kimi təsdiq edildi. Kafedrada çalışan əməkdaşlardan heç birinin elmi dərəcəsi və elmi adı olmadığından həmin mövzu eyni zamanda BDU-nun Tarix fakültəsinin Azərbaycan tarixi kafedrasında da təsdiqdən keçdi. Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan tarixi kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Zülfəli İbrahimov gənc dissertanta elmi rəhbərlik vəzifəsini öz öhdəsinə götürdü.

– Həmin illəri xatırlayan A.Xələfov yazır ki, o dövrdə tarix elmləri üzrə elmi dərəcə almaq üçün belə bir mövzunun təsdiqi birmənalı qəbul edilmirdi. Belə ki, bəzi mütəxəssislər həmin problemin tarix elmi ilə az əlaqəsi olması fikrini müdafiə edirdilər. Lakin Azərbaycanda tarix elminin korifeylərindən biri olan, müasir elməşünaslığı dərindən bilən və yüksək erudisiyaya malik mütəxəssis kimi tanınan Z.İbrahimov bütün bu maneələrə baxmayaraq, respublikamızda ilk dəfə həmin mövzunun Azərbaycan mədəniyyəti tarixinin ayrılmaz tərkib hissəsi olması fikrini elmi cəhətdən

əsaslandırdı və gənc tədqiqatçı Abuzər Xələfovü bu elmi işə həvəsləndirdi.

Artıq 1960-cı ildən Azərbaycan EA-nın Tarix İnstitutunun direktoru vəzifəsində çalışan professor Z.İbrahimov kitabxana işinin tarixi sahəsində elmi tədqiqat aparmağın nəinki mümkün, hətta zəruri olduğunu elmi ictimaiyyətə sübut etdi, nüfuzlu bir elm adamı kimi bu problemin düzgün həllinin müdafiəsinə qalxdı.

A.Xələfov yazır: «Belə böyük alimin, elm təşkilatçısının bu işə müsbət münasibəti kitabxana tarixi sahəsində ciddi elmi-tədqiqatlar aparılmasına gətirib çıxardı. Kitabxana işinin tarixi mövzusunun sonralar SSRİ-nin digər respublikalarında da tarix elminə aid edilməsi bu ideyanın nə qədər uzaqqörən olduğunu əsaslandırdı».

Gənc Abuzər Xələfov öz elmi axtarıqlarını müvəffəqiyyətlə davam etdirərək, dissertasiya işi mövzusunun planını Azərbaycan alimləri ilə yanaşı, Moskva Dövlət Kitabxanaçılıq İnstitutunun kitabxana tarixi üzrə görkəmli mütəxəssislərindən olan professor K.Abramov və dosent V.Vasilçenko ilə də müzakirə etdi, onlardan dəyərli məsləhətlər aldı. Həmin institutun Kitabxanaşünaslıq kafedrası da «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» mövzusunun A.Xələfovun namizədlik dissertasiyası mövzusu kimi təsdiqlədi.

Gənc dissertant elmi tədqiqat işini 1960-cı ildə başa çatdırdı.

1961-ci ildə Azərbaycan EA-nın Tarix İnstitutunun elmi şurasında respublika tarixində birinci dəfə olaraq kitabxanaşünaslıq üzrə namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmək şöhrəti məhz Abuzər Xələfovun qismətinə yazıldı.

Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor Zülfəli İbrahimovun rəhbərliyi ilə tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» mövzusunda dissertasiya müdafiə edən Abuzər Xələfov Azərbaycanın ilk kitabxanaşünas alimi kimi şərəfli bir ad qazandı, respublikamızda kitabxanaşünaslıq fikrinin formalaşmasının və inkişafının bünövrəsini qoydu.

Dissertantın rəsmi opponətləri filologiya elmləri doktoru, professor Cəfər Xəndan Hacıyev, tarix elmləri doktoru, professor Ş.Sadıxov və tarix elmləri doktoru, professor Elman Məmmədov öz rəylərində A.Xələfovun namizədlik dissertasiyasını çox yüksək qiymətləndirdilər, bu elmi tədqiqat sahəsinin gələcəyinin işıqlı olduğunu bildirdilər, yeni bir elmi istiqamətin əsasının qoyulduğunu

bəyan etdilər. Beləliklə, həmin dissertasiya işinin müdafiəsinə xeyirxah münasibət bəsləyən Şura üzvləri gənc dissertantın leyinə səs verməklə əslində kitabxanaşünaslıq elminin gələcək inkişafının əsas müdafiəçiləri kimi tarixi bir iş gördülər.

Qeyd edək ki, adından da göründüyü kimi, «Sovet Azərbaycanında kitabxana işinin tarixindən (1920-1932-ci illər)» mövzusunda dissertasiya işi sovet dövrünə həsr edilsə də, gənc müəllif əsərin I fəslində qədim zamanlardan bəri Azərbaycanda yaranıb fəaliyyət göstərmiş kitabxanalar, xüsusilə XIX əsrin axırları-XX əsrin əvvəllərində respublikamızda kitabxana işi haqqında geniş xülasə vermiş, bu sahə ilə bağlı zəngin elmi təsəvvür yarada bilmişdi.

Dissertasiya işinin «Azərbaycanda sovet hakimiyyətinin qələbəsinin ilk illərində və bərpa dövründə kitabxana işi (1920-1925-ci illər)» adlı I fəslində və «Azərbaycanda ölkənin sosialistcəsinə sənayeləşdirilməsi və birinci beşillik dövründə kitabxana işi (1926-1932-ci illər)» adlı II fəslində respublikamızda kitabxana işi tarixi mühüm arxiv materialları və elmi mənbələr əsasında tədqiq edilib ümumiləşdirilmiş və yüksək səviyyədə sistemləşdirilmişdi.

Tanınmış kitabxanaşünas alim, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Rasim Kazımovun haqlı oalraq qeyd etdiyi kimi, A.Xələfovun elmi üslubundakı arxiv sənədlərinə sistemli müraciət, fasiləsiz axtarış, yeni fakt və sənədlərin elmi dövriyyəyə daxil edilməsi və s. kimi fərqləndirici cəhətlər məhz bu ilkin araşdırmalarda formalaşmağa başlayır. Onun elmi tədqiqat işlərinin çoxu məhz təkzibolunmaz arxiv-sənəd bazasına əsaslanması ilə seçilir.

Qeyd etdiyimiz kimi, A.Xələfov hələ 60-cı illərdə kitabxana işinin tarixinə dair yazıb nəşr etdirdiyi kitablarında bu işin başlanğıcını qoymuşdu. Bu tədqiqatlarla da o, əvvəllər mahiyyətcə heç bir mütəxəssis tərəfindən öyrənilməmiş mühüm bir problemi – Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafı tarixi problemini ilk dəfə araşdırmağa başlamış və bu yolda böyük nailiyyətlər qazanmışdı.

A.Xələfov Sovet hakimiyyəti illərində mövcud olan ideoloji konsepsiyalara qeyri-standart yanaşaraq, yaradıcı münasibət bəsləmiş və problemlərə tənqidi təhlil verməyi bacarmışdır. Həmin dövrdə kommunist ehkamlarına uyğun olaraq məscidlər cəhalət və avamlıq ocağı adlandırılırsa da, o, xalqın maariflənməsində və kitabxana işinin

inkışafında məscidlərin rolu və əhəmiyyəti haqqında cəsarətlə orijinal fikirlər söyləyərək elmi dairələrin diqqətini özünə cəlb edir.

Dosent R.Kazımov yazır: «İlk Azərbaycan Demokratik Respublikasının guya mürtəcə rejim olması haqqında sovet dövründə uydurulan çeynənmiş fikirlərin əksinə ustalıqla çıxan A.Xələfov nəinki ADR dövründə kitabxana işinin inkışafını təsdiqləyən bir sıra faktları üzə çıxarmış, hətta adının çəkilməsi belə qadağan olunan Məmməd Əmin Rəsulzadənin xalqın maariflənməsində kitabxanaların rolu və əhəmiyyəti ilə bağlı söylədiyi fikirlərdən sitatlar gətirmiş, 1919-cu ildə Azərbaycan kitabxanalarının kitabla təchiz olunmasında Türkiyənin köməyi barədə faktları misal göstərmiş, həmçinin XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işinin vəziyyətinə dair yanlış təsəvvür yaradan rus statistikasına tənqidi təhlil vermişdir və s. Bütün bunlar isə gənc tədqiqatçıdan təkcə elmi prinsiplilik deyil, eyni zamanda saf vətəndaşlıq qeyrəti tələb edirdi».

Kitabxanaların sosial funksiyalarının aydınlaşdırılması, cəmiyyətin mühüm sosial institutları kimi ictimai rolunun açılması, müxtəlif tarixi mərhələlərdə, xüsusilə 1920-ci ildə baş vermiş bölgəvik inkılabına qədər və Sovet Azərbaycanının ilk illərində kitabxana proseslərinin qanunauyğunluqlarının cəmiyyətin mənəvi, iqtisadi və siyasi şəraiti ilə, mədəniyyət və maarifçilik səviyyəsi ilə sıx əlaqədə aşkara çıxarılması və ümumiləşdirilməsi, maarifin, elmin, xalqın intellektual imkanlarının inkışafında kitabxana işinin mahiyyətinin geniş şəkildə göstərilməsi və əsaslandırılması, əhaliyə kitabxana xidməti prinsiplərinin ətraflı əks etdirilməsi və hərtərəfli izah olunması A.Xələfovun Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinə dair ilk tədqiqatlarının xarakterik cəhətlərindən sayılmalıdır.

A.Xələfovun ilk uğurlu tədqiqatları nəticəsində 60-cı illərdə respublikamızda kitabxana işi tarixinin və nəzəriyyəsinin problemləri üzrə mühüm elmi nəticələr və müddəalar formalaşmışdır. Bütün bunlar isə öz növbəsində Azərbaycan kitabxanalarının nümunəsində yeni tipli kitabxanaların mahiyyətini, məqsədini və iş metodlarını açıb göstərir. O dövrdə respublikada kitabxana işinin iqtisadi, təsərrüfat və ideoloji vəzifələrin həlli istiqamətinə yönəldilməsi məsələlərinin günün tələblərinə uyğun olaraq işlənməsi tədqiqatçının fəaliyyətində xüsusi elmi-əməli əhəmiyyət kəsb edirdi.

SOVET İTTİFAQI MİQYASINDA İLK DOKTORLUQ DİSSERTASIYASI

Abuzər Xələfov ölkəmizdə kitabxanaşünaslıq tədqiqatları sahəsində pionerdir.

SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının xüsusi rəyindən

Azərbaycanda kitabxana işi tarixinin ilk tədqiqatçısı, tarix elmləri namizədi Abuzər Xələfov öz namizədlik dissertasiyası mövzusunun davam etdirməyi qarşısına mühüm bir məqsəd kimi qoyur. Odur ki, görkəmli tarixçi alimlərin məsləhəti ilə o, 60-cı illərin əvvəllərində «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (1933-1958-ci illər)» adlı doktorluq dissertasiyası mövzusunun BDU-nun Tarix fakültəsinin elmi şurasında təsdiq etdirdi.

O vaxta qədər tədqiqat obyektinə olmamış bu mövzu üzərində uzun illər boyunca gərgin işləyən A.Xələfov dissertasiya işi ilə bağlı neçə-neçə elmi məqalə yazaraq universitetin elmi əsərlərində və respublikanın dövrü mətbuat orqanlarında dərc etdirdi, elmi seminarlarda və konfranslardakı maraqlı çıxışları ilə bu istiqamətdə əbəs yerə axtarışlar aparmadığını tarixi dəlillərlə sübuta yetirdi.

Artıq 1962-ci ildən BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsinin dekanı, 1963-cü ildən isə Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri vəzifələrində işləyən A.Xələfov 1964-cü ildə SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən dosent elmi adına layiq görülmüşdü.

70-ci illərin əvvəllərində elmi tədqiqat işini yazıb başa çatdırdı və onu 1974-cü ildə Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında monoqrafiya şəklində nəşr etdirdi.

Qeyd etməliyik ki, A.Xələfovun «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (1933-1958-ci illər)» adlı monoqrafiyası müəllifin Azərbaycanda kitabxana işi quruculuğunun inkışaf dinamikasını elmi əsaslarla düzgün ümumiləşdirdiyini, onu respublikamızın tarixi və mədəniyyəti ilə qarşılıqlı əlaqədə işıqlandırdığını, kitabxana işinin planlaşdırılması, kitabxana şəbəkələrinin yerləşdirilməsi, onların maddi-texniki bazalarının möhkəmləndirilməsi, kitabxanaçılıq təhsili kitabxanalara metodik rəhbərlik sisteminin təkmilləşdirilməsi və s.

kimi vacib məsələləri cəmiyyətin tərəqqisinə uyğun olaraq əks etdir-
diyini sübuta yetirir. Həmin əsərin üstünlüklərindən biri də budur ki,
alim o vaxta qədər elmi ictimaiyyətə məlum olmayan bir sıra mühüm
faktlara söykənmiş, özünün elmi müddəalarını arxivlərdən zərrə-zərrə
topladığı inandırıcı tarixi dəlillərlə təsdiqləyə bilmişdir.

Monoqrafiyanın daha bir mühüm cəhətini belə müəyyənləşdir-
mək olar ki, müəllif Azərbaycanda kitabxana quruculuğunun inkişaf
dinamikasını ümumiləşdirərək, sovet hakimiyyətinin həmin mərhələ-
sində respublikamızın sosial-iqtisadi və mənəvi həyatının bütün cə-
hətlərini qarşılıqlı əlaqədə göstərməyə nail olmuşdur. Kitabxana işi-
nin inkişafı bütün mərhələlərdə Azərbaycan tarixi və mədəniyyəti ilə
sıx əlaqədə, cəmiyyətin siyasi, iqtisadi və mədəni həyatının ayrı-ayrı
sahələrində baş verən proseslər və qazanılmış nailiyyətlər fonunda
geniş əks etdirilmişdir.

Əsərdə sovet cəmiyyətinin mədəni-əxlaqi iqliminin kökündən
dəyişdirilməsində, geniş xalq kütlələrinin ümumtəhsil və mədəni
səviyyəsinin yüksəldilməsində, bununla bağlı kompleks tədbirlərin
həyata keçirilməsində dövlətin aparıcı rolu dövrün tələblərinə uyğun
şəkildə təhlil edilmiş və zəngin faktlar əsasında şərh olunmuşdur.

Tədqiqatda Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafının elmi
əsasları və təcrübi metodları açılıb göstərilir, kitabxana quruculuğu
sahəsində dövlət siyasəti təhlil edilir.

Tədqiq olunan dövrdə respublikamızın şəhərlərində və kənd
rayonlarında fəaliyyət göstərən müxtəlif tipli kitabxanalarda, o
cümlədən kütləvi, elmi, texniki ali məktəb, həmkarlar ittifaqı və s.
kitabxanalarda əhaliyə xidmətin forma və metodları da bu əsərdə
ətraflı şəkildə təhlil edilmişdir.

Həmin mərhələdə Azərbaycanda kitabxana işinin dövlət plan-
laşdırılması, kitabxana şəbəkələrinin yerləşdirilməsi, kitabxanaların
maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, kitabxana fəaliyyətinin
metodik təminat sisteminin yaradılması və təkmilləşdirilməsi, kitab-
xanaçılıq təhsili və s. kimi məsələlərin sistemli şəkildə işıqlandırılması
kitabxana işinin inkişafının geniş mənzərəsini yaradır.

A.Xələfov bu monoqrafiyada bir çox qiymətli arxiv sənədlərini
və dövrü mətbuat materiallarını elmi dövriyyəyə daxil edərək,
respublika kitabxanalarının Böyük Vətən müharibəsi dövründəki
fəaliyyətini hərtərəfli tədqiq etməyə çalışmışdır. Müəllif müharibə
illərində «Hər şey cəbhə üçün, hər şey qələbə üçün!» tarixi şüarının

həyata keçirilməsində kitabxanaların iştirakına xüsusi yer ayırmış, bu
istiqlamətdə onların fəaliyyətini hərtərəfli təhlil etmişdir.

Yeri gəlmişkən bir məsələni vurğulayaq ki, A.Xələfovun həmin
əsərdə sistemləşdirdiyi və ümumiləşdirdiyi bu tarixi faktlar Azər-
baycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsinin və başqa ərazilərinin Ermənistan
hərbi birləşmələri tərəfindən işğal olunduğu müasir dövrdə xüsusi
aktuallıq kəsb edir və bugünkü baxımdan öyrənilməyə layiqdir.

A.Xələfov həmin monoqrafiyasında elmi dövriyyəyə demək
olar ilk dəfə daxil etdiyi çoxsaylı faktlar əsasında inandırıcı şəkildə
göstərilir ki, Böyük Vətən müharibəsində sonrakı illərdə Azər-
baycanda kitabxana işinin təkmilləşdirilməsi onun məzmununun keyfiyyətə
xeyli dəyişməsinə və daha da dərinləşməsinə, kitabxanaların fəaliyyə-
tinin respublikanın sosial-iqtisadi vəzifələri ilə sıx bağlanmasına,
cəmiyyətdə kitabxanaların rolunun və əhəmiyyətinin hiss olunacaq
dərəcədə artmasına, beləliklə, kitabxana işinin xalqın mədəni
inkişafında həlledici amillərdən birinə çevrilməsinə səbəb olmuşdur.

Elə bunların nəticəsidir ki, həmin sanballı monoqrafiya A.Xələ-
fovun 1975-ci ildə uğurla müdafiə etdiyi «Azərbaycanda kitabxana
işinin tarixi (1933-1958-ci illər)» mövzusunda doktorluq dissertasiya-
sının özəyinə çevrilir. Qeyd etmək xoşdur ki, bu, həm Azərbaycanda,
həm də Sovet İttifaqı miqyasında kitabxana işinin tarixi sahəsində
müdafiə olunmuş ilk doktorluq dissertasiyasıdır.

Abuzər Xələfovun 15 illik elmi araşdırmalarının yekunlarını
ümumiləşdirən bu doktorluq dissertasiyası yalnız maraqlı və qiymətli
faktların zənginliyi ilə deyil, eyni zamanda alınmış elmi nəticələrin
yeniliyi, orijinallığı və ümumiləşdirilməsi səviyyəsi baxımından həm
Sovetlər Birliyinin geniş kitabxana ictimaiyyətinin, həm də
mədəniyyətşünaslıq sahəsi mütəxəssislərinin diqqətini cəlb etmişdir.

Xatırladıq ki, Tarix fakültəsi Elmi Şurasının qərarı ilə
Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor
Zülfəli İbrahimov doktorantın elmi məsləhətçisi kimi təsdiqlənmişdi.
Lakin görkəmli tarixçi alim 1972-ci ilin sentyabrında – cəmi 62
yaşında dünyasını dəyişdiyindən Elmi Şura SSRİ tarixi kafedrasının
müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Aslan Atakişiyevi dosent
A.Xələfovun elmi məsləhətçisi təyin etmişdi.

Bakı Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsi Elmi Şurasının icla-
sındakı müzakirələr zamanı doktorantın rəsmi opponentləri – Azər-
baycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru,
professor Mehdiqan Vəkilov, tarix elmləri doktoru, professor Nəzər

Paşayev və tarix elmləri doktoru, professor Z.Şixlinski müdafiəyə təqdim edilmiş dissertasiya işinə çox yüksək qiymət verdilər, onu mədəniyyət tarixi sahəsində yeni bir istiqamət adlandırdılar.

Məlumat üçün deyək ki, A.Xələfovun doktorluq dissertasiyası «Sosializm cəmiyyətinin məhkəmləndirilməsi və inkişafı, xalq təsərrüfatının sosialistcəsinə yenidən qurulması dövründə Azərbaycanda kitabxana işi (1933-1940-cı illər), «Böyük Vətən müharibəsi illərində Azərbaycanda kitabxana işi (1941-1945-ci illər)», «Sosialist xalq təsərrüfatının bərpası və inkişafı dövründə Azərbaycanda kitabxana işi (1946-1952-ci illər)» və «Sosializm cəmiyyətinin inkişafı uğrunda mübarizə illərində Azərbaycanda kitabxana işi (1952-1958-ci illər)» adlı dörd fəsildən ibarətdir. Bu fəsilərin hər birində tarixilik prinsipinə və məntiqi ardıcılığa uyğun olaraq respublika əhalisinə xidmət göstərən bütün kitabxana şəbəkələrinin: kütləvi, elmi, elmi-texniki, uşaq, məktəb, həmçinin ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və təşkilatların kitabxana şəbəkələrinin işi qarşılıqlı əlaqə baxımından işqandırılmış, ciddi elmi nəticələr çıxarılmışdır.

Müəllif dövrün tələbləri səviyyəsində sovet tarixşünaslığına, mədəniyyət tarixi, mədəni quruculuq nəzəriyyəsi, mədəniyyətşünaslıq və kitabxana işi tarixinin elmi metodologiyasına əsaslanaraq respublikamızda böyük bir dövr ərzində əhaliyə kitabxana xidmətinin aydın mənzərəsini yarada bilmiş, elmi cəhətdən əsaslandırılan ümumiləşdirilmələr aparmış və tədqiq etdiyi tarixi prosesin orijinal dövrləşməsini yaratmağı bacarmışdır.

A.Xələfov eyni zamanda milli kitabxana işinin tarixini bilavasitə Azərbaycan tarixi ilə sıx əlaqədə öyrənmiş, mədəniyyət tarixinin ümumi inkişaf qanunauyğunluqları əsasında kitabxana işinin, əhaliyə kitabxana xidməti prosesinin təhlil və izahını vermişdir. Dissertasiyanın ən yaxşı məziyyətlərindən biri də budur ki, müəllif SSRİ məkanında Azərbaycan kitabxana işinin özünəməxsus xüsusiyyətlərini, milli çalarlarını cəsarətlə açıb göstərə bilmişdir.

Doktorant öz elmi tədqiqat işində sübuta yetirmişdir ki, respublikamızda kitabxana işi mədəni tərəqqinin ayrılmaz tərkib hissəsi, çoxtərəfli və dinamik sosial təsisat kimi inkişaf etmiş, kitabxanalar hər bir dövrdə şəraitə uyğun olaraq çap əsərlərindən ictimai istifadəni təşkil edən, xalqın təhsil və tərbiyəsinə, ümummədəni və peşə səviyyəsinin yüksəlməsinə kömək göstərən bir müəssisə kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Dissertasiya işində kitabxanaşünaslığın inkişaf tarixinin və kitabxanaçılıq təhsilinin öyrənilməsinə də xüsusi diqqət yetirilmişdir.

Elmi tədqiqatda yeri gəldikcə kitabxana işi sahəsində mövcud olan nöqsanların aşkara çıxarılmasını və çatışmazlıqların səbəblərinin müəyyənləşdirilməsini də sovet rejimi dövründə gənc araşdırıcının məsələlərə obyektiv və prinsipial yanaşması, problemlərin həlli yollarını cəsarətlə axtarıb tapması cəhdi kimi qiymətləndirmək olar.

Məhz bu müsbət cəhətlərinə görə həmin doktorluq dissertasiyası görkəmli alimlər, o cümlədən Azərbaycan EA-nın vitse-prezidenti, akademik Məmməd Arif Dadaşzadə, EA-nın müxbir üzvü, professor Aslan Aslanov, filologiya elmləri doktoru, professor Feyzulla Qasımzadə, tarix elmləri doktoru, professor Aslan Atakişiyev, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Həmid İmanov və başqa mütəxəssislər tərəfindən layiqincə dəyərləndirilmişdir.

İftixarla qeyd etməliyik ki, A.Xələfovun bu elmi tədqiqat işinə eyni zamanda Sovet İttifaqının görkəmli kitabxanaşünas alimləri, kitabxana işi tarixçiləri və nəzəriyyəçiləri - Rusiya Federasiyasının Əməkdar elm xadimi, Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, pedaqoji elmlər doktoru, professor K.İ.Abramov, filologiya elmləri doktoru, professor A.Y.Çernyak, SSRİ EA Rəyasət Heyətinin Kitabxana Şurasının elmi katibi, tarix elmləri namizədi M.F.Varfolomeyeva və başqaları da çox yüksək qiymət vermişdilər.

Mütəxəssislər belə hesab edirdilər ki, A.Xələfovun elmi tədqiqatı araşdırılma səviyyəsinə görə həmin illərdə müttəfiq respublikalarda yerinə yetirilmiş ən yaxşı orijinal işlərdən biridir.

SSRİ EA Rəyasət Heyəti Kitabxana Şurasının, Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının rəylərində qeyd edilirdi ki, müttəfiq respublikalarda kitabxana işinin inkişafının tarixi, nəzəri və təcrübi problemləri sahəsində elmi araşdırmaların uğurla davam etdirilməsi baxımından A.Xələfovun hazırkı tədqiqatı böyük əhəmiyyətə malikdir və onun elmi nəticələrindən yaradıcı şəkildə istifadə edilə bilər.

SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının xüsusi rəyində isə deyilirdi: «A.Xələfov ölkəmizdə kitabxanaşünaslıq tədqiqatları sahəsində pionerdir».

Bu, təbii ki, çox böyük qiymət idi!..

70-ci illərin ortalarından başlayaraq tarix elmləri doktoru Abuzər Xələfov Azərbaycanda kitabxana işinin inkişaf tarixi və müasir problemləri sahəsində apardığı elmi tədqiqatlarının xronoloji çərçivəsini daha da genişləndirməyə və dərinləşdirməyə başlamışdır. Alimin bu dövrdə yazdığı çoxsaylı elmi məqalələrində Azərbaycanda kitabxana-bibliografiya proseslərinin elmi təhlili verilmiş, xüsusilə o illərdə mühüm əhəmiyyət kəsb edən və cəmiyyətdə kitabxanaların rolunun artırılması probleminin həllinə yönəldilən 1974-cü il qərarının həyata keçirilməsi məsələsi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. O, həmçinin bu elmi məqalələrində 70-ci illərin ikinci yarısında respublikamızda kütləvi kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi sahəsində qazanılmış təcrübəni ümumiləşdirmək üçün genişmiqyaslı işlər görməyə başlamış, respublikamızda kitabxanaların ötən dövr ərzində qazandığı qabaqcıl təcrübəni ümumiləşdirmiş, mərkəzləşdirmə şəraitində kitabxanaların fəaliyyətinin optimallaşdırılması problemlərini ətraflı şərh etmiş, həmin illərdə çap əsərlərindən ictimai istifadənin təşkili sisteminin daha da təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə məqsədyönlü tövsiyələr irəli sürmüşdür.

A.Xələfov eyni zamanda Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi kitabxana sistemlərinin mərkəzləşdirilməsi ilə bağlı zəngin materialları sistemləşdirərək ümumiləşdirilmiş, mərkəzləşdirmə nəticəsində baş verən mühüm prosesləri müəyyənləşdirərək aşkara çıxarmış, mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin xüsusiyyətlərini sistemli şəkildə təhlil etmiş, bu sahədə mövcud olan bir sıra çatışmazlıqları göstərmiş, həmçinin MKS-lərin təşkili və idarə olunması metodlarının təkmilləşdirilməsinin vacibliyini sübuta yetirmişdir.

Kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi prosesində bir sıra irəliləyişlərin olmasına baxmayaraq, MKS-lərin fəaliyyətinin metodik təminatı, kitab təchizatı sistemi, mühüm kitabxana-bibliografiya proseslərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması, oxuculara informasiya xidməti, kitabxanaların yüksək ixtisaslı kadrlarla komplektləşdirilməsi, maddi-texniki bazanın möhkəmləndirilməsi sahəsində bir sıra nöqsanlara yol verildiyini də alim xüsusi qayğıkeşliklə qeyd etmiş və onun səbəblərini göstərməyə nail olmuşdur.

A.Xələfov XX əsrin 70-ci illərində tarixi prosesləri dərinlən təhlil edərək həmin dövrün aktual problemlərini üzə çıxarır. Bu dövrdə kitabxana işinin tarixinin nəzəriyyəsini və metodikasının elmi tədqiqata cəlb edilməsi, humanitar elm kimi kitabxanaşünaslığın ümum-nəzəri və metodoloji problemlərinin işlənilməsi, kitabxanaların sosial

funksiyalarının inkişafının araşdırılması, əhalinin mütaliə mədəniyyətinin formalaşmasında bu funksiyaların rolunun və yerinin müəyyənləşdirilməsi məsələləri A.Xələfovun əsərlərinin əsas özəyini təşkil edir.

Bir vacib məsələni də xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, 70-ci illərdə A.Xələfov respublikamızda ilk dəfə nəfis şəkildə nəşr edilən 10 cildlik Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının ayrı-ayrı cildləri üçün kitabxanaşünaslıq, bibliografiya və kitabçılıq işinin tarixi və nəzəri problemləri, Azərbaycanın böyük kitabxanalarının tarixi və müasir vəziyyəti haqqında yığcam məqalələr seriyası yazır.

1978-ci ildə A.Xələfovun SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən kitabxanaşünaslıq kafedrası üzrə professor elmi adına layiq görülməsi də əlamətdar hadisə idi.

Professor Abuzər Xələfov XX əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində respublikada kitabxana işinin inkişaf istiqamətlərini və müasir problemlərini dərinlən təhlil edərək, bir sıra sanballı elmi məqalələr yazmış, onları ayrı-ayrı aktual mövzulara həsr olunmuş tematik toplularda, dövlətin rəsmi mətbuat orqanlarında və «Bakı Dövlət Universitetinin Elmi əsərləri»ndə dərc etdirmişdir.

Bu dövrdə alim Azərbaycanda müxtəlif tipli və növlü kitabxanaların meydana gəlməsi şəraitinə, müxtəlif tarixi mərhələlərdə kitabxanaların qazandığı təcrübəyə ardıcıl olaraq müraciət etmiş, kitabxanaların inkişafını Azərbaycan xalqının zəngin mədəniyyətinin genişlənməsi ilə sıx əlaqədə öyrənmiş, varislik məsələsini diqqətdə saxlamışdır ki, bütün bunlar da onun elmi tədqiqatçılıq fəaliyyətinin nəzərəçarpan xüsusiyyətlərindən sayılmalıdır.

Professor A.Xələfovun kitabxana işinin müasir problemləri ilə yanaşı, Azərbaycanda kitabxanaların yaranmasının tarixi köklərinə, kitabxana işinin tarixi təcrübəsinə, xalqımızın mənəvi mədəniyyətinin ayrı-ayrı mərhələlərinə müntəzəm və ardıcıl şəkildə müraciət etməsi onun tədqiqatçılıq fəaliyyətinin istiqamətlərini səciyyələndirən cəhətlərindəndir və kitabxanaşünas alimə böyük şöhrət qazandırır.

Professor A.Xələfovun 1986-cı ildə nəşr etdirdiyi «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (Qədim dövrlərdən başlamış XVIII əsrin axırınadək)» adlı kitabını məhz həmin tədqiqatların uğurlu nəticəsi kimi qəbul etmək olar.

Mühüm əhəmiyyətə malik olan bu kitabda ilk dəfə olaraq Azərbaycan ərazisində qədim Albaniya, Midiya və Atropatena dövründən başlayaraq ta XVIII əsrədək kitabxanaların yaranmasının tarixi kökləri araşdırılmış, orta əsrlərdə Azərbaycan kitabının və kitabxanalarının keçdiyi çətin və mürəkkəb inkişaf yolu tədqiqata cəlb olunmuş, mühüm faktlar üzə çıxarılmış və elmi şəkildə sistemləşdirilmişdir ki, bütün bunlar da milli kitab və kitabxana tariximizin zənginliyini və qədimliyini bir daha təsdiqləmişdir.

O, tədqiqata cəlb etdiyi dövrdə Azərbaycanda kitabxana işinin vəziyyəti haqqında əhatəli elmi məlumat vermək məqsədi ilə qədim tarixi məxəzləri və müasir mənbələri diqqətlə araşdırılıb öyrənmiş, o vaxta qədər məlum olmayan bir çox tarixi faktları üzə çıxarmış, bəzi yanlış elmi mülahizələrə aydınlıq gətirmiş, həmçinin çox əhəmiyyətli elmi ümumiləşdirilmələr aparmışdır.

Alimin dahi Nizaminin dövrünü, Qazan xanın və Şah İsmayıl Xətəinin hakimiyyəti illərini xüsusi qayğı ilə araşdırması çox təqdirəlayiqdir.

O, öz kitabında saray, din, şəxsi kitabxanalarla bağlı bir sıra qiymətli faktları ilk dəfə yığcam şəkildə elmi dövriyyəyə daxil etmiş, Azərbaycan mədəniyyət və elm dühalarının kitab, kitabxana və mütləq haqqında fikirlərini seçib sistemləşdirmiş və təhlil etmişdir.

Təsadüfi deyil ki, professor A.Xələfovun «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixindən (Qədim dövrlərdən başlamış XVIII əsrin axırınadək)» kitabı görkəmli mütəxəssislər tərəfindən xalqımızın mədəniyyət tarixi sahəsindəki mövcud boşluğu dolduran, milli mədəniyyət tariximizin öyrənilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edən ən yaxşı tədqiqat əsəri kimi qiymətləndirilmişdir.

Professor Abuzər Xələfovun elmi tədqiqat fəaliyyətində pedaqoji elmlər namizədi, dosent Rasim Kazımov və tarix elmləri namizədi, dosent Elman Bədəlovla birgə yazdığı «Kitabxana işçisinin məlumat kitabı» da mühüm yer tutur. 1986-cı ildə nəşr edilmiş bu kitabda toplanan və ümumiləşdirilən materiallar kitabxana işçilərini kitabxana-bibliografiya və informasiya fəaliyyətinin bütün əsas anlayışları ilə tanış edir. Bu əsərdə həmçinin çap əsərlərindən ictimai istifadəsinin təşkilində kitabxanaların sosial funksiyaları açıqlanıb göstərilir, kitab fondlarının formalaşdırılması, kitabxana kataloqlarının

əhəmiyyəti, ədəbiyyatın kataloqlaşdırılması, kitabxanaların soraq-bibliografiya fəaliyyəti, müxtəlif oxucu qruplarına və xalq təsərrüfatının ayrı-ayrı sahələrinə kitabxana xidmətinin təşkilinin müasir vəziyyəti və prinsipləri xarakterizə olunur, böyük kitabxanaların fəaliyyəti nəzərdən keçirilir. Kitabda oxuculara xidmətin mütərəqqi formaları, oxucularla işin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərində işin təşkili, kitabxana işinin təşkili, iqtisadiyyatı və idarə olunmasının müasir problemləri, mexanikləşdirilmiş və avtomatlaşdırılmış kitabxana-bibliografiya prosesi metodları və s. haqqında da ətraflı məlumat verilir.

Məlumat kitabında kitabxana işinin proqnozlaşdırılması və planlaşdırılması metodlarının, mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərində vahid kitab fondlarının komplektləşdirilməsi ilə, soraq-bibliografiya aparatı ilə, metodik işin və kitabxana işinin idarə olunması ilə bağlı olan kompleks işlərin təcrübədə aşılmasına məsələlərinə geniş yer ayrılması da təqdirəlayiqdir. Məlumat kitabında oxucularla işin müasir mütərəqqi üsullarından istifadə edilməsinə, bu işin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə xüsusi fikir verilməsi, eyni zamanda əməyin elmi təşkili metodlarının, kitabxana proseslərinin mexanikləşdirilməsi və avtomatlaşdırılması haqqında müasir biliklərin, dövlət standartlarının kitabxanaların əməli fəaliyyətinə tətbiqinin kitabxanaçılara aşılmasına müsbət məziyyətlər kimi qiymətləndirilə bilər.

Respublikamızda ilk dəfə olaraq çapdan buraxılmış bu sanballı nəşr qısa müddətdə çoxsaylı kitabxana işçilərinin masaüstü kitabına çevrilmişdi.

Maraqlıdır ki, A.Xələfovun əgər XX əsrin 50-60-cı illərində apardığı elmi tədqiqatlar ümumiyyətlə Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinin və nəzəriyyəsinin əsas problemləri yönündə elmi nəticələr və elmi mülahizələr formalaşdırır, kitabxanalarımızın əhəmiyyətini, vəziyyətlərini, iş metodlarını və başlıca məqsədini ətraflı şəkildə açıb göstərirdisə, 70-80-ci illərin araşdırmaları artıq kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və metodikasını sahəsindəki elmi tədqiqat fəaliyyətinin yeni dövrün vəzifələrinə uyğun olaraq həyata keçirilməsinə, cəmiyyətdə kitabxanaların rolunun və sosial funksiyasının yüksəldilməsi məsələlərinin yerinə yetirilməsinə istiqamətləndirilir.

KİTABXANAŞÜNASLIĞIN ELMI-NƏZƏRİ MƏSƏLƏLƏRİ

Kitabxanaşünaslıq kommunikasiyanın elə sahəsidir ki, onun vasitəsi ilə mədəniyyət qorunub saxlanılır. Kommunikasiya o zaman informasiya daşıyıcılarını insanlara vermək vəzifəsinə çevrilir ki, o, bəşəri sərvətlərin keçiricisi rolunda çıxış eldir.

Abuzər Xələfov

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜNÜN İLK DƏRS VƏSAİTLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi qazanması bir sıra mühüm vəzifələrin təxirəsalınmadan həyata keçirilməsini qarşıya qoymuşdur. Bu vəzifələr sırasında ali məktəblərdə tədris prosesinin yeniləşdirilməsi və yüksək ixtisaslı mütəxəssis hazırlığının səviyyəsinin artırılması məqsədinə xidmət göstərən, həmçinin müasir dövrün tələblərinə əsaslı şəkildə cavab verən dərslər və dərslər vəsaitlərinin yazılıb nəşr edilməsi əsas yer tutur.

Bu cəhətdən ixtisas fənləri sahəsində mövcud olan boşluğu doldurmaq üçün son zamanlar bir sıra uğurlu addımlar atılması xüsusilə təqdirəlayiqdir.

Buna misal olaraq alim özünün uzunmüddətli elmi axtarırlarının nəticəsi kimi müasir dövrün tələbləri baxımından müstəsna əhəmiyyətə malik olan və kitabxanaşünaslığın bir sıra nəzəri problemlərinə dair yeni elmi baxışları aydınlaşdıran iki kitab yazıb nəşr etdirmişdir.

Professor A.Xələfovun 1996-cı ildə nəşr edilmiş «Kitabxanaşünaslığa giriş» və «Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş» adlı kitabları bəhs olunan məsələləri yeni tarixi şəraitin tələbləri baxımından işıqlandırır.

Bu əsərlərdə o, problemlərə yeni prinsiplər mövqeyindən yanaşaraq, dünya kitabxanaşünaslığının nailiyyətlərini, ümumbəşəri

dəyərləri və milli dirçəliş ideyalarını nəzərə almış, informasiyalaşmış cəmiyyətdə kitabxanaların sosial funksiyalarını və müasir problemlərini aydınlaşdırmış, kitabxana işi tarixinin öyrənilməsi, kitabxanaşünaslığın başqa elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsi məsələlərinə yeni yanaşma metodlarını və prinsiplərini göstərmiş, kitabxanaların yeni tipologiyasını vermiş, humanitar elm kimi kitabxanaşünaslığın əsas ümumnəzəri və metodoloji problemlərini müəyyənləşdirmiş, başqa sözlə, sadalanan aktual məsələləri yeni siyasi dövrün prizmasından çox düzgün şərh etmişdir.

«Kitabxanaşünaslığa giriş» adlı dərs vəsaitində müəllif Azərbaycanda ilk dəfə olaraq kitabxanaşünaslığın humanitar elm kimi formalaşmasını izah etmiş, onun təşəkkülü, inkişafı, predmeti, quruluşu haqqında dəyərli elmi ümumiləşdirmələr aparmış, elmlər sistemindəki yerini müəyyənləşdirmişdir. Alim həmçinin fəlsəfə, sosiologiya, iqtisadiyyat, riyaziyyat və başqa elmlərlə əlaqəsini dəqiqləşdirmiş, indiyə kimi mütəxəssislərin mübahisəsinə səbəb olan kitabxanaların tipologiyası problemini çoxillik elmi-nəzəri və əməli təcrübəyə əsaslanaraq həll etməyə çalışmış, yeni təsnifləşdirmə variantı təklif etmişdir.

Professor A.Xələfov «Kitabxana işinin tarixi kursuna giriş» adlı dərs vəsaitində isə cəmiyyət, o cümlədən mədəniyyət tarixinin tərkib hissəsi olan kitabxana işinin tarixini, lap qədim dövrlərdən başlayaraq zəmanəmizə qədər dünya kitabxanalarının yaranmasını, formalaşmasını və inkişafını tədqiq etmiş, tarixi prosesin müxtəlif dövrlərində və mərhələlərində kitabxanaların cəmiyyətdəki mövqeyini, xalqın təhsilində və ideoloji tərbiyəsində onların rolunu göstərmişdir.

Professor A.Xələfovun Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasının kollektivi ilə uzunmüddətli gərgin əməyinin bəhrəsi olan «Kitabxanaşünaslıq: Kitabxana kataloqları» adlı dərs vəsaitinin işıq üzü görməsi də müstəqillik dövrünün uğurlarındandır.

Azərbaycan dilində ilk dəfə nəşr olunan bu dərs vəsaitinin üstünlüyü bundadır ki, kitabın müəllifləri - tarix elmləri doktoru, professor A.A.Xələfov, tarix elmləri namizədləri, dosentlər E.M.Bədəlov, A.N.Abbasova, T.F.Quliyev, A.M.Əliyev və M.M.Həsənov kitabda əhatə olunmuş problemləri uzun illər ərzində

elmi cəhətdən dərinlən tədqiq etmiş, bu məsələlərlə bağlı bir sıra maraqlı və məzmunlu elmi məqalələr yazıb çap etdirmişlər.

Bu qiymətli dərslər vəsaitində kitabxana kataloqlarının əhəmiyyəti və əsas xasiyyətləri, bütövlükdə kataloq sistemi, onun məlumat-axtarış funksiyaları, növləri, həmçinin sənədlərin təsviri, təsnifləşdirilməsi və predmetləşdirilməsi kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələləri ətraflı şəkildə açıqlamışlar.

Kitaba qısa ön söz yazmış və onu redaktə etmiş professor Abuzər Xələfovun qeyd etdiyi kimi, kitabxanaşünaslığın mühüm tərkib hissəsi olan kitabxana kataloqları bölməsinin müasir dövrdə kitabxanaların qarşısında duran zəruri vəzifələrin yerinə yetirilməsində, oxuculara xidmət işinin günün tələbləri səviyyəsində qurulmasında, cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsində böyük rolunu var. Məhz bu cəhətlər nəzərə alınaraq həm ölkəmizdə, həm də xarici ölkələrdə kitabxana kataloqlarının inkişaf tarixi, kitabxana-bibliografika təsnifatının keçdiyi yol, mərkəzləşdirilmiş kataloqlaşdırma və s. məsələlər ilk dəfə olaraq geniş elmi şərhini tapmışdır.

Bütövlükdə 212 səhifədən və 6 fəsildən ibarət olan bu faydalı dərslər vəsaitinin başqa dillərdə, xüsusilə rus dilində bu sahədə nəşr olunmuş digər kitablardan fərqləndirən mühüm cəhət burada əhatə olunan problemlərin daha aydın şəkildə araşdırılmasında, elmi cəhətdən düzgün ümumiləşdirilməsində və bəzi mübahisəli mövzuların indiki dövrün tələbləri baxımından daha dəqiq işlənilməsindədir. Bir sözlə, bu dərslər vəsaiti daha mükəmməl bir nəşrdir və onun əhəmiyyəti də elə bundadır.

Bütün bu cəhətləri düzgün qiymətləndirən Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin mədəni-maarif işinin təşkili, metodikası və nəzəriyyəsi kafedrası, Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası və Milli Elmlər Akademiyasının Mərkəzi Elmi Kitabxanası «Kitabxanaşünaslıq: Kitabxana kataloqları» dərslər vəsaitlərinə müsbət rəy vermişlər. Kitab həmçinin Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən dərslər vəsaiti kimi təvsiyə edilmişdir.

Bütövlükdə 212 səhifədən və 6 fəsildən ibarət olan bu faydalı dərslər vəsaiti ndən kitabxanaçılıq fakültəsinin tələbələri ilə yanaşı mədəni-maarif məktəblərinin tələbələri, kitabxana işçiləri, habelə bu sahə ilə məşğul olan tədqiqatçılar və maraqlanan oxucular istifadə edə bilərlər.

KİTABXANAŞÜNASLIQ ELMİNİN ZİRVƏSİ

Kitabxanaşünaslıq bir elm kimi qədim zamanlardan təşəkkül tapdığından, onun yaranma və inkişaf tarixi çox uzaqlara gedib çıxır.

Kitabxanaşünaslıq cəmiyyətdə kitabxanaçılıq prosesinin inkişaf qanunauyğunluqlarını, xassələrini, xarakterini, strukturunu və çap əsərlərindən ictimai istifadənin təşkili problemlərini tədqiq edib öyrənən humaniətr elmdir.

Abuzər Xələfov

Professor A.Xələfovun ən böyük xidmətlərindən biri də onun 2001-2003-cü illər arasında Azərbaycan dilində kitabxanaşünaslığa dair ilk dərslər yazıb latın qrafikası ilə nəşr etdirməsidir. Alimin «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərsləri çoxillik elmi axtarışlarının və səmərəli pedaqoji fəaliyyətinin uğurlu bəhrəsidir. 2 cildədən və 3 hissədən ibarət olan dərslərin 400 səhifəlik birinci kitabı «Kitabxanaşünaslığın nəzəri əsasları» və «Kitabxana haqqında təlim» adlanır. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 12 dekabr 2000-ci il tarixli əmri ilə ali məktəb tələbələri üçün dərslər kimi təsdiq edilmiş bu mühüm nəşrin elmi redaktoru pedaqoji elmlər namizədi, dosent Rasim Kazimov, redaktoru pedaqoji elmlər namizədi, dosent Knyaz Aslan, rəyçiləri isə tarix elmləri namizədləri, dosentlər Zöhrab Baxşəliyev və Tacəddin Quliyevdir.

Dosent R.Kazimov XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsili tarixində kitabxanaşünaslığa dair meydana çıxmış «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərslərini A.Xələfovun elmi fəaliyyətinin zirvəsi kimi dəyərləndirir. O qeyd edir ki, əhatə etdiyi problemlərə, mənbə və sənəd bazasına, materialların həcminə və təhlil üsullarına görə sanballı bir nəşr olan bu dərslərdə məzmunca çox mürəkkəb olan materialların dəqiq sistemləşdirilməsi və ifadə olunması ən mühüm üsünlüklərdən biridir.

Əvvəllər kitabxanaşünaslığın və kitabxana işinin nəzəri əsasları haqqında A.Xələfovun, həmçinin xarici ölkələrin, o cümlədən Rusi-

yanın və ABŞ-ın görkəmli mədəniyyət və kitabxana işi nəzəriyyəçilərinin irəli sürdükleri nəticələr və müddəalar ilk dəfə olaraq məhz bu dərslərdə elmi cəhətdən hərtərəfli və məntiqli şəkildə ümumiləşdirilmişdir.

Dərslərin məzmunu və mahiyyəti burada araşdırılan problemlərin əhəmiyyəti ilə şərtlənir ki, bu da dünyada müasir kitabxana informasiya proseslərinin nəzəriyyə və təcrübəsi üçün olduqca vacibdir. Kitabda kitabxanaşünaslıq fikrinin inkişaf tarixinin aktual məsələləri, dünya informasiya məkanında kitabxanaların elmi, informasiya və sosial-mədəni missiyası da tədqiq edilmişdir.

Dünya kitabxanaşünaslığının nailiyyətlərinə əsaslanan dolğun materiallar – hissələrin, fəsillərin və paraqrafların dəqiq bölgüsü ilə, elmi müddəaların ifadəsinin məntiqliyi və yığcamlığı ilə seçilir.

Tarixilik prinsipini əsas götürən A.Xələfov 2001-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında işıq üzü görmüş irihəcmli, nəfis tərtibatlı dərslərin I hissəsində haqlı olaraq kitabxanaşünaslıq fikrinin meydana gəlməsi, inkişafı, formalaşması və təkmilləşməsi məsələlərini ön plana çəkmişdir. Alim eramızdan əvvəl II minilliyin ortalarından bu günümüzdə qədər dünyada, o cümlədən Avropa, Asiya, Amerika ölkələrində, xüsusilə Rusiyada kitabxanaşünaslıq fikrinin yaranmasını və inkişafını tarixi və məntiqli ardıcılıqla izləmiş, dəyərli ümumiləşdirmələr aparmış və inandırıcı elmi nəticələrə gəlib çıxmışdır. Eyni zamanda ən qədim dövrlərdən indiyə kimi Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq fikrinin təşəkkülü və inkişafı məsələsini araşdırarkən müəllif milli və ümumbəşəri ideyalara söykənmiş, dünya kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinin mütərəqqi ənənələrindən bəhrələnməmiş, sovet kitabxanaşünaslığının tərkib hissəsi kimi və müstəqil elm kimi Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin tərəqqi yolunu ətraflı şəkildə tədqiq etmişdir.

Kitabxanaşünaslıq kitabxana-informasiya proseslərinin və sosial kommunikasiyaların qanunauyğunluqları haqqında elm kimi şərh edən müəllif onun inkişafının tarixi və nəzəri cəhətlərini hərtərəfli açıqlamışdır. Bu baxımdan dərslərin I hissəsində verilmiş «Kitabxanaşünaslıq fikrinin meydana gəlməsi və inkişafı», «Tarixəqədərki kitabxanaşünaslıq (Bizim eradan əvvəl II minilliyin ortalarından XVIII əsrə qədər kitabxanaşünaslıq fikrinin meydana gəlməsi və inkişafı)», «XIX əsrdə kitabxanaşünaslığın inkişafı. Kitabxanaşünaslığın elm və tədris fənni kimi meydana gəlməsi və təşəkkülü», «XX

əsrdə kitabxanaşünaslığın inkişafı», «Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq fikrinin təşəkkülü və inkişafı (Ən qədim dövrlərdən XX əsrin əvvəllərinə qədər)», «Azərbaycanda kitabxanaşünaslığın inkişafı (1920-2000-ci illər)» adlı fəsil və paraqrafları diqqəti xüsusilə cəlb edir.

Dərslərin «Kitabxanaşünaslıq humanitar elmdir» adlı fəslində professor A.Xələfov XX əsrin 60-70-ci illərində kitabxanaşünaslığın humanitar elm olaraq formalaşması prosesinə nəzər salmış, kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinə demokartik ideyaların, intellektual azadlığın, informasiyadan sərbəst istifadənin geniş yayılması məsələsini vurğulamış, bu elmin mahiyyətini, obyektini və predmetini dəqiqləşdirmiş, funksiyalarını, strukturunu və quruluşunu izah etmişdir.

«Kitabxanaşünaslığın metodologiyası və metodikası. Kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının təşkili» fəslində kitabxanaşünaslıq elmini sistemli təhlil edən alim həm kitabxanaşünaslığın özünün daxilində, həm də onun başqa elmlərlə əlaqəsində mövcud olan bir sıra münasibətləri aşkara çıxarmağa nail olmuş, müasir kitabxanaşünaslığın metodologiyası və elmi metodikası kimi aktual məsələlərə aydınlıq gətirmişdir. O, həmçinin kitabxanaşünaslıq elminin fəlsəfəsini yaratmış, kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının təşkili prinsiplərini aydınlaşdırmışdır.

Məlumdur ki, dünya elminin inkişafında ayrı-ayrı elmlərin inteqrasiyası prosesi qanunauyğun haldır və elmlərin qarşılıqlı təraqqisinə təsir göstərir. Bu baxımdan dərslərin «Kitabxanaşünaslıq elmlər sistemində» fəslində diqqəti xüsusilə cəlb edir. Əvvəllər kitabxanaşünaslığın kitabşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, tarix, pedaqogika və psixologiya elmləri ilə qarşılıqlı əlaqəsini tədqiq etmiş alim ilk dəfə olaraq bu elm sahəsinin fəlsəfə, sosiologiya, iqtisadiyyat, riyaziyyat və informatika elmləri ilə sıx bağlılığı, habelə onların bir-birinə təsiri barədə zəruri araşdırmalar aparmış, bir sıra vacib qənaətlər çıxarmışdır. O, burada eyni zamanda kitabxanaşünaslığın başqa elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsinin və qarşılıqlı təsirinə sistemli xüsusiyyətlərini hərtərəfli aydınlaşdırmağa nail olmuşdur. Xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, sovet kitabxanaşünaslığında lazımi səviyyədə işlənilməmiş bu mühüm problemi professor A.Xələfov «Kitabxanaşünaslıq və fəlsəfə», «Kitabxanaşünaslıq və sosiologiya», «Kitabxanaşünaslıq və tarix», «Kitabxanaşünaslıq və iqtisadiyyat», «Kitabxanaşünaslıq və riyaziyyat», «Kitabxanaşünaslıq və informatika», «Kitabxanaşünaslıq və pedaqogika», «Kitabxanaşünaslıq və psixologiya», «Kitabxanaşü-

naslıq və biblioqrafiyaşünaslıq», «Kitabxanaşünaslıq və kitabşünaslıq» adlı əhatəli bölmələrdə geniş şəkildə tədqiq etmiş və bir sıra yeni elmi nəticələr formalaşdırmışdır.

Professor A.Xələfovun kitabxanaların struktur xarakteristikası və əsas elementləri (sənəd, oxucu, kitabxanaçı, maddi-texniki baza) haqqında fikirləri dərsləyin «Kitabxana haqqında təlim»adlanan II hissəsində öz əksini tapmışdır.

Alim nəzəriyyənin təcrübədən ayrı düşməsinə aradan qaldırmaq məqsədilə bu zəruri problemi ətraflı şəkildə işləyərək, kitabxanaşünaslığın nəzəri əsaslarını cəmiyyətdə kitabxanaçılıq fəaliyyəti ilə məntiqi şəkildə birləşdirməyə nail olmuşdur. Bu bölmədə sənəd, oxucu, kitabxanaçı və maddi-texniki baza kimi mühüm kitabxana ünsürlərinin quruluş (struktur) xüsusiyyətlərinin sistemli təhlili nəzəri müddəalar baxımından özünün dolğun əksini tapmışdır.

Qeyd edək ki, bu məsələlərin məntiqi şərhə də Azərbaycan kitabxanaşünaslığında yeni söz kimi maraq doğurur.

Bununla yanaşı, müəllif ilk dəfə olaraq müasir dövrdə kitabxanaçılıq nəzəriyyə və təcrübəsinin çox mühüm problemlərindən olan kitabxanaların sosial funksiyalarını şərh etmişdir. Professor A.Xələfov bu məsələyə həsr etdiyi xüsusi fəsildə uzun illər sovet kitabxanaşünaslığında üstünlük qazanmış ideoloji, mədəni-maarif və informasiya müəssisələri olan kitabxanaların sosial funksiyaları haqqında konsepsiyaları əhəmiyyətli dərəcədə işləyib tamamlamış və zənginləşdirmişdir.

O, çox düzgün olaraq «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsaslanmaqla kitabxanaların elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə funksiyalarının mahiyyətini çox anlaşılıqlı şəkildə aydınlaşdırmışdır. İctimai inkişafın qanunauyğunluqlarını nəzərə almaqla kitabxanaların sosial funksiyalarının bu xüsusiyyətlərini yaradıcı şəkildə işləyən professor A.Xələfov bu mühüm problemi işləməklə kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinə mühüm töhfə vermişdir.

Müasir dövrdə dünyada baş verən iqtisadi və sosial dəyişikliklər kitabxanaların fəaliyyətinə güclü təsir etməkdədir və onların qarşısına yeni vəzifələr qoymuşdur. Bu vəzifələr isə kitabxanaşünas alimlər və informasiya texnologiyaları üzrə mütəxəssislər qarşısında müasir kitabxananın yeni fəaliyyət modelinin hazırlanması problemi ilə yanaşı olaraq müasir dövrdə kitabxanaların yeni tipologiyasının işlənilib hazırlanmasını və onun elmi cəhətdən əsaslandırılmasını qar-

şıya qoyur. Qeyd olunan problemin tədqiqi Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elmi məktəbinin də əsas istiqamətlərindən birini təşkil edir.

Həmin aktual məsələdən bəhs edən professor A.Xələfov «Kitabxanaşünaslığa giriş» adlı dərsləyinin I cildində yazır: «Kitabxanaların tipologiyası, yəni tiplərə və növlərə bölünməsi kitabxanaşünaslığın qarşısında duran vacib problemlərdən biridir. Bu problemin müvəffəqiyyətlə həlli kitabxana nəzəriyyəsinə zənginləşdirməklə yanaşı, müxtəlif kitabxanaların problemlərini, xüsusiyyətlərini, oxuculara xidmət işini təşkili sahəsindəki vəzifələrini və ölkənin kitabxana sistemində tutduqları yeri müəyyənləşdirməyə imkan verir. Həmçinin kitabxanaların dövlət siyahısına alınmasında və statistiki məlumatların tərtibində kitabxana tipologiyasının dəqiqləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Məlum olduğu kimi, hələlik kitabxanaların elmi cəhətdən əsaslandırılmış tipologiyası yoxdur. Əslində isə buna tələbat kəskin şəkildə hiss olunmaqdadır. Bu problemi çətinləşdirən cəhət bir də budur ki, kitabxana sistemində kitabxanaların tiptologiyasına mühüm təsir göstərən proseslərin (kitabxana şəbəkəsinin mərkəzləşdirilməsi, kütləvi və elmi kitabxanalar arasında hədlərin sislənməsi və s.) inkişafı davam etməkdədir. Buna görə də söhbət hələlik kitabxanaların işə görə tiplər və növlər üzrə qruplaşdırılmasından gedir. Bu qruplaşdırılmadan da təcrübə fəaliyyətində kifayət qədər geniş istifadə olunur.

Ömrünü Azərbaycanda kitabxana işi tarixinin öyrənilməsinə həsr etmiş, ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafına misilsiz töhfələr vermiş və milli kitabxanaşünaslıq elminin əsasını qoymuş Əməkdar elm xadimi, professor A.Xələfov yazır: «Çoxillik elmi tədqiqatçılıq fəaliyyətim məni belə bir qənaətə gətirib ki, kitabxanaların tipologiyasının əsas prinsiplərindən biri tarixlik prinsipidir. Məhz tarixilik prinsipi bu və ya digər kitabxana tipinin və növünün hansı cəmiyyətdə və şəraitdə meydana gəlməsini, onların yaranmasını doğuran tarixi zərurətin öyrənilməsinə tələb edir».

Görkəmli kitabxanaşünas alim dünya kitabxanalarını tarixinə əsaslanaraq qeyd edir ki, hələ yeni eradan əvvəl qədim kitabxanaların üç tipi olmuşdur: 1) dövlət, 2) ictimai və 3) şəxsi kitabxanalar.

Alim yazır ki, 1920-ci ildən etibarən Azərbaycanda kitabxana işinin yaxşılaşdırılması və kitabxana şəbəkələrinin yenidən qurulması sahəsində əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilməyə başlamışdı. Kitabxanaların milliləşdirilib ümumxalq kitabxanalarına çevrilməsi,

pulsuz və ümumaçıq olması, bütün yaşayış məntəqələrində fəaliyyət göstərməsi və s. bu tədbirlərin əsasını təşkil edirdi. Bu mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi sahəsində ölkəmizdə geniş şəbəkəsi olan, dövlət tərəfindən yaradılan və maliyyələşdirilən kütləvi kitabxana şəbəkəsi meydana gəlmişdi. Universal profilli, ümumaçıq xarakterli, əhaliyə pulsuz kitabxana xidməti təşkil edən bu kitabxanalar keçmiş xalq kitabxanalarını əvəz edən yeni tipli kitabxanalar idi.

Sovet hakimiyyətinin ilk illərində keçmiş cəmiyyətdən qalan adlar bir qayda olaraq dəyişdirilirdi. Bu zaman xalq kitabxanalarının geniş xalq kütlələrinə, fəhlə və kəndli sinfinə xidmət etməsini nəzərə çatdırmaq və əvvəllər xalqa heç də xidmət etmədiyini göstərmək məqsədi ilə onları kütləvi kitabxanalar adlandırmağa başladılar.

Sonrakı illərdə, xüsusilə son dövrlərdə kütləvi kitabxanaların fəaliyyətində baş verən keyfiyyət dəyişiklikləri «kütləvi» sözünün dəyişikliklərə cavab vermədiyini ortaya çıxardı və onun dəyişdirilməsi haqda səslər yüksəlməyə başladı.

Onu da qeyd etmək ki, professor A.Xələfov da bir çox Qərb və Şərq ölkələrində olduğu kimi, bizim respublikamızda da kütləvi kitabxanaların xalq kitabxanaları adlandırılmasını məqsədəuyğun hesab edir və bu barədə «Kitabxanaşünaslığa giriş» adlı dərslində də öz mövqeyini bildirmişdir.

Professor A.Xələfovun yazdığı kimi, əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkilində hər cür məhdudiyyətin aradan qaldırılması, kitabxana fondlarının universallığı və zənginliyi, fondların planlı sürətdə oxucu sorğusuna müvafiq ardıcıl olaraq kompleksləşdirilməsi, oxucuların mütailə prosesinin təşkilində xüsusi diqqətin yetirilməsi, elmi cəhətdən əsaslandırılması, istiqamətləndirilməsi, kitab seçimində, ardıcıl mütailə planı tərtib etməkdə onlara kömək göstərilməsi kitabxanaların mütailə prosesində həlledici rolunu gücləndirmiş, oxucuların kitabxanalara münasibətini kökündən dəyişdirmişdi. Bütün bunlar cəmiyyətdə kütləvi kitabxanaların əhəmiyyətini və sosial rolunu bir daha artırmışdı. Cəmiyyətin keçdiyi inkişaf mərhələlərində öz işini bilavasitə idarəetmənin, xalq maarifinin inkişaf qanuna uyğunluqlarına görə quran kitabxanalar mədəni tərəqqinin gedişinə müsbət təsir göstərmiş, texniki-peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə bilavasitə cəmiyyətin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsində, elmi-texniki tərəqqinin sürətləndirilməsində olduqca həlledici rol oynamışlar.

Cəmiyyət inkişaf etdikcə, onun strukturunda ciddi dəyişikliklər baş verdikcə, cəmiyyət üzvlərinin mədəni səviyyəsi yüksəldikcə, yüksək ixtisaslı, hərtərəfli inkişaf etmiş oxucuların sayı yüksəldikcə kütləvi kitabxanaların qarşısında mühüm vəzifələr yaranırdı. Bu vəzifələrin öhdəsindən gəlmək üçün kütləvi kitabxanaların quruluşunda və strukturunda böyük dəyişikliklər aparmaq, onların işinin məzmununu müasir dövrün tələblərinə uyğun qurmaq tələbi irəli sürüldü. Məhz buna görədir ki, XX əsrin 70-ci illərində Sovet İttifaqı miqyasında kütləvi kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi ideyası irəli sürülüb həyata keçirilməyə başlandı.

Əməkdar elm xadimi, professor A.Xələfovun yazdığı kimi, Azərbaycan Respublikasının müstəqillik qazanması, ölkəmizdə elmi-texniki tərəqqinin daha böyük vüsət alması, mədəniyyətin durmadan inkişaf etməsi, şəhər və kənd əhalisinin strukturunda böyük dəyişikliklərin baş verməsi, orta ixtisaslı və ali təhsilli kadrların sayca artması, oxucuların tərkibinin əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsi və s. əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkilində daha mühüm vəzifələrin meydana çıxmasına səbəb olmuşdur ki, bu da özlüyündə kitabxanaların tipologiyasına yenidən baxmağı, onları dövrün, zamanın tələbatına, yeni tələblərə uyğun təsnifləşdirməyi tələb edir.

Hazırda kütləvi kitabxanalarla elmi kitabxanalar arasında fərqlər daha daha zəif şəkildə özünü göstərir. Kütləvi kitabxanalar oxucuların ümumtəhsil sorğuları ilə yanaşı olaraq, xüsusi sorğularını da təmin etməyə başlamışdır. Kütləvi kitabxanalarda mütəxəssislər üçün aparılan informasiya işi geniş miqyas almış, bu iş onların əsas funksiyasını daxil olmuşdur. Kütləvi kitabxanaların elmi-texniki tərəqqidə yaxından iştirak etməsi, onların mütəxəssislərə xidmət və elmi-informasiya fəaliyyətinin genişlənməsini 70-ci illərdən başlayaraq daha da təkmilləşmiş, yeni keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verməsinə səbəb olmuşdur.

-Kütləvi kitabxanalar ideoloji və informasiya mərkəzi kimi işlərini daha da genişləndirməklə elmi-texniki tərəqqinin sürətləndirilməsində yaxından iştirak etməyə, mütəxəssislərin, xüsusi ilə texniki sahədə çalışanların sorğularının ödənilməsinə daha yaxından kömək göstərməyə üstünlük verməyi ön plana çəkmişlər. Kitabxanalar öz mədəni-maarif və tərbiyyə funksiyalarını saxlamaqla yanaşı, informasiya xidmətini müvəffəqiyyətlə yerinə yetirən sosial institutlara çevrilmişlər.

Kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi, kiçik kitabxanaların yerində böyük kitabxana komplekslərinin yaradılması kütləvi kitabxanaların elmi kitabxanalarla yaxınlaşması prosesini daha da sürətləndirmiş, onların maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmiş, mərkəzləşmiş kitabxana sistemləri fondlarının elmi informasiya xidməti baxımından daha dolğun və universal olmasını təmin etmişdir.

Elmi və xüsusi kitabxanaların fəaliyyətində də mühüm dəyişikliklər baş vermiş, onlar oxucuların elmi və istehsalat sorğusuna xidmət etməklə yanaşı, ideya-tərbiyə işi sahəsində də mühüm fəaliyyət göstərmişdir. İndi respublikamızda elmi-texniki tərəqqidə, tərbiyə prosesində, milli ideologiyanın təbliğində hərtərəfli iş aparmayan elmi və xüsusi kitabxanalara rast gəlmək olmaz.

Bütün bunlara baxmayaraq, kütləvi və elmi kitabxanalar arasında hələlik mühüm fərqlər qalmaqdadır. Cəmiyyətin inkişafı, ölkəmizin sosial həyatında baş verən dəyişikliklərlə əlaqədar bu fərqlərin də tədricən aradan qaldırılması prosesi gedir. Ölkəmizin mədəni inkişafı, elmi-texniki tərəqqi bu fərqlərin aradan qaldırılmasını daha da sürətləndirir.

Professor A.Xələfovun qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyə qovuşması ilə əlaqədar cəmiyyət həyatında baş verən sosial mədəni hadisələr, milli ideologiyanın daha da təkmilləşməsi xalqımızın soykökünə qaydısına təkan verir. Bu proses o qədər sürətlə gedir ki, bütün ideoloji, tərbiyə və informasiya müəssisələri, o cümlədən kitabxanalar onunla ayaqlaşma bilmir. Kitabxanaların iş prosesində çeviklik və dinamiklik azdır.

Kitabxanaların təşkilati quruluşunun yeni elmi əsaslar üzərində müəyyənəşdirilməsi işində də lənglik vardır ki, bu məsələnin həlli də tezləşdirilməlidir. Kitabxanaların tiplərinin və növlərinin elmi baxımdan tədqiq edilib aydınlaşdırılması, problemin həllinə aydınlıq gətirməyə əsas verməklə bərabər, müstəqillik şəraitində kitabxanaların vəzifələrini konkretləşdirməyə, onların statusunun müəyyənəşdirilməsinə təminat yaradar.

Qeyd etmək lazımdır ki, kitabxanaların tiplərə və növlərə bölünməsi problemi uzun illərdən bəri daimi tədqiqat obyektinə olsa da, nə bizim ölkədə, nə də xarici ölkələrdə demək olar ki, həll edilməmişdir. Çoxsaylı müzakirələr və mübahisələr doğuran bu problemin qəti şəkildə aydınlaşdırılmasına böyük ehtiyac duyulmaqdadır.

Respublikamızın müstəqillik qazanması, suveren dövlətin inkişaf qanunlarına uyğun olaraq cəmiyyətin bütün sahələrində ciddi dəyişikliklərin baş verməsi, xalqın öz milli ənənələrinə, soykökünə qayıtması, mədəniyyətin ayrı-ayrı sahələrinin həyatın tələbi ilə köklü yeniləşmələrə məruz qalması milli mədəniyyətin, milli ideologiyanın yeni əsaslar üzərində qurulmasını tələb edir.

Bütün bu mühüm dəyişikliklər isə öz növbəsində kitabxana işinin, bütövlükdə əhaliyə kitabxana xidmətinin yeni demokratik və milli mədəniyyətimizə söykənən əsaslar zəminində yaradılması zərurətini irəli sürür. Məhz buna görə də kitabxanaların tipologiyasının yenidən işlənməsi cəmiyyətdə baş verən proseslərin, milli ənənələrin yaradıcı şəkildə nəzərə alınmasını tələb edir və Azərbaycan kitabxanaşünaslığının qarşısında problemin tezliklə həll olunması vəzifəsini qoyur.

Bununla əlaqədar olaraq professor A.Xələfov yazır: «Kitabxanaların tipologiyası kimi mürəkkəb problemi tezliklə həll etməyin çətinliyini nəzərə alaraq, yeni tipologiya yaranana kimi hələlik rus kitabxanaşünasları tərəfindən hazırlanmış keçmiş tipologiyalardan əsaslı şəkildə fərqlənən və kitabxanaların müasir vəziyyətini qismən də olsa əks etdirən yeni tipologiyadan istifadə etmək, məncə, daha məqsədəuyğundur».

Maraqlıdır ki, professor A.Xələfov müasir kitabxanaların tipləri və növləri haqqında ətraflı məlumat verməklə yanaşı, özünün zəngin təcrübəsinə əsaslanaraq milli dövlətçiliyimizə və milli ideologiyamıza xidməti baxımından respublikamızın dövlət müstəqilliyi şəraitində mühüm vəzifələr yerinə yetirən kitabxanaların yeni tipologiyasını da yaratmış və onu mütəxəssislərin müzakirəsinə təqdim etmişdir. Alimin təklif etdiyi bölgü belədir:

- 1) Universal kitabxanalar;
- 2) Xüsusi kitabxanalar;
- 3) Təhsil müəssisələrinin kitabxanaları.

Görkəmli kitabxanaşünas alim həmin kitabxana tiplərinin növlərini də müəyyənləşdirmişdir. Belə ki, universal kitabxanalar 2 yerə – universal elmi kitabxanalar və universal ümumi kitabxanalar növlərinə bölünür.

Universal elmi kitabxanalara bunlar daxildir:

- a) Milli Kitabxana;
- b) Parlament Kitabxanası;
- c) Muxtar Respublikanın Dövlət Kitabxanası;

Universal ümumi kitabxanalara isə bunlar Aid edilmişdir:

- a) Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri (MKS-lər);
- b) Kənd (ümumi) kitabxanaları;
- c) Müstəqil gənclər kitabxanaları;
- ç) İctimai təşkilatların kitabxanaları;

Professor A.Xələfovun təsnifatında xüsusi kitabxanalar tipinin növləri belə sıralanmışdır:

- a) Respublika sahəvi kitabxanaları;
- b) Respublika Milli Elmlər Akademiyasının kitabxanaları;
- c) Ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin xüsusi kitabxanaları.

Təhsil müəssisələrinin kitabxanaları tipinin tərkibinə daxil olan kitabxana növləri isə bunlardır:

- a) Təkmilləşdirmə institutlarının kitabxanaları;
- b) Ali məktəb kitabxanaları;
- c) Orta ixtisas məktəblərinin kitabxanaları;
- ç) Ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları.

Bizə belə gəlir ki, professor A.Xələfovun bu təsnifatı məntiqi elmi əsaslara malik olduğuna və çoxillik təcrübəyə əsaslandığına görə daha məqsədəuyğundur və beynəlxalq aləmdə yayılmağa layiq təsnifləşdirmə kimi diqqəti cəlb edir.

Ümumiyyətlə, müasir cəmiyyətdə kitabxana sistemlərinin tipoloji bölgülərinə həsr olunmuş həmin fəsildə isə müəllif tipik və özünəməxsus əlamətlərin aşkara çıxarılması əsasında kitabxanaların təsnifləşdirilməsini vermiş və bu zaman tipoloji əhəmiyyətindən asılı olaraq onların vəzifələrini, funksiyalarını, əlaqələrini, oxuculara xidmətin təşkili səviyyələrini uzlaşdırmışdır.

«Kitabxanaşünaslığa giriş» dərslisi alimin kitabxanaçılıq peşəsi ilə bağlı fikirləri ilə başa çatır. Kitabın bu son fəslində kitabxana işçisinin nümunəvi modeli yaradılmış, bugünkü kitabxanaçılığa aid olan biliklər kompleks və tələbatlar sistemi müəyyənlənmişdir. Bütün bunlar elmi-texniki tərəqqi, sosial-iqtisadi inkişaf və cəmiyyətin informasiyalaşdırılması şəraitində kitabxanaların fəaliyyətinin səmərəlilişdirilməsi zəruriliyi ilə şərtləndirilir.

Professor A.Xələfov müasir kitabxanaçılığın vəzifələrindən danışarkən ən qədim və ən humanist peşələrdən biri olan kitabxanaçı peşəsinin müqəddəsliyini, cəmiyyət üçün gərəkliliyini vurğulamış, bütün dövrlərdə onun yüksək qiymətləndirilməsi fikrini əsaslandırmışdır. Hazırda kitabxanaçılığın öz ixtisasından başqa digər

elmlərin əsaslarına, həmçinin kompüter texnikasına yiyələnməsini də vacib sayan alim bu peşənin gələcəyinə böyük ümidlə baxdığını da xüsusi vurğulamışdır.

Müasir kitabxanaçılığa verilən tələbləri müəyyənləşdirən müəllif yazır ki, oxuculara xidmət etmək üçün kitabxanaçıdan yüksək peşəkarlıq tələb olunur. Peşəkar kitabxanaçı öz sənətini dərinlən bilməli və sevməli, peşəsinə hörmət bəsləməli, başqa sənətlər içərisində onun yerini müəyyənləşdirməli, öz sənətini digər sənətlərin oxşam cəhətləri ilə əlaqələndirməyi bacarmalıdır. Kitabxanaçı, hər şeydən əvvəl, ziyalıdır, şəxsiyyətdir. Şəxsiyyətinə hörmət etməyi bacaran hər bir kitabxanaçı əsl sənətkar olmağa çalışmalı və sənətini uca tutmalıdır.

Alim daha sonra qeyd edir ki, müasir kitabxanaçı klassik kitabxanaçılıqda olan ətaləti, maneələri qırmağı bacarmalı, cəmiyyətin inkişaf sürəti ilə ayaqlaşmalı, yeni-yeni elmi fənlərə, xüsusilə əsaslı elmi biliklərə yiyələnməli, hesablama texnikası və kompüterlərlə işləməyi bacarmalıdır.

Yeri gəlmişkən, qəzetlərdən birinin müxbiri 70 illik yubileyi ərəfəsində professor Abuzər Xələfovu «Respublikamızın baş kitabxanaçısı» adlandırmışdı və möhtərəm alimimiz bu gün də həmin ifadəni çox böyük ruh yüksəkliyi ilə özünə şamil edərək, bu adla fəxr etdiyini bildirir.

Ümumiyyətlə, «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərslisinin I və II hissələri Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin tələbələri, professor-müəllim heyəti, kitabxana işçiləri və respublikamızın bütün kitabxana ictimaiyyəti üçün çox qiymətli vəsait hesab olunmağa layiqdir.

YENİ ELMİ YARADICILIQ UĞURU

Müasir dünya kitabxanaşünaslığında kitabxanalar cəmiyyətdə elmə, informasiyaya, mədəniyyətə, təhsilə və tərbiyəyə xidmət edən institut kimi qiymətləndirilir. Kitabxana işi kitabxananın, yəni inkişaf edən orqanizmin varlıq forması, hərəkət və inkişaf formasıdır.

Abuzər Xələfov

Professor A.Xələfovun «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərslisinin «Kitabxana işi haqqında təlim» adlanan III hissəsi 2003-cü ildə nəşr edilmişdir. 314 səhifədən ibarət olan, Azərbaycan dilində ilk dəfə yazılan və milli ənənələrimizə söykənən bu dərslərdə «Kitabxanaşünaslığa giriş» fənninin ən mühüm hissəsi olan «Kitabxana işi haqqında təlim» bölməsi işıqlandırılmışdır.

Bu nəşr Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 12 fevral 2003-cü il tarixli əmri ilə ali məktəb tələbələri üçün dərslər kimi təsdiq edilmişdir. Kitabın elmi redaktoru pedaqoji elmlər namizədi, dosent Rasim Kazımov, redaktoru pedaqoji elmlər namizədi, dosent Knyaz Aslan, rəyçiləri isə tarix elmləri namizəd, dosent Zöhrab Baxşəliyev və pedaqoji elmlər namizədi, dosent Elçin Əhmədovdur.

Müəllif 4 fəsildən ibarət olan bu dərslərdə kitabxana işinin ümumi xarakteristikasını və kitabxana sistemlərinin təhlilini vermiş, kitabxana işi, onun təşkili, mahiyyəti, əhəmiyyəti və vəzifələri haqqında mövcud bilikləri sistemləşdirilmiş, konkret elmi nəticələr çıxarmışdır. Həmin fəsillərdə kitabxana işinin ümumi xarakteristikası, kitabxana işinin formalaşması və inkişaf qanunauyğunluqları, kitabxana işinin təşkilinin əsas prinsipləri və kitabxana işinin idarəedilməsi sistemi kimi mühüm məsələlər geniş şəkildə öz elmi əksini tapmışdır.

Dərslərin I fəslində professor A.Xələfov eyni zamanda respublikamızın kitabxana sistemləri və şəbəkələri haqqında çox geniş məlumat vermiş, son 80 ildə əhaliyə kitabxana xidmətinin

təşkili sahəsində onların fəaliyyətinin ətraflı mənzərəsini yaratmağa nail olmuşdur.

«Kitabxana sistemləri və şəbəkələri» məsələsinə aydınlıq gətirən alim yazır ki, Azərbaycan Respublikasının kitabxana sistemində respublika ərazisində fəaliyyət göstərən, əhaliyə xidmət edən, tipindən, növündən, formasından, şəbəkəsindən, tabeçiliyindən, mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün kitabxana sistemləri və şəbəkələri daxildir.

Professor A.Xələfovun dəqiqləşdirmələrinə əsasən respublika əhalisinə xidmət göstərən kitabxana şəbəkələri bunlardır: dövlət kitabxana şəbəkələri, ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin kitabxana şəbəkələri, səhmdar cəmiyyətlərin kitabxana şəbəkələri, şirkətlərin kitabxana şəbəkələri, özəl təşkilatların kitabxana şəbəkələri, bələdiyyələrin kitabxana şəbəkələri, şəxsi kitabxanalar və s.

Dövlətin, ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin və s. əhaliyə xidmət məqsədi ilə yaratdıqları müxtəlif kitabxanalar onların sistemi hesab edilir. Kitabxana sistemi isə öz növbəsində ayrı-ayrı kitabxanaları birləşdirən şəbəkələrdən və kiçik birləşmələrdən ibarət ola bilər.

Alim yazır ki, respublikamızda ən böyük kitabxana sistemi Mədəniyyət Nazirliyinin kitabxana sistemidir. O, dövlət tərəfindən təşkil edildiyinə, maliyyələşdirildiyinə və idarə olunduğuna görə dövlət kitabxana şəbəkəsi hesab edilir.

Professor A.Xələfov fikrinə aydınlıq gətirərək izah edir ki, Mədəniyyət Nazirliyinin kitabxana sistemində M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası; Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Kitabxanası; respublika əhəmiyyətli sahəvi kitabxana şəbəkəsi (C.Cabbarlı adına Respublika Dövlət Gənclər Kitabxanası və F.Köçərli adına Respublika Dövlət Uşaq Kitabxanası); kütləvi kitabxana şəbəkəsi (Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri – MKS-lər; rayon mərkəzi kitabxanaları şəbəkəsi; rayon uşaq kitabxanaları şəbəkəsi; kənd kitabxanaları şəbəkəsi – filial kitabxanaları; müstəqil şəhər kitabxanaları şəbəkəsi, müstəqil uşaq kitabxanaları şəbəkəsi) daxildir.

Bundan başqa, əhaliyə kitabxana xidmətini bu sistem və şəbəkələr həyata keçirirlər: Təhsil Nazirliyinin kitabxana sistemi; Səhiyyə Nazirliyinin kitabxana sistemi; Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin kitabxana sistemi; Müdafiə Nazirliyinin kitabxana sistemi; Elmi-

texniki kitabxanalar şəbəkəsi; Həmkarlar İttifaqının kitabxana şəbəkəsi; Milli Elmlər Akademiyasının kitabxana şəbəkəsi və s.

Həmçinin digər nazirliklərin, idarə və müəssisələrin, cəmiyyətlərin, birliklərin və s. kitabxana şəbəkələrinin mövcud olduğunu söyləyən müəllif onların konkret vəzifə və funksiyalarını nəzərə çatdırmışdır.

Daha sonra professor A.Xələfov adları sadalanan kitabxanalardan hər biri haqqında yığcam məlumat verərək, onların son illərdəki fəaliyyətini statistik rəqəmlər və faktlar əsasında tədqiqatə cəlb etmiş və bu əhədə dolğun təsəvvür yaratmağa nail olmuşdur.

Bu fəslin «Oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin təşkili» adlı paragrafında isə müəllif hazırkı dövrdə mühüm əhəmiyyət kəsb edən bu məsələnin müasir konsepsiyasını yığcam şəkildə aydınlaşdırmış, kitabxanalarda oxuculara xidmət işində demokratik prinsiplərin tətbiqi məsələsini sovet rejimi dövrü ilə müqayisəli şəkildə şərh etmişdir.

Burada A.Xələfovun oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilində yeni informasiya texnologiyasının tətbiqinə dair ümumiləşdirilmiş fikirləri dərsləyin yüksək elmi-nəzəri səviyyədə hazırlanmasından xəbər verir.

O yazır: «Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyət hər şeydən əvvəl kitabxanaların kompüterləşdirilməsini, kompüter texnologiyasının sürətlə kitabxana işinə tətbiq edilməsini, kitabxanaların, ilk növbədə böyük kitabxanaların regional və qlobal kompüter şəbəkəsinə qoşulmasını tələb edir.

Müasir dünyanın son möcüzələrindən biri olan İnternet bəşəri məlumatların əldə edilməsində, oxucunun dünyaya informasiya sisteminə qoşulmasında inqilabi rol oynayır. İnternetdən istifadə vasitəsilə bütün coğrafi sərhədlər yox olur, bu sahədə ayrı-ayrı ölkələrin qanunları aradan çıxır, geosiyasi sərhədlər əhəmiyyətini itirir, bütün cəmiyyət üzvlərinə, bütün insanlara xidmət edən vahid informasiya məkanı meydana çıxır. Bu məkan hamı üçün açıqdır, bu məkandan istifadə etməkdə hamı bərabərdir. Oxucu (istifadəçi) dünyanın İnternetə qoşulmuş bütün kitabxanalarının oxucusudur».

Daha sonra A.Xələfov belə bir qənaətə gəlir ki, kompüterləşdirilmiş (informasiyalaşdırılmış) kitabxana sistemlərinin yaranması və formalaşması əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkili sahəsində ənənəvi iş metodları ilə yanaşı, yeni, müasir xidmət metodlarının tətbiqini də tələb edir.

Dərsləyin «Kitabxana sistemlərinin formalaşması və inkişaf qanunauyğunluqları» adlanan II fəslində müəllif müasir şəraitdə böyük elmi və praktik əhəmiyyət kəsb edən kitabxana sistemlərinin formalaşması problemini konkret materiallar əsasında təhlil etmişdir. O, kitabxana fondunun yaradılması və idarə olunması məsələsini müasir tələblər səviyyəsində araşdıraraq, kitabxana fondlarının formalaşmasında sistemlilik metodunu izah etmiş, oxucuların kitab fondlarından səmərəli istifadəsi probleminə aydınlıq gətirmişdir.

Kitabda alim kitabxana sistemlərinin əsas inkişaf qanunauyğunluqlarını aşkara çıxarmış, kitabxana fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi və birləşdirilməsi, kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi və s. kimi aktual məsələləri geniş şərh etmişdir.

Professor A.Xələfov «Kitabxana işi təşkilinin əsas prinsipləri» adlı III fəslində isə kitabxana işinin əsas prinsipləri haqqında geniş məlumat vermiş, kitabxanaların ümumaçıqlığı prinsipinin əhəmiyyətini aydınlaşdırmış və kitabxana işi sahəsində dövlət siyasəti məsələsini ətraflı şərh etmişdir.

Respublikamızda kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin ən başlıca prinsiplərindən birinin kitabxanaların ümumaçıqlığı prinsipinin olduğunu vurğulayan müəllif yazır «Kitabxanaların ümumaçıqlığı olması prinsipi bəşəri prinsip olub, demək olar ki, dünyanın bütün sivil ölkələrində əsas prinsip kimi qəbul edilmiş, qlobal xarakter daşımağa başlamışdır».

Uzun illər ərzində Azərbaycanda kitabxana işi sahəsində əhaliyə xidmət prosesinin vahid elmi əsaslarının formalaşdığını qeyd edən A.Xələfov yazır ki, 1990-cı ilin əvvəllərində respublikamızda 120 milyon nüsxədən artıq kitab fondu olan 10 minə yaxın kitabxana fəaliyyət göstərirdi. Həmin kitabxanaların 4 milyon oxucuya xidmət göstərdiyini vurğulayan alim bu faktı sovet dövründə əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkili zamanı tətbiq edilən kitabxanaların ümumaçıqlığı prinsipinin nailiyyətləri kimi izah edir.

Daha sonra kitabxanaşünas alim kitabxanaların ümumaçıqlığı prinsipinin əsas amillərindən olan əhaliyə pulsuz xidmətin təşkili, kitabxanaların əhaliyə daha da yaxınlaşdırılması, oxuculara xidmətin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, kitabxana təbliğatının müxtəlif metodlarından və üsullarından istifadə edilməsi, kitabxana fondlarının ardıcıl olaraq komplektləşdirilməsi və s. məsələlər haqqında ətraflı şərhlər vermişdir.

Dərslinin müasir tələblər baxımından yüksək səviyədə işlənmiş və sistemli təhlil metodları ilə zənginləşdirilmiş «Kitabxana işinin idarə edilməsi» adlanan IV fəslində cəmiyyətdə kitabxana işinin idarə edilməsinin elmi əsasları və sistemi geniş təhlil olunmuşdur.

Kitabın elmi redaktorunun da təsdiqlədiyi kimi, müəllif burada ilk dəfə olaraq kitabxana işinin idarə edilməsinin elmi əsaslarını sistemli şəkildə izah edərək, ölkə kitabxanaşünaslığını yeni elmi müddəalarla zənginləşdirməyə nail olmuşdur. O, kitabxana işinin idarə edilməsinin müxtəlif daxili və xarici komponentlərini əlaqəli surətdə təhlil edərək, bu mürəkkəb prosesin səmərəli təşkilinin mahiyyətini, mühüm prinsiplərini və qanunauyğunluqlarını açıb göstərə bilmişdir.

Professor A.Xələfov eyni zamanda kitabxana işinin idarə edilməsinə verilən əsas tələbləri müəyyənləşdirmiş, idarəetmənin təşkilini, strukturunu, metodların izah etmişdir. Burada Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində baş verən demokratikləşdirmə prosesləri fonunda kitabxana işinin idarə edilməsində demokratik prinsiplərin tətbiqi məsələsinə geniş yer verilməsi də təqdirəlayiq hal sayılmalıdır.

Dərslərdə «idarəetmə-menecment» anlayışlarının müqayisəli təhlili, onların bir-birinə yaxınlığının və fərqlərinin izah edilməsi xeyli maraq doğurur və kitabxanaşünaslıq elmi üçün yeni fikir kimi qəbul edilə bilər.

Müasir mərhələdə kitabxana işinin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı qəbul olunmuş qanunvericilik sənədlərinin şərhində də dərslinin müsbət məziyyətlərindəndir.

BDU-nun Kitabxançılıq-informasiya fakültəsinin, müvafiq orta ixtisas məktəblərinin tələbələri, magistrləri, aspirantları, dissertantları, professor-müəllim heyəti üçün nəzərdə tutulmuş 314 səhifəlik «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərslinin çoxsaylı kitabxana işçiləri və ölkəmizin bütün kitabxana ictimaiyyəti tərəfindən rəğbətlə qarşılanması, eyni zamanda ötən qısa dövr ərzində, ona kitabxana işi üzrə tədqiqatçıların və təcrübə işçilərin müntəzəm olaraq müraciət etməsi professor A.Xələfovun növbəti elmi yaradıcılıq uğuru kimi qiymətləndirilməlidir.

KİTAB VƏ KİTABXANA MƏDƏNİYYƏTİMİZƏ İŞIQ SALAN ƏSƏR

Dünyanın ən qədim xalqlarından biri olan Azərbaycan xalqının özünəməxsus çox qədim və zəngin bir mədəniyyəti olmuşdur...

Dünya sivilizasiyasının başlanğıcı olan Şumerlərlə qonşu olmaq, onlarla mədəni əlaqələr yaratmaq erkən qədim Azərbaycan dövlətlərində elmin, mədəniyyətin inkişafına olduqca müsbət təsir etmiş, yazı, kitab və kitabxana işinin əsası qoyulmuş, xalqımıza məxsus kitablar və kitabxanalar meydana gəlmişdir.

Abuzər Xələfov

Görkəmli alimimiz A.Xələfovun nəfis şəkildə tərtib olunmuş «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi (Ən qədim dövrlərdən XX əsrə qədər)» adlı növbəti fundamental dərslini milli tariximizin əsas tərkib hissələrindən olan elm və mədəniyyət ocaqlarımızın – müxtəlif tipli və müxtəlif növlü kitabxanalarımızın meydana gəlməsi və inkişafı problemlərinin elmi cəhətdən araşdırılmasına və ümumiləşdirilməsinə həsr olunmuşdur.

Bu sanballı əsər Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin əmri ilə ali məktəb tələbələri üçün dərslük kimi təsdiq edilmişdir. 2004-cü ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında işıq üzü görmüş I hissənin həcmi 20 çap vərəqindən artıqdır və ən qədim zamanlardan XX əsrə qədərki dövrü əhatə edir. Müstəqillik illərində ana dilimizdə ilk dəfə yazılıb nəşr edilən bu dərslük ölkəmizin ərazisində meydana gəlmiş kitabxanaların inkişaf prosesini xronoloji ardıcılıqla əks etdirir.

Azərbaycan kitabxanalarının tarixini ən qədim zamanlardan indiki dövrə qədər yığcam şəkildə əhatə edən dərslinin redaktorları tarix elmləri namizədi, dosent Tacəddin Quliyev və pedaqoji elmlər namizədi, dosent Knyaz Aslandıdır.

Bütövlükdə 6 fəsildən və 24 paragrafdan ibarət olan I hissənin əvvəlində müəllif humanitar elmlər sırasında özünə xüsusi yer tutmuş «Kitabxana işinin tarixi» kursunun predmeti, obyekt, əhəmiyyəti,

elmlər sistemindəki yeri və mənbəşünaslığı haqqında aydın təsəvvür yaradır. O, ən qədim dövrlərdə Şumer və Neynəva gil lövhələrindən, Misir papiruslarından, orta əsrlərdəki kilsələrin və monastirlərin kitab fondlarından başlayaraq bugünkü pulsuz ümumi elm və bilik məbədələrinə qədər uzun və mürəkkəb bir yol keçmiş kitabxanaların müasir tərifini verir. Alim qeyd edir ki, kitabxanalar bəşəriyyətin qiymətli mədəni sərvətlərini toplayan, mühafizə edən, saxlayan, ictimai istifadə üçün nəsil-dən-nəsilə çatdıran, cəmiyyətin inkişafında fəallıq göstərən, insanların elmi-mədəni və intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsinə kömək edən, gənc nəslin təlim-tərbiyəsində yaxından iştirak edən, oxucuların mütaliə prosesini istiqamətləndirən mühüm sosial institutdur.

Dünyanın ən qədim xalqlarından biri olan Azərbaycan xalqının zəngin mədəniyyət tarixindən bəhs edən professor A.Xələfov yazının, əlifbanın, kitabın və kitabxanaların meydana gəlməsi ilə bağlı maraqlı faktlar gətirir. O yazır ki, tanınmış Amerika alimi S.Kramerin «Tarix Şumerdən başlanır» əsərində ilk məktəblərin, ilk parlamentin, ilk əxlaqi ideyaların, ilk ədəbi mübahisələrin, ilk kitabxana kataloqunun və s., ümumiyyətlə, hər şeyin ilkinin Şumerlərdən başladığı təsdiqlənir. Şumerlərlə qədim Azərbaycan dövlətlərinin iqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələri məsələsinə toxunan alim bu maraqlı tarixi fakta aydınlıq gətirməyə çalışır.

Azərbaycan ərazisində mövcud olmuş qədim Aratta, Manna, Midiya, Alban, Atropaten dövlətlərinin kitab mədəniyyəti barədə söz açan müəllif zərdüştlüyün müqəddəs kitabı «Avesta» haqqında geniş məlumat verərək qeyd edir ki, 21 cilddən, 815 fəsildən ibarət bu müqəddəs dini, ədəbi-bədii, tarixi-fəlsəfi kitab 12 min dana (inək) dərisi üzərində yazılmışdı. Alim «Avesta»nın əlyazmaları, yayılması, məzmunu haqqında oxucularda maraqlı təəssürat oyada bilir.

Daha sonra o, Alban mədəniyyəti ilə bağlı bir sıra tarixi əsərlərə söykənərək, qədim qaynaqlarda Albaniyanın (Arranın) bizim eramızın ilk əsrlərindən böyük inkişaf yolu keçmiş qüdrətli bir dövlətə çevrilməsi barədə məlumat verir. Məşhur tarixçi Musa Kalankatlının «Alban tarixi», xristianlığın yayılması, xalq qəhrəmanı Cavanşirin hökmdarlığı, 52 hərfdən ibarət Alban əlifbası ilə bağlı çox dəyərli elmi faktlar gətirən tədqiqatçı fikirlərini dəlillərlə sübuta yetirir.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində ana dilimizdə yazıya köçürülmüş ilk möhtəşəm ədəbi abidə olan «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının türkdilli xalqların müştərək milli mədəniyyətləri

tarixindəki roluna toxunan professor A.Xələfov bu eposun məzmunu, yazıya alınması, dünya kitabxanalarındakı yeri barədə ətraflı bilgi verir.

VII-XI əsrlərdə Azərbaycanda kitab və kitabxanaların meydana gəlməsi və inkişafı dərslərdə öz geniş əksini tapmışdır. Azərbaycan ərazisinin ərəb xilafəti tərəfindən işğala məruz qalması, islam dininin zorla qəbul etdirilməsi nəticəsində milli mədəniyyətimizin çox böyük zərər çəkdiyini nəzərə çarpdıran müəllif qeyd edir ki, həm müharibələr zamanı, həm də islam dininin qəbulu prosesində yerli xalqın bütün mədəniyyət abidələri, məktəbləri və yazılı abidələri, kitab və kitabxanaları, dini iqamətgahları, müqəddəs ocaqları dağıdılıb yerlə yeksan edilmişdi.

Bununla yanaşı, yenicə təşəkkül tapan müsəlman mədəniyyətinin Azərbaycan mədəniyyətinə təsirini də incəliklə araşdıran alim bu qənaətə gəlir ki, orta əsrlərin alimləri, şairləri, mütəfəkkirləri xilafətin tərkibinə qatılmış digər ölkələrin alimləri kimi ərəb dilində yazıb-yaratmaq məcburiyyəti qarşısında qalsalar da, milli özünəməxsusluğu qoruyub saxlamağa çalışırdılar.

Azərbaycan kitab və kitabxana mədəniyyətinin inkişafında misilsiz xidmətlər olmuş görkəmli şəxsiyyətlərimizdən Bəhmənyarın, Xətib Təbrizinin, Qətran Təbrizinin və onlarca başqalarının fəaliyyəti burada geniş şəkildə araşdırılır.

Bu da xüsusi qeyd olunmalıdır ki, professor A.Xələfov çoxillik araşdırmaları sayəsində bu qənaətə gəlir ki, orta əsrlərdə ölkəmizin ərazisində kitabxanaların üç növü fəaliyyət göstərmişdir: saray kitabxanaları, məscid və mədrəsə kitabxanaları və şəxsi kitabxanalar. Kitabda onların hər biri haqqında çox əhatəli məlumatlar öz əksini tapır.

Müəllif ilk dəfə olaraq indiyə qədər dərindən öyrənilməmiş məscid və mədrəsə kitabxanalarının fondlarının tərkibi, məzmunu, məqsəd və vəzifələri haqqında ətraflı məlumatları ümumiləşdirərək, Ərdəbil, Təbriz, Marağa, Urmiya, Xoy, Sərab, Bərdə, Gəncə, Beyləqan, Qəbələ, Dərbənd, Şamaxı, Şəmkir, Naxçıvan və başqa şəhərlərdəki məscid və mədrəsələrin nəzdindəki kitabxanalar haqqında maraqlı tarixi məlumatlar verir.

XII əsrdə Azərbaycan xalqının bəşəriyyətə bəxş etdiyi ən böyük düha, milli mədəniyyətimizin «qızıl dövr»ünü yaradanlardan biri olan dahi Nizami Gəncəvinin bu məsələ ilə bağlı qənaətlərini ümumiləşdirmək kifayətdir.

Professor A.Xələfov görkəmli tədqiqatçı alimlərimizdən Z.Bünyadovun, Ə. Mirəhmədovun, R.Əliyevin və başqalarının mülahizələrini təsdiqləyərək göstərilər ki, XI-XII əsrlərdə Gəncədə zəngin saray kitabxanasının və digər kitabxanaların olduğunu təsdiqləyir və qeyd edir ki, Gəncədə «Dar-əl kitab» adlı böyük bir kitabxana fəaliyyət göstərirdi.

Bu kitabxanaya Həddad ibn Asim ibn Bəkran Əbülfərəhən Naxçıvani başçılıq edirdi. Bu tarixi faktı o zaman Azərbaycanda olmuş Yaqut Həməvi də «Məcməul Huldən» əsərində təsdiq etmişdir. Gəncə kitabxanaları da Bərdə kitabxanaları kimi çox zəngin və nadir kitab fonduna malik olmuşdur. Gəncə böyük mədəniyyət və ticarət mərkəzi olduğundan dünyanın bütün ölkələrindən gələn tacirlər burada kitabə böyük tələbatın olduğunu nəzərə alaraq kitab gətirməyə də səy göstərirdilər.

Dahi şairlərimiz Xaqaninin və Nizaminin əsərlərində kitab və kitabxanaya böyük qiymət verilməsi, kitabın bütün biliklərin mənbəyi kimi qiymətləndirilməsi, kitabxanaların xalqın milli sərvəti, ölkənin bilik xəzinəsi adlandırılması bu böyük şəxsiyyətlərin Azərbaycan kitab mədəniyyətinə verdikləri çox dəyərli qiymət kimi qeyd olunur.

Professor A.Xələfovun fikrinə, tarixi qaynaqlardan məlum olur ki, XII əsrdə Gəncə ilə yanaşı, Azərbaycanın digər böyük şəhərlərində, o cümlədən Təbrizdə, Şamaxıda, Bərdədə də kitabxanalar olmuşdur. Bu dövrdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar içərisində saray kitabxanaları fondunun zənginliyi, ardıcıl komplektləşdirilməsi, qiymətli nadir kitabların toplanması, xarici dillərdə kitabların əldə edilməsi cəhətdən xüsusilə fərqlənirdilər.

Daha sonra Azərbaycanda monqol işğalı dövründə kitabxana işini araşdıran müəllif qeyd edir ki, XIII yüzilliyin birinci yarısında Azərbaycanı işğal edərkən monqollar ölkənin böyük şəhərlərini: Ərdəbili, Təbrizi, Gəncəni, Şamaxını, Beyləqanı, Bərdəni və s. dağıdıb viran qoymuşdular. Monqol zülmü xüsusilə Azərbaycan mədəniyyətinə böyük zərbə vurmuşdu. Məktəblər, mədrəsələr, kitabxanalar yerlə yeskan edilir, kitablar vəhşicəsinə yandırılırdı.

Professor A.Xələfov yazır ki, monqol işğalı Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafını ləngitsə də, onu tamamilə dayandıra bilmədi. Zaman keçdikcə Azərbaycan yenə də Şərqi mühüm mədəni mərkəzlərindən birinə çevrilirdi. Mədəni inkişaf səviyyəsi etibarilə Azərbaycan əhalisindən qat-qat aşağı olan monqolların özləri

Azərbaycan mədəniyyətinin təsiri altına düşmüş, yerli mədəniyyəti istər-istəməz qəbul etməli olmuşdular.

Əsərdə göstərilir ki, XIII-XIV əsrlərdə Xoyda, Marağada və Təbrizdə «Qazaniyyə», «Fələkiyyə», «Şeyx Kəmaləddin Xocəndi», «Dəməşqiyyə», «Qazi Şeyx Əli», «Məqsudiyyə» Şəbi-Qazanda «Şəfiyyə», «Hənəfiyyə», Bakıda Şirvanşahlar sarayının «Şah məscidi» və «Seyid Yəhya», Ərdəbildə «Şeyx Səfi» məqbərəsi yanında «Darül-irşad», Dərbənd məscidinin mədrəsəsi və s. mədrəsələr fəaliyyət göstərirdilər. Tarixi qaynaqlardan görüldüyü kimi, Azərbaycanın həm cənub, həm də şimal hissəsindəki bütün böyük şəhərlərdə məscidlərin yanında dini məktəblər və mədrəsələr fəaliyyət göstərirdi. Çox təəssüf ki, o dövrdə statistika aparılmadığından onların miqdarı haqqında məlumat vermək olduqca çətindir. Mədrəsə və məktəb (mollaxana) kitabxanalarının fəaliyyəti hər şeydən əvvəl tədris prosesinə və dinin təbliğinə yönəlsə də, kitabxanaların ictimailəşməsi baxımından da böyük rol oynayırdı. Mədrəsə kitabxanalarının fəaliyyətinin hərtərəfli təhlili onları ictimai kitabxanalar kimi xarakterizə etmək imkanı verir.

Müəllif yazır ki, XIII əsrdə Azərbaycanda Şərqdə tayı-bərabəri olmayan, öz fondunun nadirliyinə və zənginliyinə görə dünyanın ən böyük kitabxanaları ilə yarışa girə bilən Marağa Rəsədxanasının Elmi Kitabxanası fəaliyyətə başlamışdı. Bu kitabxana Azərbaycanda kitabxana işinin tarixində öz məqsədi, vəzifələri və yaranma tarixi dəqiq məlum olan ilk elmi kitabxanadır. O dövrdə bütün Şərqdə məşhur olan bu elm məbədinin əsası xalqımızın görkəmli oğlu, ensiklopedik biliyə malik alim Nəsirəddin Tusin tərəfindən qoyulmuşdur. Nəsirəddin Tusinin ən böyük elmi nailiyyəti əsası 1258-ci ildə qoyulmuş Marağa Rəsədxanası və bu böyük elm məbədgahının dünya elminə verdiyi yeni elmi tədqiqatlar olmuşdur.

Kitabxananın yaranması da 100-dən artıq elmi əsərin müəllifi olan Nəsirəddin Tusinin adı ilə bağlıdır. Nəsirəddin Tusinin səyi nəticəsində rəsədxanada Şərqdə əsaslı elmi kitabxana kimi məşhur olan və o dövrdə ağıla gəlməyən dərəcədə böyük fonda malik bir kitabxana yaranmışdı. Kitabxanada 400.000 kitab (əlyazması) toplanmışdı.

30 kvadrat metr sahəsi olan bu kitabxana rəsədxananın yaxınlığında tikilmiş gözəl bir binada yerləşirdi. Kitabxana binasında aparılan qazıntılar zamanı müəyyən edilmişdir ki, bu binada 400.000 cild kitab saxlamaq qeyri-mümkün olardı. Deməli, kitabxana

kitablarının bir hissəsi rəsədxana binasında saxlanılmışdır. Bu, o dövr üçün əlçatmaz bir zirvə hesab olunurdu.

Dərslərdə XIII-XVIII əsrlərdə fəaliyyət göstərmiş bir sıra məşhur kitabxanalar, o cümlədən Şah İsmayıl Xətəinin Təbrizdəki saray kitabxanası, Ərdəbildəki Şeyx Səfi məqbərəsinin kitabxanası haqqında çox lmi məlumatlar ümumiləşdirilmiş, bu görkəmli dövlət xadimi Şah İsmayıl Xətəinin Azərbaycan mədəniyyəti tarixindəki rolu yüksək qiymətləndirilmişdir.

Vaxtilə Xətəi yazırdı:

**Bu gün ələ almaz oldum mən sazım,
Ərşə dirək-dirək çıxar avazım.
Dördə şey vardır bir qarındaşa lazım:
Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz.**

Professor A.Xələfov yazır ki, XIX əsr Azərbaycan kitabxana işi tarixində mühüm yerlərdən birini şəxsi kitabxanalar tuturdu.

Məhz bu dövrdə Azərbaycanın görkəmli alimlərinin, yazıçı və şairlərinin çox zəngin, nadir kitab fonduna malik şəxsi kitabxanaları təşkil edilmişdi ki, belə kitabxanalar nəinki ölkəmizdə, həmçinin qonşu ölkələrdə belə çox məşhur olmuşlar.

XIX əsrdə görkəmli Azərbaycan alimlərinin, yazıçı və şairlərinin, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin çoxlu şəxsi kitabxanaları olmuşdur. Bu baxımdan A.Bakıxanovun, M.F.Axundovun, M.Kazım bəyin və N.Nərimanovun şəxsi kitabxanaları haqqında verilmiş məlumatlar xüsusi maraq doğurur.

Müəllif haqlı olaraq göstərir ki, şəxsi kitabxana yarandığı, formalaşdığı dövrün elmi-mədəni səviyyəsini, dövrün kitab sərəvətini əks etdirən qiymətli elmi və mədəni xəzinədir. Həmçinin şəxsi kitabxanalarda xalqın tarixi keçmişinə, elminə, mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, incəsənətinə dair kitablar toplandığından böyük tarixi əhəmiyyət kəsb edir.

Şəxsi kitabxana, onun yaranması, həmişə kitabxanayı təşkil edən şəxsin fəaliyyəti və dünyagörüşü ilə əlaqədar olur.

Məhz buna görədir ki, şəxsi kitabxana həmişə onu yaradan ayrı-ayrı böyük şəxsiyyətlərin, alimlərin, yazıçıların, şairlərin, görkəmli mədəniyyət və dövlət xadimlərinin dünyagörüşünün, fəlsəfəsinin, ideya istiqamətinin ictimai siyasi baxışlarının müəyyənləşməsində mühüm amil hesab edilə bilər.

Dərslərdə müəllifinin fikrincə, Azərbaycan xalqının bu görkəmli mütəfəkkirlərinin kitabxanaçılıq-bibliografiya sahəsindəki elmi irsi və əməli fəaliyyəti müstəqil tədqiqat obyektinə kimi hərtərəfli və dərinlən işlənilməlidir.

Bütövlükdə uzun bir tarixi dövrü özündə əks etdirən «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi» dərsləri uzunmüddətli gərgin səmərəli axtarışların bəhrəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Bir alim ömrünün arxivlərdə, kitabxanalarda keçmiş məqamlarının ilmə-ilmə sapa düzülüşü bənzərsiz xalısını xatırladan bu kitab əsrlərdən-əslərə, nəsillərdən-nəsillərə miras qalmış kitab və kitabxana yaddaşımızın yazıya köçürülmüş salnaməsi kimi çox dəyərlidir.

Əminik ki, kitabxanaşünas-bibliograf ixtisasına yiyələnən ali məktəb tələbələri üçün nəzərdə tutulmuş bu dərslər eyni zamanda bu sahədə dərslər deyən müəllimlər, həmçinin aspirantlar, dissertantlar, magistrlər, kitabxanaçılıq texnikumunun tələbələri, digər elm sahələrinin tarixi ilə məşğul olan mütəxəssislər, habelə milli mədəniyyətimizlə maraqlanan geniş oxucu kütləsi üçün də çox gərəkli və faydalı mənbə rolunu oynayacaqdır.

Hamımıza yaxşı bəlli olan bir el məsələsi var: «Dostunu göstər, sən kim olduğunu deyim». Dahilərdən biri bu xalq məsələsinə belə dəyişdirib: Hansı kitabları oxuduğunu mənə de, sən kim olduğunu söyləyim».

Bu mənada «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi» kitabı həqiqətən hər bir azərbaycanlının özünü, öz tarixini, öz kitab və kitabxana tarixini öyrənmək baxımından çox dəyərlidir.

Ümumiyyətlə, dahi Nizaminin «Yeddi gözəl» poemasında yazdığı:

**Dünyada nə qədər kitab var belə,
Çalışıb, əlləşib gətirdim ələ.
Ərəbcə, dəricə, yeri düşərkən,
Buxari, Təbəri əsərlərindən,
Oxudum, oxudum, sonra da vardım,
Hər gizli xəznədən bir dürr çıxardım,-**

sözlərini eyni ilə professor A.Xələfovun bu kitabı haqqında da söyləyə bilərik.

MÜASİR KİTABXANALAR İNFORMASIYA CƏMIYYƏTİNİN AYNASINDA

Artıq müasir informasiya cəmiyyətində kitabxanaların kommunikasiya sistemində rolu və əhəmiyyəti o qədər artmışdır ki, kitabxanasız cəmiyyətin informasiya tələbatını ödəmək mümkün deyildir. Kitabxanalar cəmiyyətdə elmin və mədəniyyətin inkişafında, təhsil və tərbiyənin yüksəldilməsində, həmçinin insanların informasiya təminatında mühüm sosial institut kimi yaxından iştirak etməklə ən çox istifadə olunan müəssisəyə çevrilmişdir.

Abuzər Xələfov

Mütəxəssislərin informasiyalaşdırma əsri adlandırdığı XXI yüzilliyin əvvəllərində müstəqillik yolu ilə inamla addımlayan Azərbaycan Respublikası ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni sahələrdə böyük uğurlar qazanmaqdadır.

XX əsrin sonlarında Azərbaycan xalqının əldə etdiyi ən mühüm nailiyyətlərdən biri dövlət müstəqilliyinin bərpasıdır. Belə ki, 90-cı illərin əvvəllərində Sovetlər Birliyinin dağılması suveren Azərbaycan Respublikasının yaranması ilə, o cümlədən milli-mədəni və tarixi ənənələrə, ümumbəşəri dəyərlərə söykənən demokratik milli dövlət və azad cəmiyyət quruculuğuna başlaması ilə nəticələnmiş, Azərbaycan tarixinin yeni erası - müstəqil inkişaf dövrü başlanmışdır.

İlk növbədə mövcud ictimai quruluş azad bazar iqtisadiyyatına, hüquqi dövlətə əsaslanan quruluşla əvəz olunmuşdur. Bununla bağlı cəmiyyətin bütün sahələrində, o cümlədən siyasətdə, ideologiyada, dövlət quruculuğunda baş vermiş köklü dəyişikliklər kitabxana işində də özünü qabarıq şəkildə büruzə vermiş, bazar iqtisadiyyatı münasibətlərinin şəraitində kitabxana işi sahəsində ciddi yeniliklər dövrü başlanmışdır.

Cəmiyyətin demokratikləşməsi kitabxanaların ideoloji buxovlardan azad olmasına şərait yaratmış, yeni şəraitə uyğun olaraq milli və bəşəri dəyərlərə əsaslanan kitabxanaların inkişaf konsepsiyasının hazırlanması problemi meydana çıxmışdır. Bu

konsepsiyanın əsas müddəaları «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz əksini tapmışdır.

Qeyd edək ki, bu Qanun 29 dekabr 1998-ci ildə respublika Prezidenti Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış və həmin gündən qüvvəyə minmişdir. H.Əliyev həmçinin 12 mart 1999-cu ildə «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiq edilməsi barədə fərman imzalamış, qanunun ayrı-ayrı maddələrinin yerinə yetirilməsinə cavabdeh olan dövlət orqanlarını müəyyənləşdirmişdir.

Bütün bunlar isə öz növbəsində kitabxanaların inkişafı üçün münbit şərait yaratmışdır. Belə ki, hazırda kitabxanaların demokratik prinsiplər əsasında yeni cəmiyyətin və hüquqi dövlətin tələblərinə uyğun olaraq inkişafı üçün böyük perspektivlər açılmışdır.

Əlbəttə, bütün bu məsələlər hazırda cəmiyyətdə sosial institut kimi formalaşan, elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi funksiyalarını yerinə yetirən Azərbaycan kitabxanalarının qarşısında ciddi vəzifələr qoyur. Kitabxanalar elmi-texniki tərəqqinin sürətləndirilməsində, insan amilinin formalaşmasında, ölkəmizin iqtisadi, sosial və mədəni inkişafında yaxından iştirak etməli, müstəqil dövlətimizin əsas ideyalarının həyata keçirilməsi böyük təbliğat-təşviqat və təşkilatçılıq işi aparmalıdır.

Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin banisi, Əməkdar elm xadimi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, tarix elmləri doktoru, professor A.Xələfov elmi məqalələrinin birində yazır: «Kitabxanalar yarandığı gündən bu günə kimi insanların informasiya tələbatını ödəmək və informasiyanı gələcək nəsillərə ötürmək funksiyasını yerinə yetirirlər. Bununla da onlar cəmiyyətin bütün inkişaf mərhələlərində elmi-texniki tərəqqiyə xidmət etmiş və etməkdədirlər. Kitabxanalar informasiya mədəniyyətinin formalaşmasında və ümumilikdə cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasında, informasiyadan inkişaf resursu kimi istifadə edilməsində xüsusi, unikal rol oynayırlar».

Başqa sözlə, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yaradılması və daha da təkmilləşdirilməsi bilavasitə kommunikasiya sistemləri, informasiyanın alınması, işlənməsi və verilməsi (ötürülməsi) prosesi ilə əlaqədar olduğundan müasir cəmiyyətdə hər cür informasiyanı cəmiyyət üzvləri arasında yaymağı qarşısına məqsəd qoyan, informasiya resurslarını toplayıb saxlayan, onu əsrdən-əsrə, nəsildən-

nəslə ötürən informasiya daşıyıcısı kimi fəaliyyət göstərən müəssisələrin ən mühüm vəsiləsi kitabxana sistemləridir.

Professor A.Xələfovun dediyi kimi, bu gün kitabxanalar informasiyalaşdırılmış vətəndaş cəmiyyətinin əsas göstəricisi olan global informasiya mühitinin, beynəlxalq, milli və regional səviyyədə informasiya mübadiləsi sistemlərinin yaradılmasında, informasiyanın əmtəəyə çevrilməsində, informasiya və bilik bazarının yaradılması və inkişafında, təhsil sisteminin və səviyyəsinin təkmilləşdirilməsində, cəmiyyətin peşə və ümumi mədəni səviyyəsinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır.

Professor A.Xələfovun son illər tədqiqatlarının bir qismi informasiya cəmiyyətində kitabxanaların vəzifələri ilə bağlıdır. Bu baxımdan 2005-ci il mayın 26-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda «İnformasiya cəmiyyəti və kitabxanaların vəzifələri» mövzusunda keçirilmiş ümumrespublika elmi-praktik seminarında onun məruzəsi diqqətlə öyrənilməyə layiqdir.

Seminarın keçirilməsində məqsəd informasiya cəmiyyətinin qurulması istiqamətində respublika kitabxanalarının vəziyyətini dünyada həyata keçirilən informasiyalaşma prosesləri fonunda təhlil və müzakirə etmək, həyata keçirilməsi vacib sayılan tədbirlər, həll olunması zəruri hesab edilən problemlər haqqında fikir mübadiləsi aparmaq, bir sözlə, kitabxana-informasiya fəaliyyəti ilə məşğul olan qurumların İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları, vasitələrindən istifadə edərək öz xidmətlərini informasiya cəmiyyətinin tələblərini ödəyəcək platformalarda reallaşdırmaq, dünya informasiya məkanına inteqrasiya etmək üçün onların və əlaqədar təşkilatların qarşısında duran vəzifələri müəyyənləşdirmək idi.

Seminarın təşkilatçıları Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi, MEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi və MEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası idi.

Seminara Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları naziri, akademik Əli Abbasov, respublikanın aparıcı kitabxanalarının, həmçinin təhsil müəssisələrinin kitabxanalarının, bəzi ictimai qurumların nümayəndələri və başqaları dəvət olunmuşdular.

Seminarı giriş nitqi ilə akademik Əli Abbasov açmış və geniş məruzə ilə çıxış etmişdir. O qeyd etmişdir ki, Azərbaycanda informasiya kommunikasiyası texnologiyaları sahəsi cəmiyyətin

demokratikləşməsində, insan hüquqlarının qorunmasında, söz azadlığının təminatında aparıcı rol oynayır. İndi bütün dünyada olduğu kimi Azərbaycanda da təhsil və insan potensialının inkişafı ön cərgədə çəkilir. Hər iki istiqamət üçün əsas dolğun baza kitabxanaların şəbəkəsidir. SSRİ dağıldıqdan sonra çox təəssüf ki, kitabxanalar şəbəkəsi ciddi zərbə almışdır. Ermənistanın təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın bir sıra kitabxanaları qarət olunmuş, yandırılmış və dağıdılmışdır. Bir sözlə, müəyyən vaxt ərzində kitabxanalarda problemlər yaranmışdır. Lakin son zamanlar Azərbaycanda aparılan düzgün siyasi, sosial-iqtisadi islahatlar kitabxanaların da inkişafına təkan verir. Hazırda bu sahədə irəliyə doğru mühüm addımlar atılmaqdadır.

Sonra AMEA İTİ-nin direktoru Rəsim Əliquliyev «İnformasiya cəmiyyəti qurulması istiqamətində elektron kitabxanalar infrastrukturunun yaradılması problemləri», BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, professor Abuzər Xələfov «İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasında kitabxanaların vəzifələri», AMEA MEK-in direktoru, filologiya elmləri namizədi Aybəniz Əliyeva-Kəngərli «Ənənəvi kitabxanadan avtomatlaşdırılmış informasiya mərkəzinə doğru» mövzularında maraqlı məruzələr etmişlər.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin prorektoru, professor Vəli Hüseynov, BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi Rəsim Kazımov, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun şöbə müdiri, texnika elmləri namizədi İsbəndiyar Əliyev, həmin institutun elmi işçisi Sergey Kondratyev və sektor müdiri Kifayət Qasımova isə öz məruzələrində kitabxana işinin kompüterləşməsi istiqamətində aparılan elmi tədqiqat işlərindən, «AZMARC» formatı ilə əlaqədar görülən işlərdən, elektron kitabxanaların və elektron kitabların yaradılması texnologiyalarından, onların istifadə problemlərindən, informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə müasir kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilindən və onun elmi tədqiqatların keyfiyyətinə təsirindən bəhs etmişlər.

Seminarın ikinci hissəsində Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin şöbə müdiri Əflatun Məmmədov çıxış etmişdir.

Professor Abuzər Xələfov «İnformasiya cəmiyyətinin formalaşmasında kitabxanaların vəzifələri» adlı məruzəsində qeyd etmişdir ki, informasiya əsri olan XXI əsr müstəqil Azərbaycan Respublikası

qarşısında çox mühüm, təxirəsalınmaz vəzifələr qoymuşdur. Bu vəzifələr, hər şeydən əvvəl, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafının sürətlə, intensiv surətdə yüksəldilməsini, Azərbaycan milli ideologiyasının, Azərbaycan dövlətçiliyinin təbliğini tələb edir.

Bu vəzifələrin həyata keçirilməsində xalqımızla, bütün peşə sahibləri ilə yanaşı, respublikamızın informasiya mütəxəssisləri və kitabxanaçıları da yaxından iştirak etməli, cəmiyyətin informasiyaya artan tələbatının ödənilməsinə kömək göstərməlidirlər.

Alimin fikrincə, informasiya cəmiyyətində rolu daha da artan kitabxanalar informasiya daşıyıcılarını toplayan, saxlayan, qoruyan bir müəssisədən informasiya istehsal edən, elektron informasiya vasitələri yaradan bir müəssisəyə çevrilmişdir. Bununla belə, kitabxanaların institut bütövlüyü olduğu kimi qalmışdır.

A.Xələfov görkəmli rus alimi akademik Dmitrii Lixaçovun kitabxanaların ünvanına söylədiyi bu sözləri xatırladır: «Ölkənin mədəniyyətində kitabxanalar birinci yerdədir, ola bilər ki, universitetlər, digər ali təhsil müəssisələri olmasın, lakin kitabxanalar əsl elmi müəssisələr kimi mühafizə olunarsa, elm və mədəniyyət bütünlükdə inkişaf edəcəkdir. Kitabxanalar elmə lazımdır, elm kitabxanalara lazımdır».

Həmin alimin başqa bir fikri: «Allah eləməsin, əgər gözlənilməz hadisə nəticəsində bütün muzeylər, teatrlar, konsert zalları məhv olarsa, lakin yer üzərində heç olmazsa bir kitabxana qalarsa, mədəniyyət onsuz da dirçələcəkdir».

Görkəmli akademik Lixaçovun bu fikirləri onların institut statusunu bir daha təsdiq edir.

Son dövrlərdə kitabxana işinə kompüter texnika və texnologiyasının tətbiqi nəticəsində kitabxanaların sosial funksiyalarının daha da artdığını bildirən kitabxanaşünas alim qeyd edir ki, məhz buna görə informatika ilə məşğul olan mütəxəssislərin kitabxanalara, kitabxana işinə marağı çoxalmışdır. Lakin informatika ilə məşğul olan mütəxəssislər kitabxanaların yalnız informasiya funksiyasından doğan istiqamətləri ilə maraqlanırlar ki, bu, doğru deyildir. İnformatikadan ancaq kitabxanaların informasiya fəaliyyətini genişləndirmək üçün yox, onların bütün funksiyalarını yerinə yetirməsi, yeni keyfiyyətlərlə zənginləşməsi üçün istifadə edilməlidir. Alimin fikrincə, informasiya kitabxana müstəvisindən üfüqi istiqamətdə keçməli, onun bütün funksiyalarının inkişaf yolunu işıqlandırmağıdır.

Artıq müasir informasiya cəmiyyətində kitabxanaların kommunikasiya sistemində rolu və əhəmiyyəti o qədər artmışdır ki, kitabxanalarsız cəmiyyətin informasiya tələbatını ödəmək mümkün deyildir. Kitabxanalar cəmiyyətdə elmin və mədəniyyətin inkişafında, təhsil və tərbiyənin yüksəldilməsində, həmçinin insanların informasiya təminatında mühüm sosial institut kimi yaxından iştirak etməklə ən çox istifadə olunan müəssisəyə çevrilmişdir.

A.Xələfov ABŞ prezidenti Corc Buşun belə bir fikrini də misal gətirir: «Qüvvətli texnika ilə təchiz edilmiş Amerika kitabxanaları ABŞ-ın iqtisadiyyatında və demokratiyada dünya liderliyinin əsas rəhnidir».

Professor A.Xələfov yazır:

«Kitabxanaşünaslıqla informatikanın inteqrasiyası nəticəsində məlum olmuşdur ki, bu iki elmin əlaqələri olmadan müasir zamanda informasiyalaşdırılmış cəmiyyəti inkişaf etdirmək, bu cəmiyyətin qarşıya qoyduğu vəzifələrə cavab vermək, cəmiyyət üzvlərinin informasiya tələbatını ödəmək mümkün deyildir.

Cəmiyyətdə informasiyalaşdırma prosesi nə qədər tez, nə qədər sürətlə getsə, dövlətimiz və xalqımız dünya dövlətləri və xalqları içərisində bir o qədər geniş inkişaf edər, qabaqcıl dünya sivilizasiyalarına qovuşar».

Bəs informasiya cəmiyyəti nədir? Bu suala alim belə cavab verir: «İnformasiya cəmiyyəti işçi qüvvəsinin əksər hissəsinin informasiyanın, xüsusilə onun yüksək keyfiyyət səviyyəsi olan biliyin istehsalı, mühafizəsi, emalı və reallaşması ilə məşğul olan cəmiyyətdir».

Daha sonra isə A.Xələfov informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin özünəməxsus xüsusiyyətlərini sadalayaraq bildirir ki, onların sayı üçdür:

1) İnformasiya cəmiyyəti yeni tipli cəmiyyətdir. Bu cəmiyyət özündən əvvəlki cəmiyyətlərdən öz texnologiyalarına (xüsusilə informasiya texnologiyalarına) görə fərqlənir. Bu cəmiyyət yeni global sosial inqilabın nəticəsi olub, informasiya partlayışından doğan, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının birləşməsi nəticəsində formalaşan yeni tipli cəmiyyətdir;

2) İnformasiya cəmiyyəti bilik cəmiyyətidir. Bu cəmiyyət hər bir insanın, hər bir cəmiyyətin bilik əlmasını təmin edir, onlara informasiya mənbələrindən maneəsiz istifadə etmək və təcrübə qazanmaq üçün şərait yaradır;

3) İnformasiya cəmiyyəti qlobal cəmiyyətdir. Bu cəmiyyətdə informasiya mübadiləsinin nə vaxtı, nə məkanı, nə də siyasi sərhədləri var. Bu da cəmiyyətə və insanlara bəşəri sərvətlərdən bəhrələnmək imkanı verir, mədəniyyətlərin bir-birinə qovuşmasını sürətləndirir, onların qarşılıqlı təsir dairəsini genişləndirir, hər bir cəmiyyətə başqa cəmiyyətlərdən faydalanmaqla yeniləşmək və təkmilləşmək imkanı verir.

Müəllifin gəldiyi qənaətə görə, informasiyalaşdırılmış cəmiyyət informasiyanın ən mühüm daşıyıcısı olan kitab və kitabxanalarsız yaşaya bilməz. Çünki kitabxana informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin əsas atributlarından biri, informasiya müəssisələrinin ən mühüm vasitəsidir. Kitabxanalar informasiyalaşdırılmış cəmiyyət üçün əsas müəssisə olduğu kimi müasir kitabxanalar da informasiya texnologiyaları olmadan fəaliyyət göstərə bilməz.

Müasir kitabxanaların yaşaması, cəmiyyətdə kitabxanalara xas olan mühüm sosial funksiyaları yerinə yetirməsi, cəmiyyətin tərəqqi və inkişafının əsas vasitələrindən birinə çevrilməsi üçün onun özünün bütövlükdə informasiyalaşdırılması zəruridir. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçid prosesində kitabxanaların əsas vəzifəsi öz nəzəri və təcrübə səviyyəsinin yüksəldilməsinin daim qayğısına qalmalı, müasir cəmiyyətin, kitabxana oxucularının ən böyük ehtiyac hiss etdiyi informasiya istehsalını genişləndirməlidir.

Daha sonra professor A.Xələfov qeyd edir ki, kitabxanaların qarşısında duran çətinlikləri müvəffəqiyyətlə dəf etmək məqsədi ilə kitabxanaların rəhbərliyi ən optimal variant seçib dünya birliyində tətbiq olunan avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemlərindən istifadə etməlidirlər. Bu sistemlər seçilərkən kitabxanaların tipləri, növləri, maliyyə imkanları, kadr potensialı və oxucu kontingenti nəzərə alınmalı, kitabxanalar qruplaşdırılmalıdır. Bu baxımdan tanınmış kitabxanaşünas alim kitabxanaların şərti olaraq 3 qrupa bölünməsinə təklif edir:

I qrupa Milli Kitabxana, qanunvericilik və müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının kitabxanaları, respublika əhəmiyyətli elmi-sahəvi kitabxanalar, ayrı-ayrı icra müəssisələrinin, nazirliklərin, cəmiyyətlərin və təşkilatların kitabxanaları və s. daxildir. Sürətlə qurmaqda olduğumuz informasiya cəmiyyəti I qrup kitabxanaların kompüterləşdirilməsini ön plana çəkməyi və onun sürətlə aparılması zərurətini irəli sürür.

II qrupa böyük və zəngin kitab fonduna, informasiya ehtiyatlarına, geniş oxucu kontingentinə malik olan, idarə və müəssisələrin kitabxanaları və mərkəzləşmiş kitabxana sistemlərinin mərkəzi kitabxanalarını, metodik mərkəz statusuna malik kitabxanaları və s. daxil etmək olar. II qrupa daxil olan kitabxanalar ilk mərhələdə kitabxana işinin kompleks halda kompüterləşdirə bilməsələr də, onun hissə-hissə həyata keçirilməsində nail olmalıdırlar.

I və II qrup kitabxanaların İnternetə qoşulması və öz oxucularının tələbatını internet vasitəsilə ödənilməsinə nail olunması zəruri hesab edilməlidir. Bu kitabxanalarda elektron informasiya vasitələrindən: elektron kataloqlardan, elektron kitab fondundan və ümumiyyətlə, kompüter texnologiyasından istifadə etmək üçün oxucuların öyrədilməsinə şərait yaradılmalı, kurslar və yaxud dərnəklər təşkil edilməlidir.

III qrupa kiçik kitab fondlarına malik olan kütləvi kitabxanalar daxildir. Əlbəttə, yaxın gələcəkdə bunların kompüterləşdirilməsi mümkün olmasa da, kitabxanalara fərdi kompüter verilməli, böyük kitabxanalarda onların əlaqələri genişləndirilməlidir.

Professor A.Xələfovun fikrinə, kitabxana işinə yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi onların qarşısında çox geniş imkanlar açır, fondun, informasiya ehtiyatlarının mühafizə edilməsi və xidmət işində, oxucuların tələbatının ödənilməsində yaranan problemləri asanlaşdırmağa, həll etməyə imkan verir.

Onlar toplanan və mühafizə olunan informasiyanın həcmində genişləndirilməsinə, axtarış sürətinin artırılmasına və bununla əlaqədar olaraq istifadəçinin vaxt itkisinin minimuma endirilməsinə, kitabxananın fəaliyyət diapozonunun genişləndirilməsinə, zaman və məkan baryerini dəf etməyə (aradan qaldırılmasına) və eyni zamanda kitabxananın fondunda olan sənədi, informasiyanı yer kürəsinin istənilən nöqtəsində olan istifadəçiyə ötürülməsinə şərait yaradır.

Bütün bunlar həyata keçirildikdən sonra vahid informasiya məkanından, vahid dünya kitabxanasından, sərhədsiz kitabxanadan danışmaq olar.

IV FƏSİL

MİLLİ DÖVLƏTÇİLİYİMİZİN İNKİŞAFI NAMİNƏ

Türk dünyasının böyük oğlu, Azərbaycan xalqının xilaskarı, müstəqilliyimizin banisi, görkəmli dövlət xadimi, ümummilli liderimiz Heydər Əlirza oğlu Əliyev nadir tarixi şəxsiyyətlərdəndir.

Heydər Əliyev çox maraqlı, mürəkkəb, zəngin, keşməkeşli bir ömür yolu keçmiş, həyatın bütün çətinliklərindən qalib çıxmış, öz zəhməti, zəkası, fitri qabiliyyəti ilə ən yüksək zirvəyə yüksəlmişdir. Bu uca zirvənin yolları daşlı-kəsəkli olsa da, polad iradəsi, dönməz xarakteri, şəxsiyyət bütövlüyü bu zirvəni fəth etməkdə ona kömək etmişdir.

Abuzər Xələfov

Tam səmimiyyətlə və inamla deyirəm: əsl vətəndaş kimi püxtələşmiş Abuzər Xələfov doğma Azərbaycanımızın müstəqilliyinə və suverenliyinə dünya dövlətləri çərçivəsində öz mövqeyini gündəngünə daha da möhkəmləndirməsinə, respublikamızın səsinin yüksək beynəlxalq məclislərdən daha gur eşidilməsinə ürəkdən sevinənlərdəndir.

Onun öz həmkarları ilə adicə söhbətlərini dinləyəndə belə bu qənaətin doğruluğunu yüzdə yüz təsdiqləmək mümkündür.

İşğalçı Ermənistanın Azərbaycana qarşı 9 il əvvəl başlanmış qanlı-qadalı təcavüzü, Vətən torpaqlarından bir qisminin murdar erməni tapdağı altında qalması, bir milyondan çox soydaşımızın doğma yurd-yuvasından didərgin düşməsi ağsaqqal alimimizin qəlbini kövrətlə də, başqa sözlə, həzin, nisgilli Göyçə dərdirinin üstünə batman-batman dərd qalansa da, o, nikbin bir vətəndaş kimi ümidini qətiyyənlə itirmir, müqəddəs yurd yerlərinin azad ediləcəyinə gün kimi inanır.

Ona görə də hamını inama, ümidə səsləyir, heç kəsi ruhdan düşməyə qoymur, Azərbaycanımızın gələcəyinin parlaq olacağını qətiyyətlə söyləyir.

Professor A.Xələfov milli dövlətçiliyimizin tərəqqisində kitabxanaların rolunun əvəzsiz olduğunu öz məqalələrində, çıxışlarında döənə-döənə vurğulayır və ölkə rəhbərlərinin diqqətini bu vacib sahəyə yönəltməyə çalışır. Azərbaycan Respublikasının eks-prezidenti, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin söylədiyi: «Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir» - fikrini yüksək qiymətləndirən kitabxanaşünas alim öz elmi əsərlərində döfələrlə vurğulamışdır ki, unudulmaz dövlət başçısının bu əvəzsiz fikri mədəniyyətimizin mühüm tərkib hissəsi olan kitabxana işi haqqında dövlət siyasətinin başlıca amalı təşkil edir.

Professor Abuzər Xələfov yazır: «Heydər Əliyev XX əsr türk dünyasının yetişdirdiyi ən böyük şəxsiyyətdir. Öz vətəninə, xalqına böyük məhəbbətlə sevən, Azərbaycanı uğurlu, işıqlı gələcəyə aparan, böyük vətəndaş, dövlət xadimi, dünya miqyaslı siyasətçi, ümummilli liderdir.

Xalqımızın tarixini, mədəniyyətini, incəsənətini, iqtisadiyyatını dərinləndirən bilən, siyasət elminin, diplomatiyanın incəliklərinə yiyələnmiş fenomenal bir şəxsiyyət, görkəmli alimdir. Onun böyük idarəçilik, dövlətçilik istedadı, sehrli, füsunkar yaddaşı, yüksək intellekti, bütün elmlərdən, hadisələrdən baş çıxara bilmək istedadı, həyatı dərk etmə qabiliyyəti vahid bir vəhdət təşkil edir. Gələcəyi görmək, hadisələri qabaqlamaq bacarığı, dönməz iradəsi, qüdrətli işgüzarlığı onun böyük dövlət xadimi olmasını təsdiqləyir».

Görkəmli alimin hər bir təşəbbüsü həmişə maraqlı qarşılır. Məsələn, o, 1995-ci ildə mayın 17-də «Azərbaycan» qəzetində «Milli dövlətçiliyimiz naminə» adlı məqalə ilə çıxış etmiş, milli ideologiyamızın, milli dövlətçilik ənənələrimizin əsas məğzini özünün müxtəlif dairələrdəki çıxış, məruzə və nitqlərində əks etdirən prezident Heydər Əliyevin əsərlərinin ayrı-ayrı məcmuələr və ya kitablar şəklində buraxılması təşəbbüsünü irəli sürmüşdü.

Respublikamızda çox populyar olan «Səhər» qəzetinin redaksiyası dərhal bu faydalı təşəbbüsə qoşulduğunu televiziya və mətbuat vasitəsi ilə bəyan etmiş, dövlətimizin başçısının çıxışlarını əhatə edən «Heydər Əliyev: Vətəndaş yangısı üstəgəl siyasətçi

çevikliyi və prezident qətiyyəti» adlı kitab buraxmağı qərara aldığı bildirilmişdi.

«Səhər» qəzeti az sonra – dəqiq desək, 1995-ci ildə ümummilli liderimizin fəaliyyətini əhatə edər irihəcmli «Qətiyyətin təntənəsi» adlı sənədli xronikamı oxucuların ixtiyarına verdi.

848 səhifədən ibarət olan həmin kitabın tərtibçi-müəllifi də məhz professor Abuzər Xələfovun yetirmələrindən olan tanınmış jurnalistimiz, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi Şakir Yaqubov, redaktoru isə görkəmli söz ustası, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi, «Səhər» qəzetinin baş redaktoru Məzahir Süleymanzadədir.

Professor A.Xələfovun bu nəcib təşəbbüsü bir daha sübut edir ki, Vətən yanğılı, yurd sevgili, torpaq məhəbbətli vətəndaş alimimiz milli Azərbaycan dövlətçiliyinin qorunmasını və dirçəldilməsini varlığı qədər istəyir, onun inkişafına həmişə öz töhfəsini verməyə çalışır.

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİN ÖYRƏNİLMƏSİNƏ QIYMƏTLİ TÖHFƏ

Bütün dünyanın etiraf etdiyi böyük dövlət xadimi, görkəmli siyasətçi, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı, zamanəmizin nadir şəxsiyyətlərindən biri Heydər Əliyev çox zəngin irsi qoyub getmişdir. Xalqımızın mənəvi sərvəti olan bu zəngin irsi araşdırıldıqca respublikamızın son 50 illik həyatında bu nəhəng şəxsiyyətin öz xalqına qırılmaz tellərlə bağlı olduğu, onu ürəkdən sevdiyi, Azərbaycanın inkişafı və tərəqqisi naminə böyük işlər gördüyü, bütün varlığını, həyatını Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsinə həsr etdiyi göz önünə gəlir.

Abuzər Xələfov

2003-cü ildə Bakı Dövlət Uinversiteti Elmi Şurasının qərarı ilə ölkəmizdə ilk dəfə olaraq «Dünyanın görkəmli dövlət xadimləri» seriyasından Azərbaycan Respublikasının dünya şöhrətli prezidenti Heydər Əliyevə həsr olunmuş bibliografik məlumat kitabı yüksək poliqrafik səviyyədə işıq üzü görmüşdür.

Dünyanın görkəmli dövlət xadimi, xalqımızın əvəzsiz siyasi lideri, milli müstəqilliyimizin təminatçısı və sükançısı möhtərəm Heydər Əlirza oğlu Əliyevin anadan olmasının 80 illik yubileyi münasibəti ilə hazırlanmış bu sanballı bibliografik əsər Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, professor Abel Məhərrəmovun rəhbərliyi və ümumi redaktorluğu ilə nəşr edilmişdir.

Kitabın tərtibçi-müəllifləri BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Əməkdar elm xadimi, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov və Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının əməkdaşı Solmaz Sadiqovadır.

«Dünyanın görkəmli dövlət xadimləri» seriyasından Azərbaycanda ilk dəfə tərtib və nəşr edilmiş bu bibliografik məlumat kitabı diqqətəlayiq təşəbbüsün və gərgin zəhmətin fərəhli bəhrəsidir.

Əsərin Azərbaycan dilində 5.000, rus dilində 3.000 və ingilis dilində 2.000 nüsxə tirajla ayrı-ayrılıqda çap edilməsi həm onun elmi əhəmiyyətinin miqyasını, həm kütləvililiyini, həm də oxucu auditoriya-

sının genişliyini təsdiqləyir, eyni zamanda Heydər Əliyev şəxsiyyətinə və yaradıcı irsinə tükənməz marağın get-gedə daha da gücləndiyinin faktik sübutuna çevrilir.

Elə buradaca məntiqli bir sualın verilməsinə zəruri ehtiyac yaranır: Hazırkı bibliografik vəsaitin bibliografiyalaşdırılma obyektini kimi nəyə görə məhz Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyəti seçilmişdir? Bu sualın cavabı elə onun mahiyyətindən doğur: Ona görə ki, Azərbaycanın son onilliklərdəki çağdaş tarixi bu böyük şəxsiyyətin adı və misilsiz xidmətləri ilə bağlıdır.

Əslində AMEA-nın müxbir üzvü, BDU-nun rektoru, professor Abel Məhərrəmovun bibliografik məlumat kitabına yazdığı «Azərbaycan intibahının böyük memarı» sərlövhəli ön söz də elə bu sualı birmənalı şəkildə cavablandırır. Oçerkin müəllifi xalqımızın son dövr həyatının bütün cəhətlərini konkret faktlar əsasında yığcam şəkildə işıqlandırmaqla əsrin təxminən üçdə birini əhatə edən Heydər Əliyev erasını vətəndaş, ziyalı və alim kimi çox yüksək qiymətləndirir. O, haqlı olaraq qeyd edir ki, XX əsr dünya siyasəti tarixinə öz adını əbədi həkk etmiş prezident Heydər Əliyevin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, hərbi, elmi, mədəni sahələrdəki zəngin və məhsuldar fəaliyyəti fundamental tədqiqatların obyektidir.

Ona görə də zamanəmizin tarixi şəxsiyyətinin, dünya miqyaslı siyasi xadiminin, müdrik xalq rəhbərinin hamıya örnək ola biləcək ibrətamiz həyatının müəyyən məqamlarına ayna tutan çoxcəhətli, gərgin və fədakar əməyinin bir hissəsini işıqlandıran müxtəlif sahələrlə - siyasət, iqtisadiyyat, sənaye, elm, təhsil, maarif, mədəniyyət, ədəbiyyat, incəsənət, səhiyyə, tarix, hüquq və s. ilə bağlı fikir, düşüncə və ideyalarını seçilmiş toplu şəkildə geniş oxucu kütləsini çatdıran kitablara cəmiyyətimizin tələbatı çox böyükdür.

Şərəfli tarixə malik Azərbaycan milli bibliografiyasının zəngin ənənələrindən bəhrələnən və cəmiyyətin müasir informasiya tələbatına uyğun olaraq özünün orjinallığı ilə seçilən bu sanballı bibliografik vəsaitin ön sözündə professor A.A.Məhərrəmov Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin gənc nəsə örnək ola biləcək mənalı və məzmunlu həyat yolunu yüksək vətəndaşlıq və dövlətçilik kontekstində ümumiləşdirmiş, istər sovet hakimiyyəti illərində, istərsə də müstəqillik dövründə respublikamızın hərtərəfli inkişafındakı misilsiz xidmətlərini çoxsaylı faktlar əsasında təhlil etmişdir. Öz oçerkində bu nadir tarixi şəxsiyyətin hələ XX əsrin ikinci yarısından, xüsusilə 60-cı illərin sonundan başlayaraq doğma Azərbaycanımızın,

sovet respublikaları arasında öncüllər cərgəsinə çıxması naminə nəhəng Sovet İttifaqı miqyasında çox məsuliyyətli tədbirlər həyata keçirdiyini konkret misallarla sübuta yetirən müəllif doğru olaraq qeyd edir ki, Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan 1970-80-ci illərdə sovet rejimi çərçivəsində və 1993-cü ildən bəri müstəqil dövlət kimi sözün həqiqi mənasında özünün intibahı dövrünü yaşamışdır.

Həqiqət naminə demək lazımdır ki, oçerkdə Heydər Əliyevin gərgin ictimai-siyasi fəaliyyəti çox obyektiv və prinsipial şəkildə təhlil edilmiş, respublikamızın və xalqımızın tərəqqisindəki cəhəngsüz xidmətləri yüksək səviyədə ümumiləşdirilmiş, Azərbaycan milli dövlətçiliyinin əvəzsiz memarı olduğu bir daha təsdiqlənmişdir.

Professor A.Məhərrəmovun qeyd etdiyi kimi, bu gün Azərbaycanın dünya miqyasında strateji əhəmiyyətli dövlət kimi tanınmasında və böyük nüfuz qazanmasında Heydər Əliyevin rolu və xidmətləri ölçüyəgəlməzdir.

Onu da vurğulamaq lazım gəlir ki, bütün bu sadaladıqlarımız 4 hissədən ibarət olan bibliografik məlumat kitabının ayrı-ayrı bölmələrində geniş şəkildə öz ifadəsini tapmışdır.

«Heydər Əliyev şəxsiyyəti» adlandırılan I hissə kitabın informasiya funksiyasını xeyli genişləndirmişdir. Burada Azərbaycan Prezidentinin həyat və fəaliyyətinin qısa salnaməsinin verilməsi, bu zaman seçmə üsulundan istifadə edilməsi tərtibçi-müəlliflərin vəsaitin hazırlanmasına çox məsuliyyətlə yanaşmalarının mühüm göstəricisi olmaqla yanaşı, həm də bu kitabın özünün qarşıya qoyduğu məqsədin mahiyyətindən doğur. Belə ki, hər gün onlarla rəsmi şəxslər qəbul edən, çoxlu görüşlər keçirən, müxtəlif səviyyəli tədbirlərin iştirakçısı olan dövlət başçısının iş rejimini tam dolğunluğu ilə əhatə etmək bu bibliografik nəşrin birbaşa məqsədi olmadığına görə tərtibçilər doğru yol seçərək yalnız daha zəruri saydıqları hadisələri işıqlandırmaq prinsipini əsas götürmüş, məqsədəuyğun salnamə yarada bilmişlər.

Burada dünyanın və Azərbaycanın görkəmli siyasətçilərinin, elm və mədəniyyət xadimlərinin Heydər Əliyev haqqında fikirlərinin elmi bibliografik cəhətdən dəqiqliklə toplanılıb sistemləşdirilməsi də uğurlu alınmışdır. Tərtibçilərin gərgin axtarışlarının bəhrəsi olan bu seçmə rəylər Azərbaycan prezidentinin beynəlxalq aləmdə və ölkəmizdə qazandığı çox önəmli nüfuzunu bariz ifadəsidir və hər bir azərbaycanlıda əsl vətənpərvərlik qüruru doğurur.

«Heydər Əliyevin fikir dünyasından seçmələr» bölməsi isə bu müdrik insanın siyasət, iqtisadiyyat, elm, təhsil, mədəniyyət, incəsənət

nət, ədəbiyyat, həmçinin ayrı-ayrı görkəmli şəxsiyyətlər haqqında söylədiyi fikirləri özündə çox gözəl əks etdirir. Bu bölmə həm də Heydər Əliyev dühasının və zəkasının zənginliyindən soraq verir.

Bibliografik məlumat kitabının II hissəsi «Heydər Əliyevin kitab şəklində nəşr edilmiş əsərləri» adlanır. «Sovetlər Birliyi dövründə Azərbaycanın tərəqqisi və inkişafına yönəlmiş siyasət (1969-1990-cı illər) və «Müstəqillik yollarında (1991-2003-cü illər)» bölmələrini özündə birləşdirən bu hissədə dövlət başçısının Azərbaycan, rus, ingilis, alman, fransız və başqa xarici dillərdə nəşr edilmiş çoxcildlik nəşrlərinin, seçilmiş əsərlərinin və ayrı-ayrı kitablarının bibliografik təsviri xronoloji ardıcılıqla verilmiş, eyni zamanda müasir bibliografik informasiya prinsiplərinə əməl olunaraq hər bir kitabın içindəki materialların sərlovhələri sıra ilə açıqlanmışdır.

Tərtibçi-müəlliflərin araşdırmaları nəticəsində aydın olmuşdur ki, 1969-2003-cü illər ərzində Heydər Əliyevin 209 adda kitabı nəşr edilmişdir. Onlardan 118-i Azərbaycan, 83-ü rus, qalanları isə müxtəlif xarici dillərdədir. Eyni zamanda Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə ana dilində işıq üzü görmüş 50 adda kitabın 16-nı çoxcildli əsərlər təşkil edir. Belə ki, 1997-ci ildən başlayaraq Heydər Əliyevin «Müstəqilliyimiz əbədidir» adlı 10 cildlik (latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə), «Müstəqillik yollarında» adlı 4 cildlik (kiril qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə), seçilmiş əsərlərindən ibarət 2 cildlik əsərləri nəşr edilmişdir. Təkcə 1997-2002-ci illər arasında çapdan çıxmış 10 cildliyin ümumi həcmi 576 çap vərəqi həcmindədir.

Yeri gəlmişkən xatırlatmağı vacib bilirəm ki, Heydər Əliyevin zəngin elmi-nəzəri irsinin toplanılıb ayrı-ayrı kitablar və çoxcildlik əsərlər şəklində nəşr edilməsinin zəruriliyini ilk dəfə dilə gətirən məhz haqqında söhbət açdığımız bibliografik məlumat kitabının əsas tərtibçi-müəllifi, professor Abuzər Xələfov olmuşdur. Məhz o, 1995-ci ildə «Azərbaycan» qəzetində ayrıca bir məqalə dərc etdirərək, həmin ideyanı əsaslandırılmış və onun gerçəkləşdirilməsi məqsədi ilə bir sıra təkliflər irəli sürmüşdü.

Hazırkı bibliografik məlumat kitabının «Heydər Əliyev haqqında ədəbiyyat» adlanan III hissəsində bir-birinin məntiqi davamı olan 8 yarım bölmə verilmişdir: «Böyük həyat yolundan səhifələr», «Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyinin memarıdır», «Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi», «Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının neft strategiyası», «Heydər Əliyev irsində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı məsələləri», «Heydər

Əliyev və Azərbaycanda elm, təhsil, mədəniyyət və incəsənətin inkişafı», «Azərbaycan ədəbiyyatında Heydər Əliyev surəti», «Heydər Əliyev beynəlxalq aləmdə». Bu yarım bölmələrdə ölkə prezidentinin son 30 ildən artıq bir müddətdə Azərbaycanın hərtərəfli tərəqqisi və inkişafı naminə olduqca səmərəli fəaliyyətinin müxtəlif məqamları əks etdirilmişdir. Burada əhatə edilmiş çoxsaylı ədəbiyyat həm məzmun, həm də materialların elmi sistemləşdirilməsi baxımından özünün yüksək səviyyəli tərtibi ilə diqqəti dərhal cəlb edir.

«Heydər Əliyevin əsərlərinin əlifba göstəricisi» və «Müəlliflərin əlifba göstəricisi» adlı yardımçı göstəricilər bibliografik vəsaitin dördüncü hissəsində verilmişdir. Bunlar geniş oxucu kütləsinin hazırkı bibliografik məlumat kitabından istifadəsini asanlaşdırır və istənilən ədəbiyyatın qısa zamanda müəyyənləşdirilməsinə kömək göstərir.

Bütövlükdə «Heydər Əliyev: Bibliografik məlumat kitabı»nın tərtibində 600-dən çox ayrı-ayrı mənbə tədqiqata cəlb olunmuş, diqqətlə öyrənilmiş və onların bibliografik təsviri verilmişdir.

Əlbəttə, Azərbaycanın nadir siyasi şəxsiyyəti Heydər Əliyevə həsr olunmuş və BDU Elmi Şurasının qərarı ilə çap edilmiş bu əhatəli bibliografik nəşr BDU-nun çoxsaylı kollektivinin öz dünya şöhrətli məzunu Heydər Əlirza oğlu Əliyevə sonsuz məhəbbətinin ifadəsi və dəyərli töhfəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

«Dünyanın görkəmli dövlət xadimləri» seriyasından milli bibliografiyamızın ilk qaranquşu olan bu göstəricinin əsas məziyyətlərindən biri də budur ki, o, Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevin şəxsiyyət bütövlüyünü, yüksək intellektual səviyyəsini, dərin elmi dünyagörüşünü, milli dövlətçilik ideyalarına dönməz sədaqətini, mənəvi zənginliyini dolğun şəkildə əks etdirir.

Bu bibliografik nəşr bir daha sübuta yetirdi ki, dünyanın çox az görkəmli dövlət xadimləri öz elmi-nəzəri əsərlərinin sayına və həcminə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevlə müqayisə oluna bilər. Məhz bu cəhətdən də Heydər Əliyev fonomenal bir şəxsiyyətdir. Hazırkı bibliografik məlumat kitabı bu faktın ən bariz nümunəsidir.

Geniş oxucu kütləsi, o cümlədən müxtəlif elm sahələrində fəaliyyət göstərən alimlər, tədqiqatçılar, müəllimlər, tələbələr, şagirdlər və başqaları üçün əvəzsiz mənbə olan «Heydər Əliyev: Bibliografik məlumat kitabı», əminlik ki, qısa müddətdə çoxsaylı ziyahlarımızın, xüsusilə gənc nəslin masaüstü kitabına çevriləcəkdir.

AZƏRBAYCANIN ULU ÖNDƏRİ VƏ MİLLİ KİTABXANA QURUCULUĞU

Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir.

Heydər Əliyev

Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, Əməkdar elm xadimi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, professor Abuzər Xələfovun «Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi» adlı fundamental monoqrafiyası 2006-cı ildə Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında nəfis şəkildə çapdan çıxmışdır.

312 səhifəlik həmin kitabın elmi məsləhətçisi AMEA-nın müxbir üzvü, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Sevda Məmmədəliyeva, elmi redaktoru Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Tamella Musayeva, redaktorları pedaqoji elmlər namizədi, dosent Knyaz Aslan və tarix elmləri namizədi Lətifə Məmmədova, rəyçiləri tarix elmləri doktoru, professor Xəlillismayılov və pedaqoji elmlər namizədi, dosent Nadir İsmayılovdur.

Monoqrafiyanı «Türk dünyasının böyük oğlu, Azərbaycan xalqının xilaskarı, müstəqilliyimizin banisi, görkəmli dövlət xadimi, ümummilli liderimiz Heydər Əlirza oğlu Əliyevin əziz xatirəsinə həsr edirəm» sözləri ilə başlayan müəllif bu məşhur şəxsiyyətin məşhur bir kəlamını kitaba epigraf seçmişdir: «Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir».

Ömrünü Azərbaycanda kitabxana işi tarixinin öyrənilməsinə həsr etmiş, ali kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafına misilsiz töhfələr vermiş və milli kitabxanaşünaslıq elminin əsasını qoymuş professor A.Xələfovun növbəti monoqrafiyası uzun illərdən bəri apardığı

gərgin elmi axtarışların uğurlu nəticəsi kimi milli öndərimizə dərin məhəbbətlə qələmə alınmışdır.

Tarixçilərin haqlı olaraq Azərbaycanın ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və elmi-mədəni həyatında dönüş dövrü kimi dəyərləndirdikləri 1969-cu ildən sonrakı mərhələdə, yəni Heydər Əliyevin respublikamızın rəhbəri vəzifəsində çalışdığı müddətdə bütün sahələrdə baş vermiş müsbət dəyişikliklərin və qazanılmış nailiyyətlərin elmi şəkildə təhlil edilib öynənilməsi və ümumiləşdirilməsi problemi hazırda mühüm aktualıq kəsb edir. Bu baxımdan həmin illərdə ölkəmizdə kitabxana quruculuğu sahəsində həyata keçirilmiş tədbirlərin, əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkilində meydana çıxmış yeni iş forma və üsullarının konkret faktlar əsasında obyektiv şəkildə araşdırılması da öz elmi həllini gözləyirdi. Bəri başdan deməliyik ki, bu məsuliyyətli və şərəfli vəzifənin öhdəsindən məhz bu işə tam mənəvi haqqı çatan professor A.Xələfov böyük əzmkarlıqla gəlmişdir.

Çoxsaylı oxuculara təqdim olunmuş «Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi» adlı sanballı monoqrafiya zəngin tarixi olan kitabxana işi sahəsində müasir dövrdə yaranmış boşluğun doldurulması, kitabxana quruculuğu sahəsində bu böyük şəxsiyyətin misilsiz xidmətlərinin təhlil edilməsi, kitabxanaların inkişafı ilə bağlı nəhəng fəaliyyətinin ümumiləşdirilməsi, ölməz ideyalarının, əvəzsiz nəzəri irsinin gələcək nəsillərə çatdırılması baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müəllif 19,5 çap vərəqi həcmində olan fundamental elmi əsərdə Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana quruculuğu sahəsində Heydər Əliyevin misilsiz xidmətlərini konkret tarixi faktlar və statistik rəqəmlərə söykənərək ümumiləşdirmiş, mühüm inandırıcı və məntiqi elmi nəticələr çıxarmışdır.

Professor A.Xələfov monoqrafiyanın «Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsi (XX əsrin 70-80-ci illəri)» adlanan I fəslində əsasən bu nadir insanın sovet dövrü mərhələsindəki fəaliyyətini əks etdirmişdir. Burada xalqımızın mədəni-mənəvi tərəqqisində və cəmiyyətdəki rolu haqqında Heydər Əliyevin fikirləri şərh olunmuş, həmçinin onun XX əsrin II yarısında respublikada kitabxana şəbəkələrinin inkişafı, kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi, kitabxana fondlarının inkişafı, əhaliyə kitabxana xidmətinin yaxşılaşdırılması, kitabxanaların maddi-texniki bazasının və kadr potensialının möhkəmləndirilməsi istiqamətindəki fəaliyyəti konkret faktlar əsasında təhlil edilmişdir.

XX əsrin 60-cı illərində respublikamızda ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi sahələrlə yanaşı olaraq mədəniyyət sahəsində də xeyli gerikmələrin baş verdiyini dəlillərlə əsaslandırın müəllif belə bir acınacaqlı faktı oxucuların diqqətinə çatdırır: O dövrdə Sov.İKP MK katibi vəzifəsində işləyən Şepilov adlı bir məmur müttəfiq respublikaların rəhbər orqanlarına müraciət edərək, ölkə büdcəsində yaranmış çətinliklərin aradan qaldırılması üçün mədəniyyət sahəsində ixtisatlar aparılmasını və əldə edilən vəsaitin ittifaq büdcəsinə yönəldilməsini tələb edibmiş. Maraqlı və ibrətamizdir ki, bu problemi qonşu respublikalar çox asanlıqla həll etmişdilər, başqa sözlə, heç bir mədəni-maarif ocağını, heç bir kitabxanayı ləğv etmədən böyük müəssisələrdə bir-iki nəfər əməkdaşı ixtisara salmaqla vəziyyətdən çıxmışdılar. Azərbaycanda isə həmin məsələ öz həllini bu cür tapmışdı: İxtisasca geoloq olan və MK-nın ideoloji işlər üzrə katibi vəzifəsindən çıxarıldıqdan sonra mədəniyyət naziri təyin edilən A.Bayramovun bir-cə əmri ilə o vaxtlar nə az, nə çox - düz 500 kənd kitabxanası ləğv edilmişdi!

Professor A.Xələfov yazır ki, Heydər Əliyev Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi vəzifəsinə təyin edildikdən sonra bu məsələ ilə maraqlanmış, mədəniyyət nazirinin imzaladığı əmrin ciddi səhv olduğunu bildirmiş və bu kobud səhvi düzəltmək üçün lazımı göstərişlər vermişdi. Yalnız bundan sonra Azərbaycan Respublikası Dövlət Plan Komitəsi hər il orta hesabla 100 kənd kitabxanasının bərpa edilməsi haqqında plan hazırlamış və ləğv edilmiş kitabxanaları təxminən 4-5 ilə yenidən bərpa etmək mümkün olmuşdu.

Görkəmli kitabxanaşünas alimin təsdiqlədiyi kimi, təkcə bu fakt Heydər Əliyevin Azərbaycan üçün əvəzsiz rəhbər və milli mədəniyyətimizin xilaskarı olduğunu aşkara çıxarır.

Bu fəsildə həmçinin kitabxana işinin inkişafında keyfiyyətə yeni mərhələ sayılan kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi prosesinin uğurla həyata keçirilməsinə Heydər Əliyevin qayğısı və diqqəti faktlarla sübuta yetirilmişdir. Belə ki, əsasən 1975-1980-ci illərdə həyata keçirilmiş mərkəzləşmə nəticəsində Azərbaycanın 8 şəhərində isə 111 filialı olan mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemi (MKS), rayonlarda isə 3174 filialı olan 69 MKS yaradılmışdı. Təəssüf ki, şəhər kitabxanalarının, xüsusilə Bakı şəhərindəki kütləvi kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi prosesini müəyyən obyektiv və subyektiv

çətinliklər ucbatından başa çatdırılmaq mümkün olmasmış, yalnız Nizami və Xətai rayonlarında bu məsələ uğurla həll edilmişdi.

Mərkəzləşdirmənin müsbət nəticələrini xüsusilə vurğulayan professor A.Xələfov yazır ki, mərkəzləşmə zamanı kütləvi kitabxanaların kitab fondu 5 milyon nüsxə, kitab verilişi 9 milyon nüsxə, oxucuların sayı 513 min nəfər artmış, respublikamızda 332 yeni kitabxana açılmışdı. Ümumiyyətlə, 1969-1985-ci illərdə respublikamızda 1200 yeni kitabxana açılmışdı ki, bunların da 1100-ü kənd yerlərində idi.

Bu dövrdə müxtəlif tipli və növlü kitabxanalar üçün yüksək ixtisaslı kitabxanaşünas-bibliograf kadrlar hazırlayan Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq fakültəsinin fəaliyyətini də təhlil edən monoqrafiya müəllifi bu sahədə mühüm nailiyyətlərin qazandığını da faktlarla əsaslandırmışdır. Kitabxanaçılıq fakültəsi kitabxanaşünaslıq və bibliografyaşünaslığa dair elmi tədqiqat işlərinin təşkilində, bu sahədə elmi-nəzəri fikrin formalaşmasında dəyərli işlər görmüş, burada kitabxana işinin tarixi və metodikaksını dair sanballı monoqrafiyalar yazılıb nəşr edilmiş, fakültənin nəşr etdirdiyi elmi əsərlər məcmuəsində qiymətli tədqiqat əsərləri və 400-ə qədər elmi məqalə dərc edilmişdi.

Monoqrafiyanın II fəslində «Heydər Əliyev və müstəqillik illərində Azərbaycanda kitabxana işi» mövzusunda həsr edilmişdir. Bu fəsildə alim 1993-2003-cü illərdə kitabxana işi sahəsində respublikamızda aparılan dövlət siyasətini, bu siyasətin həyata keçirilməsində Heydər Əliyevin böyük rolunu və qayğısını geniş şəkildə əks etdirmişdir. Burada bazar iqtisadiyyatına keçid dövrü şəraitində kitabxanaların qorunub saxlanılması ilə yanaşı, bu sosial institutların cəmiyyətdəki rolunun artırılması, kitabxana işinin inkişaf istiqamətləri və dövlətin kitabxana siyasətinin formalaşmasında Heydər Əliyev ideyalarının şərhinə geniş yer verilmişdir.

Professor A.Xələfov yazır ki, Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışına qədər digər sahələrdə olduğu kimi, kitabxana işi sahəsində də dözülməz özbaşınalıqlar törədilmişdi. Belə ki, 80-ci illərin ikinci yarısından başlayaraq Sovetlər İttifaqında aparılan yenidənqurma işlərinin iflasa uğraması, ölkədə baş verən iqtisadi böhran öz təsirini Azərbaycana da göstərmişdi. Kitabxana işinə ayrılan maliyyə vəsaiti xeyli azalmışdı və bu da öz təyinatı üzrə xərclənmirdi. 1988-ci ildən respublikada iqtisadi və siyasi böhran daha da kəskinləşmiş, idarəetmədə ciddi hərə-mərcəklik yaranmışdı. 1988-ci ilin axırlarından Ermənistandakı şovinist qupların təhriki ilə

alovlanmağa başlayan qondarma Dağlıq Qarabağ problemi bu böhranı daha da dərinləşdirmişdi. Respublikamızda mədəniyyət müəssisələrinin, o cümlədən kitabxana işinin vəziyyəti olduqca pisləşmişdi. 1993-cü ilə qədər davam etmiş bu proses kitabxana işinə böyük zərbə vurmuş, torpaqlarımızın erməni vandalları tərəfindən işğalı zamanı 4 milyon nüsxə kitabı olan 982 kitabxana məhv edilmişdi.

AXC-Müsavət cütlüyünün hakimiyyəti dövründə isə kitabxanalara ayrılan vəsait olduqca azaldılıb minimuma endirilmiş, özəlləşdirmə adı altında kitabxanaların ləğvi və kitabxana binalarının satışı kampaniyası başlanmışdı.

1992-ci ildə Respublika Tibb Kitabxanası başqa yerə köçürülmüş, bina ABŞ səfirliyinə verilmişdi. Həmkarlar İttifaqının ən böyük kitabxanası olan Qubkin adına kitabxananın da taleyi acınacaqlı olmuşdu.

1991-1992-ci illərdə həmçinin bir sıra idarə və müəssisələrin, siyasi və ictimai təşkilatların kitabxanaları ləğv edilmişdi.

1991-ci il sentyabrın 14-də iflasa uğramış Azərbaycan Kommunist Partiyası özünü buraxdıqdan sonra partiya kitabxanaları tamamilə başsız qalmış, onların gələcək taleyi haqqında heç bir tədbir görülmədiyindən tamamilə pərakəndə şəkildə dağılmağa başlamışdı. Halbuki burada tarixi, ədəbi-bədii, incəsənətə dair qiymətli ədəbiyyat saxlanılırdı. Lakin qiymətli ədəbiyyatın qorunub saxlanması, dövlət kitabxanalarına verilməsi haqqında heç bir tədbir görülmədi.

Professor A.Xələfovun fikrinə, əgər bu proses davam etsəydi, onda respublikamızın kitabxana ictimaiyyəti böyük faciə qarşısında qala bilərdi.

Alim yazır ki, Sovetlər İttifaqı dövründə respublikamızda fəaliyyət göstərən kitabxana şəbəkələrindən ən böyüyü Azərbaycan Həmkarlar İttifaqının kitabxana şəbəkəsi idi. 1990-cı ildə bu şəbəkədə 4 milyon nüsxə kitab fonduna malik 326 kitabxana var idi. Müstəqillik əldə edildikdən sonra Həmkarlar İttifaqı Mərkəzi Şurasının ləğv olunması, sahə həmkarlar ittifaqı təşkilatının müstəqil fəaliyyətə başlaması nəticəsində böyük hərc-mərclik baş vermiş, maliyyə böhranı başlamışdı. Məhz belə bir şəraitdə həmkarlar təşkilatları öz kitabxanalarını maliyyələşdirə bilmədi. Həmçinin kitabxanaları olan bəzi idarə və müəssisələr kitabxanaların binalarını ələ keçirmək üçün bu prosesi daha da gücləndirdilər, nəticədə kitabxanalar kütləvi surətdə bağlanmağa məruz qaldı. O dövrdə başı özünə qarışmış dövlət rəhbərləri də heç bir tədbir görmədilər. Beləliklə, qısa

müddətdə həmkarlar təşkilatlarının 236 kitabxanası bağlanmış, onların fondu insafsızcasına talan edilmiş, 1.326.590 nüsxə kitab fondu olan 90 kitabxana qalmışdı. Bu qiymətli fondun o dövrdə dağıdılıb məhv edilməsi Azərbaycan mədəniyyətinə vurulan böyük zərbə idi.

Professor A.Xələfovun müəyyənləşdirdiyinə görə, həmin dövrdə respublikamızda ən çox zərər çəkən kitabxana şəbəkələrindən biri də texniki kitabxana şəbəkəsi olmuşdur. Getdikcə dərinləşən iqtisadi böhran, istehsal müəssisələrinin, fabrik və zavodların bir-birinin ardınca bağlanması həmin müəssisələrdə olan texniki kitabxanaların bağlanmasına səbəb olmuşdu. Texniki kitabxanaların illər boyu toplanmış, formalaşmış zəngin fondu və avadanlığı qısa müddət içərisində tamamilə talan edilmişdi. Texniki kitabxanalar əsasən Azərbaycan Dövlət Plan Komitəsinə və həmkarlar təşkilatlarına təbə idilər. Bu təşkilatlar isə texniki kitabxanaları xilas etmək üçün heç bir əsaslı tədbir görməmiş, qərar qəbul etməmişdilər. Beləliklə, 1991-1992-ci illərdə 100-ə yaxın texniki kitabxana bağlanmışdı.

1990-1992-ci illərdə respublika hökuməti kitabxanaları məhv olmaq təhlükəsindən qurtarmaq üçün heç bir tədbir görmədiyindən kitabxana şəbəkələri olan digər nazirliklərdə də belə hallar kütləvi surətdə baş vermiş, kitabxanalar bağlanmışdı.

Professor A.Xələfovun yazdığı kimi, yalnız 1993-cü ildə Heydər Əliyev yenidən hakimiyyət başına gəldikdən sonra keçid dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq əsl vətəndaş cəmiyyəti quruculuğuna başlandı. Keçid dövründə ölkə vətəndaşlarının informasiya təminatında, kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilində, informasiya cəmiyyəti quruculuğunda mühüm əhəmiyyət kəsb edən kitabxana işi də mühüm dəyişikliklərə, islahatlara məruz qaldı. Sosialist quruculuğu dövründə kitabxana işi sahəsində formalaşan, əsasən ideoloji xarakter daşıyan prinsiplərdən imtina edilməklə, formalaşmaqda olan yeni müstəqil Azərbaycan cəmiyyətinin demokratik, dünyəvi prinsipləri kitabxana işinə tətbiq edilməyə başlandı. Kitabxana işi ideoloji buxovlardan azad edildi. Kitabxana işinə demokratikləşmə, milliləşmə və azərbaycanlaşma ab-havası gətirildi. Kitabxanalar milli ideologiyanın formalaşmasında və təbliğində yaxından iştirak etməyə başladılar.

Kitabxanasız alim yazır ki, məhz bu illərdə Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi və qayğısı sahəsində kitabxanalar ləğv edilməkdən xilas oldular, kitabxanaların qorunub saxlanması uğrunda dövlət mübarizəyə başladı. Ona görə də 1993-1999-cu illər

Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinə kitabxanaların qorunub saxlanması uğrunda mübarizə illəri kimi daxil olmuşdur.

1996-cı ildə Azərbaycan Nazirlər Kabineti «Kitabxana işi haqqında» qərar qəbul etdi. Bu qərarla kitabxana şəbəkələrini qoruyub saxlamaq və əhaliyə xidmət işini yaxşılaşdırmaq üçün Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin qarşısında ciddi vəzifələr qoyulmuşdu. Qərar keçid dövründə kitabxanaların qorunub saxlanılmasına xeyli kömək göstərdi.

Bu dövrdə dövlətin kitabxana sahəsində apardığı siyasətin mühüm sahələrindən birinin də kitabxanaların maliyyələşdirilməsi olduğunu yazan professor A.Xələfov qeyd edir ki, ölkədə hökm sürən maliyyə böhranına baxmayaraq, dövlət kitabxanaların saxlanılmasına və kitabxana işçilərinin əmək haqqının verilməsinə ayrılan vəsaiti qoruyub saxlaya bildi. Bu, kitabxana şəbəkələrinin qorunub saxlanılmasını təmin etdi.

1998-ci ildən başlayaraq dövlət büdcəsində kitabxanalara yeni kitablar almaq üçün vəsaitin nəzərdə tutulması və onun ilbəl artırılması əhaliyə kitabxana xidmətinin təşkili işini xeyli yaxşılaşdırdı. Ölkəmizdə özəl müəssisələrin yaradılması ilə əlaqədar olaraq yeni özəl kitabxanalar təşkil edilməyə başladı. Xüsusilə təhsil sahəsində özəl təhsil kitabxana şəbəkəsi, ali və orta ixtisas məktəbləri kitabxana şəbəkəsi formalaşmağa başlamışdı.

Rofessor A.Xələfov yazır ki, müstəqillik illərində respublikamızda kitabxana işinin inkişafı, kitabxana şəbəkələrinin qorunub saxlanması, kitabxanalara böyük qiymət verən böyük öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Heydər Əliyev öz əsərlərində kitabxana işinə yüksək qiymət vermiş, onu ölkənin mədəni inkişafının əsas göstəricilərindən biri hesab etmiş, kitabxana haqqında çox böyük elmi-metodoloji əhəmiyyətə malik olan fikirlər söyləmişdir. Mədəniyyət tarixindən məlum olduğu kimi, dünyanın dövlət, elm və mədəniyyət xadimləri kitabxanalar haqqında çox qiymətli fikirlər söyləmiş, onu elm, mədəniyyət, təhsil, tərbiyə və informasiya mənbəyi kimi qiymətləndirmişlər.

Kitabxana haqqında söylənmiş fikirlər içərisində xalqımızın ümummilli lideri, dünya şöhrətli siyasətçi, böyük mütəfəkkir Heydər Əliyevin kəlamları öz mahiyyəti ilə çox yüksəkdə durur.

Heydər Əliyev M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada çıxış edərkən demişdir: «Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də

kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir.

Mən əvvəllər bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm, amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram, kitabxanaya burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm.»

Mübaligəsiz demək olar ki, Heydər Əliyevin böyük fəlsəfi məhiyyət kəsb edən bu fikirləri dünya mədəniyyət tarixində kitabxanaya verilən ən müdrik kəlam, böyük elmi və mədəni əhəmiyyətə malik olan fikirlərdir.

Prezidentin kitabxanayı müqəddəs, toxunulmaz, ilahi qüvvəyə malik bir yer adlandırması kitabxanaların mənəvi tərbiyə işində böyük məsuliyyət daşmasını ön plana çəkir. Həmçinin kitabxanaların mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyi kimi xarakterizə edilməsi onun cəmiyyət qarşısındakı elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə kimi sosial funksiyalarını yerinə yetirmək vəzifələrini elmi cəhətdən əsaslandırır.

Məhz prezidentin bu ideyaları 1998-ci ildə qəbul edilmiş «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz həllini tapmışdır.

Qanunda göstərilir: «Kitabxana - elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini və digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli istifadəsini təşkil edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət göstərən sosial institutdur.»

Bu tərifi də göründüyü kimi kitabxana təkcə oxuculara kitabxana və informasiya xidmətini təşkil edən müəssisə deyil, o həm də elmin, mədəniyyətin, təhsilin inkişafına xidmət edən, xalqın mənəvi tərbiyəsində yaxından iştirak edən bir müəssisədir. Qanunda kitabxanaların bu vəzifələri onun beş funksiyası: elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə funksiyası şəklində öz əksini tapmışdır. Kitabxana məhz bu beş funksiyanın cəmi kimi formalaşdıqda kitabxana adını daşıya bilər. Bu funksiyaların hamısı birlikdə, fəaliyyət göstərəndə, biri digərinin yerinə yetirilməsinə kömək etdikdə kitabxana işi cəmiyyətin əsas atributlarından birinə çevrilir.

Ulu öndərin dövlət başçısı olduğu on ildə (1993-2003) mənəvi sərəvətimiz olan kitabxanalara qayğısını, respublikanın bütövlükdə kitabxana sisteminin və şəbəkələrinin qorunub saxlanması sahəsində həyata keçirdiyi tədbirləri qiymətləndirmək üçün kitabxana işinin

keçdiyi yola qısaca nəzər salan professor A.Xələfov yazır ki, respublikamızda ən böyük kitabxana şəbəkəsinə malik Mədəniyyət Nazirliyi sistemində hazırda 1 milli kitabxana, 3 respublika əhəmiyyətli sahəvi kitabxana, 74 şəhər və mərkəzi rayon kitabxanası, 3744 kənd kitabxanası fəaliyyət göstərir. Orta hesabla əhalinin hər 700 nəfərinə bir stasionar kitabxana düşür. Kitabxanaların fondunda 35,9 milyon nüsxə kitab (sənəd) toplanmışdır. Bir il ərzində kitabxanalara 121,76 nüsxə kitab, 22 min nüsxə audiovizual sənəd daxil olmuşdur. Bu ədəbiyyatın 101,18 nüsxəsini Azərbaycan dilində ədəbiyyat təşkil etmişdir. Bu rəqəmlərdən görüldüyü kimi, iqtisadi çətinliyə baxmayaraq kitabxanaların fəaliyyətini davam etdirməsi üçün dövlət əlindən gələni etmişdir. Bu kitabxanalar il ərzində 2804,07 min oxucuya xidmət göstərmişdir.

Professor A.Xələfov ölkəmizdə kitabxana işinin beynəlxalq standartlara müvafiq təşkilində kadr potensialının mühüm rol oynadığını qeyd edərək yazır ki, 1993-2003-cü illərdə respublikamızda ali və orta ixtisas təhsilli kitabxanaçı kadrların hazırlanmasına xüsusi diqqət yetirilmiş, Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində ali ixtisas təhsilli, Bakı Mədəni-Maarif Texnikumunun kitabxanaçılıq bölməsində orta ixtisas təhsilli kitabxanaçı kadrlar hazırlanması prosesi müvəffəqiyyətlə davam etdirilmişdir. Yüksək ixtisaslı kitabxanaçı kadrlar hazırlanmasında xüsusi xidmətləri olan Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi öz fəaliyyəti dövründə 5.000 nəfərə qədər peşəkar kitabxanaçı-biblioqraf və kitabşünas kadr hazırlamışdır. Demək olar ki, fakültənin hazırladığı kadrlar Azərbaycanda əhaliyə kitabxana xidmətini təşkil edən kitabxana sistem və şəbəkələrində xidmət etməklə, Azərbaycanın qabaqcıl ziyalıları kimi böyük şöhrət qazanmışlar. Müstəqillik illərində fakültədə böyük islahatlar aparılmış, kadr hazırlığının keyfiyyəti əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmiş, informasiya cəmiyyətinin tələblərinə və kitabxanalarda informasiya texnologiyasının tətbiqinə müvafiq fakültənin tədris planına kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi ilə əlaqədar bir çox yeni fənlər əlavə edilmiş, elmi kadrların aspirantura vasitəsilə hazırlanmasında ciddi nailiyyətlər əldə edilmişdir. Fakültənin çoxpilləli təhsil sistemində keçməsi, bakalavrlarla yanaşı magistrlərin hazırlanmasına başlanılması kadr hazırlığının potensial imkanlarını gücləndirməklə böyük elmi kitabxanalarımızı yüksək peşəkar kadrlarla təmin etmək imkanı yaratmışdır.

Hazırda respublikamızın kitabxanalarında təxminən 30 minə qədər kitabxana işçisi çalışır. Bunlardan 8167 nəfəri Mədəniyyət Nazirliyinin kitabxana sistemində işləyir. Onların 1552 nəfəri ali təhsilli, 1204 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 3273 nəfəri isə orta və orta ixtisas təhsilli işçilərdir.

Bu da maraqlıdır ki, müəllifin təxmini hesablamalarına görə, 1970-1993-cü illərdə Heydər Əliyevin 1500 çap vərəqi həcmində 209 adda kitabı nəşr edilmişdir. Bunlardan 151 adda kitab 1970-1993-cü illərin, qalan kitablar isə müstəqillik dövrünün payına düşür. Azərbaycan və rus dillərində nəşr edilmiş bu kitabların 23 min səhifədən artıq olmasına diqqəti cəlb edən müəllif haqlı olaraq bu faktı Heydər Əliyev əsərlərinə böyük tələbat və maraqdan irəli gəlməsi ilə izah edir və belə bir məsələni də vurğulayır ki, dünyanın heç bir görkəmli dövlət xadimi bu qədər əsərin – zəngin elmi-nəzəri irsinin müəllifi olmamışdır.

Məhz buna görə də professor A.Xələfov kitaba daxil etdiyi əlavələrdə kitabxana işi ilə bağlı olan bir sıra mühüm sənədləri də oxucuların diqqətinə çatdırmağı lazım bilmişdir. Burada müasir dövrdə müxtəlif tipli və növlü kitabxanalarda Heydər Əliyev irsinin səmərəli təbliği məqsədilə ümummilliyet liderin həyat və fəaliyyətinin qısa tarixçəsi, təltifləri, əsərlərindən seçmələr, dünyanın görkəmli siyasətçilərinin, elm və mədəniyyət xadimlərinin onun haqqında fikirləri verilmişdir.

Yeri gəlmişkən, Heydər Əliyevin kitabdakı müdrik kəlamları və aforizmləri müxtəlif mövzularda kütləvi tədbirlər təşkil edən kitabxana işçilərinin zəruri tələbatlarını ödəmək məqsədinə xidmət göstərməklə yanaşı, bütün ziyalılarımız və oxucular üçün çox faydalı ola bilər.

Dünyanın görkəmli dövlət xadimlərinin, siyasətçilərinin, elm və mədəniyyət xadimlərinin Heydər Əliyev haqqında söylədikləri fikirlərdən seçmələrin verilməsi də çox əhəmiyyətlidir. Heydər Əliyev şəxsiyyətinin böyüklüyünü bir daha təsdiq edən həmin fikirlərin kitabxanalarda təşkil edilən fərdi və kütləvi tədbirlərdə, habelə Heydər Əliyev irsinin oxucular arasında təbliğində istifadə edilməsi çox gərəklidir.

Heydər Əliyevin kitabxana işinə dair çıxışlarının, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti kimi imzaladığı «Kitabxana işi haqqında», «Mədəniyyət haqqında», «İnformasiya, informasiya-laşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında» qanunların və

başqa sənədlərin monoqrafiyaya əlavə edilməsi çoxsaylı kitabxana işçilərinin bu mühüm dövlət sənədlərinə olan ehtiyacını ödəmək məqsədinə xidmət göstərir.

Professor A.Xələfovun yazdığı kimi, ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə ölkədə xalq təsərrüfatı, iqtisadiyyat, elm və mədəniyyət sahəsində böyük nailiyyətlər əldə edilmişdir. Onların içərisində mədəniyyətimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana işinin inkişafı, əhaliyə kitabxana-informasiya xidmətinin təşkili sahəsindəki böyük uğurlar da mühüm yer tutur. Artıq müstəqil, suveren, dünyəvi, demokratik Azərbaycan dövlətinin kitabxana işi sahəsində də özünəməxsus siyasəti olduğunu vurğulayan alim qeyd edir ki, bu siyasətin yeni formalaşmasına və təkmilləşməsinə baxmayaraq, bir çox ciddi problemlər həll edilmiş, dünya dövlətlərinin təcrübəsindən bəhrələnərək demokratik kitabxana siyasətinin bünövrəsi yaradılmışdır.

Ölkənin mədəni inkişafında kitab və kitabxana işinin mühüm rolunu qeyd edən, kitabxanaları xalq üçün, millət üçün bilik və zəka mənbəyi kimi qiymətləndirən H.Əliyevin siyasi varisi və davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin də mədəniyyətin və kitabxana işinin inkişafına qayğı göstərdiyini minnətdarlıq hissi ilə qeyd edən A.Xələfov xatırladır ki, 2003-cü ildə Heydər Əliyev ABŞ-da xəstəxanada yatarkən xalqa müraciət edərək deyirdi: «Üzümü sizə - həmvətənlərimə tutaraq qarşıdan gələn prezident seçkilərində prezidentliyə namizəd, mənim siyasi varisim, Yeni Azərbaycan Partiyasının sədrinin 1-ci müavini İlham Əliyevi dəstəkləməyə çağırıram. O, yüksək intellektli, pragmatik düşüncəli, müasir dünya siyasətini və iqtisadiyyatını gözəl bilən, enerjili və təşəbbüskar bir şəxsiyyətdir. Sizi əmin edirəm ki, həm İlham Əliyev, həm də Yeni Azərbaycan Partiyası bundan sonra da xalqımızın ən ləyaqətli övladlarını öz ətrafında sıx birləşdirəcək, Azərbaycan dövlətinin inkişafı və xalqımızın firavanlığı yolunda çox işlər görəcəkdir. İnanıram ki, mənim başa çatdıra bilmədiyim tələyüklü məsələləri, planları, işləri sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çatdıra biləcək. Mən ona özüm qədər inanıram və gələcəyinə böyük ümidlər bəsləyirəm».

Ulu öndərin bu çağırışını bir vəsiyyət kimi qəbul edən Azərbaycan xalqı öz müdrik liderinə dönməz sədaqətini bir daha nümayiş etdirdi və yekdilliklə İlham Əliyevi prezident seçdi.

A.Xələfov yazır ki, Heydər Əliyev siyasi kursunu böyük məharətlə davam etdirən və xalqın böyük etimadını qazanan İlham Əliyevin məqsədyönlü fəaliyyəti bütün cəmiyyətin diqqətini cəlb edir.

Son illərdə ölkəmizdə iqtisadi tərəqqi ilə yanaşı, mədəniyyətin inkişafı sahəsində də böyük irəliləyişlər baş verdiyini, mədəni quruculuq sahəsində dönüş yarandığını vurğulayan A.Xələfov faktlara əsaslanaraq qeyd edir ki, mədəniyyətə ayrılan dövlət vəsaitinin 2 dəfəyə yaxın artırılması onun inkişafına şərait yaradır. Ölkəmizdə mədəniyyətin mühüm tərkib hissələrindən biri olan kitabxana işi sahəsində aparılan məqsədyönlü mütərəqqi tədbirlər buna parlaq sübutdur.

Alimin fikrincə, müstəqil Azərbaycanda əsas ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş kitabxana siyasəti müvəffəqiyyətlə davam etdirilməkdədir. Bu siyasətin əsasında kitabxana işinə dövlət qayğısı, kitabxanaların dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi, maddi-texniki bazasının ardıcıl olaraq möhkəmləndirilməsi, kitabxanaların ümumaçıq olması, kitabxana işinin informasiyalaşdırılması, dünya standartları səviyyəsinə yüksəldilməsi, kitabxanaçıların sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və digər vəzifələr durur.

Müasir şəraitdə bu vəzifələrin dönmədən həyata keçirildiyini qeyd edən A.Xələfov dövlətin bütün kitabxanaları yeni ədəbiyyatla təmin etmək, kitabxana fondlarını zənginləşdirmək üçün ardıcıl tədbirlər həyata keçirdiyini diqqətə çatdırır. Belə tədbirlər içərisində kütləvi kitabxanaların və məktəb kitabxanalarının pulsuz olaraq latın qrafikası ilə çap edilən yeni nəşrlərlə komplektləşdirilməsi haqqında prezident sərəncamı olduqca böyük tarixi əhəmiyyət kəsb edir.

A.Xələfov yazır ki, ölkəmizdə 1993-cü ildən latın qrafikasına keçmək haqqında qanun qəbul edilmişdi. Odur ki, ölkə prezidenti Heydər Əliyev dövlət idarələrində, kütləvi informasiya vasitələrində və nəşriyyatlarda məcburi olaraq latın qrafikasına keçmək haqqında fərman vermişdi.

Ümummillə liderimiz tərəfindən həyata keçirilən bu tədbir böyük milli-mədəni əhəmiyyətə malik idi. Məhz bunun nəticəsində kitab nəşrində və ümumiyyətlə, nəşriyyat işində qayda yaradılması təmin edildi, tezliklə ölkəmizdə latın qrafikası ilə ədəbiyyatın,

dərslərlərin, dərslə vəsaitlərinin, elmi ədəbiyyatın azlığı hiss edilməyə başladı. Doğrudur, respublikamızda kitablar 64 il ərzində kiril əlifbası ilə çap edilmişdi və kitabxanalarımızın fondunda kiril əlifbası ilə yazılmış 150 milyon nüsxədən artıq kitab saxlanılırdı. Bütün dünya ədəbiyyatı, klassiklərimizin, alimlərimizin əsərləri kiril əlifbası ilə çap edilmişdi. Bu böyük milli, mədəni sərvəti gənc nəslin istifadəsinə vermək dövlət əhəmiyyətli bir vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdu. Bu, böyük ideoloji, mənəvi, milli problemin həllində Heydər Əliyev siyasətinin görkəmli və ardıcıl davamçısı prezident İlham Əliyevin 12 yanvar 2004-cü ildə imzaladığı «Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında» sərəncam böyük əhəmiyyət kəsb etdi.

Professor A.Xələfovun vurğuladığı kimi, bu sərəncam prezidentin Azərbaycan mədəniyyətinə, elminə, ədəbiyyatına və təhsilinə böyük qayğısının təzahürüdür. Xalqımızın milli sərvəti olan nadir kitabların və qiymətli əsərlərin yenidən nəşr edilib oxucuların istifadəsinə verilməsi böyük milli-mədəni əhəmiyyət kəsb etməklə yanaşı, Azərbaycançılığın, milli ideologiyanın inkişafına qiymətli töhfədir.

Görkəmli kitabxanaşünas alimin fikrincə, həmin sərəncamın ən müterəqqi və humanist cəhətlərindən biri latın qrafikası ilə yenidən nəşr edilən, dövlətə külli miqdarda vəsait hesabına başa gələn kitabların respublikanın bütün kütləvi kitabxanalara və tədris müəssisələri kitabxanalarına pulsuz verilməsidir. Məhz buna görədir ki, bu dövlət sənədi respublikamızın bütün ictimaiyyəti, ziyalıları və kitabxana işçiləri tərəfindən böyük razılıq hissi ilə qarşılanmış və İlham Əliyev siyasətinə inamı daha da artırmışdır.

Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, çoxsaylı kitabxana işçiləri, habelə mədəniyyət tarixi və ulu öndərin həyat və fəaliyyəti ilə məşğul olan tədqiqatçılar, eləcə də mədəniyyət və kitabxanaçılıq təhsili müəssisələrinin tələbələri və professor-müəllim heyəti üçün nəzərdə tutulmuş «Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi» adlı sanballı monoqrafiya artıq qısa müddət ərzində bütövlükdə geniş oxucu auditoriyasının böyük marağına səbəb olmuş, kütləvi informasiya vasitələrində qiymətli tədqiqat əsəri kimi qiymətləndirilmişdir.

ELMI ƏSƏRLƏRİN YADDAŞINDA

*Bu gün ələ almaz oldum mən sazım,
Ərşə dirək-dirək çıxar avazım.
Dörd şey vardır bir qarındaşa lazım:
Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz.*

Şah İsmayıl Xətai

Professor A.Xələfov indiyə qədər kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və kitabxanaşünaslığın ən müxtəlif problemlərinə dair 250-yə yaxın elmi əsər yazıb çap etdirmişdir. O, kitabxanaşünaslıq fənlər sisilsiləsi üzrə proqramlar, dərslərlər, dərslə vəsaitləri, elmi-metodik materiallar və s. hazırlanması sahəsində uğurlu fəaliyyət göstərmişdir. Görkəmli alim əsasən onların təşəbbüsçüsü, müəllifi, bir çox hallarda isə tərtibçisi və ya elmi redaktoru olmuşdur.

Bu qiymətli tədqiqatların hər biri milli mədəniyyətimizin araşdırılıb öyrənilməsi üçün əvəzsiz mənbə rolunu oynamaqdadır və onların əsasında Azərbaycanda kitabxana işinin proqnozlaşdırılması sahəsində dəyərli elmi tövsiyələr vermək imkanı yaranmışdır.

Əminliklə qeyd edə bilərik ki, Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində kitabxana quruculuğu sahəsində baş verən köklü dəyişiklikləri hərtərəfli əks etdirən, milli və bəşəri dəyərlərə əsaslanan, dünyanın zəngin kitabxanaçılıq ənənələrindən bəhrələnen bu sanballı əsərlər hələ uzun illər mütəxəssislərin ən yaxın məsləhətçisi olacaq və öz müəllifinə böyük şöhrət gətirəcəkdir.

Tanınmış kitabxanaşünas alim A.Xələfov 1966-1987-ci illərdə Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının elmi məsləhətçisi kimi də səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. O, həmçinin 1976-1987-ci illərdə 10 cildə nəşr edilmiş ensiklopediyanın müxtəlif cildlərində mütəxəssis müəllif kimi kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq elmi sahələrinə dair onlarla məqalə yazıb dərc etdirmişdir.

Yeri gəlmişkən, ASE-nin X cildində Abuzər Xələfovun həyat və fəaliyyətinə dair bioqrafik məlumatın dərc olunması bütövlükdə Azərbaycan kitabxana ictimaiyyətinin uğuru kimi qiymətləndirilməlidir.

O, 1970-1985-ci illərdə «Mədəni-maarif işi», «Kitablar aləmində», 1973-1988-ci illərdə «Mədəni-maarif işi» jurnalları redaksiya heyətlərinin üzvü seçilmişdir.

Professor A.Xələfov 1970-1979-cu illərdə Bakı Dövlət Universiteti Elmi əsərlərinin «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» seriyasının yaradıcısı və redaktoru olmuşdur. İldə 2 nömrəsi çap edilən və 5 çap vərəqi həcmində olan həmin nəşr milli kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın bir elm kimi inkişaf edib formalaşması, bu sahələrdə aparılan elmi tədqiqat işlərinin genişlənməsi, həmin vaxta qədər işlənməmiş mövzular üzrə tədqiqatlar aparılması üçün olduqca böyük əhəmiyyətə malik idi.

İttifaq üzrə yalnız Azərbaycan Dövlət Universitetində nəşr edilən bu seriya kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabxanaşünaslığın bir elm kimi inkişaf edib formalaşması, bu sahədə aparılan elmi tədqiqat işlərinin təkmilləşdirilməsi, müəllim və aspirantların hazırlanması üçün əhəmiyyətli kömək göstərmişdir.

Öz məzmununa və mahiyyətinə görə ittifaq əhəmiyyətli elmi-nəzəri mətbu orqan olan bu seriyanın səhifələrində azərbaycanlı mütəxəssislərlə yanaşı, Sovetlər Birliyinin tanınmış kitabxana işi mütəxəssislərinin elmi axtarışlarının nəticələri də dərc edilirdi. Belə ki, Azərbaycanın görkəmli tarixçisi, tarix elmləri doktoru Seyidağa Onullahinin «Təbriz kitabxanaları (X-XVII əsrlər)», Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutu Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, Rusiya Federasiyasının Əməkdar elm xadimi, professor K.Abramovun «Sovet kitabxanaşünaslığının yaranması (1917-1920-ci illər), Özbəkistan SSR Əməkdar mədəniyyət işçisi, Daşkənd Mədəniyyət İnstitutu Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri A.Kasımovanın «Özbəkistanda kitabxanaçı kadrların hazırlanması sistemi», Moskva Dövlət Universitetinin elmi işçisi L.Derqaçovanın «Doqquzuncu beşillikdə SSRİ-də kitabxana quruculuğunun tarixi üzrə tədqiqat işlərinin inkişafı», Moldaviya Mədəniyyət İnstitutunun kafedra müdiri İ.Madanın «Müttəfiq respublikalarda kitabxanaşünaslığın inkişafı» və s. Mövzularında yazdıqları elmi məqalələr ilk dəfə məhz «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» seriyasında işıq üzü görmüşdür.

Təsadufi deyil ki, seriyanın fəaliyyəti Sovet İttifaqının kitabxana ictimaiyyətinin diqqətini özünə cəlb etmişdi. Məsələn,

SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi Kitabxanaçılıq müfəttişliyinin inspektoru, pedaqoji elmlər namizədi İldar Nazmutdinov «Sovetskaya biblioqrafiya» jurnalının 1976-cı il tarixli 6-cı nömrəsində dərc etdirdiyi rəyində yazırdı: «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» seriyası kimi mühüm bir nəşr olmasaydı, Azərbaycan SSR-in kitabxana-biblioqrafiya nəşrlərinin təhlili natamam görünərdi. Bu seriyanın yaranmasına respublikanın milli kitabxana işçiləri kadrlarının yaradıcılıq yetkinliyinin göstəricisi kimi baxılmalıdır. Seriyanın üç il ərzində 6 buraxılışında verilmiş 50-dən çox məqalənin məzmunu bunu parlaq şəkildə sübut edir. Azərbaycan SSR-də kitabxana işi, biblioqrafiya və kitab nəşrinin Ən müxtəlif aspektlərini işıqlandıran bu məqalələr bu və ya digər problemin nə dərəcədə işləndiyi və ya öyrənilməkdə olduğu, ayrı-ayrı tədqiqatların nəticələrinin təcrübəyə necə tətbiq edildiyi haqqında aydın təsəvvür yaradır».

Qeyd edək ki, mövcud olduğu 10 il ərzində «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» seriyasının 85,5 çap vərəqi həcmində 20 nömrəsi çapdan çıxmış, burada kitabxanaşünaslığın, biblioqrafiyaşünaslığın, kitabşünaslığın və informasiyanın tarixinə və nəzəri problemlərinə dair 171 adda məqalə işıq üzü görmüşdür.

Müəllimlərə, aspirantlara və dissertantlara öz elmi tədqiqat işlərinin nəticələrini dərc etdirmək imkanı verən və ixtisas elmlərinin inkişafında xüsusi mərhələ təşkil edən bu seriyanın nəşri, təəssüf ki, 1980-ci ildə universitetin digər seriyaları ilə birgə dayandırıldı.

1981-ci ildən Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində Kitabxanaşünaslıq və Biblioqrafiyaşünaslıq kafedraları üzrə elmi əsərlərin ayrı-ayrı mövzu (tematik) məcmuələri buraxılmağa başladı. Bircə faktı göstərmək kifayətdir ki, təkcə 1981-1986-cı illərdə həmin kafedraların nəşr etdirdiyi 6 adda 45 çap vərəqi həcmində tematik məcmuədə mütəxəssislərin 66 adda məqaləsi dərc edilmişdi.

Professor A.Xələfov kitabxana işinin tarixinin və kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinin ən mühüm məsələlərini əhatə edən bütün mövzu məcmuələrinin həm müəlliflərindən biri, həm də redaktoru olmuşdur.

«Müasir mərhələdə Azərbaycanda kitabxana işi məsələləri» (1981), «İnkişaf etmiş sosializm şəraitində Azərbaycanda əhaliyə

kitabxana xidmətinin təşkili» (1983), «Sosializmin təkmilləşdirilməsi illərində Azərbaycanda elmi işçilərə kitabxana-bibliografiya xidməti» (1985), «Azərbaycanda kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi məsələləri» (1986), «Azərbaycanda kitabxanaçı kadrların hazırlanması» (1987), «Sosializmin təkmilləşdirilməsi illərində Azərbaycanda kənd əhalisinə kitabxana xidmətinin təşkili (1970-1986-cı illər)» (1988), «Zəhmətkeşlərin kommunist tərbiyəsi işinə kitabxanaların köməyi» (1989), «Azərbaycanda kitabxana işi (inkişaf mərhələləri, müasir vəziyyəti)» (1991) və s. kimi mövzular üzrə çıxan həmin elmi toplularda dərc edilmiş elmi-nəzəri və təcrübi məqalələrin əksəriyyəti kitabxana işinin aktual problemlərinə, həmçinin respublikamızın qabaqcıl kitabxanalarının iş təcrübəsinin tədqiqinə və ümumiləşdirilməsinə həsr olunmuşdur.

Adından da müəyyən olduğu kimi, kollektivin əməkdaşları öz elmi yaradıcılıqlarında dövrün tələbləri ilə ayaqlaşan məsələlərə, dövlətin elmi tədqiqat işlərinin qarşısında qoyduğu vəzifələrə cavab verən problemlərə daha çox diqqət yetirirdilər.

Həmin mövzu topluları kitabxana işi sahəsində o dövrdə baş vermiş proseslərin öyrənilməsi, mühüm elmi-praktik nəticələr çıxarılması, kitabxana işinin təkmilləşdirilməsi üçün tövsiyələr hazırlanması baxımından bu gün də mühüm elmi və tarixi əhəmiyyətə malikdir.

Professor A.Xələfov uzun illərdir ki, «Bakı Universitetinin xəbərləri»nin, 1993-cü ildən BDU-da nəşr olunan «Dil və ədəbiyyat», 1997-ci ildən isə «Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya» elmi-nəzəri və təcrübi-metodik jurnalları redaksiya heyətlərinin üzvüdür. O, həmin elmi nəşrlərdə kitabxana işinin vəziyyəti və inkişafı ilə bağlı mühüm problemlərə dair elmi və elmi-kütləvi məqalələr yazaraq dərc etdirməklə yanaşı, həm də digər mütəxəssislərin, habelə magistr, aspirant və dissertantların tədqiqat nəticələrinin işıq üzünə gəlməsinə də yardım göstərir.

V FƏSİL

PROFESSOR ABUZƏR XƏLƏFOVUN ELMİ MƏKTƏBİ

Azərbaycanda opera, dramaturgiya, mətbuatın öz baniləri olduğu kimi, cəsarətlə deyə bilərik ki, kitabxanaşünaslıq elminin də banisi məhz məhz Abuzər Xələfovdur.

*Abel Məhərrəmov,
BDU-nun rektoru, professor*

Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq ixtisasları sahəsində elmi-pedaqoji kadrların hazırlanmasında professor Abuzər Xələfovun əvəzsiz xidmətləri vardır.

O, milli kitabxanaçılıq işinin tarixi və nəzəri problemləri istiqamətində səmərəli fəaliyyət göstərən xüsusi bir elmi məktəbin əsasını qoymuş və onun təkcə respublikamızda deyil, ölkəmizin sərhədlərindən uzaqlarda da nüfuz qazanması üçün şərəfli işlər görmüşdür.

50 ildən artıq bir dövrdə Azərbaycanda kitabxanaçılıq təhsilinin nəzəri və metodiki məsələləri ilə ardıcıl məşğul olan professor Abuzər Xələfovun yaratdığı xüsusi kitabxanaçılıq məktəbi sözün həqiqi mənasında tamamilə formalaşmış və müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə inkişaf edərək, yüksək zirvəyə çatmışdır.

Bu gün Abuzər Xələfovun elmi məktəbi haqqında ürəkdolusu danışmaq mümkündür. Çünki son 35 ildə onun elmi rəhbərliyi ilə 20-yə qədər namizədlik dissertasiyası müdafiə edilmiş, kitabxana işinin nəzəriyyəsi və tarixi elmi məktəbində görkəmli alimin layiqli davamçıları yetişmişdir.

Professor A.Xələfovun yaratdığı elmi məktəb hazırda təkcə respublikamızda deyil, həm də qonşu xarici ölkələrdə kitabxanaçılıq fikrinin əsas elmi istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Pedaqoq alimin rəhbərlik etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının ölkədə bu elm

sahəsinin aparıcı müəssisəsinə və elmi mərkəzinə çevrilməsi də bunun məntiqi nəticəsidir.

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə 1 elmlər doktoru, 20-yə yaxın elmlər namizədi yetişmiş, o, Sovetlər Birliyi ərazisində müdafiə edilmiş onlarla namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının rəsmi opponenti olmuşdur.

Abuzər Xələfov elmi məktəbinin yetişdirmələri olan kitabxanaşünas alimlər – tarix elmləri doktoru, professor Xəlil İsmayılov, tarix elmlər namizədləri, dosentlər Tacəddin Quliyev, Elman Bədəlov, Mayıl Həsənov, Almaz Abbasova, Aşur Əliyev, Zöhrab Baxşəliyev, Əlizadə Nəcəfov, Şəfəq İslamova, pedaqoji elmlər namizədləri, dosentlər Mehmanəli Məmmədov, Elçin Əhmədov, Knyaz Aslan və başqaları kitabxana işinin nəzəriyyə və təcrübəsinə dair sanballı elmi araşdırmaların müəllifləridir.

Bu elmi tədqiqatların əsasını ayrı-ayrı tarixi mərhələlərdə ölkəmizdə müxtəlif tipli və növlü kitabxanaların o cümlədən elmi, kütləvi, texniki, Həmkarlar İttifaqı, uşaq, məktəb, tibb, kənd təsərrüfatı və başqa kitabxanaların yaranması tarixi, fəaliyyəti, oxuculara xidmət sahəsindəki nailiyyətləri və perspektiv inkişaf istiqamətlərinin ətraflı təhlili təşkil edir.

Professor A.Xələfovun başçılıq etdiyi kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaşünaslıq elmi məktəbinin nümayəndələri ölkəmizin mədəniyyət tarixinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana, bibliografiya və kitabçılıq işinin tarixi təkamülünü, onun ayrı-ayrı tarixi mərhələ və dövrlərdə inkişaf meyil və qanunauyğunluqlarını, ayrı-ayrı kitabxana şəbəkələrinin inkişaf mərhələlərini, kitabxana işinin avtomatlaşdırılması və müasir texnologiyanın tətbiqi məsələlərini kompleks şəkildə araşdıraraq, qiymətli nəticələr əldə etmişlər və bu istiqamətlərdə elmi axtarışlarını uğurla davam etdirirlər.

Professor A. Xələfovun yaratdığı elmi məktəb 1963-cü ildən bəri onun başçılıq etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının əsas elmi istiqamətini müəyyənləşdirir. Ölkəmizdə bu kafedranın kitabxanaşünaslığın elmi mərkəzinə çevrilməsi də məhz bununla izah olunur.

Təxminən son 45 il ərzində Kitabxanaşünaslıq kafedrası kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və metodikasının aktual məsələlərinə dair irihəcmli elmi işlər yerinə yetirmişdir ki, bunlar da Azərbaycanda yeni ictimai-siyasi şəraitdə kitabxana işi

problemlərinin müasir baxımdan həyatının ümumi sisteminə kitabxana-informasiya proseslərinin yüksək peşəkarlıqla ümumiləşdirilməsi, dərinədən və hərtərəfli şəkildə araşdırılması səviyyəsi ilə seçilir.

Kitabxanaşünaslıq kafedrasının elmi seminarları həmişə yüksək elmi səviyyədə keçirilir ki, burada da kitabxana işi nəzəriyyə və təcrübəsinin ən ağırlı məsələləri müzakirə olunur. Yalnız son illərdə keçirilən elmi seminarlarda «Bazar iqtisadiyyatı və kitabxanalar», «Müasir şəkildə əhaliyə kitabxana xidmətinin demokratikləşdirilməsi», «İnternet və kitabxanalar», «Kitabxana proseslərinin kompüterləşdirilməsi problemləri» və s. kimi aktual mövzular diñlənmiş və müzakirə edilmişdir.

Kitabxanaşünaslıq kafedrasında müntəzəm olaraq kitabxana işinin ən mühüm məsələlərinə dair elmi konfranslar və müşavirələr də keçirilir. Bu elmi yığıncaqlarda professor A.Xələfov dəfələrlə məruzə və məlumatlarla çıxış etmişdir.

Alim magistrlərin və bakalavrların elmi işlərinə də xüsusi diqqət yetirir. Bakalavrların buraxılış işləri, magistrlərin dissertasiyaları, bir sözlə, tələbələrin universitet və respublika miqyaslı elmi konfranslardakı məruzələri və çıxışları həmişə mütəxəssislərin yüksək qiymətini alır.

DÜNƏNDƏN BUGÜNƏ SÜZÜLƏN ELM İŞİĞİ

Respublikamızda kitabxanaçılıq elminin inkişafında, kitabxanaşünaslığın elmi əsaslar üzərində tədqiqində, müstəqil elm sahəsinə çevrilməsində, elmi metodlarının və metodologiyasının hazırlanmasında Kitabxanaşünaslıq kafedrası üzvlərinin xidmətləri əvəzsizdir.

Abuzər Xələfov

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə hazırlanmış ilk namizədlik dissertasiyasının müəllifi Hacı Həsənov olmuşdur. O, Kitabxanaçılıq şöbəsini 50-ci illərin axırlarında başa vuraraq Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya kafedrasına müəllim vəzifəsinə işə götürülmüşdü.

A.Xələfovun birinci dissertantı olan Hacı Həsənov həm də kitabşünaslıq sahəsində araşdırmalar aparan ilk tədqiqatçı idi. O, kitab mədəniyyəti tarixinin araşdırılmasına həsr etdiyi «İnqilabdan əvvəl Azərbaycanda kitabçılıq işi» kitabını 1965-ci ildə çap etdirərək mütəxəssislərin istifadəsinə vermişdi.

Gənc dissertant «Sovet Azərbaycanında kitab nəşrinin inkişafı (1920-1932-ci illər)» mövzusunda yazdığı dissertasiya işini 1966-cı ildə müdafiə etmiş və tarix elmləri namizədi elmi dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Sonralar bu sahədəki elmi tədqiqatını davam etdirən tanınmış kitabşünas alim Hacı Həsənov bir çox elmi məqalələr yazmaqla yanaşı, həm də 1975-ci ildə «Sovet Azərbaycanının kitab mədəniyyəti», 1989-cu ildə isə «Azərbaycan kitabının inkişaf mərhələləri» kitablarını nəşr etdirmişdir.

Sonuncu əsərdə o, kitabın yaranması, kağız və çap maşınının ixtira edilməsi, qədim əlyazmaların tərtibi, ilk xəttatlar haqqında xeyli tarixi məlumatları ümumiləşdirmişdir. O, həmçinin 1920-ci ildə baş vermiş bolşevik inqilabından əvvəl və sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanda kitab nəşrinin tarixini geniş işıqlandırmışdır.

60-cı illərdə professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə ikinci namizədlik dissertasiyasını aspirantura təhsilini başa vurmuş Tacəddin Quliyev müdafiə etmişdir.

A.Xələfovun ilk aspirantı olan T.Quliyev respublikamızda Həmkarlar İttifaqı kitabxanalarının inkişafı sahəsində ilk dəfə ciddi elmi tədqiqatlar aparmışdır. O, bu araşdırmaların nəticələrini ümumiləşdirərək 1969-cu ildə professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə «Azərbaycanda Həmkarlar İttifaqı kitabxanalarının tarixi (1920-1941-ci illər)» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə etmiş və tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Qeyd edək ki, tədqiqatçı uzun illərdən bəri öyrəndiyi problemi hərtərəfli şəkildə araşdırmağa, ümumiləşdirməyə və elmi sistemləşdirmə aparmağa nail olmuşdur. Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı sistemində – sənaye müəssisələrində, zavodlarda, fabriklərdə, neft mədənlərində, mədəniyyət saraylarında, fəhlə klublarında, fəhlə yataqxanalarında fəaliyyət göstərən kitabxanaların 1920-1932-ci illərdəki göstəricilərini geniş təhlil edən, obyektiv statistik müqayisələr aparan, prinsiplial təhlillər verən, uğurları təqdir, qüsurları tənqid edən müəllif dövrün tələblərinə cavab verən elmi qənaətlər formalaşdırılmışdır.

Fəhlə və mühəndis-texniki oxucuların ümummədəni və peşə-ixtisas səviyyələrinin yüksəldilməsində, yeni elmi, texniki və təcrübi informasiyaların mütəxəssislərə çatdırılmasında kitabxanaların fondlarında toplanan zəngin ədəbiyyatın oxucular arasında məqsədyönlü təbliğ olunmasında böyük inkişaf yolu keçmiş Həmkarlar İttifaqı kitabxanalarının müntəzəm olaraq həyata keçirdiyi səmərəli tədbirlər də dissertasiya işində öz əhatəli əksini tapmışdır.

Tacəddin Quliyevin elmi tədqiqatının nəticələri çoxsaylı elmi məqalələrdə, həmçinin 1986 və 2004-cü illərdə 2 hissədən ibarət nəşr edilmiş «Azərbaycanda kitabxanaçılıq işi (Respublika həmkarlar ittifaqı kitabxanalarının materialları əsasında)» dərs vəsaitlərində öz əksini tapmışdır.

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə müdafiə edilmiş dissertasiya işləri arasında istedadlı tədqiqatçı Elman Bədəlovun «İnkişaf etmiş sosializm dövründə Azərbaycan SSR-də kənd əhalisinə kitabxana xidməti (1959-1970)» mövzusunda yazdığı elmi əsər mühüm elmi-təcrübi əhəmiyyətə malikdir.

Müəllif 1976-cı ildə müvəffəqiyyətlə müdafiə etdiyi bu dissertasiya işində XX əsrin 70-ci illərində respublikamızda kənd əhalisinə kitabxana xidməti məsələlərini geniş şəkildə araşdırmış, sosioloji və kitabxanaşünaslıq eksperimentləri əsasında elmi ümumiləşdirmələr aparmışdı. Burada qoyulan problemlər və öz həllini tapan məsələlər kitabxanaşünaslığın aparıcı mövzularından biri kimi diqqəti cəlb edirdi.

E.Bədəlov tədqiqat əsasında respublikamızın kənd kitabxana şəbəkəsinin yerləşdirilməsi prinsiplərinə və inkişaf perspektivlərinə dair elmi cəhətdən əsaslandırılmış mükəmməl tövsiyələr sistemi işləyib hazırlamışdı. Həmin tövsiyələr kitabxanalarda oxuculara xidmətin səviyyəsinin artırılmasına, ictimaiyyətin kitabxana işində iştirakının gücləndirilməsinə, maddi-texniki bazanın yaxşılaşdırılmasına, kadrların düzgün seçilib yerləşdirilməsinə, məqsədyönlü metodik iş aparılmasına yönəldiyinə görə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi bu tövsiyələrdən kitabxana işi təcrübəsində istifadə edilməsini məsləhət bilmişdi.

XX əsrin 80-ci illərinin ortaları professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə kitabxanaşünaslıq məktəbinin formalaşması dövrü kimi səciyyələndirilə bilər. Bu dövrdə bir-birinin ardınca 5 namizədlik dissertasiyası müdafiə edilmişdir.

Belə ki, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aparıcı müəllimlərindən biri olan Xəlil İsmayılov 1984-cü ildə Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurasında «Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanda partiya kitabxanaları (tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri)» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək, pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Yeri gəlmişkən, sovet dövründə digər müttəfiq respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da iri partiya kitabxanaları şəbəkəsi fəaliyyət göstərirdi. Həmin kitabxanalar o zaman hakimiyyətdə olan yeganə hegemon partiyanın siyasi ideologiyasını təbliğ etməklə yanaşı, həm də çoxsaylı mütəxəssis rəhbər işçilər arasında geniş kitabxana-informasiya işi də aparırdılar. Sayı müntəzəm şəkildə artan partiya kitabxanalarının fondunda ictimai-siyasi, həmçinin bədii, istehsalat-texniki, iqtisadi və s. sahələr üzrə ədəbiyyat toplanır və oxucuların istifadəsinə verilir. Sovet hakimiyyəti illərində partiya kitabxanaları bütövlükdə ölkə miqyasında fəaliyyət göstərən çoxmilyonlu ziyalılar arasında kitabxana-informasiya işinin təşkilatçısı kimi müəyyən mədəni işlər də görürdülər.

Məhz buna görə professor A.Xələfovun məsləhəti ilə X.İsmayılov həmin mövzunu namizədlik dissertasiyası kimi müəyyənləşdirmiş, uzun illər bu sahədə araşdırma apararaq böyük bir dövrün arxiv materiallarını diqqətlə öyrənmiş, partiya kitabxanalarının keçdiyi tarixi yolu hərtərəfli təhlil etmiş, onların iş təcrübələrini ümumiləşdirmiş və topladığı zəngin materiallar əsasında qiymətli elmi əsər yazmağa nail olmuşdu.

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə başa çatdırılmış bu dissertasiya işinə ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurası yüksək qiymət vermiş, onu SSRİ-də partiya kitabxanaları haqqında yazılmış ilk elmi əsər kimi çapa layiq görmüşdü.

Bu dövrdə kafedrada kitabxanaşünaslığın demək olar ki, bütün sahələrinə dair elmi araşdırmalar aparılırdı. Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə aparılan belə araşdırmalardan birinin müəllifi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının baş müəllimi Mayıl Həsənovidi.

O, həmin dövr üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən «İnkişaf etmiş sosializm şəraitində marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin kitabxana-bibliografya təbliğinin optimallaşdırılması (Bakı şəhəri kütləvi kitabxanalarının iş təcrübəsi əsasında)» mövzusunda dissertasiya işini uğurla başa çatdırıb müzakirəyə təqdim etmişdi.

Müəllif iş prosesində marksizm-leninizm klassiklərinin əsərləri ilə yanaşı olaraq, ümumiyyətlə, ictimai-siyasi ədəbiyyatın təbliği problemlərinin optimallaşdırılmasını öyrənib ümumiləşdirməyə

çalışmış, mövzu ilə əlaqədar geniş sosioloji tədqiqatlar aparmış, kitab təbliği işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı qiymətli fikirlər irəli sü müşdür.

Mayıl Həsənov professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə hazırladığı həmin dissertasiya işini 1984-cü ildə BDU-nun Tarix fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən Elmi Şurada müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

XX əsrin 80-ci illərində Azərbaycan kitabxanaşünaslığında ilk dəfə olaraq elmi-texniki kitabxanalar şəbəkəsinin yaranması və inkişaf tarixi də öyrənilməyə başladı. Belə ki, gənc tədqiqatçı Zöhrab Baxşəliyev 1989-cu ildə «Azərbaycan neft sənayesinin elmi-texniki kitabxanaları: tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri» mövzusunda dissertasiya işini BDU-nun Tarix fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən İxtisaslaşdırılmış Elmi Şurada müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Müəllif bu dissertasiya işində respublika elmi-texniki kitabxana şəbəkəsinin əsasını təşkil edən neft sənayesi elmi-texniki kitabxanalarının inkişaf tarixini və müasir vəziyyətini zəngin arxiv və hesabat materialları, elmi, nəzəri və metodik ədəbiyyat əsasında tədqiq etmişdir. O, 1959-1985-ci illərdə respublika neft sənayesi elmi-texniki kitabxanalarının inkişaf meyilləri və sənaye sahəsində fəhlə və mütəxəssislərə kitabxana xidməti prosesini ətraflı şəkildə öyrənmiş, kitabxanaşünaslıq ədəbiyyatında öz əksini tapmayan Azərbaycan neft sənayesi kitabxanalarının inkişaf tarixini əks etdirmiş və neft sənayesi mütəxəssislərinə kitabxana-informasiya xidməti sisteminin xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmişdir.

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə hazırlanmış bu dissertasiya işində Azərbaycan neft sənayesi texniki kitabxanalarının zəngin tarixi təcrübəsinin öyrənilməsi, müasir dövr üçün nəzəri və təcrübi əhəmiyyətinin nəzərdən keçirilməsi sənaye sahəsində kitabxana-informasiya xidməti sisteminin təkmilləşdirilməsinə köməklik göstərmişdir.

XX əsrin 90-cı illərində professor A.Xələfovun başçılığı ilə kitabxanaşünas alimlər ayrı-ayrı kitabxanaların iş təcrübəsinin öyrənilib və ümumiləşdirilməsinə, elmi-metodik nəticələr çıxarılmasına, sanballı tövsiyələr hazırlanmasına daha çox diqqət yetirmişlər. Bu baxımdan Kitabxanaşünaslıq kafedrasının baş müəllimi Almaz Abbasovanın dissertasiya işi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. O, «M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının inkişafı və təkmilləşdirilməsi perspektivləri (1959-1985-ci illər)» mövzusunda yazdığı dissertasiya işini respublikamızın baş kitabxanasının tarixinə, inkişaf perspektivlərinə və işinin daha da təkmilləşdirilməsinə həsr etmişdir.

Bu dissertasiya işində ilk dəfə olaraq bir kitabxana obyekt kimi götürülmüş, onun fəaliyyəti kompleks şəkildə araşdırılmış, kitabxananın fondunun tərkibi və komplektləşdirilməsi problemi, kitabxananın tarixi, müasir vəziyyəti geniş tədqiq edilmişdir. Müəllif bu əsərdə geniş elmi, nəzəri, metodik və arxiv materiallarına və kimtabxananın iş təcrübəsinə əsaslanaraq ciddi elmi ümumiləşdirmələr aparmış, kitabxananın elmi-metodik fəaliyyətinin öyrənilməsinə geniş yer vermiş, kitabxananın gələcək inkişafına və oxuculara xidmət prosesinə kömək məqsədi ilə bir sıra elmi tövsiyələr vermişdir.

Təsədüfi deyil ki, həmin elmi tövsiyələrdən və dissertasiya işinin nəticələrdən 90-cı illərdə M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının iş təcrübəsində geniş istifadə edilmişdir. Almaz Abbasova həmin dissertasiya işini professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə 1990-cı ildə BDU-nun Tarix fakültəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən ixtisaslaşdırılmış elmi şurada müdafiə edərək tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür. Bu da maraqlı faktıdır ki, Almaz Abbasova respublikamızda kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaşünaslıq ixtisası üzrə elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almış ilk qadın kimi adını tarixin səhifələrinə yazmışdır.

Professor A.Xələfovun rəhbərlik etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının əməkdaşları 90-cı illərdə də Azərbaycanda kitabxana işinin tarixinin öyrənilməsi istiqamətində uğurlu araşdırmalar aparmış və bu problemin hərtərəfli tədqiqinə çalışmışlar.

Bu baxımdan qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Naxçıvan Muxtar Respublikasında kitabxana işi tarixinin ara'dırılması kitabxanaşünaslıq elmi məktəbinin ən mühüm uğurlardan biri kimi qiymətləndirilə bilər. Belə ki, dissertasiya işinin müəllifi, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müəllimi Aşur Əliyev uzun müddət Azərbaycan Respublikasının və Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət arxivlərində və mərkəzi kitabxanalarında ciddi elmi axtarışlar apararaq, o vaxta qədər tədqiqat obyektı olmamış bir problemin həlli məqsədi ilə çox vacib işlər görmüşdür. O, mövcud ədəbiyyatdan və dövrü mətbuat materiallarından yaradıcılıqla bəhrələnərək geniş elmi ictimaiyyətə məlum olmayan bir sıra maraqlı faktları aşkara çıxarmış, onları elmi dövriyyəyə daxil etmiş, apardığı ara'dırılmaları bacarıqla ümumiləşdirmiş, 1920-1985-ci illərdə Muxtar Respublikada kitabxana quruculuğu sahəsində əldə edilən nailiyyətlər haqqında bitkin təsəvvür yarada bilmişdir.

Aşur Əliyev professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə yazıb başa çatdırdığı «Naxçıvan MSSR-də kitabxana işi (1920-1985-ci illər)» mövzusunda dissertasiya işini 1991-ci ildə BDU-nun Tarix fakültəsinin İxtisaslaşdırılmış Elmi Şurasında müdafiə etmiş və tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Hazırda Kitabxana fondu və kataloqların təşkilı kafedrasının dosenti kimi fəaliyyət göstərən A.Əliyev dərş dediyi ixtisasın müxtəlif sahələrinə dair bir sıra kitablar və elmi məqalələr yazıb dərc etdirmişdir və bu istiqamətdə yaradıcılıq axtarışlarını uğurla davam etdirir.

Bütün bunlarla yanaşı, professor A.Xələfovun başçılıq etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasında uzun illərdən bəri elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan tanınmış mütəxəssislərin tədqiqat sahələrinin qısaca olaraq xatırladılması da məqsədə və məntiqə uyğundur.

Kitabxana işi sahəsində zəngin təcrübəyə malik olan, xeyli müddət Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Elmi Kitabxanasının direktoru vəzifəsində çalışan Rasim Kazımovun elmi yaradıcılığı bu baxımdan diqqətə layıqdır. O, 1972-ci ildə «Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın bibliografyası (1920-1965-ci illər)» mövzusunda yazdığı dissertasiyasını başa çatdırmış, onu Azərbaycan Pedaqoji Universitetinin Elmi Şurasında müvəffəqiyyətlə müdafiə

edərək pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

Rasim Kazımov bu əsərdə Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın bibliografyasının, ümumiyyətlə, bibliografyaşünaslığın bir çox nəzəri məsələlərinin öyrənilməsinə səy göstərmiş, qiymətli elmi nəticələr çıxarmağa nail olmuşdur.

Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın bibliografyasının inkişaf yollarını ara'dıran tədqiqatçı XX əsrin 20-ci illərindən sonra meydana gəlmiş mütərəqqi meyl və ənənələri ədəbi-bədii proseslə əlaqədə təhlil etmişdir.

Dissertasiyada Azərbaycanda bədii ədəbiyyat və ədəbiyyatşünaslığın bibliografyasının inkişaf perspektivlərinə, onun forma və metod baxımından daha da genişləndirilməsinə dair bir sıra qiymətli tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

Hazırda Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aparıcı mütəxəssislərindən biri olan dosent Rasim Kazımov 70-ci illərdə bir sıra mühüm elmi problemlərin ara'dırılması, o cümlədən kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi, sənədlərin elmi təsnifləşdirilməsi və s. məsələlərlə məşğul olmuşdur.

Son zamanlar isə o, professor A.Xələfovun məsləhəti ilə indiyə qədər işlənməmiş mövzulara müraciət etmiş, o cümlədən kitabxana işinin iqtisadi məsələlərinə dair elmi tədqiqat aparmış, «Bazar iqtisadiyyatı və kitabxanalar», «Kitabxana işinin iqtisadiyyatı» adlı dərş vəsaitləri yazıb nəşr etdirmişdir.

Kitabxanaçılıq fakültəsinin yetirməsi olan və hazırda Kitabxanaşünaslıq kafedrasının tanınmış alimlərindən hesab edilən dosent Sahib Rzayevin elmi fəaliyyəti də maraq doğurur. O, 1973-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu ilə Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun birləşmiş Elmi Şurasında «Ömər Faiq Nemanzadənin ədəbi-publisistik fəaliyyəti» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Müəllif dissertasiya işində XIX əsrin sonu-XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitab mədəniyyətinin vəziyyətinə nəzər salmış, 1905-ci ildə Tiflisdə yaradılan «Qeyrət mətbəəsinin yaradıcısı Ö.F.Nemanzadənin nəşirlik fəaliyyəti ərzində burada çap olunan

ədəbi-bədii, ictimai-siyasi kitabların məzmununu açıqlamış, eyni zamanda bu kitabların xalq arasında yayılması haqqında maraqlı elmi məlumatları ümumiləşdirmişdir.

Tədqiqat işində Ö.F.Nemanzadənin xalq maarifinin inkişafı uğrunda mübarizəsi, əhalidə kitab mütaliəsinə, demokratik mətbuata meyli yaratmaqla bağlı arzuları, həmçinin bu sahədəki fəaliyyəti də geniş şərh edilmiş, eyni zamanda uşaq ədəbiyyatına və uşaq mütaliəsinə dair fikirləri ətraflı təhlil olunmuşdur.

Uzun illərdən bəri professor A.Xələfovla çiyin-çiyinə işləyən dosent S.Rzayev oxuculara kitabxana xidməti, uşaqların mütaliəsinin təşkili və s. kimi maraqlı problemlərin araşdırılması ilə məşğuldur. O, 2002-ci ildə «Oxuculara xidmət» adlı dərs vəsaitini nəşr etdirmişdir.

XX əsrin 70-ci illərində Kitabxanaşünaslıq kafedrasında hazırlanmış dissertasiyalar arasında Kitabxanaçılıq fakültəsinin yetirməsi olan Əli Rüstəmovun «Azərbaycan neft sənayesi işçilərinin biblioqrafik informasiya təminatı sisteminin mexanikləşdirmə və avtomatlaşdırma vasitələri əsasında işlənməsi və təhlili» mövzusunda tədqiqatı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Müəllif bu dissertasiya işində respublika neft sənayesi işçilərinin informasiya tələbatı və sorğularını kompleks sosioloji sorğular əsasında, elektron hesablama texnikası bazasında təhlil etmiş, bu təhlil nəticəsində biblioqrafik informasiya təminatı sisteminin kəmiyyət və keyfiyyət parametrlərini meydana çıxarmış və proqnozlaşdırmışdır.

Tədqiqatda müasir elektron texnikasının tətbiqi əsasında sahəvi və sahələrarası informasiyanın vahid tematik kompleksdə verilməsini və çoxcəhətli təhlilini təmin edən məntiqi informasiya sistemi işlənmiş və araşdırılmışdır. Dissertasiya işinin elmi nəticələri Azərbaycan elmi Texniki İnformasiya İnstitutunun avtomatlaşdırılmış sistemlərinin işlənməsi və istismarı şöbəsində və Respublika Elmi Texniki Kitabxanasında tətbiq edilmişdir.

Əli Rüstəmov dissertasiya işini 1976-cı ildə N.K.Krupskaya adına Leninqrاد Dövlət Mədəniyyət İnstitutunun İxtisaslaşmış Elmi Şurasında müdafiə edərək pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

1976-cı ildə nəşr olunmuş «Elmi-texniki məlumatın təşkili və axtarışı sistemləri» adlı dərs vəsaitinin müəlliflərindən biri olan Əli Rüstəmov hazırda Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aparıcı dosenti kimi informatika fənlərindən mühazirələr oxuyur və bu istiqamətdə tədqiqatlar aparır.

Son zamanlar o, bu mövzuda «Respublika soruq-informasiya fondlarının avtomatlaşdırılması», «İnformatika», «Kitabxanaçılıq informatikası» və s. kimi dərs vəsaitlərini, həmçinin E.Hüseynovla birlikdə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində «İnformatika» adlı izahlı terminlər lüğətini nəşr etdirmişdir.

50-yə yaxın elmi-pedaqoji kadrların çalışdığı, onlarla magistr, aspirant və dissertantın təhsil aldığı Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsində professor A.Xələfov ali kitabxanaşünaslıq təhsilinin təşkilatçılarından biri kimi çox yüksək nüfuz və dərin hörmət qazanmışdır.

Professor A.Xələfovun başçılıq etdiyi, Kitabxanaşünaslıq kafedrası Azərbaycanda kitabxanaşünaslığın elmi mərkəzinə çevrilmişdir.

Kafedranın nüfuzlu elmi pedaqoji kollektivi həm əməkdaşlarının sayına, həm də təhsil dərəcəsinə görə SSRİ dövründə ali məktəblərdə formalaşmış məşhur kitabxanaşünaslıq məktəblərini gözə çarpacaq səviyyədə ötürüb keçirdi və bu gün də onları qabaqlamaqda davam edir.

A.Xələfov özünün tələbələri və yetişmələri olan kitabxana işçiləri arasında böyük sevgi və hörmətə malikdir.

KİTABXANAŞÜNASLIQ ELMİNİN İNKİŞAFINDA YENİ MƏRHƏLƏ

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra fakültənin alimləri qarşısında kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarının metodologiyası, məzmunu və tədqiqat metodlarında yeni vəzifələrə uyğun şəkildə keyfiyyət dəyişiklikləri həyata keçirmək kimi mühüm vəzifələr meydana çıxdı. Artıq 90-cı illərdən başlayaraq fakültənin elmi tədqiqatlar proqramı müstəqil Azərbaycan Respublikasının yeni elmi-texniki və sosial-siyasi vəzifələrinin həyata keçirilməsində kitabxanaların rolunun gücləndirilməsinə yönəldi.

Abuzər Xələfov

1991-ci ildə Azərbaycan Respublikası özünün müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra kitabxanaşünas-bibliograf alimlərin qarşısında dövrün tələblərinə uyğun olaraq yeni vəzifələr dururdu. Artıq cəmiyyətin həyatında baş vermiş yeniləşmələr kitabxanaşünaslıq, bibliografyaşünaslıq və kitabşünaslıq tədqiqatlarının metodologiyası, məzmunu və tədqiqat üsulları sahəsində yeni keyfiyyət dəyişikliklərinin həyata keçirilməsini tələb edirdi.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının yeni elmi-texniki və sosial-siyasi vəzifələrinin həyata keçirilməsində kitabxanaların rolunun gücləndirilməsi vəzifələri yeni elmi tədqiqatlar proqramının hazırlanması tələbini irəli sürürdü ki, onun müəllifi də məhz professor A.Xələfov oldu. Məhz onun məsləhəti və rəhbərliyi ilə Kitabxanaşünaslıq kafedrası alimlərinin yazıb hazırladıqları və nəşr etdirdikləri dərsliklər, dərs vəsaitləri, elmi məqalələr və başqa əsərlər bu proqramın tərkib hissəsi kimi meydana gəlməyə başlamışdır.

Müstəqillik illərində professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə kitabxanaşünas alimlərin apardığı tədqiqatlarda xalqımızın kitabxanaçılıq işi sahəsində zəngin tarixi ənənələrinin 70 illik kommunist ideologiyası stereotiplərindən təmizlənməsi, kitabxana xidmətinin milli və ümumbəşəri dəyərlərə əsaslanması, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi, kitabxana işinin bazar

iqtisadiyyatına uyğunlaşdırılması, kitabxana işinin hüquqi bazasının yaradılması və demokratikləşdirilməsi, kitabxanaların kompüterləşdirilməsi prosesinin həyata keçirilməsi və s. kimi aktual məsələlər ön plana çəkilmiş və yeni dövrün tələblərinə uyğun olaraq yeni elmi istiqamət yaradılmışdır.

Bu da təqdirəlayiq haldır ki, müstəqillik dövründə kitabxanaşünaslıq üzrə elmi kadrların hazırlanması konsepsiyasını da məhz professor A.Xələfov hazırlamış və həyata keçirməyə başlamışdır. Məhz onun kitabxana işinin demokratikləşdirilməsi ilə bağlı yazıb elmi ictimaiyyətə təqdim etdiyi fundamental əsərlər, kitabxana işinin hüquqi bazasının yaradılması sahəsində gördüyü işlər yeni elmi araşdırmalara zəmin yaratdı, kitabxanaşünaslıq elminin gənc nəslinin yetişməsi üçün işıqlı yol açdı.

Bu fikrin əyani təsdiqi üçün təkcə onu qeyd etmək yetər ki, 2000-2004-cü illərdə professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə 1 doktorluq və 5 namizədlik dissertasiyası müdafiə edilmiş, kitabxanaşünaslıq elminin inkişafında yeni mərhələ başlanmışdır. Təbii ki, həmin elmi tədqiqatların aparılmasında və uğurla nəticələnməsində bir elmi rəhbər kimi professor A.Xələfovun böyük xidməti olmuşdur.

Bu məsələdən bəhs edən Əməkdar mədəniyyət işçisi, professor Zöhrab Əliyev yazır: «Azərbaycan kitabxanaşünaslıq məktəbinin milli dövlət quruculuğuna, Azərbaycan kitabxanaşünaslığının ideyanəzəri əsaslarının möhkəmlənməsinə verdiyi töhfələr üzərində ayrıca dayanmaq və həmin dövrü xüsusi bir mərhələ kimi qiymətləndirmək lazımdır. Bu dövr Azərbaycan respublikasının müstəqillik əldə etməsi, dünyəvi, demokratik dövlət quruculuğuna başladığı son illərdir.

Bu dövrdə professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə Azərbaycan kitabxanaşünaslıq məktəbinin üçüncü – yeni nəslə formalaşmışdır».

2000-ci ilin dekabrında professor A.Xələfovun iki aspirantı Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən Bakı Dövlət Universitetində yaradılmış Birdəfəlik İxtisaslaşdırılmış Şurada namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

Onlardan birinin - gənc tədqiqatçı Mehmanəli Məmmədovun dissertasiya işi «Azərbaycan Respublikası kitabxanalarında

kitabxanalararası abonement sistemi (tarixi inkişafı, müasir vəziyyəti və perspektivləri. 1918-1990)» adlanır. Azərbaycan Respublikası kitabxanalarında oxuculara kitabxana xidmətinin mühüm tərkib hissəsini təşkil edən KAA sistemini tədqiqat obyektinə kimi müəyyənləşdirən müəllif bu sistemin yaranması, inkişafı və abonentlərə kitabxana xidmətinin təkmilləşdirilməsində onun rolunun optimallaşdırılması istiqamətində uğurlu ümumiləşdirmələr aparmışdır.

M.Məmmədov bu tədqiqat əsərində ölkəmizdə KAA-nın müqayisəli tarixi inkişaf xəttinin öyrənilməsi, bu sahədə müsbət və mənfi meyillərin aşkara çıxarılması əsasında onun elmi konsepsiyasını yaratmışdır. O, eyni zamanda uzun tarixi dövr baxımından ölkədaxili və beynəlxalq abonement, həmçinin kitab mübadiləsi üsulları ilə xidmətin kompleks statistik parametrlərini müəyyənləşdirmiş, KAA-nın ölkədaxili sisteminin kitabxana-informasiya fəaliyyəti ilə bağlı olan Milli qanunlar əsasında qurulması istiqamətlərini araşdırmışdır.

Bu mühüm sahədə gələcəkdə aparılacaq elmi araşdırmalara zəmin yaradan bu dissertasiya işi bütövlükdə kitabxanaşünaslıq elminin uğuru sayıla bilər.

Elə həmin vaxt «Azərbaycanda uşaqlara kitabxana xidmətinin təşkili (tarixi inkişafı, müasir vəziyyəti və perspektivləri. 1901-1995)» mövzusunda dissertasiya işi müdafiə edən digər gənc tədqiqatçı Elçin Əhmədov isə kitabxana işi tarixinin vacib bir istiqamətinə aydınlıq gətirmişdir. Belə ki, uşaqların formalaşmasında mühüm rol oynayan müstəqil uşaq kitabxanalarının, məktəb kitabxanalarının və kütləvi kitabxanaların uşaq şöbələrinin fəaliyyətini tədqiqata cəlb edən müəllif XX əsrdə uşaqlara kitabxana xidmətinin yaranma tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf mərhələləri barədə bitkin təsəvvür yarada bilmişdir.

Əsərdə respublikamızda uşaqların kitabxana xidməti ilə əhatə olunması problemi tarixi mərhələlər Prinsipi əsasında tədqiq olunmuş, oxucularla aparılan xidmət işinin xüsusiyyətləri təhlil olunmuşdur. E.Əhmədov dissertasiya işində uşaqlara xidmət edən hər üç növ kitabxananın kitab fondunun tərkibini müqayisələr əsasında aşkara çıxarmış, onların işinin əlaqələndirilməsi və metodik təminatı problemini hərtərəfli tədqiq etmiş, eyni zamanda

Azərbaycanda uşaqlara kitabxana xidmətinə daha səmərəli təşkil etmək məqsədi ilə Mərkəzləşdirilmiş Uşaq Kitabxanaları Sisteminin təşkilini məqsəduyğun hesab etmişdir.

Ümumiyyətlə, bu dissertasiya işi uşaqlara kitabxana xidmətinin təşkilindəki pərakəndəliyin aradan qaldırılması məqsədi ilə uşaq və məktəb kitabxanalarının işinin əlaqələndirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Professor A.Xələfovun yetirmələri olan hər iki kadr – dosent Mehmanəli Məmmədov və dosent Elçin Əhmədov bu gün Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekan müavirləri kimi fəal elmi-pedaqoji və təşkilati fəaliyyətlə məşğuldurlar.

2002-ci ildə professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə daha bir aktual mövzuda namizədlik dissertasiyası müdafiə edildi və onun müəllifi Əlizadə Nəcəfov tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görüldü. Belə ki, XX əsrin 90-cı illərində dissertant Əlizadə Nəcəfov «1923-1988-ci illərdə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində kitabxana işinin inkişafı» mövzusunda dissertasiya işi üzərində işləyərək, mühüm elmi və tarixi əhəmiyyət kəsb edən tədqiqat əsəri yazıb hazırlamışdır.

Bu tədqiqatda Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində Sovet hakimiyyəti illərində mədəni həyat tərzinin və əhaliyə kitabxana xidmətinin guya aşağı səviyyədə olması haqqında erməni separatçıların Azərbaycanın ünvanına yağdırdıqları yalanlar və iftiralar əsaslı faktlara və təkzib olunmaz dəlillərlə rədd edilir, çoxsaylı arxiv sənədləri və rəsmi statistika əsasında həmin bölgədə mədəni quruculuq prosesinin əsl mənzərəsi yaradılır. Bu isə vilayətin kitabxana şəbəkəsinin inkişafına, burada məskunlaşmış erməni əhalisinin kitabxana kitabı və kitabxana xidmətinin müxtəlif formaları ilə təmin olunmasına xüsusi qayğı göstərdiyini, habelə vilayətdə kitabxana işi üzrə əsas göstəricilərin bütövlükdə işlər Azərbaycan, istərsə də Ermənistan Respublikaları üzrə müvafiq göstəricilərdən yüksək olduğunu sübuta yetirir.

Ə.Nəcəfov həmin əsərdə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində kitabxana işi quruculuğunun böyük bir dövrünü əhatə edərək bu qənaətə gəlmişdir ki, o dövrdə Azərbaycan hökuməti Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində yaşayan ermənilərin elm, təhsil, məarif

sahələrində mədəni yüksəlişi üçün geniş şərait yaratmışdı. Belə ki, Muxtar Vilayət təşkil olunana - 1923-cü ilə qədər heç bir yaşayış məntəqəsində mədəni-iaarif ocağı olmayan bir diyarın sosial-iqtisadi və mədəni göstəriciləri artıq 80-ci illərdə Sovet İttifaqı, Azərbaycan və Ermənistanın uyğun göstəricilərindən xeyli yüksək olmuşdur.

Qısa, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində mədəni mühiti, o cümlədən əhalinin maariflənməsinə xidmət edən geniş kitabxana şəbəkələrinin yaranması və inkişaf mərhələlərini öyrənmək, bu istiqamətdə Azərbaycan dövlətinin humanist siyasətinin ermənilər tərəfindən saxtalaşdırılması cəhətlərinin iftira xarakterini daşmasını arxiv sənədləri, digər tarixi mənbələr və faktlar əsasında sübut etmək tədqiqatçının əsas məqsədi olmuş və o, bu vəzifənin öhdəsindən bacarıqla gəlmişdir.

Müəllif dissertasiya işində müxtəlif xarakterli arxiv sənədlərini və digər çoxsaylı materialları diqqətlə öyrənməsi, sistemləşdirməsi və təhlil etməsi nəticəsində DQMV-də Azərbaycan hökuməti tərəfindən yaradılmış kitabxanaların 65 illik bir dövrünü (1923-1988) əhatə edən bütöv tarixi salnamə yaratmağa nail olmuşdur.

Professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə hazırlanmış bu dissertasiya işi həm Dağlıq Qarabağı və ətraf bölgələrimizi işğal altında saxlayan Ermənistan və onun havadarlarına ən layiqli elmi cavablardan, həm də Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin ən mühüm nailiyyətlərindən biri kimi qiymətləndirilməlidir.

Hazırda Əlizadə Nəcəfov Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasında ixtisas fənlərindən dərslər aparır.

Professor A.Xələfovun rəhbərliyi ilə gənc tədqiqatçı Şəfəq İslamovanın hazırda olduğu «Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyası kitabxana şəbəkəsinin təşəkkülü və inkişafı (1923-1990-cı illər)» mövzusunda dissertasiya işi də xüsusi aktuallıq kəsb edir.

Dissertant elmi kitabxana şəbəkəsinin tarixi mənzərəsini yaradaraq, Azərbaycan MEA sistemindəki kitabxanaların meydana gəlməsindən müasir dövrə qədərki fəaliyyətində baş vermiş mühüm proseslər, o cümlədən kitab fondlarının təşkili və formalaşması, ədəbiyyatın kataloqlaşdırılması, bibliografiya və informasiya işləri, elmi işçilərə xidmətin mühüm istiqamətləri, forma və metodları, metodik fəaliyyət, beynəlxalq əməkdaşlıq və digər məsələləri tarixi

ardıcılıqla və kompleks şəkildə öyrənilib ümumiləşdirmişdir. O, tədqiqatında ölkəmizin elmi potensialının inkişaf etdirilməsi vəzifələrinə uyğun olaraq MEA-nın elmi tədqiqatlarının kitabxana-informasiya təminatının optimallaşdırılması məqsədi ilə akademiya kitabxana şəbəkəsinin fəaliyyətinin yeniləşdirilməsi konsepsiyasının nəzəri-metodik və təşkilati aspektlərini də hazırlamışdır.

Ş.İslamovanın dissertasiya işi çoxsaylı arxiv sənədlərinin, faktiki və statistik materialların dövrüyyəyə daxil edilməsi əsasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası kitabxana şəbəkəsinin bütün inkişaf mərhələlərini, müasir vəziyyətini və onların fəaliyyətinin yeniləşməsi problemlərini əks etdirən ilk tədqiqat əsəri kimi diqqəti cəlb edir.

2003-cü ilin oktyabrında Bakı Dövlət Universitetində yaradılmış Birdəfəlik Müdafiə Şurasında öz dissertasiyasını uğurla müdafiə edən Şəfəq İslamova tarix elmləri namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görüldü.

Şəfəq İslamovanın bu gün Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasında ixtisas fənlərindən dərslər aparmasını da təqdir etmək lazımdır.

Təvazökarlıqdan kənar sayılmasın deyə fakt naminə deməliyəm ki, bu sətirlərin müəllifi olaraq mən Knyaz Aslan da professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə dissertasiya işi müdafiə etmiş tədqiqatçılardan biriyəm və buna görə haqlı iftixar duyuram. Mən XX əsrin 90-cı illərindən – aspiranturada təhsil aldığım dövrdən bəri «Şəxsiyyətin formalaşmasında bədii ədəbiyyatın rolu (Azərbaycan kitabxanalarının materialları əsasında)» mövzusunda elmi tədqiqat aparmış, bir sıra uğurlu elmi nəticələr əldə etmişəm.

Dissertasiya işində əvvəllər kitabxanaşünas-alimlərin diqqətini o qədər də cəlb etməyən aktual bir problemin qoyuluşu, təhlili və həlli ilə yeni kitabxanaşünaslıq tədqiqatı istiqaməti yaradılmış, «şəxsiyyət - bədii ədəbiyyat – kitabxana» kommunikasiyasının əsas mahiyyətini təşkil edən nəzəri müddəalar elmi dövrüyyəyə daxil edilmişdir. Burada eyni zamanda ilk dəfə olaraq bir sıra kitabxanaların bədii-estetik tərbiyə sahəsindəki fəaliyyəti geniş miqyasda tədqiq olunaraq ümumiləşdirilmiş, bədii ədəbiyyatın

oxucuları və onların tipologiyası problemi müstəqillik dövrünün müasir tələbləri baxımından araşdırılmışdır.

Elmi tədqiqat işində həmçinin bədii ədəbiyyatın təbliği istiqamətində kitabxanaların fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi imkanları nəzərdən keçirilmiş və informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin tələblərinə uyğun olaraq müəyyən təkliflər irəli sürülmüş, tövsiyələr verilmişdir.

Mütəxəssislərin fikrincə, bu tədqiqatın nəticələri gənc nəslin şəxsiyyət kimi formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayan universal kütləvi kitabxanalarda bədii ədəbiyyatın təbliğinin təşkili haqqında mövcud olan nəzəri müddəaları tamamlayır, yeni əməli-tətbiqi tədqiqatlar üçün müəyyən perspektivlər açır. Digər tərəfdən, həmin tədqiqatın nəticələri bu sahədə yeni elmi axtarışlar aparmağa imkan yaradır.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə Bakı Dövlət Universitetində yaradılmış Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının 2004-cü il fevralın 20-də keçirilən iclasında dissertasiya işimi uğurla müdafiə edərək, pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görüldüyümə görə elmi rəhbərim A.Xələfova öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Onu da əlavə edim ki, həmin dissertasiya işi əsasında hazırlayaraq 2005-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyat Şurasının qərarı ilə nəşr etdirdiyim 300 səhifəlik monoqrafiyamın elmi redaktoru və kitabın əvvəlində çap olunmuş «Gərgin elmi yaradıcılıq axtarışlarının uğurlu bəhrəsi» adlı çox sanballı ön sözün müəllifi də məhz professor A.Xələfovdur.

Bu monoqrafiyada şəxsiyyətin formalaşmasına bədii ədəbiyyatın təsiri, Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin həyat və yaradıcılığında kitabın, kitabxananın və mütaliənin rolu, kitabxanalarda bədii ədəbiyyatın təbliğinin müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi istiqamətləri və s. kimi aktual məsələlər geniş şərh edilmişdir.

Bir cəhəti vurğulamağı da özümə mənəvi borc bilirəm ki, hazırda Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti və müdir müavini, daha dəqiq desəm, professor A.Xələfov kimi çox səriştəli bir kafedra müdirinin müavini kimi şərəfli bir vəzifəni yerinə yetirməyimi də ağsaqqal alimimizin mənə göstərdiyi yüksək etimad kimi dəyərləndirir və bəslənilən ümidləri layiqincə doğrultmağa çalışıram.

Daha bir mühüm məsələ isə budur ki, hazırda mən Kitabxanaşünaslıq kafedrasının doktorantı kimi «Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin irsində kitab və mütaliə məsələləri» mövzusunda doktorluq dissertasiyası üzərində gərgin axtarışlar aparıram və elmi məsləhətçim professor Abuzər Xələfovdur.

Professor A.Xələfovun yaratdığı kitabxanaşünaslıq elmi məktəbi 2004-cü ilin mayında daha böyük bir nailiyyət qazandı. Belə ki, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekanı, pedaqoji elmlər namizədi, dosent Xəlil İsmayılov doktorluq dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə etdi.

Yeri gəlmişkən, 2000-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında professor A.Xələfovun elmi redaktorluğu ilə işıq üzü görmüş «Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sistemi (1918-2000-ci illər; tarixi, müasir vəziyyəti və perspektivləri)» adlı monografiya X.İsmayılovun ən sanballı elmi tədqiqatlarından biri kimi mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmişdir. Bu monoqrafiya əvvəllər elmi tədqiqat obyektı olmamış problemlərdən birinə - Azərbaycanda kitabxanaların metodik təminat sisteminin yaradılması və təkmilləşdirilməsi məsələlərinin elmi cəhətdən ümumiləşdirilməsi və təhlili məsələlərinə həsr olunmuşdur. Kitabda ilk dəfə olaraq respublikamızda metodik təminatın nəzəri və təcrübi inkişaf yolları tədqiqata cəlb edilmiş, kitabxanaçılıq işi üzrə ilk metodik mərkəzlərin meydana gəlməsi, ayrı-ayrı tarixi mərhələlərdə dövlət kütləvi kitabxana sistemi ilə yanaşı, Elmlər Akademiyası, Həmkarlar İttifaqı, tibb, texnika, kənd təsərrüfatı, təhsil və uşaq kitabxana şəbəkələrinin metodik təminatı zəngin arxiv materialları əsasında araşdırılmışdır.

Həmin monoqrafiya X.İsmayılovun doktorluq dissertasiyasının əsasını təşkil etmiş və onun elmi məsləhətçisi də məhz professor A.Xələfov olmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının əmri ilə BDU-da yaradılmış Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının 15 may 2004-cü ildə keçirilən iclasında Xəlil İsmayılov «Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sistemi: 1918-2000-ci illər (Tarixi, müasir vəziyyəti və perspektivləri)» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq

görülmüş və bu müdafiə sözün həqiqi mənasında kitabxanaşünaslıq elmində hadisəyə çevrilmişdir.

Sözümüzdə söykək üçün qısaca qeyd edək ki, müasir dövrdə ümumbəşəri və milli kitabxana-informasiya sərvətlərindən səmərəli şəkildə istifadə olunmasa cəmiyyətdə elm, təhsil, mədəniyyət və texnikanın heç bir sahəsi inkişaf edə bilməz. Dünya kitabxanaçılıq işinin tarixi təcrübəsi sübut etmişdir ki, hər bir ölkədə kitabxana işinin inkişaf edib təşəkkül tapması həlledici dərəcədə bu mürəkkəb prosesin metodik təminatından asılıdır. İndiki dövrdə kitabxanaların metodik təminatının ənənəvi olaraq daşdığı məna dəyişmiş, kəmiyyət və keyfiyyət baxımından xeyli zənginləşmişdir. Təbii ki, bu inkişaf ilk növbədə dünya miqyasında kitabxana işinin yeni mərhələyə daxil olması, cəmiyyətdəki informasiya proseslərinə inteqrasiyası ilə əlaqədardır. Respublikamızın müstəqilliyi şəraitində bu problem kitabxana işinin ən aktual problemlərindən birinə çevrilmişdir. Kitabxanaların metodik təminatı anlayışının müasir mahiyyətinin düzgün dərk edilməsi hazırda dünya informasiya məkanında baş verən yeni mürəkkəb proseslərin və bu proseslərlə əlaqədar kitabxanaların fəaliyyətində meydana gələn konseptual yeniləşmənin dərinədən və hərtərəfli öyrənilməsini tələb edir.

X. İsmayılovun doktorluq dissertasiyasının elmi yeniliyini səciyələndirən xarakterik cəhətlər sırasında geniş faktik, statistik və arxiv materiallarının ilk dəfə elmi dövriyyəyə gətirilməsi əsasında Azərbaycanda kitabxana işinin metodik təminat sisteminin bütün inkişaf mərhələlərinin, müasir vəziyyətinin və təkmilləşdirilməsi problemlərinin öyrənilib ümumiləşdirilməsi diqqəti cəlb edir. Bu elmi tədqiqat işində həmçinin kitabxanaların metodik təminatı ilə əlaqədar 80 illik tarixi dövr ərzində meydana çıxmış nəzəri, metodik, təşkilati məsələlərin mahiyyətinin xronoloji ardıcılıqla, ölkədə kitabxana işinin inkişaf prosesləri ilə vəhdətdə təhlili də maraq doğurur. Monoqrafiyada kitabxana işinin metodik təminatında xüsusi xidmətləri olan, əhaliyə kitabxana xidmətinin inkişafı və təkmilləşdirilməsinin bütün mərhələlərində səmərəli fəaliyyət göstərmiş XX əsrin kitabxanaçılıq məktəbinin görkəmli nümayəndələri, sonralar onların ən yaxşı yaradıcılıq ənənələrini davam etdirən orta və gənc yaşlı kitabxanaçı-metodistlər nəslindən olan mütəxəssislərin müəyyənləşdirilməsi və s. əsas yer tutur.

Müəllif bu elmi tədqiqat işində çox doğru olaraq ölkədə kitabxana işinin metodik təminat sisteminin yeniləşməsi konsepsiyasını,

onun strateji istiqamətlərini: metodik təminat sisteminin məqsədli proqramlaşdırılması; elmi əsaslarının gücləndirilməsi; informasiya funksiyalarının genişlənməsi; kitabxana işçilərinin fasiləsiz təhsil sistemində iştirakı; metodik təminat sisteminin strukturunun təkmilləşdirilməsi; metodistlərinin statusu və peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi kimi müəyyənləşdirmişdir.

Təsadüfi deyil ki, istər Azərbaycan, istərsə də Rusiya alimləri bu doktorluq dissertasiyasını yüksək qiymətləndirmiş, onu kitabxanaşünaslıq elmində yeni istiqamət adlandırmışlar. Əlbəttə, bütün bunlar A.Xələfovun bacarıqla rəhbərlik etdiyi kitabxanaşünaslıq elmi məktəbinin ən gözəl uğurlarından sayılmağa layiqdir.

Hazırda tarix elmləri doktoru, professor Xəlil İsmayılov Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekanı kimi səmərəli elmi-pedaqoji və təşkilati iş aparır və professor A.Xələfovun bu sahədəki ənənələrini uğurla davam etdirir.

Bunlardan başqa, professor A.Xələfov respublikamızda kitabxanaşünas alim, kitabxanaşünaslıq elmi məktəbinin nəzəriyyəçisi və yaradıcısı kimi tanınmaqla yanaşı, eyni zamanda mədəniyyət tarixi problemləri də onun elmi maraq və tədqiqatçılıq dairəsinə daxildir.

Görkəmli alim Azərbaycanda mədəniyyət tarixi və mədəni quruculuq məsələlərinə həsr olunmuş, Bakıda və Moskvada müdafiə edilmiş bir çox namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsində rəsmi opponet, yaxud İxtisaslaşdırılmış elmi Şuranın üzvü kimi fəal iştirak etmiş, öz məntiqli elmi rəyləri ilə mütəxəssislər arasında dərin hörmət qazanmışdır. Məsələn, o, T.Baxşəliyevin «60-80-ci illərdə Azərbaycan SSR-in ziyahıları» mövzusunda doktorluq (1990), B.Allahverdiyevin «Orta əsr Azərbaycan kitabı (XI-XVIII əsrlər)» (1968), X.Mürşüdovanın «Azərbaycan SSR-də mədəni-maarif işinin inkişafı (1966-1970-ci illər)» (1976), T.Baxşəliyevin «İnkişaf etmiş sosializm şəraitində Azərbaycanda ali təhsilin inkişafı (1966-1970-ci illər)», (1980), C.Məmmədovun «VIII beşillikdə Azərbaycan kəndində mədəni quruculuq» (1980), V.Axundovun «İnkişaf etmiş sosializm şəraitində Azərbaycan SSR-də mədəni-maarif işinin inkişafı (1971-1975-ci illər)» (1981), Q.İsmayılovun «Azərbaycan partiya və sovet mətbuatında mədəni-maarif işi məsələləri», M.Quliyevin «Azərbaycan SSR kənd təsərrüfatının inkişafında partiya və sovet mətbuatının

rolu» (1971-1975-ci illər)» (1986), N.İsmayılovun «Tibb üzrə kitabxana-bibliografiya ehtiyatlarının inkişafı, müasir vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi yolları (Azərbaycan SSR materialları əsasında)» (1987), Ş.Əfəndiyevin «Azərbaycan SSR-də ümumtəhsil məktəbləri (1976-1985-ci illər)» (1990), M.Məmmədovun «Sosializmin təkmilləşdirilməsi dövründə Azərbaycan SSR-də mədəni-maarif işi (1976-1980-ci illər)» (1991), T.Əhmədovanın «Azərbaycanda mədəni-maarif işi (1981-1990-cı illər)» (1993), B.Mirzəyevanın «Azərbaycanın Böyük vətən müharibəsində iştirakı tarixinin tarixşünaslığı» (1995), İ.Qasımovanın «20-30-cu illərdə Azərbaycanda mədəni quruculuq (Milli azlıqların və azsaylı xalqların nümunəsində)» (1996) və başqa mövzularda namizədlik dissertasiyalarının rəsmi opponeti kimi nüfuzlu mütəxəssis rəyi söyləmiş, özünün elmi sanbalı ilə höyük hörmət qazanmışdır.

Professor A.Xələfov bu istiqamətdəki səmərəli fəaliyyətini bu gün də yüksək elmi səviyyədə davam etdirərək, bir çox aktual elmi tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsinə köməklik göstərir. Görkəmli alim hazırda 2 doktorantın – Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi Nadir İsmayılovun və Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi Knyaz Aslanın elmi məsləhətçisi, həmçinin 8 aspirant və dissertantın elmi rəhbəri kimi səmərəli iş aparır.

Professor Zöhrab Əliyev elmi məqalələrinin birində haqlı olaraq yazır: «Azərbaycan kitabxanaşünaslığının inkişaf tarixinin öyrənilməsi göstərir ki, bu sahədə əsaslı elmi tədqiqat işləri ümumidən xüsusiyyətdə doğru getmiş, tədqiqat obyektlərinin tarixi, inkişafı, müasir vəziyyəti və perspektivləri kompleks tədqiq edilmişdir. Bu da Azərbaycan kitabxanaşünaslıq məktəbinin banisinin yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən biridir».

A.Xələfov məktəbinin ləyaqətli yetirmələrindən biri - F.Köçərli adına Respublika Dövlət Uşaq Kitabxanasının direktoru, bu yaxınlarda «Azərbaycan Respublikasının Əməkdar mədəniyyət işçisi» fəxri adına layiq görülmüş xanım-xatın Füzurə Quliyeva haqlı olaraq belə deyir: «Respublikamızın elə bir güşəsi yoxdur ki, orada Abuzər müəllimin tələbəsi olmasın. Abuzər müəllim bütün kitabxanaçıların müəllimidir!»

VI FƏSİL

AZƏRBAYCAN ALİMİNİN BEYNƏLXALQ NÜFUZU

Bu yaxınlarda Rusiya Dövlət Kitabxanası BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının həqiqi üzvlərinin – 30 akademikinin siyahısını dərc etmişdir. Bu alimlər dünyə miqyasında tanınan və beynəlxalq elmi cəmiyyətlərdə qəbul edilən mütəxəssislərdən ibarətdir. Sevindirici haldır ki, Azərbaycandan olan professor Abuzər Xələfov həmin görkəmli alimlərin cərcəsində birinci yeri tutur.

*Tatyana Karatığına,
pedaqoji elmlər doktoru, professor*

Əlbəttə, professor A.Xələfovun kitabxanaşünaslıq üzrə elmi kadrların hazırlanması sahəsindəki fəaliyyəti yalnız dissertasiya işlərinə rəhbərlik etməklə məhdudlaşmır. Bu baxımdan görkəmli alimin rəsmi opponentlik fəaliyyəti də xüsusi qeyd olunmağa layiqdir.

Belə ki, professor A.Xələfov ötən illər ərzində Bakıda, Moskvada, Sankt-Peterburqda, Kiyevdə, Tiflisdə, Daşkənddə, Samarada və başqa şəhərlərdə mədəniyyət tarixinə, kitabxanaşünaslığın nəzəri və təcrübi məsələlərinə, kitabxana işinin tarixinə dair müdafiə edilmiş 5 doktorluq və 20-dən çox namizədlik dissertasiyasının rəsmi opponenti olmuşdur. Müdafiə prosesindəki çıxışları zamanı o öz dəyərli rəyləri ilə mütəxəssislərin diqqətini cəlb etmiş, özünü kitabxanaşünaslıq elminin aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi təsdiqləmişdir.

Yeri gəlmişkən, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının istər Sovetlər Birliyi zamanında, istərsə də hazırda həm Azərbaycanda, həm də yaxın xaricdə aparıcı elmi müəssisə kimi çoxlu namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının hazırlanmasında və müdafiəsində iştirakı da professor A.Xələfovun geniş yaradıcılıq fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Hazırda Rusiya kitabxanaşünaslığının aparıcı mütəxəssisləri olan Y.Stolyarovun və Y.Zubovun doktorluq dissertasiyalarının rəsmi opponenti də məhz A.Xələfov olmuşdur.

A.Xələfov 70-80-ci illərdə Moskva şəhərində fəaliyyət göstərən kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiya və kitabşünaslıq sahələrində doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə Sovet İttifaqında yeganə İxtisaslaşdırılmış Şuranın üzvü seçilmişdir. O, eyni zamanda 80-ci illərdə görkəmli kitabxanaşünas alim, Əməkdar elm xadimi, pedaqoji elmlər doktoru, professor K.İ.Abramovun SSRİ-də kitabxana işinin tarixinə dair yazdığı ən sanballı monoqrafiyanın rəsmi rəyçisi olmuşdur.

1964-cü ildə SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası A.Xələfova dosent elmi adı vermişdir. Məhz bu illərdən başlayaraq A.Xələfov Moskva alimlərinin diqqətini cəlb etmiş və o, kitabxanaşünaslığın ayrı-ayrı problemləri ilə bağlı bütün tədbirlərə dəvət edilmişdir. Bunun bariz nümunəsi olaraq Abuzər müəllim 1965-ci ildə SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında idarələrarası kitabxana şurasının daimi üzvü seçilmiş və 80-ci illərin sonuna kimi bu mötəbər təşkilatda aparıcı mütəxəssis kimi fəaliyyət göstərmişdir.

1978-ci ildə A.Xələfova SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası (AAK) tərəfindən BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrası üzrə professor elmi adı verilmişdir. Beləliklə, A.Xələfov bütün Zaqafqaziyada və Orta Asiyada, o cümlədən Dağıstan Respublikasında kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq elmləri üzrə ilk elmlər doktoru və professor olmuşdur. A.Xələfovun Moskva, Vilnüs, Tbilisi, Kazan, Daşkənd və digər şəhərlərdəki ixtisaslaşdırılmış müdafiə şuralarında, kitabxanaşünaslığın aktual problemlərinə həsr olunmuş elmi konfraslarda simpoziumlarda maraqlı çıxışları, məntiqi mühakimələri, elmi diskussiyaları xalqımıza başucalıqı gətirmişdir.

A.A.Xələfovun keçmiş ittifaqda kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiyaşünaslıq üzrə alimlərin hazırlanmasında xüsusi rolu olmuşdur. Abuzər müəllimin bu fəaliyyəti onun 1980-ci ildə Moskvada V.İ.Lenin adına SSRİ Dövlət Kitabxanası nəzdində kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq elmləri üzrə doktorluq müdafiəsi ixtisaslaşdırılmış elmi şurasının və SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi ali təhsil üzrə tədris-metodik idarəsi yanında «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya təhsili üzrə» elmi-metodik şurasının üzvü seçilməsindən sonra daha da genişlənməmişdir.

Professor A.Xələfov ilk dəfə 1979-cu ildə Moskva şəhərində L.Qolenokun pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün

«Kitabxanalara metodik rəhbərliyin təkmilləşdirilməsi yolları (RSFSR vilayət kitabxanalarının nümunəsi əsasında)» mövzusunda yazdığı dissertasiya işinin müdafiəsində rəsmi opponet kimi iştirak etmiş və öz müsbət rəyi ilə rus alimlərinin diqqətini cəlb etmişdir.

1982-ci ildə isə o, tanınmış rus alimi Yuri Stolyarovun pedaqoji elmlər doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün «Kitabxana xidmətinin keyfiyyət və kəmiyyətinin yüksəldilməsinin nəzəri-metodik əsaslarının sistemi kimi kitabxanaların struktur-funksional təhlili» mövzusunda yazdığı doktorluq dissertasiyasının rəsmi opponenti olmuşdur. Rusiya Dövlət Kitabxanasında (keçmiş V.İ.Lenin adına SSRİ Dövlət Kitabxanası) uğurla keçən müdafiədə A.Xələfov maraqlı bir çıxış etmiş və Azərbaycan kitabxanaşünaslığının şərəfini uca tutmağı bacarmışdır.

1983-cü ildə isə A.Xələfov Tiflis şəhərində Filimon Kuraşvilinin «Sovet Gürcüstanında kitabxana işinin inkişafı (1921-1974-cü illər)» mövzusunda yazdığı dissertasiya işinin rəsmi opponenti kimi İ.A.Cavaxişvili adına Tarix, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurasında çıxış etmişdir. O, gürcü aliminin tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almağa layiq olduğunu özünün sanballı arqumentləri ilə sübuta yetirmiş, fəallığı və məzmunlu nitqi ilə yaddaşlarda iz salmışdır.

Professor A.Xələfov həmin il ukraynalı Tamara Samoylenkonun «Ukrayna SSR dövlət kütləvi kitabxana şəbəkələrinin əsas inkişaf istiqamətləri (1959-1979-cu illər)» mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiyasının rəsmi opponenti kimi Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutuna dəvət edilmiş və bu elmi tədqiqat işi barədə səriştəli mütəxəssis rəyi söyləmişdir.

1984-cü ildə professor A.Xələfov rus alimi Vladimir Klyuyevin «İnkişaf etmiş sosializm şəraitində mədəniyyət ali məktəblərin kitabxanaçılıq fakültələrində tələbələrin kitabxanaçılıq üzrə hazırlığının təkmilləşdirilməsi (1959-1983-cü illər)» mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiya işinin rəsmi opponenti təyin edilmişdir. O, Moskva Dövlət Mədəniyyət İnstitutunda müdafiə olunan əsərlə bağlı əhatəli elmi fikirlərini Şura üzvlərinin diqqətinə çatdırmışdır.

Professor A.Xələfov rəsmi opponet kimi növbəti dəfə Rusiyaya 1989-cu ildə dəvət edilmişdir. O, tanınmış alim, Moskva Mədəniyyət İnstitutunun kafedra müdiri Yuri Zubovun müdafiəyə təqdim etdiyi «Şəxsiyyətin bədii inkişafının kitabxanaçılıq-biblioqrafiya baxımından idarə edilməsi (nəzəri əsasları)» mövzusunda doktorluq disserta-

siyası haqqında yüksək səviyyəli rəy söyləmiş, görkəmli mütəxəssislərin diqqətini bu vacib məsələnin həllinə yönəltməyi bacarmışdır.

Xatırladıq ki, Y.Zubovun 1989-cu ildə Moskvada rus dilində nəşr edilmiş «Şəxsiyyətin bədii inkişafı və bibliografiya» adlı monoqrafiyasının rəyçisi də məhz professor A.Xələfovdir. Öz növbəsində bu əhəmiyyətli fakt da Azərbaycan aliminin beynəlxalq nüfuzunun sanballı göstəricisi kimi dəyərləndirilə bilər.

Bütün bunlarla yanaşı, professor A.Xələfov Sovetlər Birliyi miqyasında gənc kitabxanaşünas-biblioqraf alimlərin yetişməsinə də köməklik göstərmişdir. Belə ki, o, müxtəlif respublikalarda kitabxanaşünaslıq üzrə müdafiə edilən namizədlik və doktorluq dissertasiyalarına səriştəli rəylər yazmış, bu elmi tədqiqat işləri haqqında görkəmli mütəxəssis kimi elmi fikir söyləmişdir. Məsələn, o, 1966-cı ildə qırğız kitabxanaşünası N.Ramaxın, 1970-ci ildə ukraynalı gənc kitabxanaşünas-biblioqraf O.Oleyniçenkonun, 1973-cü ildə Belorusiyanın gənc aspirantı Nina Koloskanın namizədlik dissertasiyalarına müsbət rəy vermiş və onların hər biri uğurla müdafiə etmişlər.

1974-cü ildə A.Xələfov Rusiyanın görkəmli kitabxanaşünas alimi, Moskva Mədəniyyət İnstitutunun kafedra müdiri Konstantin Abramovun yazdığı «Kitabxana işinin tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri» mövzusunda doktorluq dissertasiyasının rəyçisi olmuşdur. Maraqlıdır ki, o dövrdə ölkədə tanınmış alim kimi böyük nüfuza malik olan K.Abramov Sovet İttifaqının kitabxanaşünas alimləri sırasında məhz Azərbaycan alimi Abuzər müəllimə xüsusi önəm vermiş, ömrünün sonuna kimi onunla dostluq etmiş və elmi yaradıcılıq əlaqəsi saxlamışdır.

Professor A.Xələfov 1970-80-ci illərdə rus kitabxanaşünas alimləri Nina Solovyovanın, Vasili Serovun, Belorusiya alimi Nina Klimenkonun, Ukrayna alimi Linina Odinokayanın, Özbəkistan alimi Asiya Qafurovanın namizədlik dissertasiyalarına da müsbət rəylər yazmış və onların müdafiəsində iştirak etmişdir.

Sonralar da Sovet İttifaqı ərazisindəki kitabxanaşünaslıq elmi tədqiqat müəssisələri ilə elmi yaradıcılıq əlaqələr saxlayan professor A.Xələfov 1982-ci ildə Özbəkistan EA-nın Tarix İnstitutunda Asiya Qafurovanın doktorluq dissertasiyasının rəyçisi kimi çıxış etmişdir. Öz növbəsində A.Qafurova da 1989-cu ildə Bakıya gələrək A.Xələfovun aspirantı Zöhrab Baxşəliyevin namizədlik dissertasiyasının müdafiəsində rəsmi opponet kimi məzmunlu rəy söyləmiş, bir növ ustad alimə mənəvi borcunu qaytarmağa çalışmışdır.

Professor A.Xələfov rəhbərlik etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aparıcı müəssisə kimi ayrı-ayrı dissertasiya işlərinin müdafiəsində fəal iştirak etməsi də onun Sovetlər Birliyi miqyasında böyük nüfuza malik olduğunu təsdiqləyən faktlardandır.

Belə ki, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aparıcı müəssisə kimi 1970-80-ci illərdə tatar alimi Abrar Karimullinin «XX əsrin əvvəllərində tatar kitabı» və Litva Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq fakültəsinin dekanı Klemensas Sinkyaviçüsün «Litva SSP-də kitabxana quruculuğu (1940-1984)» mövzularında doktorluq dissertasiyalarına verdiyi yazılı rəylər mütəxəssislərin marağına səbəb olmuş və Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin inkişaf səviyyəsi haqqında dolğun təsvür yarada bilmişdir.

Bununla yanaşı, həmin dövrdə Yekaterina İvanovanın «Çuvas MSSP-də kitabxana quruculuğu», Marqarita Dvorkinanın «XIX əsrdə Rusiyada kitabxana işi», rus kitabxanaşünası Tatyana MakArenkonun kitabxanaşünaslığın müasir elmi-təcrübə tədqiqatları mövzularında namizədlik dissertasiyalarına da professor A.Xələfovun başçılıq etdiyi Kitabxanaşünaslıq kafedrasında müsbət rəy verilmiş və həmin dissertasiyalar müvəffəqiyyətlə müdafiə edilmişdir.

80-ci illərin sonuna kimi Zaqafqaziya və Orta Asiya respublikalarında kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaşünaslıq elmləri üzrə yeganə elmlər doktoru, professor A.Xələfov hazırda da istər MDB dövlətləri, istərsə də dünya ölkələri ilə beynəlxalq elmi əlaqələrini davam etdirir.

2000-ci ilin əvvəllərində Rusiyanın görkəmli kitabxanaşünas alimlərindən T.F.Karatığına, M.Y.Dvorkina və başqalarının BDU-nun Kitabxanaçılıq fakültəsində keçirilən dissertasiya işlərinin müdafiəsində çıxış edərək Abuzər Xələfovun elmi irsinin yüksək qiymətləndirilməsi buna əyani sübütür.

2000-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının (BİA) «Kitabxanaşünaslıq» bölməsinin illik yığıncağında tanınmış Azərbaycan alimi, BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, professor Abuzər Xələfov bu nüfuzlu təşkilatın müxbir üzvü seçilmişdir. Bir il sonra - 2001-ci ildə isə həmin qurumun növbəti toplantısında Abuzər müəllimin BİA-nın həqiqi üzvü - (akademiki seçilməsi haqqında qərar çıxarılmışdır).

Professor Abuzər Xələfovun Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki seçilməsi haqqında məktubu ona

tanınmış rus alimi, «Kitabxanaşünaslıq» bölməsinin akademik-katibi Yuri Stolyarov göndərmişdir.

Məlumat üçün qeyd edək ki, Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyası 1990-cı ildə təsis olunub və müstəqil ümumdünya ictimai təşkilat, BMT-nin assosiasiya edilmiş üzvüdür. İnformasiologiya sahəsində, elm və mədəniyyətin digər sahələrində fundamental və tətbiqi problemlərin həlli ilə məşğul olan tanınmış alimlər və mütəxəssislər, görkəmli dövlət xadimləri akademiyanın üzvü seçilmişlər. 1993-cü ilin noyabrından BİA-nın strukturunda «Kitabxanaşünaslıq» bölməsi fəaliyyət göstərir və onun başlıca məqsədi kitabxanaçılıq fəaliyyətini informasiyalaşdırmaqdır. Bölmə Rusiyanın, yaxın və uzaq xarici ölkələrin kitabxana informasiyası sahəsində çalışan aparıcı mütəxəssislərini birləşdirir.

Professor A.Xələfov Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının «Kitabxanaşünaslıq» bölməsində kitabxana işinin inkişafına böyük humanitar töhfəsinə görə bu qurumun həqiqi üzvü – akademiki seçilmişdir.

2001-ci ildə Abuzər müəllim, həmçinin bu mötəbər Akademiyanın və Rusiya Yazıçılar İttifaqının «Xeyriyyəçilik və maarifçilik» medalı ilə təltif edilmişdir.

2001-ci ildə A.Xələfovun elmi tədqiqat fəaliyyəti ilə Amerika kitabxanaşünas alimləri də maraqlanmış və o, həmin il Amerika Bioqrafiya İnstitutu tərəfindən «Görkəmli liderlərin beynəlxalq soraq kitabının» II nəşrinə daxil edilmiş və ona Abuzər Xələfovun adı həkk edilmiş «Qızıl medal» və fəxri fərman təqdim edilmişdir.

2004-cü ildə isə Amerika Bioqrafiya İnstitutu Abuzər Xələfovu «İlin adamı» seçmişdir.

Abuzər Xələfovun yetirməsi, Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının müəllimi Əliyusif Məmmədov Bakı Dövlət Universiteti ilə ABŞ-in İndiana Universiteti arasında əlaqə proqramı çərçivəsində 2003-cü ildə ABŞ-in Blüminqton şəhərində beşaylıq ezamiyyətdə olarkən Abuzər müəllimin son illərdə yazdığı kitabları da nümayiş etdirmişdir. İndiana Universiteti Kitabxana-İnformasiya Elmləri Məktəbinin dekanı, doktor Blez Kronunnin göstərişi ilə A.Xələfovun kitabları universitetin əsas kitabxanasının fonduna daxil edilmişdir. Az sonra həmin kitablar İndiana Universitetin İnternet səhifəsindəki elektron kataloqda da öz əksini tapmışdır. Beləliklə, respublikamızın kitabxanaşünas alimləri arasında ilk dəfə olaraq məhz professor A.Xələfovun əsərləri ABŞ kitabxanalarının elektron kataloquna salınmışdır.

QƏDİM KİTAB MƏBƏDİ İSGƏNDƏRİYYƏ KİTABXANASINDA

Bir kitabxanaşünas alim kimi, kitabxana işi tarixini araşdıran bir tədqiqatçı kimi hər zaman dünyanın ən qədim və ən məşhur kitabxanalarını görmək istəyi ilə yaşamışam. Odur ki, Misirin İsgəndəriyyə Kitabxanasının - şan-şöhrəti dünyaya sığmayan bu qədim kitab məbədinin yenidən təntənəli açılış mərasiminə dəvət alarkən çox fərəhləndim...

...23 əsr bundan əvvəl yaradılan, 10 əsr bəşəriyyətə xidmət göstərən İsgəndəriyyə Kitabxanasının 13 əsrdən sonra yenidən bərpa olunması çox önəmli hadisədir. Bu qədim kitabxananın küllü üzərində yeni güllər bitmiş, o, özünün zəngin kitab sərvətini xalqların istifadəsinə vermişdir. İsgəndəriyyə Kitabxanası təkcə bir xalqın, bir millətin deyil, dünyanın bütün xalqlarının, bütün millətlərinin zəngin mədəni sərvətidir.

Abuzər Xələfov

2002-ci ilin oktyabrında professor A.Xələfovun Misir Ərəb Respublikasına səfəri də onun beynəlxalq kitabxana ictimaiyyəti tərəfindən yaxşı tanındığının sübutudur. Dünyanın ən məşhur kitabxanası olan qədim İsgəndəriyyə Kitabxanasının yeni təntənəli açılış mərasimində iştirak etmək üçün Azərbaycan alimini bu səfərə həmin kitabxananın direktoru, doktor İsmayıl Siracəddin rəsmən dəvət etmişdi.

Həmin səfərdən çox məmnun qalan Abuzər müəllim deyir: «Bir kitabxanaşünas alim kimi, kitabxana işi tarixini araşdıran bir tədqiqatçı kimi hər zaman dünyanın ən qədim və ən məşhur kitabxanalarını görmək istəyi ilə yaşamışam.

Odur ki, Misirin İsgəndəriyyə Kitabxanasının direktoru İsmayıl Siracəddin tərəfindən şan-şöhrəti dünyaya sığmayan bu qədim kitab məbədinin inauqurasiyasına – yenidən təntənəli açılış mərasiminə dəvətnamə alarkən çox fərəhləndim. Lakin mərasimdə iştirak etmək xərclərini özümün çəkməli olacağımı eşidəndə bir qədər

duruxdum. Maddi durumum buna imkan vermədiyindən vəziyyəti səfirliyə bildirdim.

Elə buradaca Misir Ərəb Respublikasının Azərbaycanlı səfiri xanım Ceyan aminə öz səmimi minnətdarlığımı çatdırmaq istəyirəm. Məhz onun tapşırığı, səfirlik əməkdaşlarının səyi ilə İsgəndəriyyə Kitabxanası öz tarixi xeyirxahlığına sadıq qalaraq mənim səfər xərclərimi öz üzərinə götürdü.

Qahirədə məni Misir Ərəb Respublikasındakı Azərbaycan səfirliyinin əməkdaşı, yüksək mədəniyyət malik olan Elxan müəllim qarşıladı və «Safir» hotelində yerləşdirdi. Bir azdan onunla birlikdə səfirliyimizin binasına yollandıq.

Onu deməliyəm ki, səfir İsrail Vəkilovla görüşümüzdən çox gözəl mənəvi zövq aldım. Böyük xalq şairimiz Səməd vurğunun nəslindən olan İsrail müəllim diplomatlara məxsus bütün müsbət keyfiyyətləri özündə cəmləşdirən, Azərbaycanın müstəqilliyini və şöhrətini uca tutmağı bacaran, yüksək intellektual səviyyəyə malik olan bir ziyalıdır.

Ölkəmizi xaricdə məhz belə şəxsiyyətin təmsil etməsi qəlbimi qururla doldurdu.

Ertəsi gün dünyanın ən gözəl şəhərlərindən biri olan Qahirənin görməli yerləri ilə tanış oldum. Yaraşlıq parklar, gözəl xiyabanlar, geniş küçələr göz oxşayır, şəhərin göçəlliyi insanı valeh edir.

Qədim dünyanın 7 möcüzəsindən biri olan Misir piramidalarına baxmaq mənim çoxdankı arzum idi. Bu arzuma da qovuşdum.

Məşhur piramidaları seyr edib qayıdandan sonra məni uzun illərdən bəri görmək istədiyim qədim yazı materialı papirusun istehsalı ilə məşğul olan emalatxanaya apardılar. Böyük maraqla müasir papirus kağızların hazırlanması texnologiyası ilə tanış oldum.

Gözlənilməz olsa da emalatxanada həmyerlimiz, əslən Qərbi Azərbaycanın Allahverdi rayonundan olan, hazırda qahirə Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr fakültəsində təhsil alan Xaqani İsayevlə görüşdüm. Oxumaqla yanaşı burada da işləyən Xaqani papirus texnologiyasını çox gözəl mənimsəyə bilib.

Geniş təsəvvür yaratmaq üçün deməliyəm ki, papirus gövdəsində heç bir budağı olmayan, təxminən 1-1 metr 20 santimetr hündürlüyündə bitkidir. Başında günəşin taclarına bənzəyən saçaqları var. Papirusun gövdəsi üçbucaq şəklindədir. Maraqlıdır ki, qədim misirlilər üçbucağı əbədlilik, günəşi isə müqəddəslik rəmzi

kimi qəbul etdiklərinə görə bu rəmzləri özündə birləşdirən papirusu da müqəddəs bitki hesab etmişlər.

Sən demə, papirus texnologiyası çox sadə imiş. Bitkinin qabığı çox möhkəm olduğundan əvvəlcə onu soyur, bu qabıqdan səbət, həsir və s. kimi məişət əşyalarının hazırlanmasında istifadə edirlər. Gövdəni nazik hissələr şəklində uzununa doğrayıb, kəsilmiş yerlərdən süzülən yağı silib təmizləyir, hissəcikləri yan-yanı düzülür. Sonra daha bir qat hissəcik onun üstündən düzülür. İstənilən müəyyən ölçü alındıqdan sonra onu xüsusi dəzgahın altına qoyub presləyirlər. Bu zaman kəsilmiş hissənin tərkibindəki xüsusi maddə – yapışqan onları bir-birinə yapışdırır.

Beləliklə, mən çoxdan maraqlandığım papirus istehsalı texnologiyası ilə yaxından tanış ola bildim».

Abuzər müəllim söhbətimizin bu məqamında Qahirədə onun qayğısını çəkmiş Azərbaycan səfirliyinin əməkdaşı, hörmətli eloğlumuz Rasim Rzayevi səmimi minnətdarlıq hissi ilə xatırladı.

Görkəmli alimimiz daha sonra bildirdi ki, Qahirədən İsgəndəriyyəyə 180 kilometrlik yoldur. İsgəndəriyyəyə şəhərinin girişində gözəl bir darvaza düzəldilib. Şəhər qədim və müasir məhəllələrdən ibarətdir.

«Bütün şəhər İsgəndəriyyə Kitabxanasının yenidən açılışı mərasiminin bayram təntənəsini yaşayırdı. Hər yerdə al-əlvan çilçıraqlar bərq vurur, dünya dövlətlərinin bayraqları dalğalanırdı. Onların cərgəsində üçrəngli azərbaycan bayrağını görmək mənim üçün ən fərəhli hadisə idi» - deyə professor A.Xələfov iftixarla söylədi.

Məlumat üçün bildirək ki, təxminən 2300 il bundan əvvəl məşhur fəth Makedoniyalı İsgəndər Misiri fəth etmiş, Nil çayı sahilində İsgəndəriyyə adlı yeni şəhər saldırmışdı.

İsgəndərin ölümündən sonra I Ptolomey bu şəhərdə Museyon (muzalar məbədi) adlanan əzəmətli bina tikdirmişdi. Rəsədxana, müəllimlər üçün otaqlar, mühazirə oxumaq və elmi işlər aparmaq üçün ayrılan zallarla yanaşı, məşhur yunan alimi Demetri Falerlinin təşəbbüsü ilə eramızdan əvvəl III əsrin əvvəllərində burada böyük bir kitabxana da yaradılmışdı. Bu kitabxana həmin dövrdən başlamış eramızın IV əsrinə qədər, yəni 600 il Museyonun tərkibində fəaliyyət

göstərmişdi. O vaxtdan başlayaraq bütün Misir çarları İsgəndəriyyə Kitabxanası fondunun zənginləşməsi üçün külli miqdarda vəsait xərcləmişdilər. Eratosfen, Zenadot, Kallimax və başqa görkəmli alimlərin İsgəndəriyyə Kitabxanasında işləmələri haqqında tarixi faktlar elm aləminə bəllidir.

Tarixi faktlara görə, Roma imperatoru Yuli Sezarın hakimiyyəti dövründə – eramızdan əvvəl I əsrdə burada əlyazma kitabların sayı 700 min nüsxəyə çatmışdı. İsgəndəriyyə Kitabxanası təxminən 10 əsr, yəni eramızdan əvvəl III əsrdən eramızın VIII əsrinə qədər bəşəriyyətə xidmət etmiş, dünya mədəniyyətinin və elminin inkişafına misilsiz töhfələr vermişdir.

Muzey və kitabxana bir neçə dəfə, o cümlədən e.ə. 47-ci ildə, eramızın 273-cü ilində yandırılmış, sonralar bərpa olunmuşdur. Lakin kitabxananı 391-ci ildə fanatik xristianlar, VII-VIII əsrlərdə isə ərəblər yenidən dağıtmışlar. Bu gün tarixçilər onun məhv edilməsi vaxtını dəqiq müəyyənləşdirə bilməsələr də, İsgəndəriyyə Kitabxanasının yenidən bərpası üçün son əsrlərdə müxtəlif səviyyələrdə ciddi cəhdlər göstərilmişdir. Belə ki, 1980-ci illərdən başlayaraq İsgəndəriyyə Kitabxanasının dünya mədəniyyəti, elm və təhsili üçün fəvqəladə əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, Misir hökumətinin xüsusi proqramı və YUNESKO-nun ayırdığı vəsait hesabına yenidən çiçəklənməsi və beynəlxalq əhəmiyyətli kitabxana kimi bərpası üzrə işlərə başlanılmışdır.

Həmin binanın yenidən bərpası məqsədi ilə beynəlxalq müsabiqə keçirilmiş, Norveçin «Snohetta» memarlıq firması həmin müsabiqənin qalibi olmuş və ayrılan vəsait bu firmaya verilmişdir. Bu kitabxananın yenidən bərpa olunmasında kitabxana işinin dirçəldilməsi sahəsində tanınmış layihələrdən biri olan ABŞ Konqres Kitabxanasının «Amerikan xatirəsi» proqramı da xüsusi rol oynamışdır.

Abuzər müəllim deyir ki, norveçli kitabxana memarı Snohetta və onun avstriyalı həmkarı Kristof Kopeller 2 ərə bundan əvvəl İsgəndəriyyə şəhərində ucaldılmış bu tikintinin quruluşundan heyratlandıqlarını gizlətmədilər.

Qeyd edək ki, ətrafdakı köhnəlmiş müasir tipli evlərin fonunda gözqamaşdırıcı görünən şüşəli kitabxana binası günəş formasındadır və Aralıq dənizinə doğru istiqamətlənmişdir. O, elmin, biliyin rəmzidir.

Xatırladaq ki, Aralıq dənizinin dibində aparılan arxeoloji axtarışlar hələ də davam edir. Arxeoloqlar orada 1600 il əvvəl yandırılaraq yerlə yeksan edilmiş kitabxana sərvətlərinin qalıqlarını tapıb bir yerə toplamaq ümidindədirlər.

Bir haşiyə. 2004-cü il mayın 28-də isə dünyanın aparıcı kütdəvi informasiya vasitələrini «İsgəndəriyyə kitabxanasının Misirdəki tapıntıları» sərlövhəli sensasiyalı bir xəbər bəzədi. Oxucuları heyratə salan bu məlumatda deyilirdi:

«Misir və Polşa arxeoloqlarından ibarət qrup 2 min il əvvəl məhv edilmiş İsgəndəriyyə Kitabxanasının qalıqlarını aşkar etmişdir.

«Frans Press»in bildirdiyinə görə, kitabxananın yerləşdiyi güman edilən rayonlarda aparılan qazıntılar nəticəsində 13 auditoriyadan ibarət kompleksin qalıqları tapılmışdır. Ən qədim tarix üzrə Misir Şurasının baş katibi Zahi Həvvasın bildirdiyinə görə, auditoriyalar bu yaxınlarda müəyyən olunmuş teatrın yaxınlığında yerləşmişdir. Güman edilir ki, bu yerlər eyni dövrlərdə fəaliyyətdə olmuşdur.

Bu kitabxana Makedoniyalı İsgəndərin dağıdılmış imperiyasının sələfi olan Ptolomeyin dövründə tikilmişdir.

Uzun əsrlər ərzində burada qədim manuskript nümunələri qorunurdu. Burada 700 minə yaxın saxlama vahidi mövcud olmuşdur. Kitabxanada həm də Homerin əsərlərinin əsli, Aristotelin şəxsi kitabxanası da mövcud olmuşdur.

Bundan əlavə, İsgəndəriyyə Kitabxanası öz dövrünün ən böyük elm mərkəzlərindən olmuşdur. Arximed və Evklid təhsillərini burada almışlar.

E.ə. 48-47-ci illərdə, İsanın doğum gününədək İsgəndəriyyənin Yuli Sezar tərəfindən mühasirəsi zamanı kitabxana yandırılmışdır. Manuskriptlərin çoxu məhv olunmuşdur. Belə ehtimal edilir ki, əlyazmaların bir hissəsi Kleopatra və Antoninin əmri ilə Serapeuma aparılmışdır. Lakin bizim eranın dördüncü əsrində Xristian qiyamı zamanı bu abidələr də məhv edilmişdir.

Yeni, müasir texniki vasitələrlə təchiz olunmuş İsgəndəriyyə kitabxanası isə 2002-ci ildə açılmışdır. Hazırda bu kitabxana Misirin ən görməli yerlərindən biri hesab edilir».

Onu da xatırladaq ki, kitabxananın yenidən bərpası üzrə proqram 20 illik bir müddəti əhatə etmiş və 2002-ci il oktyabr ayının 17-də yeni möhtəşəm İsgəndəriyyə Kitabxanasının təntənəli açılış mərasimi ilə nəticələnmişdir.

Mərasiminin iştirakçısı olmuş professor A.Xələfovun dediyinə görə, oktyabrın 17-də keçirilən təntənəli açılış zamanı geniş məruzə ilə çıxış edən Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Hüsni Mübarək cəmiyyətdə kitabın və kitabxananın rolunu yüksək qiymətləndirərək, dünyanın ən zəngin mədəniyyət ocaqlarından birinin - İsgəndəriyyə Kitabxanasının minilliklərin ağır sınaqlarından şərəflə çıxmasını və yenidən dünyanın qabaqcıl texnologiyasına uyğun bərpa edilərək çoxsaylı oxucuların istifadəsinə verilməsini böyük mədəni hadisə adlandırdı.

Cənab Hüsni Mübarək elmin, biliyin qədim məbədi olan İsgəndəriyyə Kitabxanasının yenidən açılışını edərkən öz çıxışında dedi: «Bu gün İsgəndəriyyə Kitabxanasının yenidən fəaliyyətə başlamasını təntənəli şəkildə qeyd etməklə bizə miras qalmış bəşəri sərvəti təzadən canlandırmaq istəyirik».

Hüsni Mübarək kitabxananı «bilik məbədi və sivilizasiyanın mərkəzi» adlandıraraq əlavə etdi ki, «qədim İsgəndəriyyə Kitabxanası Aralıq dənizi sahilində yaşayan xalqlar və onların mədəniyyətləri arasında əlaqə vasitəsi – bir sivilizasiya nümunəsi olmuş, beləliklə, qədim dövrlərdə İsgəndəriyyə şəhəri elmin, biliyin mərkəzinə çevrilmişdir».

Son zamanlar dünyanın müxtəlif yerlərində ziddiyyətlərin baş qaldırdığını nəzərə çatdıran Misir prezidenti təcavüzün, zorakılığın, terrorizmin və ekstremizmin əleyhinə çıxaraq belə bir fikri müdafiə etdi ki, bütün mübahisələrin yerini mədəni danışıqlar tutmalıdır. Hər yerdə sülh, qarşılıqlı anlaşma, təhlükəsizlik hökm sürməlidir.

«Beləliklə, İsgəndəriyyə Kitabxanası layihəsi ətrafındakı səmimi söhbətlər, çəkilən zəhmətlər müasir dünyamızda, xüsusilə də qarşıdurmalı və ziddiyyətli dünyamızda kitabxananın qədim dəyərini bir daha göstərmək, bəşəriyyətə təqdim etmək məqsədi güdməlidir», - deyərək prezident bir daha vurğuladı.

A.Xələfovun dediyinə görə, dövlət başçılarının çıxışları başa çatandan sonra dünyanın ayrı-ayrı ölkələrindən gəlmiş siyasi liderlər və maarifpərvər şəxslər İsgəndəriyyə Kitabxanasının orijinal üslubda

tikilmiş və müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuş yeni binasının təntənəli açılış mərasimində iştirak etdilər.

Yunanıstan Prezidenti Kostis Stefanorulas, Fransa Prezidenti Jak Şirak, Rumıniya Prezidenti İon İliesku, İspaniya Kraliçası Xanım Sofiya, İordaniya Şahzadəsi Xanım Romiya, həmçinin müxtəlif elm sahələri üzrə 14 nəfər Nobel mükafatı laureatı, görkəmli yazıçılar, şairlər, tarixçilər, mədəniyyət xadimləri, kitabxana işçiləri və digər maarifpərvər şəxslər qonaqların arasında idilər.

Oktyabrın 17-də eyni zamanda kitabxananın yeni binasının inauqurasiya mərasimi keçirildi.

Bəri başdan qeyd edək ki, İsgəndəriyyə Kitabxanası ən azı 10 hektara yaxın böyük bir əraziyə malikdir. Kitabxananın həyatında təşkil edilmiş həmin tədbirdə Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Hüsni Mübarək, Fransa Prezidenti Jak Şirak, bir çox dövlətlərin yüksək rütbəli rəsmi şəxsləri və mədəniyyət xadimləri ilə yanaşı, dünyanın demək olar ki, əksər ölkələrindən gəlmiş kitabxanaçılar, alimlər, nəşriyyat işçiləri, ictimai xadimlər, mədəniyyət xadimləri, mətbuat nümayəndələri və başqa qonaqlar, həmçinin çoxlu yerli sakinlər, təxminən 2-3 min nəfərdən çox adam iştirak edirdi.

Təntənəli açılış mərasimini İsgəndəriyyə Kitabxanasının direktoru, doktor İsmayıl Siracəddin açaraq, tədbirin iştirakçılarını və qonaqları ürəkdən salamladı. O, kitabxananın fəaliyyəti və görülən işlər haqqında məlumat verdi. Bu nəhəng işin görülməsində, İsgəndəriyyə Kitabxanasının şöhrətinin özünə qaytarılmasında, yenidən dünyanın ən böyük kitabxanaları səviyyəsinə yüksəldilməsində prezident Hüsni Mübarəkin böyük xidmətini xüsusi vurğuladı.

A.Xələfovun məlumatına görə, 85405 kvadrat metr sahəni əhatə edən, 33 metr hündürlüyü olan 11 mərtəbəli bu nəhəng binada hazırda 200 min nüsxə kitab saxlanılır. Gələcəkdə kitab fondundakı çap əsərlərinin sayının 8 milyon nüsxəyə qədər artırılmasına geniş imkanlar mövcuddur. Buradakı dövrü nəşrlərin sayı 1500 adda, audio/vizual/multimedia sənədlər 10 min nüsxə, əlyazma və nadir kitablar 10 min nüsxə, nadir çap kitabları 50 min nüsxə, xəritələr 50 min nüsxə təşkil edir.

Kitabxanada kompüter vasitəsi ilə istifadə edilən çoxsaylı məlumat bazaları və İnternetə geniş texniki imkanlı çıxış var. Kitabxana kompleksinə bunlar daxildir: əsas kitabxana; gənclər kitabxanası; korlar üçün kitabxana; planetarium; elm muzeyi;

xəttathlıq muzeyi; İsgəndəriyyə arxeologiya muzeyi, ISIS (İnformasiya Tədqiqatları üzrə Beynəlxalq Məktəb); konservasiya və bərpa laboratoriyaları; İsgəndəriyyə konfrans mərkəzi; müxtəlif təyinatlı və çoxməqsədli otaqlar; sərgi sahələri.

Professor A.Xələfov deyir ki, biz bu nəhəng kitabxananın yalnız bir hissəsini görə bildik. Əsas zallara, xüsusilə kompüter zallarına, muzeyə baxdıq. Qədim əlyazma kitabları, papiruslar xüsusi marağımıza səbəb oldu.

Azərbaycanlı kitabxanaşünas alimin məlumatına görə, İsgəndəriyyə Kitabxanasının Hamilər Şurası yaradılmışdır. Şuranın sədri MƏR Prezidenti Hüsnü Mübarəkdir. Şuranın tərkibinə Fransa prezidenti, İspaniya şahzadəsi və beynəlxalq miqyasda yaxşı tanınan bir çox şəxslər daxildir.

Direktorlar şurasına isə xanım Suzanna Mübarək başçılıq edir. Buraya Əhməd Kamil Məcid (Misir), Əbdül Lətif Əhməd (Küveyt), Hənan Əşrəvi (Fələstin), Jak Attalu (Fransa), Marqaret Katley-Karlson (Kanada), Umberto Eko (İtaliya), Hans Peter (Almaniya) və başqa tanınmış simalar daxildir.

Zəngin səfər təəssüratını bizimlə bölüşən professor Abuzər Xələfov hamımızı narahat edən bir problemə münasibətini bildirərək dedi: «İsgəndəriyyə Kitabxanasında çalışan işçilərin çoxu kişilərdir.

Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, sovet dövründə bəzi peşələrin, o cümlədən müəllimliyin, kitabxanaçılığın qadın peşəsi olması barədə formalaşmış səhv fikirlər bu gün öz mənfi nəticələrini göstərməkdədir. İndi həm orta məktəblərin, həm də kitabxanaların əksəriyyəti sözün həqiqi mənasında kişi qayğısına, kişi nəfəsinə, kişi intizamına möhtacdır.

İsgəndəriyyə Kitabxanasının və dünyanın başqa məşhur kitabxanalarının təcrübəsi göstərir ki, kitabxanaçılıq həm də əsl kişi peşəsidir və bizdə də bu sahədə dönüş yaradılmalıdır».

Abuzər müəllim onu da bildirdi ki, İsgəndəriyyə Kitabxanasına özünün müəllifi olduğu 4 kitab bağışlamışdır və həmin kitablar artıq bu qədim kitabxananın fondunda öz yerini tutmuşdur.

Bütün bunlar haqqında ətraflı məlumat verən professor Abuzər Xələfov unudulmaz səfər təəssüratlarını belə bir qənaətlə yekunlaşdırır: «23 əsr bundan əvvəl yaradılan, 10 əsr bəşəriyyətə xidmət göstərən İsgəndəriyyə Kitabxanasının 13 əsrdən sonra yenidən bərpa olunması çox önəmli hadisədir.

Bu qədim kitabxananın külü üzərində yeni güllər bitmiş, o, özünün zəngin kitab sərvətini xalqların istifadəsinə vermişdir. İsgəndəriyyə Kitabxanası təkcə bir xalqın, bir millətin deyil, dünyanın bütün xalqlarının, bütün millətlərinin zəngin mədəni sərvətidir.

Açılış mərasimi də bunun əyani təsdiqi idi. Bu, misir xalqının, şəxsən MƏR Prezidenti Hüsnü Mübarəkin mədəniyyətə, kitabxana işinə sonsuz qayğısının təzahürü kimi qiymətləndirilməli, dünyanın başqa xalqları və ölkələri üçün örnək olmalıdır. Çünki kitabxana cəmiyyətin inkişafının ən əsas göstəricilərindən biridir».

Abuzər müəllim haqlı olaraq bu fikirdədir ki, İsgəndəriyyə Kitabxanası yalnız bir ölkəyə, bir xalqa, bir mədəniyyət deyil, bütövlükdə bəşəriyyətə məxsusdur.

Ən qədim dövrlərdə belə orada dünyanın hər yerindən gətirilən kitablar toplanmışdı. Belə ki, tarixdən məlum olduğu kimi, İsgəndəriyyə qədim dünyanın böyük liman şəhəri idi. Ona görə də bütün ticarət gəmiləri mütləq bu limana yan alır, sursat və ərzaq götürür, sonra yollarını davam etdirirdilər.

Bu əlverişli vəziyyətdən istifadə edən İsgəndəriyyə şəhərinin başçıları belə bir fərman vermişdilər: «İsgəndəriyyə limanına daxil olmaq istəyən gəmilər ya İsgəndəriyyə Kitabxanası üçün orijinal bir kitabbağışlamalıdır, ya da əgər bağışlamağa kitab yoxdursa, onda üzü köçürülüb qaytarılmaq şərti ilə başqa bir kitab gətirməlidirlər».

Abuzər müəllim izahat verir ki, müasir terminlə desək, bu, bir növ gömrük haqqı idi. Əks halda gəmi limana daxil ola bilməzdi. Bu kiçik qeyddən məlum olur ki, İsgəndəriyyə Kitabxanası bütün dünya xalqlarının mədəniyyətlərinin beşiyi, o cümlədən ərəb xalqının kitab mədəniyyətinin fəxridir.

Yeri gəlmişkən, görkəmli Azərbaycan aliminin bu səfəri ilə bağlı möhtərəm həmkarım, qələm dostum Şəhla Tahirqızı ilə mən - bu sətirlərin müəllifi Knyaz Aslan «Yeni Azərbaycan» qəzetinin 23 oktyabr 2002-ci il tarixli 200-cü nömrəsində «Hüsnü Mübarək Qədim İsgəndəriyyə Kitabxanasının şöhrətini özünə qaytardı» sərəlvhəli məqalə çap etdirdik.

Abuzər müəllimin özü isə geniş səfər təəssüratlarını «Qədim kitab məbədinə yeni həyat verildi» başlığı ilə «Respublika» qəzetinin həmin ilin 27 noyabr tarixli 273-cü və 28 noyabr tarixli 274-cü nömrələrində geniş oxucu kütləsi ilə bölüşdü.

Bütün bu faktlar Əməkdar elm xadimi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, «Şöhrət» ordenli, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfovun həm yaxın, həm də uzaq xaricdə yaxşı tanındığına dəlalət edir.

Yeri gəlmişkən, 2003-cü ilin əvvəllərində «Assoşieyted press» agentliyi hamını həyəcanlandıraraq «İsgəndəriyyə kitabxanası yanıb» sərlövhəli belə bir sensasiyalı xəbər yaymışdı:

«Martın 2-də baş vermiş yanğın dünyada ən qədim kitabxana olan və bu yaxınlarda bərpa edilmiş İsgəndəriyyə (Misir) Kitabxanasını məhv edib. 45 dəqiqə tüğyan edən güclü yanğın zamanı kitabxananın əməkdaşları binadan çıxarılıb, 29 nəfər xəstəxanaya aparılıb. Binanın dördüncü mərtəbəsi daha çox zərər çəkib.

Mütəxəssislərin fikrincə, yanğın elektrik xətlərində qısa qapanma nəticəsində baş verib.

Eramızdan əvvəl 295-ci ildə I Ptolomey tərəfindən əsası qoyulmuş kitabxana eramızdan əvvəl 47-ci ildə yanmış, eramızın 391-ci ilində və 7-8-ci əsrlərdə tamamilə dağıdılmışdı».

Alınan sonrakı informasiyalarda bildirilirdi ki, baş vermiş yanğın nəticəsində kitabxanaya dəyən ziyanın qısa müddətdə aradan qaldırılması və bərpa işləri aparılması üçün ölkə miqyasında ciddi tədbirlər müəyyənləşdirilərək həyata keçirilmiş, kitabxana binasının zərər çəkmiş hissəsi əvvəlki görkəminə gətirmişdi...

VII FƏSİL

FƏALLIĞI İLƏ SEÇİLƏN İCTİMAİ XADİM

Abuzər müəllim universitetə öz doğma evi kimi baxan, onun müvəffəqiyyətlərinə sevinən, özünü universitetdən ayrı təsəvvür etməyən, qaynayıb-qarısan, konflikt işlərini yoluna qoymaq iqtidarında olan, inandırmağı bacaran universitet sütunlarından.

*Vasif Babazadə,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
müxbir üzvü,
Əməkdar elm xadimi, professor*

Böyük şəxsiyyət, görkəmli alim, ustad müəllim, müdrik ağsaqqal, səmimi və xeyirxah insan, qayğıkeş ziyalı, kitabxanaçılar ordusunun sərkərdəsi, fəal ictimaiyyətçi...

...SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının üzvü, SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsilli Nazirliyinin ali təhsil üzrə tədris metodik idarəsi yanında «Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya təhsili» elmi-metodiki şurasının üzvü, SSRİ Dövlət Kitabxanası yanında «Kitabxanaşünaslıq, bibliografiya və kitabşünaslıq» elmlərinə dair doktorluq dissertasiyaları müdafiəsi üzrə ixtisaslaşdırılmış elmi şuranın üzvü, Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının sədri, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi elmi metodiki şurasının kitabxanaşünaslıq və bibliografiyaşünaslıq bölməsinin səri, Azərbaycan Ensiklopediyasının elmi məsləhətçisi, Azərbaycan Kitabsevərlər Cəmiyyətinin «Kitab» Xalq Universitetinin rektoru, Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyətinin sərdi, BDU-nun böyük elmi şurasının üzvü, tarix fakültəsi yanında namizdlik və doktorluq dissertasiyasının müdafiəsi üzrə ixtisaslaşdırılmış elmi şuranın üzvü.

fakültə elmi şurasının üzvü, üç çağırış Oktyabr (İndiki Yasamal) Rayon Xalq Deputatları Sovetinin deputatı...

Hamısını tam sadalamadığımız bu ictimai vəzifələr belə professor Abuzər Xələfovun həyat və fəaliyyətinin kifayət qədər zəngin olduğunu təsdiqləyir...

Professor Abuzər Alı oğlu Xələfov özünün çoxcəhətli elmi və pedaqoji fəaliyyətini bütün dövrlərdə ictimai işlərlə sıx şəkildə bağlamışdır.

O, hələ kənd məktəbində oxuyarkən – 1945-ci ildə ictimai işlərdəki fəallığına və təşəbbüskarlığına görə ÜİLKGİ sıralarına qəbul edilmiş, özündən yaşca kiçik olan aşağı sinif şagirdləri arasında fəal iş aparmışdır.

1955-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq şöbəsində müəllim işləyərkən o zamanlar yeganə hakim qüvvə olan sovet İttifaqı Kommunist partiyası sıralarına qəbul edilməsinin səbəbi də məhz işgüzarlığı, çalışqanlığı, məsuliyyətliyi, prinsipliliyi və tələbkərligi idi. Elə bu müsbət keyfiyyətlərinə görə də A.Xələfov 1957-ci ildə BDU-nun Şərqşünaslıq fakültəsi partiya birosunun katibi seçilmişdi.

O, həmçinin 1961-1965 və 1970-1987-ci illərdə BDU-nun partiya komitəsinin üzvü, 1979-1981-ci illərdə isə universitet partiya komitəsinin ideoloji işlər üzrə katib müavini vəzifələrində çalışmışdır.

A.Xələfov 1962-1969-cu illərdə Bakı Dövlət Universitetində doktorluq dissertasiyaları müdafiələri üzrə elmi şuranın üzvü, 1970-1985-ci illərdə universitetin Tarix fakültəsi yanında doktorluq müdafiəsi üzrə elmi şuranın üzvü kimi əsəmərlə fəaliyyət göstərmişdir.

Professor Abuzər Xələfov 1964-1984-cü illərdə Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasına başçılıq etmiş, 1965-1980-ci illərdə SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının üzvü olmuş, 1976-1989-cu illərdə Respublika Mədəniyyət Nazirliyi yanında Dövlət İdarələrarası Kitabxana Komissiyasının üzvü seçilmişdir.

O, 1972-ci ildən bu günə kimi Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (əvvəllər Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi) Elmi-Metodik Şurasının «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» bölməsinin sədri kimi fəal ictimai iş aparır.

Professor A.Xələfovun ictimai fəaliyyətinin ən mühüm istiqamətlərindən biri Kitabxana Şurasının keçirdiyi çoxsaylı

konfrans, müşavirə, seminar, dəyirmi masa və disputlarda fəal iştirak etməsi, həmçinin kitabxana işinin və kitabxanaçılıq təhsilinin aktual problemləri ilə bağlı radio və televiziya da müntəzəm çıxışlar etməsi ilə bağlıdır.

1960-1980-ci illərdə A.Xələfovun rəhbərlik etdiyi iki Şura - Kitabxana Şurası və Respublika Təhsil Nazirliyi nəzdində Kitabxanaşünaslıq-biblioqrafiya təhsili üzrə Elmi-Metodik Şura çərçivəsində respublikamızda bütövlükdə əhaliyə kitabxana xidməti sisteminin və kitabxanaçı kadrlar hazırlığının daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində çox vacib tədbirlər həyata keçirilmişdir.

O, həmin ictimai vəzifələri yerinə yetirərkən Azərbaycanın mədəni həyatındakı mühüm proseslərə səmərəli təsir göstərən sistem yaratmağa nail olmuşdur. Məhz bunun nəticəsində Azərbaycanda əhaliyə kitabxana xidmətinin optimallaşdırılmasına, elmi işçilərin və mütəxəssislərin informasiya təminatına, akademiya kitabxanalarının mərkəzləşdirilməsinə, ali kitabxanaçılıq təhsili sisteminin təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş bir sıra ümumittifaq və respublika əhəmiyyətli elmi konfranslar, müşavirələr, seminarlar keçirilmişdir.

A.Xələfov 1975-1985-ci illərdə Bakı şəhəri Yasamal (keçmiş Oktyabr) Rayon Xalq Deputatları Sovetinin üç çağırış deputatı olmuş, həmin dövrdə mədəniyyət komissiyasına rəhbərlik etmiş və bütövlükdə Bakı şəhərində mədəni-maarif işinin canlandırılması istiqamətində xeyli fəallıq göstərmişdir. əhəmiyyətli işlər görmüşdür.

O, həmçinin 1975-1979-cu illərdə BDU üzrə nəzarət təşkilatı-metodik komissiyasının sədri olmuşdur.

1980-1987-ci illərdə professor A.Xələfov SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi Ali təhsil üzrə tədris-metodik idarəsi yanında Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya təhsili üzrə elmi-metodik şuranın üzvü, eyni zamanda V.İ.Lenin adına SSRİ Dövlət Kitabxanası yanında Kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiya və kitabşünaslıq elmləri üzrə doktorluq müdafiəsi ixtisaslaşdırılmış elmi şurasının üzvü kimi səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

A.Xələfov 1987-ci ildən BDU Veteranlar Şurası sədrinin birinci müavini kimi fəaliyyət göstərir.

Professor A.Xələfov 1962-ci ildən Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi Elmi Şurasının və Bakı Dövlət Univeriteti Böyük Elmi Şurasının üzvüdür.

1975-ci ildən Azərbaycan Kitabsevərlər Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin üzvü və 1982-1987-ci illərdə «Kitab» xalq universitetinin rektoru olan A.Xələfov kitabxanaçılıq və kitabxana işinin tarixi, nəzəriyyəsi və təcrübəsinə dair elmi biliklərin təbliğində mühüm xidmət göstərmişdir.

Professor A.Xələfov 1998-ci ildən Bakı Dövlət Universiteti Nəşriyyat Şurasının sədri kimi səmərəli iş aparır. Belə ki, o, bu ali təhsil ocağında elm və tədris prosesinin kitabxanaşünaslıq və informasiya təminatı sahəsində çox böyük təşkilatçılıq işləri aparır.

1999-cu ildə professor A.Xələfovun təşəbbüsü ilə respublika kitabxanaçılarının ilk peşəkar ittifaqı - Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyəti yaradılmış və çoxsaylı kitabxana ictimaiyyəti yeni təsis edilmiş cəmiyyətin prezidenti vəzifəsinə məhz bu görkəmli alimi seçmişdir.

Azərbaycan Kitabxanaçılar Cəmiyyətinin başçısı və görkəmli mütəxəssis kimi professor A.Xələfovun xarici ölkələrdəki kitabxanaçılıq təşkilatlarının nümayəndələri ilə görüşlər keçirməsi, kitabxana işinin inkişafının aktual problemlərinə dair respublikamızda təşkil olunan beynəlxalq forumlarda iştirak etməsi beynəlxalq kitabxana ictimaiyyətində müstəqil Azərbaycanın kitabxana siyasəti sahəsində yeni imic formalaşdırmağa, həmçinin onlara Azərbaycanın kitabxanaçılıq və kitabxana işinin tarixi ənənələri haqqında daha geniş informasiya verməyə, bu istiqamətlərdə əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə kömək göstərir.

Əlbəttə, bütün bu əlaqələr eyni zamanda Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü haqqında, erməni işğalının ölkəmizin mədəni həyatına, kitabxana işinə vurduğu dəhşətli ziyan haqqında əsl həqiqətləri xarici ölkə nümayəndələrinə çatdırmağa da imkan verir.

Professor A.Xələfov həmçinin tədris işinin bilicisi kimi 1992-1993-cü illərdə «Təhsil haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununu hazırlayan ekspert komissiyasının üzvü olmuşdur.

Görkəmli pedaqoq-alim eyni zamanda 1980-ci ildə Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinin keçirdiyi respublika müşavirəsinin iştirakçısı, 1999-cu ildə Azərbaycan Respublikası Müəllimlər Qurultayının nümayəndəsi olmuş, 1999-cu ildə Respublika Təhsil Şurasının, 2006-cı ildə isə Azərbaycan Respublikasının yeni Təhsil Qanununu hazırlayan işçi qrupunun üzvü seçilmişdir.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin və süverenliyinin möhkəmləndirilməsi şəraitində kitabxana işinin inkişafının hüquqi bazasının yaradılması sahəsində professor Abuzər Xələfovun ictimai fəaliyyətini və xidmətini xüsusi vurğulamaq lazım gəlir.

Bu baxımdan ilk dəfə olaraq meydana çıxmış «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul olunması daha mühüm əhəmiyyətə malikdir. Qeyd edək ki, bu qanun uzun müzakirələrdən sonra 1998-ci ildə Milli Məclisdə qəbul edilmiş, 1999-cu ildə isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin fərmanı ilə qüvvəyə minmişdir.

1998-ci ildən «Kitabxana işi haqqında» Qanunu hazırlayan işçi qrupunun sədri olan A.Xələfov müasir şəraitdə Azərbaycan xalqının milli və mədəni həyatında baş verən mütərəqqi dəyişikliklərin nəzərə alınması şərtilə respublikada kitabxana işinin kökündən yeniləşdirilməsinin hüquqi əsaslarının işlənməsi üçün çox böyük elmi təşkilatçılıq işi həyata keçirmişdir.

Məhz bunun nəticəsidir ki, «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin hüquqi normalarını, kitabxana işinin mühüm inkişafının elmi, maddi-texniki kadr və təşkilati təminatını özündə cəmləşdirir.

Qanunda Azərbaycanın vahid kitabxana sisteminin təşkilati quruculuğu, kitabxanaların kitabla təchizatı, onların fondların yeniləşməsi və mühafizəsi sistemləri, oxuculara xidmətin təşkilinin və kitabxana işinin idarə olunmasının demokratik prinsipləri, kitabxanaların və kitabxana işçilərinin statusu, onların əməyinin qiymətləndirilməsi, ictimai kitabxana birliklərinin hüquq və vəzifələri, kitabxanaların beynəlxalq əməkdaşlığı haqqında əsasnamə və s. özünün hüquqi təsdiqini tapmışdır.

«Kitabxana işi haqqında» Qanun hazırlanarkən professor Abuzər Xələfov xarici ölkələrdə kitabxana işi sahəsində mövcud olan qanunvericilik təcrübəsinin dərinədən öyrənilməsinə və ümumiləşdirilməsinə, Azərbaycanda kitabxana işinin strateji inkişafının əsas istiqamətlərini təmin edən prinsipə yeni hüquqi normaların hazırlanmasına, onların həyata keçirilməsi mexanizminin işlənməsinə xüsusi diqqət yetirmiş, nəticə baxımından çox yüksək səviyyəli dövlət sənədinin meydana çıxmasında mühüm xidmət göstərmişdir.

Professor A.Xələfov 50 ildən artıqdır ki, kitabxana işi problemlərinə dair respublika və beynəlxalq miqyasda keçirilən bir

sıra konfranslarda, simpoziumlarda, konqreslərdə, müşavirələrdə və bəzi tədbirlərdə Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edir.

O, 1979-cu ildə SSRİ Kitabsevərlər Cəmiyyətinin II qurultayının nümayəndəsi seçilmişdir.

Görkəmli kitabxanaşünas alim Moskva, Sankt-Peterburq, Kiyev, Tiflis, Daşkənd, İstanbul, Tehran, Təbriz şəhərlərinin mötəbər kürsülərindən Azərbaycanın müasir elmi, mədəni və kitabxanaçılıq həyatının aktual istiqamətləri, onun dünya informasiya məkanına daxil olması imkanları və səmərəli yolları ilə bağlı özünün ideya və baxışlarını bildirmiş, məzmunlu çıxışları ilə rəğbət qazanmışdır.

Azərbaycanın çoxəsrlik zəngin kitabxana işi tarixində artıq ayrıca Abuzər Xələfov mərhələsi və məktəbi yaranıb formalaşmışdır. Odur ki, professor Abuzər Xələfov haqlı olaraq Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin banisi, kitabxanaçılığın klassiki hesab edilir. XX əsrin ikinci yarısından başlayan həmin mərhələ XXI əsrdə də uğurla davam etməkdədir.

LƏYAQƏT SAHIBINƏ LAYIQLI QIYMƏT

Bir insan, bir universitet müəllimi haqqında deyilən söz, ilk növbədə onun həyat yolunda iz buraxmış olan işlərə bağlanır. Abuzər müəllimin həyat kitabında başlıca yer tutan işlər bir küll olaraq yalnız onun hal-tərcüməsində deyil, Bakı Dövlət Universitetinin yaşamında və quruluşunda iz buraxmışdır süləsək, yanılmırıq.

*Süleyman Əliyarlı,
Türk Tarix Qurumunun fəxri yzvu,
Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru,
professor*

Professor Abuzər Xələfovun çoxcəhətli elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti təkcə Azərbaycanda deyil, ölkəmizin sərhədlərindən uzaqlarda da ona ictimaiyyətin böyük nüfuzunu və hörmətini qazandırmışdır.

Abuzər Xələfovun Vətən, xalq, elm, təhsil və mədəniyyət sahəsindəki xidmətləri özünün yüksək qiymətini almışdır. O, həm SSRİ dövləti, həm də müstəqil Azərbaycan dövləti tərəfindən dəyərləndirilmiş, həmçinin bir sıra dövlət, qeyri-dövlət və ictimai təşkilatların, müxtəlif səviyyəli qurumların mükafatlarını almış, fəxri fərmanlarla təltif edilmişdir.

Cəmi 15 yaşı olarkən - 1946-cı ildə A.Xələfov SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945 illər) rəşadətli əməyinə görə» medalı ilə təltif edilmişdir.

1969-cu ildə A.Xələfova Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Azərbaycan SSR Əməkdar mədəniyyət işçisi» fəxri adı verilmişdir.

1970-ci ildə A.Xələfov SSRİ Ali Soveti Rəyasət heyətinin fərmanı ilə V.İ.Leninin anadan olmasının 100 illiyinin qeyd edilməsi ilə əlaqədar «Şərəfli əməyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir.

1971-ci ildə Ümumittifaq «Bilik» Cəmiyyətinin fəxri fərmanına layiq görülmüşdür.

1974-cü ildə Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas təhsili Nazirliyi, Maarif, Ali Məktəb və Elmi İdarə İşçiləri Həmkarlar

İttifaqının Respublika Komitəsi tərəfindən «1973-cü il sosializm yarışının qalibi» nişanı ilə mükafatlandırılmışdır.

1976-cı ildə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945 illər) qələbənin 30 illiyi» medalı ilə təltif edilmişdir.

1977-cü ildə Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi, Maarif, Ali Məktəb və Elmi İdarə İşçiləri Həmkarlar İttifaqının Respublika Komitəsi tərəfindən «1976-cı il sosializm yarışının qalibi» nişanı ilə mükafatlandırılmışdır.

1978-ci ildə Ümumittifaq Lenin Kommunist Gənclər İttifaqı (ÜİLKGİ) Mərkəzi Komitəsi tərəfindən fəxri fərmanla təltif edilmişdir.

1979-cu ildə SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi tərəfindən «İşdə əla müvəffəqiyyətlərinə görə» döş nişanı ilə təltif edilmişdir.

1980-ci ildə Ümumittifaq «Bilik» cəmiyyətinin təşəkkürnaməsinə layiq görülmüşdür.

1981-ci il dekabrın 9-da Azərbaycan SSR Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyinin fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

1981-ci il dekabrın 24-də Maarif, Ali Məktəb və Elmi İdarə İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsinin fəxri fərmanı ilə mükafatlandırılmışdır.

1984-cü il oktyabrın 30-da SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi və Mədəniyyət İşçiləri Həmkarlar İttifaqının Rəyasət Heyəti tərəfindən «N.K.Krupskaya» medalı ilə təltif edilmişdir.

1985-ci ildə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945-ci illər) qələbənin 40 illiyi» yubiley medalı ilə təltif edilmişdir.

1987-ci ildə Ümumittifaq «Bilik» Cəmiyyəti tərəfindən «Fəal işinə görə» nişanı ilə təltif edilmişdir.

1989-cu il sentyabrın 20-də SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə «Əmək veteranı» medalı ilə təltif edilmişdir.

1991-ci il dekabrın 23-də Azərbaycan Respublikası Xalq Təhsili Nazirliyinin fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

1995-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə «1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 50 illiyi» yubiley medalı ilə təltif edilmişdir.

1999-cu il oktyabrın 4-də Azərbaycan Respublikası Təhsili Nazirliyi kollegiyasının qərarı ilə fəxri fərmana layiq görülmüşdür.

2000-ci il fevralın 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin fərmanı ilə A.Xələfov Bakı Dövlət Universitetinin 80 illiyi münasibətilə elm və təhsil sahələrindəki xidmətlərinə görə «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir.

2000-ci ilin iyununda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin göstərişi ilə Yasamal Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı tərəfindən 1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 55 illiyi şərəfinə «1941-1945-ci illər müharibəsi veteranı» nişanı ilə təltif edilmişdir.

2001-ci ildə BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının və Rusiya Yazıçılar İttifaqının «Xeyriyyəçilik və maarifilik» medalı ilə təltif edilmişdir.

2001-ci ildə professor A.Xələfov «VEKTOR» Beynəlxalq Elm Mərkəzinin həyata keçirdiyi «Azərbaycanın 100 görkəmli alimi» layihəsinin qalibi olmuş, «XXI əsrin görkəmli alimi» beynəlxalq diplomu ilə təltif edilmişdir.

2001-ci ildə professor A.Xələfovun «Kitabxanaşünaslığa giriş» dərsliyinin 1-ci kitabı Respublika Təhsil Cəmiyyətinin elan etdiyi Ən yaxşı dərsləklərin respublika müsabiqəsində birinci dərəcəli diploma və pul mükafatına layiq görülmüşdür.

2001-ci ildə A.Xələfov Amerika Bioqrafiya İnstitutu tərəfindən «Görkəmli liderlərin beynəlxalq soraq kitabının» II nəşrinə daxil edilmiş, ona öz adı haqq edilmiş «Qızıl medal» və fəxri fərman təqdim edilmişdir.

2001-ci il dekabrın 24-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin fərmanı ilə A.Xələfov kitabxanaşünaslıq elminin inkişafında böyük xidmətlərinə görə «Əməkdar elm xadimi» fəxri adına layiq görülmüşdür.

2004-cü ildə Amerika Bioqrafiya İnstitutu Abuzər Xələfovu «İlin adamı» seçmişdir.

2005-ci ildə isə təhsil sahəsində qazandığı uğurlara görə A.Xələfov Bakı Dövlət Universitetində «İlin müəllimi» fəxri diplomuna layiq görülmüşdür.

2006-cı ildə A.Xələfov elm təhsil sahəsindəki əvəzsiz xidmətlərinə görə Heydər Əliyev Fondunun təsis etdiyi «Mədəniyyətin dostları» təqaüdünə layiq görülmüşdür.

2006-cı il noyabrın 9-da Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin əmri ilə A.Xələfov «Qabaqcıl təhsil işçisi» döş nişanı ilə təltif edilmişdir.

70 YAŞIN İŞİĞİNDA

*Həyat dediyimiz o gözəl mənə,
Tələ dediyimiz müqəddəs dünyə
Yaranır insanın arzularından,
Hər təmiz vicdanın ilk baharından.*

Səməd Vurğun

Professor A.Xələfovun 50, 60 və 70 illik yubileyləri respublika miqyasında təntənəli şəkildə qeyd olunmuşdur.

Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, görkəmli kitabxanaşünas alimin 70 illiyinin geniş şəkildə keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Mədəniyyət Nazirliyi və Bakı Dövlət Universitetinin rektorluğu ayrı-ayrılıqda xüsusi əmr vermiş, həmin əmrlərdə geniş tədbirlər planı da öz əksini tapmışdır.

Bu baxımdan 2001-ci il dekabrında Bakı Dövlət Universitetində Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Ali oğlu Xələfovun anadan olmasının 70, elmi-pedaqoji fəaliyyətinin 50 illiyinə həsr olunmuş «Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslığın problemləri» mövzusunda elmi konfransı və təntənəli yubiley mərasimini yada salmaq yerinə düşər.

Dekabrın 22-də kiçik akt zalında keçirilən elmi konfransı giriş sözü ilə BDU-nun rektoru, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, professor Abel Məhərrəmov açaraq A.Xələfovun elmi-pedaqoji fəaliyyətindən danışdı. Adlı konfransı hər bir alimə sağlığında nəsib olmayan bir xoşbəxtlik kimi dəyərləndirən rektor A.Xələfovun bu xoşbəxtliyə çoxdan qovuşduğunu bildirdi və bugünkü konfransın bunun bariz nümunəsi olduğunu vurğuladı.

Sonra Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, dosent Xəlil İsmayılov «Abuzər Xələfov Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq təhsilinin yaradıcısı və kitabxanaşünaslıq elminin banisidir» mövzusunda məruzə ilə çıxış etdi.

A.Xələfovun həyat və yaradıcılığından danışan X.İsmayılov yubilyarın elmi fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdi, onun elmi

ictimaiyyət tərəfindən rəğbətlə qarşılanan kitablarının adlarını sadaladı.

Natiq öz çıxışında A.Xələfovun ayrı-ayrı illərdəki elmi fəaliyyətinə toxunaraq onun son illərdə kitabxanaların informasiyalaşdırılması və kompüterləşdirilməsi sahəsində apardığı işlərdən söhbət açdı.

Abuzər Xələfovun Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin banisi olduğunu deyən X.İsmayılov BDU-da Kitabxanaçılıq fakültəsinin açılmasında yubilyarın müstəsna rolunu qeyd etdi.

Yubilyarın Kitabxanaçılıq fakültəsinə 25 il rəhbərlik etdiyini bildirən natiq bu gün fakültədə çalışan əksər müəllim və əməkdaşların A.Xələfovun yetirməsi olduğunu diqqətə çatdırdı.

Sonra konfransda Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti Sahib Rzayev, Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının müdiri Zöhrab Əliyev, Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının müdiri, professor Bayram Allahveriyev, Kitabxana fondu və kataloqların təşkili kafedrasının müdiri, dosent Tacəddin Quliyev, BDU-nun Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektoru, professor İzzət Rüstəmov, Fəlsəfə kafedrasının müdiri, professor Həmid İmanov, Cinayət prosesi kafedrasının müdiri, professor Firudin Səməndərov və başqaları çıxış edərək elmi konfransın əhəmiyyətindən danışdılar və A.Xələfovun 70 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik etdilər.

Plenar iclasdan sonra konfrans iki gün üç bölmədə – kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq üzrə öz işini davam etdirdi.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin professor A.Xələfovun 70 illiyi ilə bağlı təşkil etdiyi təntənəli gecə dekabrın 24-də Rəşid Behbudov adına Mahni Teatrında oldu.

Yubiley gecəsini giriş sözü ilə mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlu açaraq yubilyara xoş arzularını bildirdi.

Sonra mədəniyyət nazirinin müavini, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Sevdə Məmmədəliyeva görkəmli alimə öz təbriklərini yetirdi.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Leyla Qafurova professor

A.Xələfovun həyat və fəaliyyəti haqqında geniş məruzə etdi, ona möhkəm cansağlığı və yeni-yeni nailiyyətlər dilədi.

Təbrik çıxışlarından sonra ölkəmizin tanınmış incəsənət ustaları yubilyarı rəngarəng musiqi çalığı ilə təbrik etdilər.

Dekabrın 25-də böyük akt zalında təşkil edilmiş təntənəli yubiley mərasimini giriş sözü ilə BDU-nun rektoru, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, professor Abel Məhərrəmov açaraq yubilyar haqqında xoş duyğularını tədbirə toplaşanlarla bölüşdü.

Sonra Prezident Aparatı Humanitar siyasət şöbəsinin müdiri Fatma Abdullazadə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Abuzər Xələfova «Əməkdar elm xadimi» fəxri adının verilməsi ilə bağlı 24 dekabr 2001-ci ildə imzaladığı fərmanı yubiley iştirakçılarının nəzərinə çatdırdı.

Mərasimdə təhsil naziri, professor Misir Mərdanov çıxış edərək prezident Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinə, elminə həmişə diqqət və qayğı göstərdiyindən söz açdı. O, dövlət başçısının professor Abuzər Xələfova «Əməkdar elm xadimi» fəxri adının verilməsi ilə bağlı imzaladığı fərmanı bu faktın bariz nümunəsi adlandırdı. Abuzər Xələfovla qırx il bundan öncə tanış olduğunu bildirən nazir onun 50, 60 və 70 illik yubileylərinin iştirakçısı olduğunu xatırladı. Ötən illər ərzində Abuzər müəllimlə çox yaxın münasibətdə olduğunu söyləyən M.Mərdanov Təhsil Nazirliyinin mükafatını və Fəxri fərmanını yubilyara təqdim etdi.

Sonra rektor, professor Abel Məhərrəmov çıxış edərək Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin imzaladığı fərmanı Bakı Dövlət Universitetinin təhsilinə, elminə verdiyi yüksək qiymət kimi dəyərləndirdi və universitetin bütün kollektivi adından prezident heydər Əliyevə minnətdarlığını bildirdi.

Professor Abel Məhərrəmov öz çıxışında vurğuladı ki, hər bir insan, hər bir elm Adanı xalqın yaddaşında yaşamaq üçün daima çalışır. Amma bu insanların çox az hissəsinin buna nail olur. Bu mənada Abuzər Xələfov Azərbaycan xalqının yaddaşına həkk olunmuş, tariximizdə özünəməxsus yer tutmuş, özünün elmi məktəbini yaratmışdır.

A.Xələfovun Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin banisi kimi universitetdə Kitabxanaçılıq şöbəsinin və fakültəsinin

açılmasında müstəsna rol oynadığını deyən A.Məhərrəmov onun bu fakültəyə 25 il rəhbərlik edərək bugünkü səviyyəsinə gəlib çıxmasında böyük əmək sərf etdiyini bildirdi.

Abuzər Xələfovun universitet kollektivi tərəfindən daima ağısaqqal kimi qəbul olunduğunu, onun müdrik məsləhətlərinə həmişə ehtiyac duyulduğunu deyən rektor A.Məhərrəmov yubilyara uzun ömür, cansağlığı arzu edərək ona universitet kollektivinin hədiyyəsini və iki aylıq əməkhaqqı məbləğində mükafatı təqdim etdi.

Mərasimdə Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, akademik Əhliman Əmiraslanov çıxış edərək rəhbərlik etdiyi ali təhsil ocağının kitabxanasında çalışan 60 əməkdaşın və bütün kollektivin adından yubilyar Abuzər Xələfovu təbrik etdi, ona cansağlığı, uzun ömür, gələcək elmi-pedaqoji fəaliyyətində uğurlar dilədi.

Sonra Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi Rasim Kazımov professor A.Xələfovun həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında məruzə ilə çıxış etdi.

O, öz çıxışında yubilyarın uşaqlıq dövründən söz salaraq, onun orta məktəb və ali məktəb illərindən danışdı. A.Xələfovun hələ tələbəlik dövründən elmi tədqiqat işinə ciddi maraq göstərdiyini deyən natiq onun bu gün kitabxanaşünaslıq elminin banisi olmasını bunun bariz nümunəsi kimi vurğuladı.

R.Kazımov yubilyarın öz ömrünü universitetin Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi ilə bağladığını qeyd edərək, 1962-ci ildə məhz A.Xələfovun əməyi sayəsində Kitabxanaçılıq şöbəsinin müstəqil fakültə kimi fəaliyyət başladığını və 25 il bu fakültənin dekani olduğunu bildirdi.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin bugünkü uğurlarında da A.Xələfovun müstəsna rolu olduğunu vurğulayan dosent R.Kazımov ağısaqqal alimi 70 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik etdi və elmi-pedaqoji fəaliyyətində yeni-yeni nailiyyətlər arzuladı.

Yubiley mərasimində Yasamal rayon icra hakimiyyətinin başçısı Azər Əliyev, Azərbaycan Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rektoru, professor Seyfəddin Qəndilov, yubilyarın tələbə yoldaşı, Azərbaycan MEA Dilçilik İnstitutunun direktoru, professor Ağamusa Axundov, yubilyarın tələbəsi, millət vəkili, şair Zəlimxan Yaqub, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Məlik Məhərrəmov, BDU Azad Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədri, dosent Məhəmməd Quliyev, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin

prorektoru Vilayət Əliyev, BDU-nun İlahiyyat fakültəsinin dekani, professor Vasim Məmmədəliyev, Biologiya fakültəsinin dekani, professor Ağavəli İbrahimov, Mexanika-riyaziyyat fakültəsinin dekani, professor Qəmbər Namazov, Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, dosent Xəlil İsmayılov və başqaları çıxış edərək A.Xələfova səmimi arzularını çatdırdılar.

Mərasimin sonunda yubilyar Abuzər Xələfov çıxış edərək, onun əməyinə belə yüksək qiymət verdiyi, onu «Əməkdar elm xadimi» fəxri Adı ilə təltif etdiyi üçün Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə öz minnətdarlığını bildirdi və ömrünün qalan hissəsini də ölkəmiz üçün yüksək ixtisaslı mütəxəssis kadrların yetişdirilməsinə sərf edəcəyini bildirdi.

A.Xələfov çıxışında Prezident Aparatı Humanitar siyasət şöbəsinin müdiri Fatma Abdullazadəyə, təhsil naziri Misir Mərdanova, BDU-nun rektoru Abel Məhərrəmovə ayrı-ayrılıqda öz minnətdarlığını bildirdi.

O, eyni zamanda yubiley mərasiminin təşkil edilməsində əməyi olanlara, bütövlükdə universitet kollektivinə, bu təntənəli tədbirdə iştirak və çıxış edənlərə, təbrik teleqramları və məktubları göndərənlərə də öz səmimi təşəkkürünü yetirərək, gənclərin əsl vətəndaş kimi yetişməsində əlindən gələni bundan sonra da əsirgəməyəcəyini dedi.

Professor A.Xələfovun 70 illik yubileyi ərəfəsində onun həyat və fəaliyyətinə həsr olunmuş bir neçə kitab işıq üzü görmüşdür.

Knyaz Aslanın və Murtuz Bağirovun birgə tərtib etdikləri «Mənalı ömür yolu» kitabı müxtəlif elm, sənət və peşə adamlarının professor A.Xələfov haqqında ürək sözlərindən və ona ithaf edilmiş mənzum əsərlərdən ibarətdir.

Bakı Universitetində nəşr edilən 230 səhifəlik bu kitab Knyaz Aslanın ön sözü və professor Abuzər Xələfovun həyat və fəaliyyətinə həsr olunmuş bioqrafik yazı ilə (Azərbaycan, ingilis və rus dillərində) açılır.

Kitabın «Alim, pedaqoq və vətəndaş ömrü» adlı birinci bölməsində Misir Mərdanov, Abel Məhərrəmov, Hidayət Orucov, Zəlimxan Yaqub, Budaq Budaqov, Teymur Bünyadov, Hüseyn Əhmədov, Fuad Qasımlı, Bəkir Nəbiyev, Ağamusa Axundov,

Vasif Babazadə, Nizami Cəfərov və başqaları kimi tanınmış simaların Abuzər Xələfovla bağlı düşüncələri və xatirələri öz əksini tapmışdır.

«Alim haqqında poetik düşüncələr» adlanan ikinci bölmədə isə Eldar İsmayılin, Knyaz Aslanın, Murad Şəmsizadənin və başqalarının Abuzər Xələfova həsr olunmuş şeirlər verilmişdir.

Professor A.Xələfovun 70 illik yubileyinə həsr olunmuş ikinci kitab isə Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, professor Xəlil İsmayılovun təsisçiliyi və baş redaktorluğu ilə nəşr edilən «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» elmi-nəzəri və təcrübi jurnalının xüsusi buraxılışıdır (№1, 2001).

Kitabxanaşünaslıq kafedrasının baş müəllimi Knyaz Aslanın tərtib etdiyi həmin buraxılışda Vasim Məmmədəliyev, Xəlil İsmayılov, Zöhrab Əliyev, Tacəddin Quliyev, Bayram Allahverdiyev, Sərdar Quliyev, Vəli Həbibov, Zöhrab baxşəliyev, Əşrəf Xələfov, Rasim Kazımov, Sahib Rzayev, Əli Rüstəmov, Aşur Əliyev və başqalarının professor A.Xələfov haqqında fikirləri əhatə olunmuşdur.

150 səhifədən ibarət olan xüsusi buraxılış baş redaktor Xəlil İsmayılovun oxuculara müraciəti ilə açılır və tərtibçi Knyaz Aslanın «Ömür pillələri və ya son söz əvəzi» yazısı, həmçinin professor A.Xələfovla «101 sual, 101 cavab» adlı eksklüziv müsahibəsi ilə başa çatır.

Professor A.Xələfovun 70 illik yubileyinə həsr olunmuş üçüncü nəşr Mübariz Xəlilov, Azad Qurbanov və Nigar Musayevanın «Kitabxana informatikası» kitabıdır. 2001-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında işıq üzü görmüş bu kitabda Windows-98 əməliyyat sistemi, elektron sənədlər, onların yaradılması və mübadiləsi üsulları ətraflı şərh olunmuş, vtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemlərinin əsasını təşkil edən biblioqrafik informasiya bazasının yaradılması və dəfə olunması prinsipləri izah edilmişdir.

Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin tələbələri üçün nəzərdə tutulmuş həmin kitabın təqdimat mərasimini giriş sözü ilə

universitetin rektoru, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, professor Abel Məhərrəmov açdı. O, kitabın hər üç müəllifinə yüksək tərtibatlı belə bir kitabı hazırladıqları üçün öz minnətdarlığını bildirdi. A.Xələfovun 70 illik yubileyi ərafəsində belə bir kitabın çap olunmasının alim üçün sürpriz olduğunu deyən rektor əsrlə bağlı öz fikirlərini də bildirdi.

Tədbirdə BDU-nun prorektorları, professorlar Bəhram Əsgərov, professor İzzət Rüstəmov, Mexanika-riyaziyyat fakültəsinin dekani, professor Qəmbər Namazov və başqaları çıxış edərək kitabın müəlliflərini təbrik etdilər, həmçinin professor A.Xələfova cansağlığı və uğurlar arzuladılar.

Mərasimdə kitabın müəlliflərindən biri, İnformatika kafedrasının müdiri Mübariz Xəlilov çıxış edərək onların ünvanlarını deyilən xoş sözlər üçün öz minnətdarlığını bildirdi və professor A.Xələfovu yubileyi münasibəti ilə təbrik etdi.

Tədbirin sonunda professor A.Xələfov onun əməyinə və fəaliyyətinə verilən bu yüksək qiymət üçün BDU-nun rektoru, professor A.Məhərrəmova, «Kitabxana informatikası» kitabının müəllifləri Mübariz Xəlilov, Azad Qurbanov və Nigar Musayevaya, həmçinin mərasimdə iştirak və çıxış edənlərə öz dərin təşəkkürünü bildirdi.

Dördüncü yubiley nəşri Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq məktəbinin banisi professor A.Xələfov haqqında məlumat kitabıdır.

Həmin biblioqrafik məlumat kitabı haqqında resenziya yazıb dərc etdirən tanınmış biblioqrafiyaşünas alim, professor Zöhrab Əliyev yazır: «Azərbaycan Milli biblioqrafiyasının inkişafında şəxsi biblioqrafik informasiya mənbələrinin yaradılması və nəşri ənənəsi geniş vüsət almışdır.

Fərəhləndirici haldır ki, respublikamızda biblioqrafiya bir məşəl kimi elmin, texnikanın, mədəniyyətin, təsərrüfatın müxtəlif sahələrində çalışan mütəxəssislərin yolunu işıqlandırdığı kimi «nəhayət, öz dibinə də işıq salmağa» (*bu məşhur ifadə xalq yazıçısı Süleyman Rəhimova məxsusdur – K.A.*) başlamışdır.

Belə ki, biblioqrafik fəaliyyətin mühüm mərkəzlərindən biri olan kitabxanalarımızın tarixini və onun müxtəlif sahələrini tədqiq etməklə kitabxanaşünaslıq elminin zirvəsinə qalxmış professor

A.A.Xələfov haqqında əsaslı biblioqrafik göstərici yaradılmış və çapdan buraxılmışdır.

Kitabxanaşünas-biblioqrafiyaşünas alimlərimiz haqqında ilk belə mükəmməl biblioqrafik informasiya mənbəyinin hazırlanıb çapdan buraxılması olduqca fərəhli haldır».

Hörmətli alimimiz Z.Əliyevin fikirlərini təsdiqləyərək qeyd etməyi lazım bilir ki, «Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri» seriyasından professor A.Xələfova həsr edilmiş birinci biblioqrafik əsər 1987-ci ildə çap olunmuşdur.

Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaçılıq fakültəsinin 40 illiyi münasibəti ilə M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının nəşr etdiyi həmin biblioqrafiyanın tərtibçiləri Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosentləri Rasim Kazımov və Elman Bədəlov, redaktoru Leyla Qafurovadır.

1957-1986-cı illəri əhatə edən həmin biblioqrafik göstəriciyə A.Xələfovun həyat və fəaliyyəti haqqında yığcam məlumatla yanaşı, alimin müvafiq dövr ərzində nəşr edilmiş monoqrafiyaları, elmi məqalələri, tədris-metodiki xarakterli materialları və s. daxil edilmişdir. Burada eyni zamanda onun tərcümə və redaktə etdiyi əsrlər, elmi rəhbəri və rəsmi opponenti olduğu doktorluq və namizədlik dissertasiyaları haqqında biblioqrafik məlumatlar da öz əksini tapmışdır.

Göstəricidə A.Xələfovun əsrləri və elmi-pedaqoji fəaliyyətinə həsr olunmuş ədəbiyyat xüsusi bölməyə ayrılmışdır.

«Azərbaycanın elm və mədəniyyət xadimləri» seriyasından professor A.Xələfovla bağlı ikinci biblioqrafik göstərici 2001-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında işıq üzü görmüş «Abuzər Xələfov: Biblioqrafik məlumat kitabı» adlanır.

Görkəmli alimin anadan olmasının 70 illiyinə həsr olunmuş bu əsər M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının xətti ilə nəşr edilmişdir. Biblioqrafik məlumat kitabının tərtibçiləri Solmaz Sadıqova və Şəhla Tahirqızı, redaktoru Knyaz Aslan, rəyçisi Nadir İsmayılovdur.

Əvvəlki bibliioqrafik göstəricidən özünün informasiya zənginliyinə, kompleksliliyinə, dolğunluğuna və əhatəliliyinə görə fərqlənən bu əsəri mütəxəssislər görkəmli kitabxanaşünas alimin həyat və fəaliyyəti ilə bağlı çox geniş elmi araşdırmaların və biblioqrafik təhqiqatların uğurlu nəticəsi kimi qiymətləndirmişlər.

Dörd hissədən ibarət olan bibliografik məlumat kitabı görkəmli mədəniyyət xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfovun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin 1955-ci ildən 2001-ci ilin may ayınadək olan dövrünü əhatə edir.

Kitabın birinci hissəsində A.Xələfov haqqında görkəmli alimlərdən və universitet əməkdaşlarından bəziləfinin fikirləri verilmişdir.

BDU-nun rektoru, Əməkdar elm xadimi, professor Abel Məhərrəmov, Azərbaycan MEA-nın akademiki, Respublika Ağsaqqallar şurasının sədri Budaq Budaqov, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, professor Vasif Babazadə, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, professor Fuad Qasımzadə, Azərbaycan Respublikasının Milli məsələlər üzrə dövlət müşaviri Hidayət Orucov, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Məlik Məhərrəmov, Rusiya Federasiyasının Əməkdar elm xadimi, professor Konstantin Abramov və başqalarının burada dərc olunan seçilmiş fikirlərində Abuzər Xələfovun elmi, pedaqoji, ictimai fəaliyyəti və insani keyfiyyətləri çox yüksək qiymətləndirilir.

İkinci hissədə əvvəlcə Azərbaycan, sonra isə rus dillərində ayrı-ayrılıqda professor Abuzər Xələfovun həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri xronoloji ardıcılıqla verilmişdir.

Üçüncü hissədə Abuzər Xələfovun elmi, pedaqoji və ictimai fəaliyyəti haqqında qısa очерк dərc olunmuşdur. Azərbaycan və rus dillərində verilən bu очерkin müəllifi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti Rəsim Kazımovdur. Bu ümumiləşdirilmiş və sistemləşdirilmiş məlumat görkəmli alimin keşməkeşli həyat yolu, elmi yaradıcılığının, pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas istiqamətləri barədə dolğun təsəvvür yarada bilər.

Bibliografik göstəricinin altı bölmədən ibarət olan dördüncü hissəsində isə professor A.Xələfovun əsərlərinin və başqa materiallarının təsviri verilmişdir.

Belə ki, birinci bölmədə alimin 21 adda kitabının, ikincidə 114 adda, o cümlədən Azərbaycan dilində 94, rus dilində isə 20 adda elmi məqalələrinin, tezislərinin və müsahibələrinin, üçüncüdə 29 adda rəy verdiyi, tərcümə və redaktə etdiyi əsərlərin, dördüncüdə 11 adda elmi rəhbəri olduğu dissertasiyaların, beşincidə opponenti olduğu 4 adda doktorluq, 17 adda namizədlik disertasiyalarının, altıncıda 73 adda elmi-pedaqoji fəaliyyəti və əsərləri haqqında ədəbiyyatın bibliografik təsviri öz əksini tapmışdır.

Bibliografik məlumat kitabına professor A.Xələfovun 1955-2001-ci illər arasında nəşr olunmuş 130 addan artıq dərsliyi, dərs vəsaiti, monoqrafiyası, metodik göstəriş və proqramları, elmi məqalələri, elmi-metodik və digər materialları toplanmışdır.

Kitabda həmçinin onun elmi rəhbəri və rəsmi opponenti olduğu namizədlik və doktorluq dissertasiyaları, habelə redaktə və tərcümə etdiyi işlər haqqında da materialların əhatə olunması göstəricinin tamlığına xidmət edir.

Ümumiyyətlə, bibliografik məlumat kitabında 269 mənbə müvafiq bölmədə xronoloji qaydada, o cümlədən daxilə əsər adlarının əlifba prinsipi əsasında verilmişdir.

Bibliografik təsvirlərin düzülüşündə xronoloji ardıcılığın gözənilməsi professor A.Xələfovun elmi yaradıcılığının nəşr tarixi və illər üzrə məhsuldarlığı haqqında aydın təsəvvür yaradır.

Kitabın sonunda alimin əsərlərinin əlifba göstəricisi, əsərlərinin dərc olunduğu dövrü mətbuat və digər mənbələrin əlifba göstəricisi, A.Xələfov haqqında yazmış müəllimlərin adlar göstəricisikimi yardımçı göstəricilərin verilməsi bibliografik məlumat kitabından lazımi məlumatın asanlıqla alınmasına xidmət göstərir.

Qeyd etməliyik ki, bibliografik məlumat kitabı professor A.Xələfovun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti ilə, həmçinin Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi və kitabxanaşünaslıq elminin inkişafı ilə maraqlanan mütəxəssislər, habelə digər oxucular üçün mühüm mənbə rolunu oynayır.

75 YAŞIN MÜJDƏSİ
və ya
DAHA BİR NEÇƏ ŞAD XƏBƏR

*Yaxşı hörmətinən, təmiz adınan
Mən dolandım bu qafqazın elini.
Pirə ata dedim, cavana qadaş,
Anna-bacı bildim qızı-gilini.*

Aşıq Ələsgər

Bu kitab çapa hazırlanarkən daha bir neçə şad xəbər aldıq:

Azərbaycan kitabxanaşünaslıq elminin banisi, ali kitabxanaçılıq təhsilinin təşkilatçılarından biri, görkəmli kitabxana tarixçisi və nəzəriyyəçisi, tanınmış pedaqoq-alim Abuzər Alı oğlu Xələfovun anadan olmasının 75, elmi-pedaqoji fəaliyyətinin 55 illik yubileyinin respublika miqyasında daha təntənəli şəkildə keçirilməsi münasibəti ilə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Bakı Dövlət Universitetinin rektoru ayrı-ayrılıqda xüsusi əmr vermişlər. Həmin əmrlər əsasında yubileyi daha yaxşı keçirmək məqsədi ilə təşkilat komitələri yaradılmış, yubilyara həsr edilmiş kitabların nəşri nəzərdə tutulmuş, müxtəlif miqyaslı tədbirlərin təşkili ilə bağlı geniş plan hazırlanmışdır.

Həmin tədbirlər planının həyata keçirilməsi üçün hazırda həm respublika, həm universitet, həm də fakültə miqyaslarında çox qızgın və səmərəli işlər aparılır. Fəxrlə qeyd etməliyəm ki, BDU rektorunun əmri əsasında yaradılmış təşkilat komitəsinin katibi, həmçinin Kitabxanaşünaslıq kafedrası müdirinin müavini və dosenti kimi üzərimə düşən məsul vəzifənin öhdəsindən gəlmək və ustad alimimizə mənəvi borcumu ödəmək üçün səylə çalışıram.

Daha bir uğur: 75 yaşlı alimimiz, Əməkdar elm xadimi, professor Abuzər Xələfov Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 9 noyabr 2006-cı il tarixli əmri ilə «Qabaqcıl təhsil işçisi» döş nişanı ilə təltif edilmişdir!

Bu mükafat bütövlükdə görkəmli kitabxanaşünas alimin zəngin elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin ölkə miqyasında çox yüksək qiymətləndirilməsinə daha bir əyani sübutdur!..

Təbrik edirik, ustad!..

Yeri gəlmişkən, professor A.Xələfovun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin son beşillik dövrünü, daha dəqiq desək, 2001-ci ilin may ayından 2006-cı ilin sentyabr ayınadək olan müddəti əhatə edən sayca üçüncü bibliografik məlumat kitabı da artıq tərtib edilmişdir.

Həmin göstəricinin tərtibçi-müəllifi Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin humanitar və sosial məsələlər üzrə dekan müavini, Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının müəllimi Solmaz Sadıqova, yubilyarın son dövrdəki yaradıcılığı ilə bağlı giriş məqaləsinin müəllifi Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti, pedaqoji elmlər namizədi Rasim Kazımov, redaktoru isə M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru Kərim Tahirovdur.

9 çap vərəqi həcmində olan bu bibliografik məlumat kitabında professor A.Xələfovun 12 adda kitabı və 240-dan çox mənbə müvafiq bölmələrdə öz əksini tapmışdır.

Müqayisə üçün belə bir maraqlı faktı qeyd etmək yerinə düşər ki, A.Xələfovun elmi-pedaqoji fəaliyyəti dövründə, yəni 55 il ərzində cəmi 26 adda kitabı və 330 çap vərəqi həcmində 180 dövrü mətbuat əsəri çap edilmişdir. Onlardan 14 kitab və 130 çap vərəqi həcmində 65 dövrü mətbuat əsəri 1958-2001-ci illərin, 12 kitab və 200 çap vərəqi həcmində 115 dövrü mətbuat əsəri isə 2001-2006-cı illərin payına düşür. Göründüyü kimi, ömrün müdriklik pilləsinə qədəm qoymuş ağsaqqal alimimiz yaşının bu çağında əvvəlki dövrlərdə olduğundan daha artıq sürətlə, daha böyük enerji ilə və daha yüksək yaradıcılıq axtarışları ilə çalışaraq, oxucuları yeni-yeni elmi əsərləri ilə sevindirir. Bu işdə ağsaqqal alimimizə daha böyük nailiyyətlər arzulayırıq!..

Bütövlükdə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin əmri ilə hazırlanıb nəşr edilən bu mühüm bibliografik göstərici görkəmli kitabxanaşünas alimimiz A.Xələfovun 75 illik yubileyinə ən yaxşı töhfələrdən biri hesab oluna bilər.

Məşhur alimimizin yubileyinə həsr olunmuş daha üç nəşr isə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, professor Abel Məhəmmədovun əmri ilə çap mərhələsindədir.

Möhtərəm oxucularımız bu sətirləri oxuyarkən artıq həmin nəşrərdən biri – «Elm və təhsil fədaisi» monoqrafiyası ilə baş-başa qalıb Abuzər müəllimin zəngin ömür salnaməsini vərəqləmək imkanı qazanacaqlar. «Bir müəllif kimi mən bu əsərin işıq üzü görməsindən nə qədər qürur duyuramsa, bir o qədər də həyəcan keçirirəm» - deyibən sözlərimin səmimiliyinə inanmağı yenə də dəyərli oxucularımızdan rica edirəm. Çünki bu, təkə adi və sadə bir vətəndaş-alim, yaxud alim-vətəndaş haqqında ötəri yazılmış kitab deyil, müəllim-pedaqoq, alim və ustad, ağsaqqal və müdrik insan qarşısında şagird sınağı, tələbə imtahanıdır!..

Növbəti kitabın – «Müdrilik və alimlik zirvəsi» məqalələr məcmuəsinin tərtibçi-müəlliflərindən biri, həmçinin redaktoru olduğum üçün də hədsiz iftixar hissi keçirirəm. Abuzər müəllimin və mənim yaxın dostumuz, yüksək səviyyəli intellektual ziyamız, dəyərli ağsaqqal alimimiz dosent Rasim Kazımovla birgə tərtiblədiyimiz bu topluda Azərbaycanın bir çox tanınmış mütəxəssislərinin professor A.Xələfovun 75 yaş şərəfinə yazdıqları fərəh dolu ürək sözləri əhatə edilmişdir. Müxtəlif elm sahələrinin tanınmış simaları olan həmin müəlliflərin Abuzər müəllim haqqında söylədikləri könülaçan fikirlər bütövlükdə Azərbaycan kitabxanaşünaslığının, milli kitabxana işinin, o sırada çoxsaylı kitabxanaçılar ordusunun ünvanına deyilmiş ürək sözləri kimi böyük məna və əhəmiyyət kəsb edir.

Üçüncü nəşrin – Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekani, tarix elmləri doktoru, professor Xəlil İsmayılovun təsisçiliyi və baş redaktorluğu ilə çapa hazırlanan «Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya» jurnalının A.Xələfovun yubileyinə həsr olunan xüsusi buraxılışının tərtibçisi və məsul redaktoru olmaq vəzifəsi də xoşbəxtlikdən mənim taleyimə yazılıb. Əminəm ki, burada dərc edilən elmi-kütləvi və publisistik məqalələr də bu böyük insanın zəngin taleyinin ayrı-ayrı məqamlarını yetərinə nurlandıracaq və yaddaşlara əbədi həkk olunacaqdır.

**Vətən unudarmı bir iz salanı?!
Ucalıq - dünyanın məhək daşındır!
Elinə-yurduna şöhrət olanı
Zaman alqışlayır, tarix yaşadır!**

ÜRƏK SÖZLƏRİNDƏN BOYLANAN KİŞİ

*Ağıllı adamın söylədikləri
Yer altına düşsə itməz dəyəri.
Söz deyən düşünüb söyləsə əgər,
Pis söz də söyləsə, yenə xoş gələr.*

Nizami Gəncəvi

Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri öz elmi və publisistik məqalələrində, məruzə və çıxışlarında milli elmimizin, təhsilimizin və mədəniyyətimizin inkişafına, kadr hazırlığına özünəməxsus töhfələr vermiş Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfovun xidmətlərini yüksək qiymətləndirirlər.

Ayrı-ayrı səlahiyyət və məqam sahiblərinin ustad haqqında düşüncələri bu böyük şəxsiyyətin əsasən alimlik və müdrilik xüsusiyyətlərinin araşdırılması baxımından seçilir.

Əlbəttə, bu qoşa qanadın konkret faktlar timsalında ümumiləşdirilməsi, sistemləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi ağsaqqal alimimizin zəngin tale yolunun öyrənilməsi cəhətdən çox təqdirəlayiqdir.

Həmin fikirlərdən bir neçəsini nəzərdən keçirmək maraqlı olar.

Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri, Əməkdar elm xadimi, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Misir Mərdanov onu belə xarakterizə edir:

«Professor Abuzər Xələfov Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin yaradıcısı, bu sahədə elmi məktəb yaratmış tanınmış alim, bacarıqlı elm və təhsil təşkilatçısıdır. İftixar etməli haldır ki, Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsinin elmi əsası A.A.Xələfov tərəfindən qoyulmuş, ölkəmizdə kitabxana işinin tarixi və inkişaf perspektivlərinə həsr edilən araşdırmaları ilə vətənimizdə mədəniyyət tarixinin nəzəriyyə və təcrübəsini zənginləşdirilmişdir».

BDU-nun rektoru, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, kimya elmləri doktoru, professor Abel Məhərrəmov isə deyir:

«Abuzər müəllimin çox zəngin irsi vardır və ondan gənc alimlər, tələbələr zaman-zaman faydalanacaqlar. Abuzər müəllimin yazdığı dərslik, dərs vəsaiti, tədris metodik vəsaitləri hər zaman aktual olacaq, dövrə, zamanla səsələşəcəkdir. Çünki bu əsərlərin bir ucu tarixi ənənələri söykənsə, o biri ucu bugünkü həyatın axarına uyğundur. Yeniliyə, müasirləşməyə səsləyən hər bir yaradıcı əmək heç vaxt təsirsiz qalmaz».

Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının sədri, MEA Coğrafiya İnstitutunun direktoru, Əməkdar elm xadimi, akademik Budaq Budaqov professor Abuzər Xələfovü ölkəmizdə kitabxana-bibliografiya işinin cəfəkeşi adlandıraraq yazır:

«Abuzər müəllim öz insani keyfiyyətlərinə görə ən ali pillədə duran millət övladlarından biridir. Yaxından tanıyanlar arasında Abuzər müəllimin xüsusi əhəmiyyəti, mövqeyi və hörməti vardır. Abuzər müəllim ağayana kişidir, ağayana kişiləri isə həyatın heç bir ruzgariyə bilməz!»

BDU-nun Fəlsəfə kafedrasının müdiri, Əməkdar elm xadimi, fəlsəfə elmləri doktoru, akademik Fuad Qasımzadənin fikrincə, A.Xələfov şöhrət titulları ilə yanaşı, gözəl bir müəllim, əsl tərbiyəçi, əsl ağsaqqaldır. Gözəl bir insan, dostluqda vəfali və sadıq, ailədə qayğıkeş, qeyratlı və namuslu bir şəxs, daha doğrusu, şəxsiyyətdir. O, vətənpərvər, millətsevər, əsl vətəndaşdır. Elini, xalqını, vətəni, müstəqil respublikasını sevən millət oğlu, millət övlədidir».

Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Vasim Məmmədaliyevin fikri də çox maraqlıdır:

«Abuzər müəllim dinimizin qayda-qanunlarını gözəl bilən, onlara riayət edən bir insandır. Abuzər müəllim dinin yarısı olan insafı heç bir zaman əldən verməyən mömin bir müsəlmandır. Mən bir çox prinsipial məsələlərdə dəfələrlə bunun şahidi olmuşam. Allahın evini – müqəddəs Kəbəni ziyarət etmiş bir Hacı kimi özünün ibrətəməz söhbətləri, gözəl məsləhətləri ilə gəncliyimiz arasında inam, vətənpərvərlik hisslərinin qüvvətlənməsi işində fəal rol oynayır».

Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, millət vəkili, tanınmış dilçi-alim, Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin sədri, professor Nizami Cəfərov qeyd edir ki, professor Abuzər Xələfov universitetdə və respublikada təkcə kitabxanaşünas-alim kimi deyil, həm də yüksək səviyyəli şəxsiyyət və ictimai elmləri dərindən bilən ictimai

xadim kimi tanınır. O, universitetin və bütövlükdə respublikamızın elmi, mədəni və ictimai həyatında böyük rol oynayır.

Azərbaycan MEA-nın Humanitar və ictimai elmlər bölməsinin akademik-katibi, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunu direktoru, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureatı, professor Ağamusa Axundov professor Abuzər Xələfovun həmişə və hər yerdə birinci olmaq uğurunu önə çəkərək, onu alimliyi də, müəllimliyi də, insanlığı da bütöv olan, bir məzhəbə qulluq edən və dostluqda da birinci olan insan kimi dəyərləndirir.

Tanınmış dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər kabineti yanında Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri, şair-dramaturq Hidayət Orucov professor Abuzər Xələfovü klassik aydınlarımıza, Mirzə Cəlil, Sabir dövrünün maarifçilərinə, elm adamlarına bənzədir. O, Abuzər müəllimin sadəliyini və təvazökarlığını bu cür dəyərləndirir:

«Özünü təbliğdən uzaq, gördüyü çox gərəqli işləri cəmiyyətin diqqətinə özü çatdırmağa cəhd etməyən, necə deyirlər, uzun və maraqlı yolları keçəndən sonra da başını aşığa salıb doğma ixtisas sahəsində məktəb yaradan insan qazandığı fərəhli nəticələrlə də öyünür. Ölkəmizdə yaranmış yüksək səviyyəli kitabxana sisteminin ahəngdar fəaliyyəti ilə isə hər birimizin öyünməyə haqqımız var».

Azərbaycan MEA Tarix və Etnoqrafiya İnstitutunun şöbə müdiri, Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Teymur Bünyatov:

«Abuzər müəllim böyük təhsil təşkilatçısıdır. Həqiqətdir ki, cəfəkeş kitabxanaçı sənətinin vurğunu, mənən zəngin, qəlbən şairinə insandır. Xalqa xidməti özünə şərəf bilən, yorulmadan, usanmadan ömür fəda edən ziyalıdır».

Rusiya Pedaqoji Elmlər Akademiyasının akademiki, pedaqoji elmlər doktoru, professor Hüseyn Əhmədov:

«Adətən alimləri üç qrupa bölürlər. Birinci qrupu qarışqaya bənzədirlər. Bunlar ömrünü fakt toplamağa sərf edirlər. Topladıkları faktları elmi dövriyyəyə daxil edərək tədqiqatları əsasında elmi əsər yaradırlar. Digər qrupu hörümçəyə bənzədirlər. Belələrinin əlində fakt olmur, hörümçək bir şeyə söykənmədən tor toxuyan kimi belələri də heç bir fakta, elmi əsasa söykənmədən fərziyyə irəli sürürlər. Alimlərin üçüncü qrupunu bal arısına təşbeh tuturlar. Onlar bal arısı kimi həm toplamağı, həm də istifadə etməyi bacarır, yəni

dəyərli əsərlər yaradırlar. Professor A.Xələfov alimlərin bal arısına oxşayan qrupuna aiddir».

Bakı Dövlət Universitetinin Humanitar fakültələr üzrə Fəlsəfə kafedrasının müdiri, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Həmid İmanov:

«Alim o zaman yüksəlir ki, məşğul olduğu sahənin, hətta problemin vurğunu olur. Ömrünü bu vurgunluq, bu sevgi ilə yaşayır, bu vurgunluqda yeni çalarlar tapır, onları işıqlandırır və elmə yeni töhfələr verir. Professor Abuzər Xələfov elmdə bu xoşbəxt vurgunlardandır».

BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekanı, tarix elmləri doktoru, professor Xəlil İsmayılov:

«Kitabxanaçılıq fakültəsinin ilk dekanı, tarix elmləri doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi Abuzər Alı oğlu Xələfov təxminən yarım əsrdir ki, Kitabxanaşünaslıq kafedrasına rəhbərlik edir. Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin bütün fəaliyyəti, inkişafı, problemlərinin həlli onun adı ilə bağlıdır. Universitet kollektivi haqlı olaraq bu fakültəni «Abuzər müəllimin fakültəsi» adlandırırlar».

BDU-nun Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının müdiri, Əməkdar mədəniyyət işçisi, professor Zöhrab Əliyev:

«Abuzər müəllimin gördüyü nəhəng işləri düşünən zaman həmişə qulağıma uzaqdan, çox uzaqlardan bir səs gəlir. Bu, ulu əcdadlarımızın səsidir. Sanki onlar əsrlər boyu ulu mədəniyyətimizin bir parçası kimi yaşatdıqları «ağ saçlı» kitab və kitabxanalar haqqında gələcək nəsillərə obyektiv gerçəklikləri çatdıran, ali kitabxanaçılıq təhsilinin nəzəriyyəsini və təcrübəsini yaradan görkəmli bir alimə – ustad müəllimə, müdrik insana bununla minnətdarlıqlarını bildirirlər. Çünki hər öyrənmək istəyən müəllim deyil, kimdən ki öyrənirlər, əsl müəllim odur».

BDU-nun Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının müdiri, tarix elmləri doktoru, professor Bayram Allahverdiyev:

«Professor A.Xələfovu heç kəslə müqayisə etmək olmaz, onu yalnız özü ilə müqayisə etmək olar. Abuzər müəllim alim, şəxsiyyət, mədəniyyət qurucusu kimi təkdir, təkrarolunmazdır».

Bu nəcib insanın, böyük şəxsiyyətin adı və şöhrəti həm də bədii əsərlərin mövzusunə çevrilib. Görkəmli şairlərdən tutmuş həvəskar yazarlara qədər bir çox qələm sahibləri Abuzər müəllimin ünvanına şeir çələngi bağlayıblar.

A.Xələfovun yetirməsi və ən çox istədiyi tələbəsi, sevimli xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub ustasını hörmətlə dəyərləndirərək deyir ki, kitabdan, kitabxanadan, mütaliə mədəniyyətindən, maarifdən, təhsildən ciddi söhbət düşəndə öz halal haqqı kimi həmişə Abuzər müəllim xatırlanır: «Onu həmişə mübarizədə, haqqın, həqiqətin müdafiəsində görmüşəm. Mərd və sərt kişidir, əqidəli adamdır Abuzər müəllim!»

**Köhnə kişilərtək sevmişəm səni,
Könül həmdəmədimdi köhnə kişilər.
Urvafa mindirdi yurdu, Vətəni,
Tamaşa kişilər, səhnə kişilər.**

**Kitablı ömürlər Günəşə bənzər,
Bu sirdən, hikmətdən yaxşı halısan.
Ömrünü, gününü kitablar bəzər,
Elmin də elmin də ağsaqqalısan.**

**Boşuna yaranmır nə sərvət, nə var,
Zirvələr eşqinə gərək yanasan.
Məbədin olsa da kitabxanalar,
Özün bir ayrıca kitabxanasan!**

**Səndən bir dəsti-xət, bir yazı qalar,
Onu anmaq şərəf, unutmaq çətin.
Abuzər müəllim imzası qalar
Qızıl kitabında Universitetin!**

Abuzər müəllimin tələbəsi, tanınmış şair-publisist Eldar İsmayılov isə ağsaqqal alimimizi belə səciyyələndirir:

**Aqillir sayıqdı hikmət başında,
Nadanlar mənasız söz savaşında...
Əbədi dünyanın qan yaddaşında
Alimlər, abidlər, uzmanlar durur.**

**Həyat axarında, əzəlliyində,
İgidlər, müdriklər öz ərdiyində...
Bu gözəl dünyanın gözəlliyində
Abuzər Xələftək azmanlar durur.**

Kitabxanaçılıq şöbəsinin ilk məzunlarından olan və hazırda kitabxanaşünaslıq kafedrasında Abuzər müəllimlə çiyin-çiyinə çalışan şair təbli ağsaqqal müəllimimiz Murad Şəmsizadənin ürəyindən süzülən misralar da maraqlıdır:

**Nəcibdir niyyətlərin,
Arxasıza arxasan.
Ümmanların qoynunda
Sarsılmayan dalğasan.**

**Tapdalanmış yollarla
Bir addım da atmadın.
Sən halal çörəyinə
Əsla haram qatmadın.**

**Qızıl suyun Adı var
Adının mənasında.
Özünə yer tapmısan
Hikmətlər dünyasında!**

Əminəm ki, Abuzər Xələfovun parlaq obrazı hələ innən belə daha neçə-neçə ədəbi əsərlərə ömür bəxş edəcəkdir.

Çoxsaylı kitabxana ictimaiyyəti Abuzər Xələfovu haqlı olaraq Azərbaycanda kitabxanaçılıq işinin başçısı, kitabxanaşünaslığın elminin klassiki sayırlar. Doğrudan da Azərbaycanın çoxəsrlik kitabxana işi tarixində ayrıca Abuzər Xələfov mərhələsi var.

XX əsrin II yarısına düşən həmin mərhələ XXI əsrdə də uğurla davam etməkdədir!..

QƏFİL SUAL YAĞIŞI və ya **101 SUALA 101 CAVAB**

2001-ci ildə ustad Abuzər Xələfovun həyat və fəaliyyətinə həsr olunmuş xüsusi buraxılışa son söz əvəzi kimi «Ömür pillələri» adlı bir yazı yazmışdım.

Həmin yazını oxuyub redaktə edərkən ürəyimdən keçdi ki, elə bu dəmdə Abuzər müəllimi qəfil sual yağışına tutub, həmin məqamda da ondan suallarına cavab alım.

Mənə elə gəldi ki, məhz həmin anda müxtəlif məsələlərlə bağlı verəcəyim suallar və alacağım qısa cavablar bu müdrik insanın şəxsiyyətini hərtərəfli açmaq üçün müəyyən kömək göstərəcəkdir.

Abuzər müəllim təklifimi bəyəndi.

Beləliklə, 101 suala 101 cavab aldım, onları elə həmin buraxılışda dərc etdirdim. Doğrudan da çox maraqlı alındı!

Sonralar oxucularımız həmin sual-cavabı çox böyük həvəslə oxuduqlarını və yüksək zövq aldıklarını söylədilər.

Bildirdilər ki, doğrudan da bu müsahibə Abuzər Xələfovun iç dünyasını kəşf etmək, mənəviyyət aləmindən xəbərdar olmaq, müxtəlif məsələlərə dəqiq münasibətini öyrənmək və maraqlı dairəsini müəyyənləşdirmək baxımından çox gərəklidir.

İndi bu monoqrafiyanı tamamlayarkən həm o ürək sözlərini, həm də o vaxtkı sual-cavabları bir daha oxudum və oxucular üçün maraqlı doğuracağını nəzərə alaraq onları burada da verməyi məqsədəuyğun saydım.

Möhtərəm ustadımız və ağsaqqalımız Abuzər müəllim haqqında ürək çırpıntıları ilə yazdığım bu kitabı bitirmək istəsəm də, nədənsə mənə elə gəldi ki, həmin sorğu-sualı olduğu kimi, yalnız sistemləşdirilmiş şəkildə yenidən oxucularımıza çatdırmasam, böyük alimimizin həyat və fəaliyyətinə ayna tutan bu əsər yarımçıq görünə bilər.

Buyurun, bu mənim suallarım, bu da ustadın cavabları!

- Sevdiniz bürcü?
- Sevdiniz yer?
- Sevdiniz kənd?
- Sevdiniz ölkə?
- Sevdiniz şəhər?
- Sevdiniz küçə?
- Sevdiniz meydan?
- Sevdiniz istirahət yeri?
- Sevdiniz himn?
- Sevdiniz bayraq?
- Sevdiniz milli bayram?
- Sevdiniz dövlət bayramı?
- Sevdiniz il?
- Sevdiniz fəsil?
- Sevdiniz ay?
- Sevdiniz gün?
- Sevdiniz rəqəm?
- Sevdiniz dağ?
- Sevdiniz dəniz?
- Sevdiniz göl?
- Sevdiniz çay?
- Sevdiniz bulaq?
- Sevdiniz ağac?
- Sevdiniz meyvə?
- Sevdiniz gül?
- Sevdiniz dağ çiçəyi?
- Sevdiniz xalça?
- Sevdiniz zinət əşyası?
- Sevdiniz ətir?
- Sevdiniz ali məktəb?
- Sevdiniz müəllim?
- Sevdiniz alim?
- Sevdiniz sənət?
- Sevdiniz ixtisas?
- Sevdiniz kitab?
- Sevdiniz kitabxana?

- Oğlaq bürcü.
- Göyçə mahalı.
- Gil kəndi.
- Azərbaycan.
- Bakı, Təbriz.
- İstiqlaliyyət.
- Azadlıq meydanı
- Dəniz kənarı.
- «Azərbaycan Dövlət Himni».
- Üçrəngli müstəqillik bayrağımız.
- Novruz bayramı.
- 18 Oktyabr – Müstəqillik Günü
- 1962.
- Bahar.
- Oktyabr.
- Bazar.
- 7.
- Şahdağ.
- Xəzər dənizi.
- Göyçə gölü.
- Kür çayı.
- «Pəribulağı».
- Sərv ağacı.
- Alma.
- Qızılgül.
- Bənövşə.
- Nənələrimizin toxuduğu Azərbaycan xalçaları.
- Qızıl üzük.
- Fransız ətri.
- Bakı Dövlət Universiteti.
- Məmməd Arif, Mir Cəlal.
- Zülfəli İbrahimov.
- Kitabxanaçılıq.
- Kitabxanaşünaslıq.
- «Qurani-Kərim».
- M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası.

- Sevdiniz kitabxanaçı?
- Sevdiniz məşğuliyyət?
- Sevdiniz muzey?
- Sevdiniz siyasətçi?
- Sevdiniz filosof?
- Sevdiniz yazıçı?
- Sevdiniz nəsr əsəri?
- Sevdiniz şair?
- Sevdiniz şeir?
- Sevdiniz dramaturq?
- Sevdiniz komediya?
- Sevdiniz ədəbi qəhrəman?
- Sevdiniz nağıl?
- Sevdiniz musiqi aləti?
- Sevdiniz aşiq?
- Sevdiniz saz havası?
- Sevdiniz aşiq mahnısı?
- Sevdiniz dastan?
- Sevdiniz bəstəkar?
- Sevdiniz opera?
- Sevdiniz oyun havası?
- Sevdiniz muğam?
- Sevdiniz xanəndə?
- Sevdiniz müğənni?
- Sevdiniz mahnı?
- Sevdiniz rəssam?
- Sevdiniz heykəltəraş?
- Sevdiniz kino?
- Sevdiniz aktyor?
- Sevdiniz tamaşa?
- Sevdiniz televiziya kanalı?
- Sevdiniz televiziya verilişi?
- Sevdiniz radio verilişi?
- Sevdiniz qəzet?

- Nigar xanım Vəlibəyova.
- Kitablarla həmsöhbət olmaq.
- «Azərbaycan tarixi» muzeyi.
- Heydər Əliyev.
- Sokrat.
- Süleyman Rəhimov.
- Məmməd Səid Ordubadinin «Qılınc və qələm» romanı.
- Səməd Vurğun, Şəhriyar.
- «Azərbaycan».
- Mirzə Fətəli Axundov, Cəfər Cabbarlı.
- «Məşədi İbad».
- Bəxtiyar Vahabzadənin «Sadə adamlar» poeməsindəki kitabxanaçı Ülkər.
- «Məlikməmməd».
- Saz.
- Aşfq Ələsgər, Hüseyn Səraclı.
- «Ruhani».
- «Duman, salamat qal».
- «Abbas və Gülgəz».
- Üzeyir Hacıbəyov.
- «Koroğlu».
- «Vağzalı».
- «Qarabağ şikəstəsi».
- Xan Şuşinski.
- Şövkət Ələkbərova.
- «Şuşanın dağları», «Apardı sellər saranı».
- Tahir Salahov.
- Ömər Eldarov.
- «Hər şey insanlara qalır».
- Ələsgər Ələkbərov.
- İlyas Əfəndiyevin «Sən həmişə mənimləsən» dramı.
- Azərbaycan Televiziyası, ANS
- Azərbaycan tarixinə həsr olunmuş verilişlər.
- «Sarıtel».
- «Azərbaycan».

ÖMÜR PİLLƏLƏRİ İLƏ 100 YAŞA DOĞRU

*Yığdım bu dünyanın varın, dövlətin,
Əllini aşırıdım, yüzə nə qaldı?
Ayaq getdi, əl gətirdi, diş yedi,
Baxmaqdan savayı gözə nə qaldı?*

Aşiq Alı

...Beləcə, Abuzər Xələfovü ad-soyadlı bir şəxsiyyət ömrünün keşməkeşli, sevincli-fərəhli çağlarının vərəqlərə köçürülmüş məqamlarını sizinlə birlikdə xatırladıq, əziz oxucular! Bu görkəmli ziyalının həmişə vətəndaş, alim, ağsaqqal kimi lazımınca səciyyələndirildiyi barədə də oxuyub öyrəndik... Amma bəzi xüsusiyyətlərin bir qədər də qüvvətləndirilməsi üçün bu son sözə də ehtiyac yarandı...

...Eşitdiklərim və oxuduqlarım belə bir qənaəti təsdiqləyir ki, Abuzər müəllim elə cavan vaxtlarından sözübütöv, prinsipial, obyektiv şəxs kimi tanınıb, haqqı nahaqqa qurban verməyib, mizan-tərəzini pozmayıb. Odur ki, halal ad-san qazanıb. Bir kimsənin qarasına danışmağı ləyaqətinə sığışdırmayıb, həmişə sözü üzə deyib. Və yenə də belədir! Açıq mübarizədən heç vaxt çəkinməyib və meydana mərdi-mərdanə atılıb. Ürəyi, əməli və əqidəsi düz olduğundan həmişə qalib çıxıb!

Yalanı özünə ömürlük düşmən elan eləyib və elə buna görə də yalançı düz mənzilinəcən qovur. İşdir, bir kəs ona yalan danışsa, paxırını elə ustalıqla açır ki, yalançı tövbə edləmək məcburiyyətində qalır.

Bir də xəbərçilərin, çuğulçuların, aravuranların qənimidir Abuzər müəllim. Vay o adamın halına ki, kimdənsə ona xəbərçilik eləyə, qan qaraltmağa, ara qarışdırmağa çalışsa. Onda həmin

- Sevdiniz idman növü?
- Sevdiniz idmançı?
- Sevdiniz oğlan adı?
- Sevdiniz qız adı?
- Sevdiniz stolüstü oyun?
- Sevdiniz uşaq oyunu?
- Sevdiniz hava?
- Sevdiniz avtomobil?
- Sevdiniz içki?
- Sevdiniz mürəbbə?
- Sevdiniz xörək?
- Sevdiniz şirniyyat?
- Sevdiniz şirə?
- Sevdiniz söz?
- Sevdiniz müsbət xüsusiyyət?
- Sevmədiyiniz mənfi xüsusiyyət?
- Xoşladığınız geyim?
- Xoşladığınız ev heyvanı?
- Xoşladığınız çöl heyvanı?
- Xoşladığınız ev quşu?
- Xoşladığınız çöl quşu?
- Ziyarət etdiyiniz müqəddəs ocaqlar?
- Özünüzü borclu saydığınız şəxs?
- Unudu bilmədiyiniz xoş gün?
- Həyatınızın ən ağır günü?
- Görmək istəmədiyiniz xüsusiyyət?
- Düşməniniz?
- Spirtli içkiyə münasibətiniz?
- Siqaretə münasibətiniz?
- Yumora münasibətiniz?
- Ən böyük arzunuz?
- Riyada gəzmək.
- Namiq Abdullayev.
- Azər.
- Aytən.
- Dama.
- «Gizlənpaç».
- Günəşli hava.
- «Mercedes».
- Çay.
- Moruq mürəbbəsi.
- Qurudlu xəngəl.
- Şəkərbura.
- Şaftalı şirəsi, limon şirəsi, alma şirəsi.
- Düz söz.
- Düzlük və doğruluq.
- Kobudluq və təkəbbürlülük.
- Kostyum.
- At.
- Ceyran.
- Hind toyuğu.
- Kəklik.
- Məkkə, Kərbəla, Məşhəd.
- Atam, annam.
- Evləndiyim gün.
- Xocalı faciəsinin törədildiyi gün.
- Biganəlik.
- Düşmən olmasa yaxşıdır.
- İçmirəm.
- Mənfi.
- Çox əla!
- Tələbələrimin sevimlisi olmaq!

xəbərçiyə elə bitr toy tutur ki, səsi qiyamətəcən qulaqlarından getmir. Çünki atalar demişkən: «Böhtançı şeytanın dostudur».

Ustad Qətran Təbrizinin «Mın yalan bir doğruya dəyməz» kəlamını ucadan ucxa tutan Abuzər müəllim başqa bir klassikin bu sözlərini də həmişə təsdiqləyir: «Lal olmaq yalan danışmaqdan, pəltək olmaq söyüş söyməkdən, yoxsulluğa dözmək oğurluqla mal toplamaqdan yaxşıdır».

Ömrü boyu yüksək insani keyfiyyətlərini qoruyub saxlayan və mənəvi saflığı, əqidə bütövlüyü, təmənnəsiz yaxşılığı ilə çoxlarına örnək olan Abuzər Xələfov dahi Nizami Gəncəvinin səkkiz əsr əvvəl peyğəmbərcəsinə söylədiyi:

**Yaxşılığı əzəldən adət etsən özünə,
Yaxşılığın hər yanda qapı açar üzünə, -**

fikrini yenidən sübuta yetirib. Bununla da XX əsr Azərbaycan poeziyasının şəriksiz ustadı Səməd Vurğunun ilhamla tərənnüm etdiyi yaxşılıq sənətinə həmişə sadıqlığını göstərib:

**Qoyma ki, yerlərdə sürünsün bəşər,
Dünyada qalmasın nə pislik, nə şər.
Yaxşılıq insana bir sənət olsun,
Dünya başdan-başa qoy cənnət olsun.**

Abuzər müəllim indiyə qədər saysız-hesabsız yaxşılıqlar eləyib və çoxunu bəlkə də xatırlamır. Amma bu yaxşılıqlardan faydalanan adamlar üçün dünyada bir yaxşı insan da var – Abuzər müəllimdir o!

Şəxsən özüm şahidiyəm: bəzən bir nəfər 30-40 il əvvəl olmuş bir əhvalatı xatırladır və Abuzər Xələfovun adını xüsusi hörmətlə çəkir. Abuzər müəllim isə lap çoxdan unuduğu bu təmənnəsiz yaxşılıqların unudulmadığını duyanda duyğulanır, fərəhlənir, köksü sevincdən qabarıq. Doğrudan da el gözəl deyib: «Balığı at dəryaya, balıq bilməz, xaliq bilər».

Milli kitab mədəniyyətimizin 75 yaşlı ağsaqqalı Abuzər Xələfovun son 55 ildə xalqımıza verdiyi elmi töhfələrin araşdırılması bir neçə tədqiqat əsərinin mövzudur.

Abuzər Xələfov vətəndaş, pedaqoq, alim kimi səciyyələndirən xarakterik cəhətlər onun özünə və ətrafındakılara qarşı tələbkərligi, prinsipliliği, işgüzarlığı, ciddiliyi, qayğıkeşliyi, yüksək peşəkərlilik məsuliyyəti, milli dirçəliş və dövlətçilik ideyalarına sədaqəti və doğma vətənin sədaqətli vətənpərvəri olması ilə şərtlənir.

Mən də bilərəkdən bu kitabda Abuzər müəllimin vətənpərvərliyini, insanpərvərliyini önə çədim. Ulu babalarımız çox gözəl buyurublar ki, saç-saqqal ağartmaqla hörmət sahibi olmaq mümkün deyil. Yalnız elm və kamal sahibləri hörmətə layiqdirlər.

Bu baxımdan elmi və kamalı bir-birini tamamlayan hörmətli alimlərimizdən biri kimi Abuzər Xələfov çox yaxşı tanınır. Həm də təkcə Azərbaycanda yox, yaxın-uzaq xaricdə, o cümlədən Rusiyada, Baltıqyanı dövlətlərdə, Qafqazda, İranda, Türkiyədə milli mədəniyyətimizin əsas sütunlarından olan kitabxana işindən söz düşərkən ilkin olaraq məhz onun adı çəkilir.

O, bu şən-şöhrətə asanlıqla çatmayıb. Mübarizəli, qovğalı olaylardan keçib.

Azərbaycanda kitabxana işinin tarixini araşdırmağa girişəndə, günlərlə, aylarla arxivlərdə işləyəndə, tozlu-torpaqlı sənədlərlə baş-baş qalanda inanırdı ki, bu işi zəfərlə başa vura biləcək. Amma ona inanmayanlar da, ruhdan salmağa çalışanlar da vardı. O isə öz axtarışları ilə, araşdırmaları ilə sübuta yetirdi ki, qədim mədəniyyətə malik olan Azərbaycan xalqının dünyaya nümunə göstəriləcək zəngin kitab və kitabxana tarixi var!

Yazdı, yaratdı, inandırdı!

Bu, əsl qələbə idi!

Bir-birinin ardınca nəşr etdirdiyi monoqrafiyalar elmi yeniliyi, sanballı ümumiləşdirmələri ilə nüfuzlu alimlərin diqqətini cəlb etməyə başladı.

Abuzər Xələfov fenomeni beləcə yaranmağa üz tutdu.

Abuzər Xələfovun yaratdığı Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin qabiliyyətli məzunlarının fəaliyyəti sayəsində Azərbaycan kitabxanaları öz işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmağa başladılar və buna nail olmağı bacardılar.

Məhz Abuzər Xələfovun yetişdirmələri öz ustalarının elmi məktəbini layiqincə davam və inkişaf etdirməyə çalışdılar və bu gün də onun dəyərli tövsiyələri, qiymətli məsləhətləri ilə kitabxanaşünaslıq elminə gənc nəslin istedadlı nümayəndələri gəlməkdədir.

Professor Abuzər Xələfov uzun illər ərzində öz işgüzarlığı, fəallığı, yorulmazlığı, təşəbbüskarlığı ilə bir neçə alimin, bəlkə də bir neçə kollektivin görəcəyi işləri təkbaşına həyata keçirib!

Bu, danılmaz faktdır!

Elə buna görə də Azərbaycan mədəniyyət tarixində Abuzər Xələfov zirvəsinin öz ucalığı, bu ucalığın öz əzəməti, bu əzəmətin öz vüqarı var!..

Bu da həqiqətdir ki, professor Abuzər Xələfovun milli mədəniyyətşünaslığımıza verdiyi misilsiz töhfələr hələ innən belə neçə-neçə araşdırmaların mövzusu ola bilər.

Buna görkəmli alimimizin tam mənəvi haqqı çatır!

Yenə də ulu Nizami demişkən:

**Hər uca rütbədən biliniz, fəqət,
Alimin rütbəsi ucadır əlbət.**

Alimliyin ən uca rütbəsinə ucalan və kitabxanaşünaslıq elmi sahəsində ilk akademikimiz kimi şöhrətlənən Abuzər Xələfov bu gün ömrünün müdriklik çağlarını yaşayır. Dünyagörmüşlər deyib ki, insan zehniyyətinin inkişafı onu müdrikliyə, müdriklik isə öz növbəsində iztirablardan xilas olmağa doğru aparır.

75 yaşın zirvəsinə qanadlanan Abuzər müəllim bu müdrik çağlarında hansı iztirablardan xilas olmağa can atır?

Mən qəti əminəm ki, bu iztirablar düşmən tapdağı altında inləyən müqəddəs torpaqlarımızın, ilk öncə Qarabağımızın düşmən tapdağından xilas olunması, ulu Göyçə mahalının və başqa tarixi ərazilərimizin özümüzə qaytarılması, Azərbaycanımızın müstəqil, azad və bütöv dövlət kimi dünyada daha da şöhrətlənməsi, xalqımızın xoşbəxt və fəxrəli yaşaması, bir də təbii ki, banisi olduğu kitabxanaşünaslıq elminin və qurucusu olduğu Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin gələcək taleyi ilə bağlıdır...

Qoy bu iztirablar sevincə calansın, Abuzər müəllim! Amin!!!

Bir Şərq məsəlində deyilir: «İnsanın bəzəyi müdriklik, müdrikliyin bəzəyi səbr, səbrin bəzəyi isə cəsarətdir».

Siz müdrik insansınız, qəbriniz qədərincədir, cəsarətinizə isə söz ola bilməz!..

Bunu sizi tanıyanlar yaxşı bilir.

Gün o gün olsun ki, 80, 90, 100 illik yubileylərinizi də beləcə səmimiyyətlə, elə Sizin iştirakınızla və ağsaqqallığınızla keçirək!!!

Klassik şairimiz Səməd Vurğunun şeiri necə də yerinə düşür:

**Saç ağardı, ancaq ürək
Alovludur əvvəlki tək.
Saç ağardı, ancaq nə qəm!
Əlimdədir yenə qələm...
Bilirəm ki, deməyəcək
Bir sevgilim, bir də Vətən:
Şair nə tez qocaldın sən!**

Yaradıcılıq enerjisi bitib-tükənmək bilməyən alim bu gün də əsl gənclik şövqü, cavanlıq eşqi ilə yazıb-yaradır. Hazırda o, çox böyük həvəslə «Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi» dərsliyinin II cildi üzərində işləyir. Bütöv bir yüzilliyi – XX əsrə əhatə edəcək bu kitab milli mədəniyyətimizin daha bir tarixi mərhələsinə parlaq işıq salacaqdır.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında elmin, təhsilin və mədəniyyətin inkişafı naminə yeni ideyalar haqqında düşünən ağsaqqal alimimiz Abuzər Xələfova möhkəm cansağlığı və yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətləri arzulayırıq!

Bu məqamda ustad şairimiz Osman Sarıvəllinin məşhur misraları boy göstərir:

**Həə əlinə alma əsa,
Yetmişində batma yasa!
Hər kim yüz il yaşamasa,
Günah onun özündədir!..**

Knyaz ASLAN

UCALIQ MƏRTƏBƏSİ

*Ustadımız, ağsaqqalımız
Abuzər Xələfova
hörmət və ehtiramla*

Canlı kitabdır tariximizin,
Açılır varağı al səhər kimi.
Bəzən təlatümlü, bəzən də həzin,
Oxunur ən gözəl bir əsər kimi.

Deyir, yaxşıqdır ömrün zinəti,
Yalanın, yamanın nədir qiyməti?!
Nahaqqa nifrəti, haqqa hörməti
Yayılır aləmə xoş xəbər kimi.

Çatdırır babalar vəsiyyətini,
Eşidən unutmaz nəsihətini.
Məsəllər bəzəyir söz-söhbətini,
Zərif kəlamları inci, zər kimi.

Elmdir, kitabdır qolu, qanadı,
Biliklə bəzəyir bu kainatı.
Aqillər yanında ucadır adı,
Həqiqət aşiqi pür hünər kimi.

İncilər yaradır söz odasında,
Adı şöhrətlidir el-obasında;
General olsa da elm ordusunda,
Həmişə hazırdır bir əsgər kimi.

İçində yaşadır Göyçə dağını,
Yadlar viran qoyub yurd torpağını.
Doğma Qarabağın xoş sorağını
Gözləyir ən ülvi bir zəfər kimi.

Ellə ağlayandı, ellə güləndi,
Dostla tikəsini yarı böləndi.
Ağır əyləşəndi, batman gələndi
O keçmiş, o köhnə kişilər kimi.

Uçur xəyalları dağlar başında,
Qucur qartalları zirvə qaşında.
Yaxşı əməllərlə el yaddaşında
Qalır Vurğun kimi, Ələsgər kimi.

Min inam duyulur addım səsində,
Yaşayır mənalar fəlsəfəsində.
Alimlik, insanlıq mərtəbəsində
Yeri var Xələfli Abuzər kimi!

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

«Elmlə, ədəblə tapılar şərəf...» (Ön söz).....	3
I FƏSİL	
ŞƏRƏFLİ ÖMRÜN CİZGİLƏRİ.....	11
Ot kökü üstə bitər	12
«Əzizim Vətən yaxşı...».....	24
Keşməkeşli tarixə bir boylanış və ya əcdadlarımızın müqəddəs məskəni.....	26
Göyçənin gözü Çəmbərək.....	29
«Göy çəməndə yurd göyərir...».....	32
«Göyçə qocasının türküsü» və ya kövrək bir xatirə.....	34
«Vətənin qədrini o kimsə bilər ki...».....	38
II FƏSİL	
MÜSTƏQİL KİTABXANAÇILIQ FAKÜLTƏSİNƏ APARAN ÇƏTİN YOL.....	39
Çiçəkləyən arzuların qanadında.....	39
İlk kurslardan universitet təhsilinədək.....	42
Axtarışlarla dolu illər.....	45
Vətən qədər əziz olan fakültə	50
Yeni nailiyyətlərin sorağında.....	54
Ali kitabxanaçılıq təhsilinin nəzəriyyəçisi və təşkilatçısı.....	64
Tələbələrin sevimli müəllimi və ya müəllimin sevimli tələbələri.....	74
Bakı Dövlət Universitetinin təəssübkeşi.....	80
III FƏSİL	
MİLLİ KİTABXANAŞÜNASLIQ ELMİNİN BANİSİ.....	84
Kitabxana işi tariximizin izi ilə.....	84
Sovet İttifaqı miqyasında ilk doktorluq dissertasiyası.....	91
Kitabxanaşünaslığın elmi-nəzəri məsələləri.....	100
Müstəqillik dövrünün ilk dərslər vəsaitləri.....	103
Kitabxanaşünaslıq elminin zirvəsi.....	1114
Yeni elmi yaradıcılıq uğuru.....	119
Kitab və kitabxana mədəniyyətimizə işıq salan əsər.....	126
Müasir kitabxanalar informasiya cəmiyyətinin aynasında.....	156

IV FƏSİL	
MİLLİ DÖVLƏTÇİLİYİMİZİN İNKİŞAFI NAMİNƏ.....	134
Heydər Əliyev irsinin öyrənilməsinə qiymətli töhfə.....	137
Azərbaycanın ulu öndəri və milli kitabxana quruculuğu.....	142
Elmi əsərlərin yaddaşında.....	155
V FƏSİL	
PROFESSOR ABUZƏR XƏLƏFOVUN ELMİ MƏKTƏBİ.....	159
Dünəndən bugünə süzülən işıq.....	162
Kitabxanaşünaslıq elminin inkişafında yeni mərhələ.....	172
VI FƏSİL	
AZƏRBAYCAN ALİMİNİN BEYNƏLXALQ NÜFUZU.....	183
Qədim kitab məbədi İsgəndəriyyə Kitabxanasında....	189
VII FƏSİL	
FƏALLIĞI İLƏ SEÇİLƏN İCTİMAİ XADİM.....	189
Ləyaqət sahibinə layiqli qiymət.....	205
70 yaşın işığında.....	208
75 yaşın müjdəsi və ya daha bir neçə şad xəbər.....	218
Ürək sözlərindən boylanmış kişi.....	221
Qəfil sual yağışı və ya 101 sual, 101 cavab.....	227
Ömür pillələri ilə 100 yaşa doğru (Son söz).....	231
Knyaz Aslan. Ucalıq mərtəbəsi (Abuzər Xələfova həsr olunmuş şeir).....	236

Nəşriyyatın direktoru:
Baş redaktor:
Mətbəə üzrə direktor müavini:

İslam Şirinov
Məmməd Əlizadə
Ələs Qasimov

Kompüter tərtibçisi:
Korrektor:

Ceyhun İsayev
Elza İsmayılova

Çapa imzalanmışdır: 01.12.2006

Formatı 60x84x 1/16.

Sifariş 128. Həcmi 15,5 ç.v., sayı 350

Bakı Universiteti nəşriyyatı,
Ünvan: Bakı - 370148, Z.Xəlilov küçəsi, 23.
Bakı Universiteti nəşriyyatının mətbəəsi

U 43
A 93

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINI
ƏMƏKDAR ELM XADİMİ,
BMT YANINDA BEYNƏLXALQ
İNFORMASIYALAŞDIRMA
AKADEMİYASININ AKADEMİKİ,
TARİX ELMLƏRİ DOKTORU,
PROFESSOR
ABUZƏR ALI OĞLU XƏLƏFOVUN
ELMİ-PEDAQOJİ FƏALİYYƏTİ

